

Както обикри живото участие на славян,
всички от изпитаното надлъжно на българското общество,
от радо сърдце вярваме, че тя напълно оправдава своето
съществуване. В центъра по пътя на своите задачи
тя се е въздигнала вече свидетел, който красноречиво
ще свидетелства на грядущият поколение за силата
и трайността на частната инициатива и у нас,
кога има добра воля. Възбужда въ будизмото, от радостен
интерес прозираме, протъ знака на неизвистимостта,
безднирния работ на това само дружество. Протъ очит
ли се вметат нейните по-обширни и по-свободни отъ
сегаешните пътища, — притомо „генерал-воля“ на много-
бройните и членове отъ всички области и течения. Въ
спотъ ли се: ^{българска} библиотечна, обширни и др. др.,
редовни четения по живота на славянството; неколко ка-
жано: едно всеобщо участие въ всички най-разнообразни полезна
дътелност, възможно нейните задачи, за провотта и
душевна наследя на членството и и за сговоръ между
всички реда на майка славян.

31/III. 1908 г.

Ст. Костовъ

125 ГОДИНИ НЕПРЕСЪХВАЩ ИЗВОР Г. БАКАЛОВ

НАРОДНО ЧИТАЛИЩЕ

СЛАВЯНСКА БЕСЕДА

/1880 – 2005/

125 ГОДИНИ

НЕПРЕСЪХВАЩ ИЗВОР

/ПЪРВА КНИГА/

София – 2005 г.

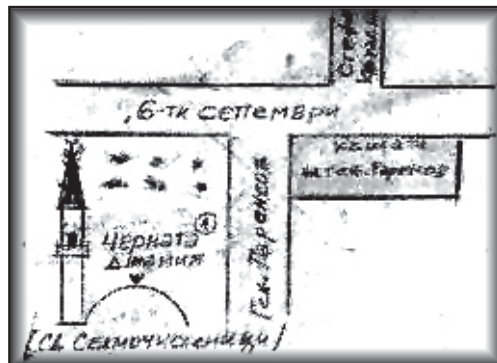
НА ПЪТ КЪМ СТОЛИЦАТА

Съгласно взетото от Учредителното събрание решение, на 22 март 1879 г. за седалище на княза е определена избраната единодушно и с голям възторг столица - София.

По силата на това решение Александър Батемберг, придружен от княз Дондуков, приближените му и една сотня кавалеристи, заминава за София, за да влезе в изпълнение на задълженията си като княз за изграждане на държавния и административен апарат.

Пейзажът по пътя към София го натъжава, но той е изпълнен с надежда, че много скоро страната ще се възроди. Столицата прилича на едно голямо село със стари грохнали къщи. Градът е опасан с отбранителен ров, дълбок 6 метра и широк 20. Зад него са се ширнали бостани и ниви. В рамките на града също има бостани. Самият град е разположен в окръжност с диаметър около 3 километра. Почти всички къщи са едноетажни, само в центъра домовете на по-заможните софиянци са двуетажни, така също и хановете. Най-представителната сграда е на конака, който се ремонтира и реконструира в дворец.

В такова състояние заварва Александър Батемберг новата си столица. Временно се настанява в двореца, но от началото на 1880 г. до 1882 г., когато той се преустройва, отсяда в къщата на генерал П. Д. Паренсов, която се намира на северния ъгъл на сегашните улици "6-ти септември" и "Ген. П. Д. Паренсов".

Сформирал екипа си от министри и административен апарат, князът провежда заседанията си в нея и развива трескава дейност за час по-скорошното укрепване на княжеството.

Народно читалище “Славянска Беседа”

/1880 - 2005/

125 години НЕПРЕСЪХВАЩ ИЗВОР

книга първа

София 2005

ДЕЛЕГАЦИЯТА

За връчването на Акта за избор на български княз на Александър Батемберг на 1 май 1879 г. заминава делегация за лятната резиденция на руския император - Ливадия, в състав: Варненско-преславският митрополит Симеон; Софийският губернатор Тодор Бурмов; д-р Каракановски - лекар при руското посолство в Цариград; д-р Константин Ст. Стоилов; А. Цанев и Хаджи Муезин.

Връчването на акта става точно в 11:00 ч. на 4 май 1879 г. при изключително тържествена обстановка, от Негово преосвещенство Симеон с кратка реч.

В 12:00 часа князът кани делегацията на закуска, а в 18:30 часа ги представя на царицата. В 19:00 часа следва официален обяд, на който присъстват Царят Освободител и царицата. Вдигат се поздравници за княза на България.

След молебена на 5 май в 12:00 часа в царската капела, Царят Освободител поднася на д-р Константин Стоилов пръстен със сапфир и два брилянта. След пладне към 15:00 часа с параход "Пендераклия" д-р Стоилов отпътува с княз Батемберг на пътешествие из Европа, преди да влезе в изпълнение на функциите си като княз на новата българска държава.

Във Виена, Берлин, Париж, Лондон, Рим и Цариград Батемберг прави сондажи по основните външнополитически проблеми на новото княжество.

В България пристига на 25 юни 1879 г. Посрещнат е на пристанище Варна от Драган Цанков, за който жест на 1 януари 1880 г. го награждава с медал в памет на това, че той е първият българин, подал му ръка при стъпването на българска земя.

На 26 май 1879 г. Великото народно събрание отново е свикано при една единствена точка: "Полагане клетва за вярност към Конституцията на Княжество България и възкачване на българския престол на княз Александър Батемберг."

- © **Ганчо Бакалов**, автор, 2005
- © **Мая Петрова**, редактор
- © **Агенция Стратегма ООД**,
предпечатна подготовка и печат

ISBN 954-9506-18-5 (част 1)

Когато княз Дондуков се появява пред конака, здравеняци го понасят на ръце, а народът скандира: “Ура! Ура!”, като виковете се подеват и в залата. След поздравителното му слово скандиранията продължават. Депутатите го изнасят на ръце от залата. Отвън народът го поема и съпровожда до чакащата го каруца. Поставят го на нея, молят и княгинята да седне до него.

Стефан Стамболов

Разпрягат конете и на ръце теглят каруцата към Марино поле. Там Стефан Стамболов произнася пламенно слово, което развълнува всички:

“...Тука, на това място, стояха преди две години високи бесилки, на които висяха невинни българи, жертва на турския фанатизъм. Тук ние днес празнуваме и нашето избавление от турската тирания, избавление, което дължим на братския нам руски народ...”¹

Словото прави силно впечатление на княза и княгинята и е изпратено с бурни овации.

След завръщането на княза в Народното събрание му връчват Акта за избора на княз Александър Батемберг. Той закрива събранието и бърза да съобщи новината на Царя Освободител и Нейно Височество Царицата.

В чест на избора на българския княз артилерията изстрелва 101 топовни салюта и седем български дружини, една батарея и сотня български казаци извършват демонстративно учение на Марино поле.

Човек не може без възмущение да говори за “Славянска беседа”, защото в неговия светъл юбилей са вплетени благородните усилия и апостолското дело на много тачени от цял народ писатели и просветни дейци. Първенците на нашата култура всеотдайно са работили, за да може това културно огнище да свети, да буди патриотичен плам у хората...

*Димитър Петков
(народен артист)*

¹Стоянова, Елена и Маркова Зина; Спомени за учредителното събрание от 1879 г и 1979 г.

ВЕЛИКОТО НАРОДНО СЪБРАНИЕ

На откриването на събранието присъстват много чужди гости, княгиня Дондукова - Корсакова и комисарите на всички сили, които следят отблизо работата на Великото народно събрание. Тук са всички военни и граждански власти.

След като открива събранието с тържествено слово, княз Дондуков назначава за председател Негово Блаженство Антим I. Преди започване на деловата част, гостите напускат залата.

Пред народните представители стои важна и отговорна задача. Съобразявайки се с желанието на Царя Освободител, те не могат да предложат за княз на България руски поданик, въпреки че много им се иска да изберат за такъв княз Дондуков или граф Игнатиев.

Сега пред тях стоят четири-пет кандидатури на никого неизвестни князе, с изключение на княз Александър

Батемберг-племенник на Царя Освободител и негов кръщелник, участник в Руско-турската освободителна война (1877-1878 г.).

Негово Преосвещенство Каленик Браницки предлага кандидатурата на княз Александър Батемберг. Всички депутати стават на крака и аплодират предложението. Залата се оглася от мощно "Ура!", подето от чакащите пред конака любопитни граждани.

Кавалеристите, които очакват този миг, се втурват към княз Дондуков да му съобщят новината.

Александър I Батенберг

За провеждане на заседанието е пригоден салонът на втория етаж, където има приготвена трибуна за председателя и зам.- председателите, които са в единия край на салона. Там са поставени масата за княза и неговия представител Лукианов и трибуната за ораторите. От двете страни на трибуната са ложите за чужденците, а зад столовете на депутатите е оставено празно пространство за публиката. Салонът е украсен скромно, но с вкус.

Когато княз Дондуков се изкачва на втория етаж, всички в залата стават на крака и го посрещат с бурни ръкопляскания. Той се покланя към народните избраници, към ложите на дипломатическите агенти и сяда.

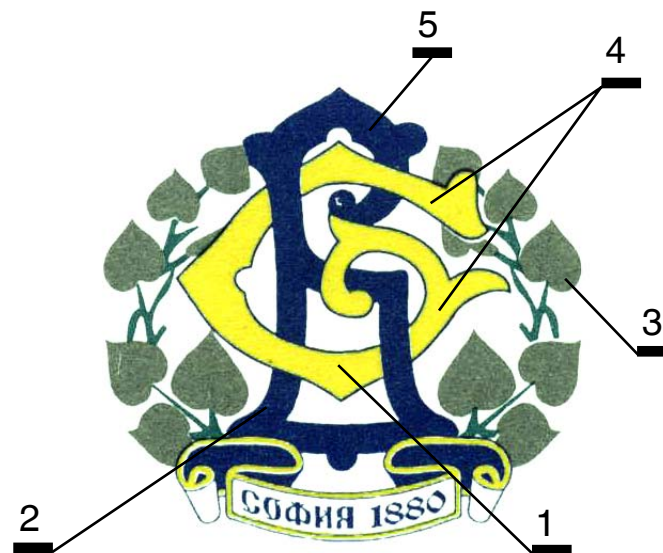
Пръв на трибуната застава екзарх Антим. Силно развълнуван, той прекръства залата и благославя участниците в паметното събитие.

След него на трибуната застава князът, който произнася приветствие на матерния си език в смесица с български думи, стараяйки се да бъде разбран от всички, пожелава успешна работа на народните представители и подписва протокола за откриването на събранието.

След като и депутатите се подписват, всички отиват на молебен в църквата “ Свети четиридесет мъченици”. Пред процесията тръгва половин ескадрон кавалерия, музиката, представители на еснафите и депутатите. Най-отзад се движи князът, заобиколен от европейските комисари, военните и гражданските власти, придружавани от половин ескадрон кавалерия.

Връщането в конака става в същия порядък. Същия ден на Марино поле се провежда учение на българските дружини, пред погледите на всички граждани на Търново.

Учредителното събрание приключва деловата си работа на 16 април 1879 г., а от 17 април започва работа,

СИМВОЛИКА

1. Буквата “С” - символ на мъдрост и семейственост
2. Камбана - символ на пробуждане
3. Венец от хмел - символ на бохемството и веселието
4. Ластари от лоза - символ на радост
5. Корона - символ на държавност

СЪБИТИЕТО

Застанал до прозореца, княз Дондуков се визира в сивотата на новия ден. Под него Янтра шуми неспокойна, притисната от ледените ивици покрай брега, и се гърчи като змия около града. Слънцето, забулено от утринната мъглявина, предвещава тих и спокоен ден.

Настроението на търновци е приповдигнато. До откриване на Учредителното събрание има още много време, но те бързат да отидат пред Конака. Дворът е претъпкан от народ, улиците покрай него - също.

Княз Дондуков пристига с каруца, заобиколена от кавалеристи. Множеството му прави път да премине и възторжено го поздравява. Той сваля калпака си и се покланя. След това влиза в залата, където народните представители вече го очакват.

Княз Александър Михайлович
Дондуков- Корсаков

ПРЕДГОВОР

ПРИМИРЕНИЕТО

Едва са застинали оръдейните цеве и народът все още не се е отърсил от петвековното турско робство, когато започва изграждането на новата българска държава.

Въпреки че българският народ е недоволен от решението на Берлинския конгрес и повежда борба за пълно освобождение и национално обединение, руското правителство е безпомощно да се противопостави на решението на великите сили. Затова с пристигането си в България императорският комисар княз Александър Дондуков-Корсаков и неговите избраници в централното управление на освободена България: генерал майор Домонтович - началник на канцеларията, генерал майор Золотарев -управляващ военния отдел, генерал-майор Гресер - управляващ отдел "Вътрешни работи", С. Луканов - управляващ съдебния отдел, проф. Марин Дринов - управляващ отдел "Народна просвета и духовни дела", и К.Бух - управляващ митническия отдел, правят всичко възможно да възпрат зараждащата се съпротива на народа и на всяка цена да се проведе Учредително събрание за приемане на Конституция на новото княжество, да се избере държавен глава и държавни органи.

Овладейл отчасти положението и изпълнявайки решението на император Александър II, княз Дондуков насрочва откриването на Учредително народно събрание за 10.02.1879 год. За участие в него са предвидени 229 народни представители, от които 92 - избрани от народа, 116 са по звание представители на административните съвети и на съдилищата, както и представители на висшето духовенство, и 21 са назначени от княза.

Трудна и отговорна работа е да се пише история на една светиня - най-старото духовно и културно средище в София - Народно читалище "Славянска беседа". Трябва да се преглеждат хиляди страници архивни материали за един период от 125 години. Не ще и съмнение, че читателят добре си дава сметка за обема на работата.

Започва се с ентузиазъм, но той бързо се изпарява, особено когато човек се сблъсква с архивите и надникне в краснописа на протоколните книги, датиращи още от първия ден на неговото учредяване.

Открехнем ли веднъж първата страница, веднага ни завладява духът на времето и тръгваме из неговите лабиринти, проследявайки пътя на развитие. Ставаме съпричастни на събития, разочарования и възторг от делата на личности, отдавна напуснали този свят.

Докосваме се до съкровенията чувства и големия патриотичен дух на младия професор Марин Дринов, който едва 30-годишен е поканен от руския императорски комисар, княз Александър Дондуков-Корсаков, в състава на оглавяваното от него Централно ръководство на освободената от турско робство Българска държава, за началник отдел "Народна просвета и духовни дела". И това не е случайно.

В негово лице княз Дондуков вижда човека, който може да изгради духовния и културен облик на събудилия се от дълбок сън български народ. Една трудна и отговорна задача, която Марин Дринов обгръща с любов, познавайки отлично обстановката в свободното си отечество.

Разделяйки се с уюта в Харковския университет, където преподава славянска филология, пристига в София с единственото желание час по-скоро да възроди своя народ, за да заеме достойно място сред напредналите в културно отношение европейски народи. Той вярва в таланта и възможностите на своя народ и още с пристигането си в новата столица - София, се захваща с енергия за изпълнение на отговорната мисия.

София е порутена и неугледна. Няма елементарни условия за работа, но той не се отчайва. Изпраща призив към

всички образовани българи в чужбина да се завърнат в родината си и да се включат в нелеката задача - издигане на културния уровень на българския народ чрез откриване на училища и други форми на обучение. На призива откликват преди всичко учени от славянските страни - предимно от Чехия, Русия, Словения и др. А и тези от тях, които по време на турското робство са работили в България, се включват с още по-голям жар и енергия за бързото ѝ възстановяване.

Пръв пристига Константин Иречек - добър приятел на Марин Дринов, увличайки след себе си Антон Безеншек, Самуел Захей, Борис Прошек, Антон Колар, Венцислав Рoubал и още 18 души, допринесли извънредно много за издигане духовния и културен уровень на столичани.

Те работят при неимоверно трудни условия, лишени от елементарни битови условия за живот, но това не е пречка да изпълнят достойно благородната си мисия.

Вечер, след изморителен труд, се събират в някои от кафенетата на София на размисъл, където на 11 май 1880 год., в деня на Светите братя Кирил и Методий, Антон Безеншек предлага да учредят Славянски клуб, където да се събират в спокойна обстановка, да общуват и да се опознават, да споделят мисли и идеи.

Всички присъстващи прегръщат с въодушевление предложението и се пристъпва към делова работа.

Как се развиват наистина събитията, уважаемият читател ще разбере, след като се запознае с настоящата книга, която ще го направи съпричастен на много срещи и събития.

Искам да благодаря на председателя на народно читалище "Славянска беседа", г-н Жорето Бахметьев, за предоставените архивни материали и за създадените прекрасни условия за работа, в продължение близо на 2 години; на съпругата ми Еми, за голямата търпимост в процеса на работата върху книгата и за конкретната помощ в коректорската работа на книгата; на добрите ми приятели: ексминистър Васил Цанов; о.з. генерал Христо Добрев; професор Костадин Попов; литературния критик Марин Кадиев; проф. Петко Маличев; писателя Иван Вълов и брат ми Илия, които ме подкрепяха морално в начинанията, моето голямо "Благодаря!"

Уважаеми читателю, разрешете ми да изкажа от ваше име възхищението си от общественика с голямо сърце - Жорето Бахметьев, вдъхновител и инициатор за написване историята на "Славянска беседа". Жорето Бахметьев, като настоящ председател на "Славянска беседа", остава в историята със своя ореол. В днешното преломно време на негативизъм и отрицание той опазва, гради и отстоява направеното, а то не е малко.

В продължение на пет години води жестока битка в съдебен спор за съхранението на 125-годишните цели на "Славянска беседа". Битката е за оцеляване на читалището, а не за неговата безпринципна и незаконна приватизация.

Жорето Бахметьев, като истински патриот, се бори за бъдещето на "Славянска беседа", за да не остане само миналото!!

Авторът

УЧРЕДИТЕЛНОТО СЪБРАНИЕ

25 май е денят за провеждане на Учредителното събрание и за избор на настоятелство. Слънчево е, ухае на разцъфнали дървета.

Учредителното събрание на дружество „Славянска беседа“ се провежда в кафене „Радак“. Първи пристигат „виновниците“, които са в основата на учредяването - Безеншек, Георги Прошек, Борис Прошек, Хавърда, Херцер, Брожка, Щефол, Малхер, Чапка, Игнатиев, Г. Захей, Брадел, Логинов, А. Иванов, Г. Караджов, Л. Новотни, С. Берон, В. Христов, Г. Шойлеков, Странски, Баталов, Радионов и др.

Те с вълнение наблюдават прииждането на хората и дълбоко в себе си се радват, че идеята им бързо се разпространява и намира нови привърженици. Тук са представители на всички славянски общности.

Точно в 20:45 ч. Безеншек застава на импровизираната трибуна и всички с внимание насочват погледи към него. След вълнуващо обръщение към интелектуалния елит на София той дава думата на представители на славянските общности, за да поднесат своите приветствия към събранието.

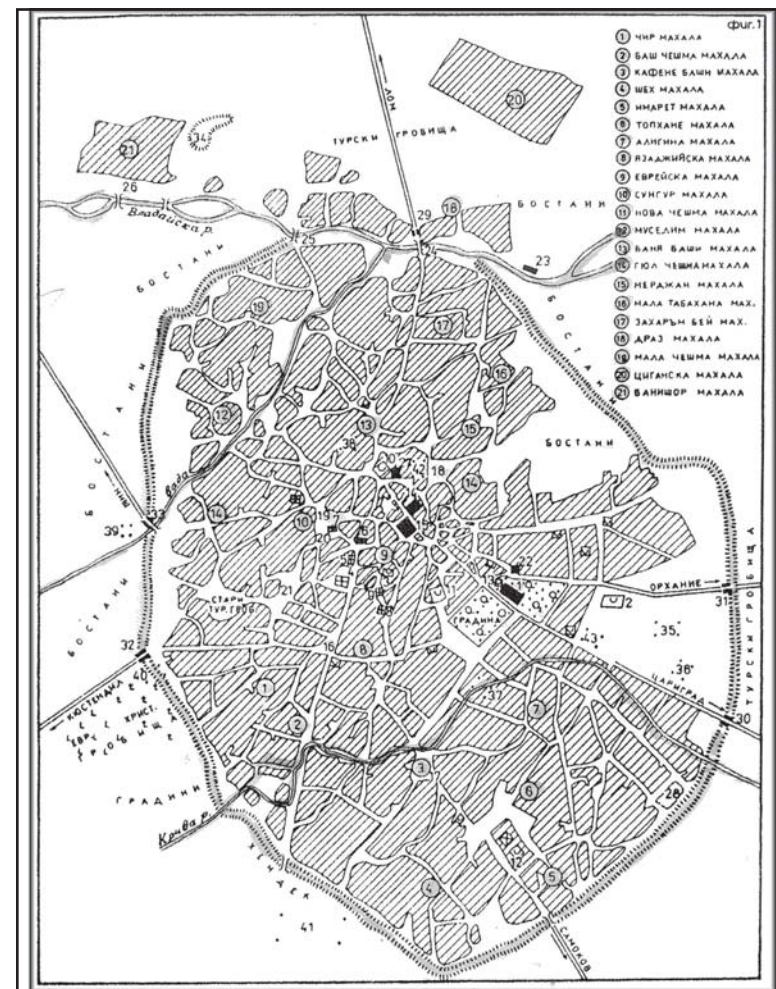
Гостите излизат един след друг и произнасят своите приветствия, заразени от вълнението на присъстващите. Говори се на различни славянски езици, но всички се разбират. Атмосферата на събранието е прекрасна. Всички са в приповдигнато настроение и готови да бъдат полезни на идеята, с каквото могат.

В този дух започва и деловата работа на събранието.

Безеншек запознава присъстващите с устава на Дружеството и още преди да предложи да се гласува неговото приемане, всички са вдигнали ръце.

Пристъпва се към следващата точка - избор на настоятелство. За целта се сформира изборна комисия в състав: П. Икономов, Цанков и Георгиев. Те оформят листите за кандидатите за председател, тъй като е решено гласуването да бъде тайно.

От деветте издигнати кандидатури най-много гласове получава Иван Данев - 28.

Фиг. № 1. София по време на Освобождението (1878)

1. Мютесарифски конак, Църкви: 2. „Св. София“ (Сияуш паша джамия), 3. „Св. Георги“ (Гюл джамия), 4. „Св. Крал“ („Св. Неделя“), 5. „Св. Петка Самарджийска“, 6. „Св. Пречиста“, 7. „Св. Спас“, 8. „Св. Никола Големи“, 9. „Св. Петка стара“; Джамии: 10. Баня баши джамия, 11. Бююк джамия, 12. Коджа-сервиш-Мехмед-пашова джамия с медресе и имарет пред нея, 13. Челеби-джамия; 14. Чохаджийски хан; 15. Безистен; Площади: 16. Коручешме, 17. Кафене баши; Пазари: 18. Житен (Тереки), 19. Солни, 20. Конски, 21. Говежди; 22. Часовникова кула, 23. Кланциа; Мостове: 24. Шарен, 25. Хаджи Манов, 26. Тричков; 27. Минерални бани, 28. Нози хамбари; 29. Курушуми капу, 30. Стамбул капу, 31. Чауш паша капу, 32. Алкалар капу, 33. Лукур капу, 34. Еврейска табия; За ориентиране положението на: 35. храм-паметник „Св. Александър Невски“, 36. Народно събрание, 37. Народен театър, 38. Градски хали, 39. Вайтова воденица, 40. Площад „Македония“, 41. Терен на пехотните казарми, 42. Сегашна мичеплана баня, 43. Военен клуб.

Проф. Марин Дринов

И неслучайно къщата на ген. Паренсов е наречена “Малкият дворец”.

След завършване на ремонта княз Батемберг се нанася в двореца, осветен от Митрополит Милетий на 29.12.1882г.. В къщата на генерал Паренсов се настанява Министерството на вътрешните работи.

За голяма радост на българите, княз Батемберг оставя в кабинета си руския поданик професор Марин Дринов, в чието лице вижда човека, който е в състояние да вдигне на крака българската култура.

Останал на поста си като министър на Народното просвещение, професор Марин Дринов продължава с още по-голяма настойчивост да издирва образованите българи, отишли по време на робството да се реализират в Европа. Той изпраща писмо на професор Константин Иречек, с когото го свързва дълготрайна приятелска връзка, и го кани да дойде в България, за да помогне в изграждането на образователната система в новата българска държава.

Трогнат от писмото на Марин Дринов и от доверието, което му се гласува, той откликва на молбата на стария си приятел и без колебание напуска чистите павета на Прага.

През ноември 1879 година се озовава в прашна и кална София с единственото желание да отдаде всичките си знания в името на израстването на българския народ и по-скорошното му излизане от кошмара на робството. И той на дело доказва голямата си любов към него. Под негово давление в България пристигат много негови сънародници със същите намерения, желания и амбиции.

Още с пристигането си професор Иречек е назначен за главен секретар в министерството на Марин Дринов. Като

...Братя, тези, които за нас тъй съдят, са наши непримирими притеснителни!...Братя, това не бива и не може вече да продължава. Жребият за народите е вече хвърлен, дойде и за нас епоха нова, решителна, преди даже да я очакваме!... Или трябва по-скоро да се стреснем и покажем пред света, че сме годни за свобода, или час по-скоро да се слеем с немци, маджари, италианци и т.н., или ще бъдем за срам на идните наши поколения, или ще можем с гордост да кажем пред другите народи: “Аз съм славянин!”, или пък ще престанем да бъдем славяни. Моралната смърт е най-грозната смърт, както и моралният живот е най-висшето благо!...”

Последните думи са изпратени с бурни ръкопляскания. Присъстващите напускат кафенето, все още под въздействието на силните заключителни слова на Шафарик.

живота, въпреки сложната обстановка в Европа. Застанал на тази трибуна пред вас, искам да ви припомня част от речта на Павел Йосиф Шаварик, един от основоположниците на научната всеславянска идея, произнесена на Първия всеславянски събор, проведен в Прага на 2 юни 1848 г. След пламенната реч на Бакунин срещу монарсите и народните тирани Шафарик казва в заключителното си слово: "...Аз твърдо се противопоставям на оскърбителните думи на немци, маджари, италианци и др., че славяните не са годни за свободен политически живот, и то само заради това, защото са славяни! Че те са родени да бъдат вечно подчинени на други по-напреднали, по-благородни и по-благозвучни народи!... Кой са тези, които съдят за нас? Тези, които са стригали вълната на нашите овце, които са се гоили от мозъка на нашите кости? Кой са те, които са се хранили от потта и мазолите на нашите селяни, за които ние сме воювали и проливали кръвта на нашите братя, синове, на скъпите ни майки? Кой са те, които се кичат с епитета на наши възпитатели и закрилници, които ни насилстват и отвлечат от славянството, поради което с право наричаме наши притеснители и убийци на нашите души?!..."

Всички слушат като занемели, а цитираните думи на Шафарик ги омайват със своята сила и правдивост. А Безеншек привлича вниманието им с финала на словото на Шафарик:

"... Ето защо с висок глас можем да запитаме: Кой сте Вие, господа, че ни диктувате как да живеем и ни натрапвате вашия начин на живот и вашата култура? Та нали, когато славяните сме имали четмо и писмо, вие сте проходили духовно. Та нали, когато славянските народи са се населили в Европа, вие сте били някъде в нейните периферии. Защо тогава трябва да се съобразяваме с вас? Този континент първи са го заселили славяните, а не вие, господа! Не славяните трябва да се облагородяват, а вие! Тези, които ни смятат за аборигени, смучат славянска пот и кръв и ограбват славянското сиво вещество, което тласка човешкото развитие напред във всяка област!..."

студент по история първата му научна работа е "Книгопис на новобългарската книжнина 1806-1870 г."

По-късно, подтикнат от професор Марин Дринов и други българи, живеещи в Прага, написва дисертация на тема: "История на българите", издадена на чешки и на немски език в края на 1875 г., а в началото на 1876 г. е преведена на руски и български език.

Навлизайки всецяло в проблемите на науката, образованието и културата, той става достоен заместник на Марин Дринов, оглавявайки Министерството на народната просвета. След това е председател на Учебния съвет към министерството, директор на Народния музей и Народната библиотека. Участва активно и в работата на Българското книжовно дружество, създадено от Марин Дринов, който е негов председател. Така до 1885 г., когато напуска София. Но в резултат на научните си пътувания, които прави из България, през 1888 г. издава книгата "Пътуване из България", а през 1899 г. - "Княжество България", която съдържа извънредно ценен исторически и географски материал за нашата страна и за София - 1879-1884 г.

За благородната му дейност и заслугите за издигане равнина на българската култура и образование е избран за "почетен член" на Българското книжовно дружество и на Дружество "Славянска беседа".

Освен славяните, дошли да окажат помощ за изграждането на новото общество, с княз Батемберг пристигат много немци и между тях ирландецът П. Механи, който, без да се колебае, се захваща с издръжката на сиропиталището за македонски сираци. А приближените на княза немци основават първия мъжки хор през 1880 г., към който се включват и голям брой от новодошлите чехи.

Заслужава внимание и хуманната постъпка на немеца Фердинанд Урбих, който основава и ръководи училище за глухонemi деца. А швейцарецът Даниел Бланшу подпомага създаването на гимнастическото дружество „Юнак“.

Сред пристигащите от Чехия има и занаятчии - печатари, литографи, моделиери, дърводелци, часовникари, хотелиери и др. Не на последно място са авантюристите, келнери, проститутки, певачки.

ПРИЕМАНЕ НА УСТАВА

На призива на Марин Дринов без колебание откликва и бесарабският българин Николай Иванов Николаев. Зареден с голяма любов към България, той тръгва в средата на 1879 г., за да се отдаде в служба на отечеството. Назначен е за учител по музика в Първа софийска мъжка гимназия. Още същата година той създава училищен хор и оркестър, с което полага началото на музикалната култура в страната. През есента на същата година основава църковен хор в църквата „Св. Крал“ (сегашната „Св. Неделя“). През следващата 1880 г. поканва родителите си да се завърнат в родината и да останат завинаги в нея. Николай Ив. Николаев отдава всичките си знания и сили за развитието на музикалната култура и образование на българската младеж. Животът и дейността му ще бъдат отразени по-пълно в раздела „Музикална дейност“.

Нека отдадем заслуженото и на чехите Брожка, Лукаш, Шпулак, Колар, Иван Немец, Емлер и др., които всеотдайно насаждат просвета и култура сред нашата младеж.

В България пристигат и младите братя Шкорпил¹ - учители, които посвещават целия си живот на научни трудове по география и археология на България, едни от първите учители по музика - Хохола, Мацак, Кауцки, Свобода и др., учителите по рисуване Вешин и Мърквичка.

По време на турското робство и първите години след Освобождението в Прага следват много български младежи, които създават студентското дружество „Българска седянка“. Много чешки младежи също участват в неговия живот. Не ще и съмнение, че то е оказало голямо влияние върху тяхното решение да се отзоват на поканата да дойдат в България. Един от ентузиастите е Иван Мърквичка.

---

1. Братята Шкорпил са петима, но най-големи заслуги за България имат Карел(1859-1944) и Херман(1858-1923). Учители са в Пловдив, Сливен, Варна, Русе и Търново. В края на 19 в. се заселват във Варна, където Карел основава Археологическо дружество, а през 1915 г. и музей, на който е директор. Той е главният ръководител на разкопките в Плиска, Преслав и Мадара. Херман посвещава дълги години на разкопките на Джанавар тепе край Варна, където открива раннохристиянска базилика. Всичко това е извършвано със собствени средства. Карел е погребан в Плиска, а Херман – на Джанавар тепе.

Настъпва 18 май, уговореният ден за приемане на проектоустава на дружеството. В уречения час в кафене „Радак“ започват да пристигат един по един поканените господа. Всеки води със себе си по един - двама или по трима българи, съгласно уговорката. Настроението е приповдигнато. Когато всички места в единия ъгъл на кафенето се заемат, Прошек става и открива събранието с няколко встъпителни слова. След това запознава новодошлите с целта на мероприятиято и дава думата на председателя на комисията за подготовка на проектоустава.

След прочитането му присъстващите разпалено обсъждат документа, предлагат изменения и допълнения на някои от членовете. В дискусиата вземат участие почти всички присъстващи, между които: Иванов, Данев, Игнатиев, Хранов, Бръшлянов, Чанко, Македонски, Ташикманов, Греков, Влаковски, Херман, Анев, Баларев, Вълков, Георгиев и др.

Обсъжда се въпросът за славянското единство, членският внос, целите и задачите на дружеството, как да се избират почетните членове и др. В крайна сметка Уставът е приет от присъстващите 75 учредители. Насрочва се общо събрание на 25 май в кафене „Радак“ за избор на първото настоятелство.

След приемането на устава и приключването на дневния ред присъстващите остават по местата си. Поръчват си кафета, чай и някои леки напитки и продължават да обсъждат устава. Всички са твърдо убедени в благородните цели, които си поставя току-що учреденото дружество. Те горещо подкрепят идеята за сближаване и обединяване на славянските народи. Историята е доказала, че славянските народи са силни, когато са обединени, а това може да стане само чрез културното им сближаване и общуването помежду им.

Възбудата и вълненията от направената крачка взимат връх, когато Безеншек, въпреки закритото събрание, с твърд и уверен глас казва:

- Господа, аз съм щастлив, че прегърнахте идеята за сближаване на славянските народи във всички области на

от другите славянски страни активно да сътрудничат като членове на ръководството.

Датата е знаменателна - 11 май 1880 г., когато църквата отбелязва деня на Светите братя Кирил и Методий, славянските първоучители.

Председател на комисията е Безеншек, а за членове са избрани Иван Брожка, Б.Хавърда, Г.Харцер, И.Цанки и Д.Кризе.

Компанията си тръгва в добро настроение. Всички са заредени с нови надежди и идеи. Последни остават Безеншек и Георги Прошек. Те вървят в една посока - към улица

“Търговска”, където са квартирите им, в близост до Байрям джамия.

София вече спи. Само ярките звезди трепкат по яския небосклон и се чува шуртенето на чешмата до Баня баши джамия.

Антон Безеншек

А какво да кажем за Антон Безеншек, който пристига в София няколко месеца по-рано от Иречек! Още с идването му, Марин Дринов го назначава с указ от 11.10.1879 г за учител по стенография. Междувременно Безеншек открива и курс по стенография в Народното събрание и е назначен в него за началник стенографско бюро. Чете лекции в Софийския университет още от самото му откриване. Преди да дойде в България, приспособява славянските езици към стенографската система на Фр. Гебелебергер, създател на модерната графична стенография. Затова без колебание се захваща да приспособи и българския език към нея. Той полага основите на стенографията в България, която му става втора родина.

Стремехът за опознаване и обединяване на славянските народи начело с Русия е съживявала сърцата на обикновените чехи и чешката интелигенция. Не ще и съмнение, че именно тази вяра и ентузиазъм са били един подбудител да дойдат в България и да дадат своята дан за създаването на много институции, твърдо убедени, че с делата си служат на славянството и косвено на своето поробено отечество.

От казаното дотук се вижда, че чешките учени безсъмнено имат големи заслуги за нашето културно израстване в края на XIX и началото на XX век.

Би било пропуск, ако не споменем и името на слависта Шафарик, който, наред с други учени, запознава западния свят с българския език и отчасти с миналото на българския народ.

На ж.п. линията Одрин-Белово, в секция IV инспекция се настаняват през 1870 г. инженерите славяни: Банковски - поляк, Домбровски - поляк, Антон Пелец - чех, Георги Прошек - чех. Малко по-късно идва и професор Острава, специалист по мостостроене. Той оставя костите си в България през 1871 г.

Всички стават съратници на Апостола Васил Левски още от първата им среща през 1872 г. край село Алмали - Ямболско, в самата ж.п. секция, и участват активно в живота на Хасковския революционен комитет, основан същата година. Благодарение на тяхната помощ Алмалейското училище става образцово. Те го снабдяват с учебни помагала - карти, глобуси, сметала, нови програми и нови предмети,

предлагат нови идеи. Прошек записва народни песни и участва в комисията за изпити. Пелц въвежда игри за физическо укрепване на младежите чрез гимнастика. Той става родоначалник на Соколската организация в България. Инженер Свобода пък събира пари за освободителното дело, като обикаля градовете Пазарджик, Хасково, Чирпан, Стара Загора, Одрин и др., разнасяйки също така и пощата на революционния комитет.

Пан Домбровски учи работниците по ж.п. линията на фехтовка, за да знаят, по неговите думи, “как се режат чалми, когато един ден заечат камбаните за бунт.”¹

А Георги Прошек снабдява революционния комитет с оръжие. Той извършва и един от първите саботажки по ж.п.линиите в турската империя по време на Руско -турската война (1877-1878 г.).

Научавайки, че турското командване изпраща около 35-хилядно подкрепление на изпадналата в беда армия на Сюлейман паша на връх Шипка, той събира верни приятели и демонтира около 200 метра от ж.п. линията, като по този начин задържа придвижването на турците за цели 35 часа.

За тази си дейност е награден с ордени “Александър Невски” и “Св. Ана” I-ва степен. След войната лично генерал Скобелев му предава дар от руския император - сабя със скъпоценни камъни, инкрустации на дръжката и надпис “За храброст”. През 1879 г. е инициатор за изграждане на паметник на Апостола на свободата - Васил Левски. С брат си Борис Прошек остават до края на живота си в България.

Не бива да отминаваме и факта, че още с първия си законопроект за народната просвета през 1880 г. Константин Иречек предвижда създаването на университет, чиято реализация се забавя поради Сръбско-българската война (1885 г.). Основният му камък е положен едва на 1 октомври 1888 г. под скромното наименование “Висш педагогически курс”.

---

1. Ралов, А. – „Румелийската железница”, 1932, с.42

ИДЕЯТА

Откърмени с културни навици и традиции, пристигналите в България чуждестранни интелектуалци изпитват голяма нужда да се събират и общуват. Но едва освободила се от робство, България, респективно София, където предимно са отседнали, не може да им предложи друго, освен няколко кафенета-локали. Битовите условия са примитивни. София е схлупена и неугледна, кална през зимата и по време на дъжд, прашна през сухото и горещо лято.

Възможностите на младата столица са ограничени, а и самите столичани нямат интерес към културните институции. Малцина са тези, които са се завърнали по призива на Марин Дринов.

Като разгърнем историята за обновлението на София, ние ще срещнем имената почти само на чужденци. Помощта на дошлите от славянските страни специалисти е решаваща. Стремехът им е да допринесат със своите знания и умения за възхода на българския народ.

Вечер се събират в кафенетата на все още съвземаща се София. Там с въодушевление говорят за свършеното през деня и споделят по - нататъшните си планове. Но това не е достатъчно за техните духовни потребности. Назрява необходимостта от създаването на културно средище за славяните в София.

Инициатор става Антон Безеншек. Една вечер в кафене “Радак”, където се събират предимно чехи, словаци и словенци, той предлага да се създаде културно средище както за чужденците, така и за самите българи. Безеншек предлага и името на бъдещото дружество - „Славянска беседа”. Той е нещо като доайен за чешкото “общество”, почитан и уважаван от всички. Сред тяхната група настава тишина и всички присъстващи в кафенето отправят погледи натам. А те невъзмутимо, чувствайки се сред свои, изчакват да чуят Безеншек, защото знаят, че той не говори празни приказки и всяка негова дума е строго премерена.

Следващата стъпка е избирането на комисия, която да подготви проектоустав до 18 май 1880 г., когато трябва да се разгледа и да се приеме. Безеншек предлага дружеството да се оглавява от български интелектуалци, а специалистите

БАН; старата сграда на БАН - 1895 г.; Мавзолеят на княз "Александър Батемберг" - 1897 г.

Обликът на столицата бързо се променя, жителите ѝ

Ф. Каниц Сияуш паша джамия (Света София)

Църквата "Света София" е превърната в джамия през 16 век. Възстановена и осветена през 1930 г.

"Света София" откъм източната страна - 1930 г.

СЛАВЯНСКАТА ИДЕЯ

През този период от време, като изключим Русия, останалите славянски страни са пръснати като малки народности гнезда между земите на големите европейски държави, а някои от тях имат общи граници.

Въпреки че всяка една от тях си има свой духовен облик, свои индивидуални черти, те са обединени от качества, говорещи за племенна общност и еднаквост на славянските народи. Апостолите на славянската идея - Колар(1793-1852) и Шафарик(1795-1861), а след тях и Палацки, създават славянознанието, а в частност и идеологията за старинността на славянството.

Още преди 165 години словакът Ян Колар издава своите забележителни съчинения "Дъщерята на Слава" и "Литературната взаимност между славянските имена и наречия на славянския народ". А неговият сънародник и основоположник на научната славянска идея издава три важни научни работи, които създават славянознанието като наука - "История на славянската литература по всички наречия", "Славянски старини", „Славянски правопис“.

Колар и Шафарик стават родоначалници на славянския книжовен и научен панславизъм. Без тяхната просветна дейност, без книгите, списанията и речниците, без граматика на славянските езици и размяната на книги, славянските народи биха потънали в мрак и нищета и биха се превърнали в едно безлико общество. Те се явяват основен камък за сближаване и укрепване връзките между славянските народи.

Благодарение на това славянството дава своята дан в съкровищницата на европейската цивилизация.

Пътят на сближаване на славянските народи е един и той е в политическото сътрудничество, провеждането на славянски научни конференции, конгреси, туристически и други събори. Само по този начин ще се развият славянските културни ценности в полза на европейската цивилизация.

ПЪРВАТА ИСКРИЦА

Трудно човек може да наруши спокойствието и уюта си, да се отдели от приятели, среда и културни развлечения, за да тръгне към една непозната, едва вчера освободила се от робство страна. Но ето че от славянските народи има патриоти, които бързат да подадат ръка на брата си славянин и да го изведат извън мрака на невежеството и разрухата, в името на човешината и славянските идеи.

Най-ентузиазирани и всеотдайни от славянските народи се оказват чехите. И това не е случайно. През време на робството много български младежи учат в чешките учебни заведения. През време на престоя им там се създават прекрасни взаимоотношения между студентите - българи и чехи, и в тази дружба е причината така масово те да пристигат в България, за да приложат знанията си във всяка една област на човешкия живот и да изградят без сътресения новото българско общество. Някои от тях създават семейства в България и остават завинаги в нея, като отдават всичките си знания и умения за нейния бърз напредък.

Един от първите, които пристигат в неугледна София, е Антонин Колар. Княз Дондуков без колебание го назначава за градски инженер и архитект с протокол No 21 от 26 май 1878 г., изхождайки от факта, че София час по-скоро трябва да промени облика си и да се превърне от мюсюлмански в европейски град.

Особено му е неприятно, че сутрин, след Витоша, слънцето огрява множеството минарета на островърхите джамии, надминаващи две дузини. Княз Дондуков имал голямо желание, след 20 октомври 1878 г., когато установява резиденцията си в малката и кална София, да спаси бъдещата столица "от цяла гора минарета", които ѝ предавали напълно мохамедански изглед. Искра час по-скоро да отклони водата на Кривата река, която свободно се изтича по бул. "Витоша", свива по "Солунска" и ул. "Левски", минава в близост до градската градина и мочурището, където се издига днес сградата на Народния театър, и по ул. "Алабин", пресичайки големия ров, опасващ града, се влива в коритото на Перловската река. Но най-вече иска да премахне отрупания с боклуци ров, който ограничава движението от и към

града. Входно-изходните пунктове на София са няколко: Стамбул капу, намиращ се при сегашната сграда на Ректората, по посока Истанбул и по Цариградски път; Чауш пашакапу, в близост до паметника на Васил Левски, по Орханбийския път (днешна Московска) - за Орхане (Ботевград) и Варна. По Самоковския път - (дн. "Граф Игнатиев"), през моста над Перловската река - за Самоков. От храма на "Св. Крал"(Св. Неделя) по Джебел Витоша сокаци се отива към бостаните и градините. За Кюстендил се минава през Алкалар капу - приблизително на площад "Македония". По Ломпаланския път, през "Шарения мост" ("Лъвов мост"), се отива към Лом и т.н.

Като архитект на София, Антонин Колар има важна и отговорна задача и той се захваща без колебание за нея. Започва първо със заснемането на града. Виждайки огромните му способности, княз Дондуков го прехвърля в Губернаторството.

След Колар пристига Венцислав Роубал и още на 25.05.1879 г. заема неговото място на градски инженер.

Въз основа на проучванията на Колар, Роубал и колегата му С. Амадие изработват първия регулационен план на София, който е одобрен на 22.12.1879 г. от княз Александър Батемберг и от Общинския съвет с протокол от 16.01.1880 г. Мащабът е 1:1000. На 10 април вече планът е одобрен от Министерския съвет.

Една година по-късно комисия в състав: В. Моллов, Д. Коцев и Т. Пешов, оценява възможностите му за приложение. От 02.06.1881г. той вече е факт и се пристъпва към неговото прилагане.

По проект на Антонин Колар са построени сградите на Министерството на войната (старата сграда), хотел "България" - 1890 г. (старият), Военното училище - 1892 г., Военният клуб - 1900 г. Съвместно с инженерите Борис Прошек и Тодор Марков е построена Централната гара - 1888 г. (старата).

По проект на швейцареца Харман Майер, пристигнал в България през 1878 г., са построени сградите на: "Славянска беседа" - 1891 г. (на ул. "Славянска" No 3, на мястото на сегашния хотел); Министерството на Вътрешните работи - 1892 г. (на площад Народно събрание - сегашната сграда на

тичат покрай събралите се хора и с любопитство наблюдават “церемонията”.

Двамата приятели пресичат площад „Александър I” и се насочват към ул. ”Търговска”, където се намира ханът, в който е отседнал Прошек.

Днешната вечер не е изключение от останалите. На раздяла си пожелават лека нощ, загрижени единствено за съдбата на “Славянска беседа”, независимо от това, че по време на вечерната разходка не продумват нито дума по този въпрос. Не обсъждат и предстоящото извънредно общо събрание, което носи една неизвестност за “Славянска беседа”.

Площад “Александър Невски” с основния камък на черквата “Свети Александър Невски” (1907 г.)

За местата на двамата подпредседатели най - много гласове получават Греков - 28, и Георги Прошек - 24 (от 10 кандидатури).

Реши се също така секретарите да бъдат двама и за такива са избрани Антон Безеншек - 38 гласа, и П. Икономов - 22. За ковчезник с 21 гласа е избран Бабевски, за архивар - Вълков, с 16 гласа, за управител на Дома - Хаверда - със 17 гласа. За присъстващи членове на Настоятелството са избрани Странски с 37 гласа и Харцер - 23, а за допълнителни - Антонов - 31 гласа, Карастоянов - 21, Ташикманов - 27 и Коларски - 23.

Събранието приключва с голямо въодушевление, а Настоятелството на дружество ”Славянска беседа” се оформя, както следва:

Председател:	Иван Данев
Секретари:	Антон Безеншек и П. Икономов
Ковчезник:	Бабевски
Архивар:	Вълков
Управител на дома:	Хаверда

За присъстващи членове:
Странски и Харцер

За допълнителни членове:
Антонов, Карастоянов,
Ташикманов

Ревизори: М. Георгиев и
Попович

Поради късния час, изборът на ревизорите е отложен за 1 юни, също в кафене “Радак”. Независимо от това, избраното Настоятелство взема решение да проведе първото си заседание на 26 май на същото място от 20.00 часа.

Иван Данев със съпругата си

ПЪРВИ СЪПКИ

Първото заседание на Настоятелството се провежда в духа и въодушевлението на събранието и е в пълен състав. Открива го председателят И. Данев с думите:

- Господа, дълбоко съм впечатлен от снощното събрание. С такъв дух и ентузиазъм славяните ще пребъдат във вековете. И ако ние спазваме стриктно нашия устав, трябва да дадем живот на тази прекрасна идея за сближаване и обединяване, а формите за постигане на това са казани точно и ясно.

Но преди всичко, трябва да живеем в мир и взаимопомощ във всички области на живота. Нужни са ни контакти под най-различни форми с нашите братя славяни. Било чрез сказки, било чрез размяна на учени, чрез екскурзии, чрез размяна на хорови и театрални състави, чрез провеждане на съвместни мероприятия и влизане в контакти със сродни дружества от славянските страни. Начини и пътища за реализиране на тези задачи има. Нека не забравяме, че сред нас живеят и работят за процъфтяването на нашата държава много учени и специалисти от братските славянски страни. И неслучайно нашето дружество е отворено за членство към всички славяни. Те са тези, които са в основата на учредяването на нашето дружество и ние трябва да им благодарим за това. Именно те ще помогнат и за създаване на връзки с учени и институти от техните страни и активно ще работят с нас за сближаване и обединяване на славянските народи. Съществуването на "Славянска беседа" дължим на тях, на г-н Безеншек, на Георги Прошек, наш отдавнашен познат и съратник на Васил Левски, на д-р Протич, на Брожка и останалите.

Животът на нашето дружество започва с 58 членове. Много ми се иска и дълбоко съм убеден, че за кратко време членската маса ще нарасне, и то много. Това е така, защото нашите цели са благородни. Първата ни задача трябва да бъде намирането на собствен локал, където ще можем спокойно да се събираме, да общуваме и да развиваме нашата дейност. Докато постигнем това, ще се възползваме от гостоприемството на кафене "Радак". Наме са нужни

РАЗХОДКАТА

Както винаги, Безеншек и Прошек си тръгват заедно. Рано е и още не им се прибира. Двамата мъже пресичат поляната пред турската казарма, минават покрай мочурището, където след няколко години ще се положи основният камък на Народното събрание, и излизат на цариградското шосе, там, където свършва градът, а Перловската река е естествената граница със започващата гора, приютаваща софиянци през горещите августовски дни.

Слънчевите лъчи отдавна се оттеглили зад хоризонта и над града леко и неусетно ляга здрач.

Двамата приятели вървят унесени в приказки. Минавайки покрай Сарай джамия и Челеби джамия, те изказват предположение, че с ремонта на двореца ще ги съборят.

А конакът на бейлербея все още с нищо на показва, че скоро ще добие вид на дворец и че в него ще отседне княз Александър Батемберг.

Прошек и Безеншек сядат в западния край на градинката пред двореца, в близост до потока на Кривата река, където след двадесет години ще издигне снага Народният театър "Иван Вазов". Но сега там се е образувало малко блато, развъдник на множество комари. Двамата приятели благоразумно се отдалечават от това прокажено място в самия център на София.

Кривата река се пренасочва в ново корито, съобразно градоустройствения план. Така, с израстването на новото общество, променя облика си и столицата, но за целта е необходимо време и търпение.

Княз Александър I често прави опознавателни обиколки из града с царския файтон, придружаван от гвардейци, за да добие по - добра представа за своята столица. И той се дразни от наличието на множество джамии, но не смее да посегне на тях. Берлинският договор все още ограничава действията му, но той се надява, че скоро ще дойде времето, когато ще се почувства истински господар на страната си. Когато го забележат, столичани застават встрани на улицата и с любопитство наблюдават височайшата особа. Едни свалят шапки, други се кланят, полицаите козируват, а хлапетата

Господине Председателю,

Подписанный тов. келите отъ „Слава“
Светла беседа молимъ Ви покорно въ
най късо време да благоволите да совершите
общо собрание на „Славянската беседа“
за да се разгледатъ нѣкои важни въпроси,
кои то се отнасятъ до нейното дѣло
наредение. —

София, 14ое Октомврия 1880 г.

О. Златевъ

Иванъ Маринковъ

В. М. Златевъ

В. Удескиевъ

Горанкиевъ

С. Златевъ

Др. Тодоръ

Др. Костановъ

Тодоркиевъ

А. Костановъ

Миръ Митковъ

Д. Карастояновъ

Кривъ

Д. Митковъ

Д. Митковъ

Д. Митковъ

Д. Митковъ

Д. Митковъ

Д. Митковъ

Д. Митковъ

Д. Митковъ

Д. Митковъ

Д. Митковъ

Д. Митковъ

маси, където да излагаме вестници и списания за четене от нашите членове.Трябва да помислим за създаване на библиотека и читалня. Ето с тези задачи трябва да започне нашата дейност и активно да се включим в работата - обобщава в заключение Данев и дава думата на Странски и останалите.

Всички единодушно подкрепят председателя, но са загрижени от факта, че София не предлага голям избор в това направление, като се изключат кафенетата. От друга страна, финансовото състояние на дружеството не позволява да се пристъпи към решаването на такива големи дела.

Според Д. Греков, първата крачка към решаването на проблема е да се наеме частен дом, да се даде на един гостилничар или кафеджия да си върти бизнеса, като не му се плаща заплата, а възнаграждението му да бъде от печалбата на предлаганите питиета, кафета и гозби. При това положение ще могат да се ползват спокойно стаите да се четат вестници и да се провеждат някои мероприятия.

Вълков, Икономов и Хавърда поддържат предложението, но според последния това трябва да са обширни помещения, които да привличат софийската интелигенция.

Всички се обединяват около това предложение. Избрана е комисия в състав: Странски, Б. Бадевски и Хавърда, които да извършат оглед на частните домове в централната част на града и на следващото заседание да излязат с конкретно предложение.

Взема се решение уставът да се отпечата в 500 екземпляра, да се отпечатаат квитанции за членския внос, а така също и членски карти.

На края на заседанието се обсъжда въпросът за печата на дружеството, какво и как да бъде изписано на него, а също така и каква да бъде емблемата.

ОБХОДИТЕ

Процесът на изграждане на гражданското общество започва в момента, когато в края на 1879 г. в София пристига княз Александър Батемберг с антуража си от съветници и културоведи, предимно немскоговорещи. Те бързо се обособяват в своеобразно немско общество и започват да развиват културна и духовна дейност само в своето обкръжение. Първото нещо, към което пристъпват, е да основат мъжки хор, който изпълнява произведения само на немски творци. По изключение допускат в състава да пеят и няколко чехи.

След настаняването на Батемберг в столицата и сформирването на новото правителство, в София масово пристигат и професионалисти от Чехия, Русия, Полша, Австрия, Словакия, Словения и др. Но най-много преселници идват от вътрешността на княжеството. По това време София наброява 11690 жители. Те бързо нарастват, тъй като столицата гостоприемно приема новопристигащите и им дава възможност за изява, всеки в своята област. А те са с различен духовен облик, с индивидуални черти на характера, но притежават еднакви общи и присъщи на славяните качества, които говорят за общност и близост на славянските народи.

Ето това е разковничето за популяризиране на славянските идеи и прилагането им в действие - пътят към културен възход и освобождаване от чувството за малоценност. А за да може да направи тази крачка, "Славянска беседа" трябва да реши час по-скоро въпроса със своите помещения.

Отнасяйки се сериозно към поставената от Настоятелството задача, Странски, Хавърда и Бабеvски още на следващия ден тръгват на обиколка и оглед на частни къщи и кафенета, които биха удовлетворили изискванията на дружеството.

Посещавайки гостилница "Българска корона", те оглеждат и самата къща, която вдъхва доверие. В гостилница "Одеса" собственикът иска наем 100 империала годишно. И така огледите продължават, тъй като времето е ограничено. На

ПОДПИСКАТА

Неочаквано за Настоятелството, на 14 август се получава подписка от 24-ма членове на дружеството, някои от които и членове на Настоятелството, със следното съдържание:

Господин Председателю,

Долуподписаните членове на "Славянска беседа" покорно Ви молят в най-късо време да благоволите да съберете общо събрание на "Славянска беседа", за да се разгледат някои важни въпроси, които се отнасят до нейното добро нареждане.

София, 14 август 1880 г.

Следват 24 подписа, видно от приложението. *(на следващата страница)*

Тази преписка озадачава Данев и той не може да си обясни кое е предизвикало нейното появяване. За него е необяснимо и това, че там са подписите на членовете от Настоятелството, което го кара да мисли, че някой е сгрешил.

Съгласно устава, при такива ситуации трябва да свика Настоятелството на заседание и да го запознае със записката. Настоятелството изслушва внимателно донесението и всички присъстващи остават изненадани. Но не коментират. Петимата членове на Настоятелството, които са подписали, отсъстват. Взема се решение да се свика извънредно събрание на 27 септември.

САМОЧУВСТВИЕТО

С всеки изминат ден “Славянска беседа” все по-уверено и по-уверено пристъпва към решаване и реализиране на основните цели и задачи. Разраства се дейността, а с нея расте и авторитетът на дружеството. То наистина става основен стълб в изграждане на културния и духовен облик на столичани. И неслучайно членската маса ежедневно нараства - един безспорен показател за необходимостта от съществуването му. Няма седмица, в която да не се провежда някакво мероприятие, било в делник или почивен ден. Интересите на членовете непрекъснато нарастват и Настоятелството бърза да отговори на тези потребности. А за да се запази нивото, са необходими много труд и всеотдайност от всеки член на настоятелството.

На 3 юли се провежда поредното заседание за решаването на текущи въпроси. Безеншек, като член на комисията, докладва Проектоправилника за вътрешния ред. Той е приет единодушно.

Взаимоотношенията обаче със собственика на кафене “Паризиана” се обтягат, тъй като масовото посещение на членовете на дружеството, идващи да четат вестниците, му пречи на бизнеса. Настоятелството реагира бързо и на 10 юли взима решение за временно преместване в хотел “България”.

За 100-годишнината на филолога-славист Ярней Копитар от Любляна (Словения) е изпратена поздравителна телеграма.

Освен това Настоятелството поставя въпроса пред общинската управа да се отстъпи Гюл джамия и земята ѝ, която е собственост на Окръжния съвет, за нуждите на “Славянска беседа”, с надеждата да реши част от проблемите.

За съжаление обаче, след като по стените на джамията са открити ликове на светии, градската управа взима ключовете от тези, които ползват имота - старото гимнастическо дружество “Балкански сокол”. Така и тази надежда рухва. Създаден е проблем на гимнастическото дружество. Изчезват и част от вещите. Въпросът за закупуване на място остава открит. Настоятелството нито за миг не престава да мисли за него, а набираните за целта средства, макар и бавно нарастват.

29 май е насрочено заседанието и тогава трябва да имат готовност да докладват.

Преговаря се и със собственика на “Шарен хан”, където ханджията иска 50 империала годишен наем, но самата обстановка не им харесва. От частните къщи не намират подходящи. Отиват и при собственика на “Радак”, който вече няколко пъти ги приютява, но наемът, който иска, е неочаквано висок - 200 франка годишно за салон и 2 малки стаи. След това посещават “Паризиана” и “Искър”, дори и хотел “България”.

Направено е всичко възможно за намиране на подходящо помещение. Членовете на комисията чакат заседанието, на което ще докладват и ще направят своето предложение. Окончателното решение ще бъде взето от Настоятелството, още повече, че почти всички познават посетените обекти. Въпросът опира до финансовите възможности на дружеството.

НАДЕЖДАТА

Малко преди уречения час на 29 май всички членове на Настоятелството се събират в "Радак". Председателят Данев открива заседанието, давайки думата за доклад на комисията, обходила обектите.

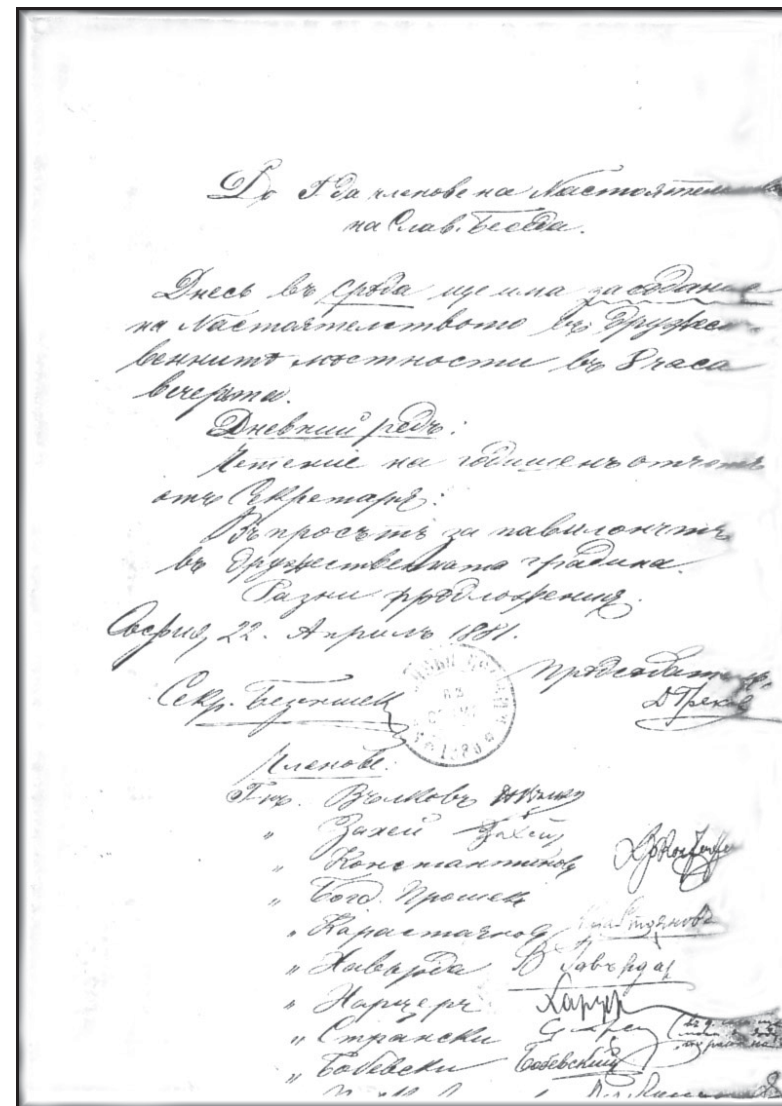
Странски прави обстоен обзор на изпълнението на задачата. Следва предложение за обектите, които смятат за подходящи. Всички са доволни от доклада на Странски, но не бързат да вземат отношение по предложението. Мълчанието е нарушено от Данев, а след него всички се впускат в един продължителен спор за хотел "България", за гостилница "Българска корона", кафене "Радак" и кафене "Паризиана".

Изчаквайки търпеливо всеки да се изкаже, накрая Данев предлага членовете на комисията да влязат в договаряния с тези обекти и на следващото заседание да докладват резултата.

След казаното от Данев дискусията по наемането на обектите е прекратена и се пристъпва към приемане на Правилника за вътрешния ред.

Във връзка с разширяване дейността на "Славянска беседа" се взема решение за създаване на Певчески и Гимнастически клон, като председателите им се включват към състава на Настоятелството. За председател на Певческия клон е избран Брожка, а на Гимнастическия - Роубал. Създава се и Филхармоничен клон с председател Антон Безеншек.

Благодарение на тези клонове, въпреки липсата на собствени помещения, дружеството организира първите семейни вечеринки и концерти, които са посетени масово от членовете на дружеството и техните семейства. Те създават прекрасни условия за общуване. Хората се нуждаят от подобни мероприятия, които ги извеждат от собствения затворен и ограничен живот към общуване с хората, правейки ги съпричастни към зараждащата се нова духовност и култура. Искрата е запалена от "Славянска беседа", опазена и съхранена от истинските патриоти. Семето е хвърлено в добра почва и навреме, поради което попада на добри

По отношение на просветната дейност се взема решение месечно да се провеждат по 2-3 сказки, свързани с живота и дейността на славянските народи.

Правото да открие поредицата от сказки на 6 юли се пада на Вълков, който, след музикалната програма, запознава присъстващите със "Славянското обединение".

До края на годината се планува да се изнесат лекции от Брожка на тема "Чешките илюстрации"- "Narod sabe", от геолога Златарски на тема "Земетресението в Загреб" и от Антон Безеншек на тема "Миналото и настоящето на Цариград и неговото отношение към турското царство".

Тъй като Певческият клон поставя въпроса за набавяне на клавир, Георги Прошек с готовност се ангажира да го реши по най-бързия начин. Набавят се и други инструменти за нуждите на Музикалния клон, но най-големият капитал на "Славянска беседа" е пианото, дарено от анонимен благодетел.

условия за развитие и пуска здрави корени. Тези малки успехи вдъхват още по-голяма увереност в Настоятелството и то заработва в синхрон за реализиране на заложените в програмата цели и задачи.

Закупуват се първите местни вестници и списания и се поставят на една маса в кафене "Радак", където членовете на дружеството редовно започват да се отбиват. Това са вестниците: "Български глас", "Независимост", "Марица", "Българин" и "Будилник". Освен това, поради трудности в доставката на чуждестранни вестници до края на годината, дружеството се абонира за тях от 1881 година. Дотогава се задоволява с тези, които се намират на пазара, като "Narodni listi", "Politik", "Obzor", "Wiener Allg. Zeitung", "Romanie", "Голос" и "Изток", които са добра примамка за по-изисканите господа да посещават импровизираната читалня на "Славянска беседа" в заведението на г-н Радак.

За абонамента на чуждестранните вестници дружеството разполага само с 40 австрийски форинта.

Преди да закрие заседанието, Данев благодари за ползотворната работа и обявява датата и мястото на следващото заседание - 6 юни, гостилница "Чепе". Ще се разгледа един-единствен въпрос - наемането на помещение.

НА КОНКРЕТНИ РАЗГОВОРИ

Това е началото на трудния период за “Славянска беседа”, който трябва да се преодолее, ако искат да просъществуват. Ето защо комисията, която е натоварена с решаването на “жилищния” проблем, ни най-малко не подценява въпроса. До следващото заседание имат на разположение една седмица.

Първо започват от своя благодетел, г-н Радак, който в продължение на толкова дни им подава добронамерено ръка и ги приютява, като добър християнин. Първият сондаж, който правят при него, не ги удовлетворява. Те се надяват, че доброто му сърце ще се смили над дружеството и ще свали първоначално обявения годишен наем от 200 форинта за салона и двете малки стаи, но предположенията им не се оправдават. Той е непреклонен.

Гостилница “Българска корона” също остава на първоначалните си позиции.

Като последна надежда остава кафене “Паризиана”, където са постигнати най-изгодни условия: право на ползване три месеца, от 20:00 часа до полунощ. Време, което е удобно за провеждане на заседания, събрания, делови разговори, за четене на вестници и списания и просто за размисъл.

РЕШЕНИЕТО

Настоятелството няма друга алтернатива. След внимателно изслушване доклада на комисията, присъстващите смятат, че нямат по-добро решение от това, да се приеме предложението на кафене “Паризиана”.

Предоставените им условия ги удовлетворяват, наемът - също. От друга страна, това е временно решение, тъй като всички от Настоятелството са се включили в решаването на въпроса за закупуване на собствен имот. От оскъдните постъпления се събира пара по пара с единствената надежда този въпрос да се реши до края на годината.

Решението е единодушно. Още на следващия ден след подписване на договора оскъдното “имущество”, състоящо се от документи, партитури за пиано и вестници, се пренася в “новия си дом” под крилото на кафене “Паризиана”.

Настоятелството и членовете на дружеството бързо се приспособяват към новата обстановка. Вестниците и списанията и тук са разположени на една маса и членовете продължават масово да ги четат, тъй като са единствените носители на актуална информация за събитията по света и у нас.

Независимо от наличието на ново седалище, Настоятелството взема решение да проведе кратко заседание за набелязване на следващите задачи на 12 юни в гостилница “Чепе”.

Следващото заседание се провежда пак там, на 26 юни. На него се взема решение за написване на Правилник за вътрешния ред, независимо от това, че дружеството все още няма свой дом. За целта е избрана комисия в състав Брожка, Вълков и Безеншек.

Взема се решение на 6 юли да се проведе музикално - декламаторно забавление в гостилница “Чепе”, като за посетителите нечленове на дружеството да се събира вход 1 франк - една от формите за набиране на средства за закупуване на собствен дом. Възложено е на Певческия клон да подготви програмата за вечерта. Отговорници за нейното провеждане са Странски, Херцер, Хавърд и Бобевски. За целта се печатат специални покани.

ФАКЕЛНОТО ШЕСТВИЕ

За летните увеселения Настоятелството наема военната музика да свири всяка неделя в градината на дружеството, като намалява входната такса за членовете на Беседата.

Но най - курioзно е това, че никой от Настоятелството, в продължение близо на година, не се е заинтересувал от нотариалния акт за собственост върху закупеното място.

Впоследствие Окръжният съд изисква от Беседата да се съобщят трите имена на членовете на Настоятелството, за да се оформи издаването на нотариален акт.

Във връзка с предстоящото отдаване на гостилницата под наем, Настоятелството възлага на д-р Петрович, Г. Греков, Безеншек, Странски и Харцер да изготвят устав. Освен това е възложено на Харцер да изработи проект за дружествено знаме.

Изненадващо за Настоятелството, в „Марица“ публикува през септември 1881 г., че чехите не ратуват за идеите на „Славянска беседа“ и че реагират отрицателно на нейното създаване. По повод на това на проведеното на 20 септември общо събрание Земан говори от името на всички чехи и най - настоятелно моли тази информация да бъде опровергана. Изхождайки от факта, че чехите са едни от най-активните в дейността на Беседата, този малък инцидент бързо е забравен и те продължават със същата активност и отговорност да работят в дружеството в името на славянската идея.

За да има добър контрол върху имуществото на Беседата, по предложение на полковник Логинов се въвежда инвентарна книга, както и книга за предложения, която просъществува около 5-6 години. Закупени са и шахматни игри за членовете на Беседата.

Добро впечатление прави фактът, че на зрителите се възстановява стойността на изчезнали от гардероба вещи по време на представление.

Доказателство за популярността на „Славянска беседа“ е писмото на Ахър Челебийското окръжие от “ Родопските гори” с дата 1 юни 1881 г. Упълномощено от българското население, то се обръща с молба за помощ от Беседата - за откриване на българско училище, за повдигане на народния дух на българските помаци, за да “влязат в огнището на славянството”.

Независимо от създалата се обстановка, Настоятелството си изпълнява съвместно задълженията като ръководство на “Славянска беседа”, в името на нейното оцеляване и просъществуване. Всеки си изпълнява задачите, без да се ръководи от мисълта за предстоящото извънредно събрание.

Певческият и Филхармоничният клон, за радост на всички, прохождат уверено. Това дава основание на чехите, които пеят в дворцовия хор на немците, да го напуснат и да се вляят в този на “Славянска беседа”. Те не могат да търпят повече високомерието и наглостта на придворните немски особи (лакеи), които се мъчат да насаждат немска култура в княжеския дворец и не желаят да изпълняват песни и творби от славянски композитори и поети.

В резултат на поведението на чехите, с което доказват още веднъж верността си към славянската идея, високомерието на немците е смачкано и техният прехвален хор се разпада.

Гимнастическият стрелкови клуб, под ръководството на своя председател В. Роубал, продължава да провежда занятията си на поляната край шосето за Княжево.

Пулсиращото сърце на “Славянска беседа” поддържа нормален ритъм и това е достатъчно да всява спокойствие сред членовете на Настоятелството. Над всичко като ръководно начало стои славянската идея, която се е установила трайно в съзнанието на всеки един от тях.

Наближава 30 август, рожденият ден на княз Ал. Батемберг, и председателят на “Славянска беседа” се възмути. Въпреки че Настоятелството престава да провежда заседания след определяне на датата за извънредно събрание, той успява да убеди членовете му да отдадат заслужена почит на княза, още повече, че това е първият му рожден ден като княз на българската държава. Събитието трябва да се отпразнува достойно.

Решава се на този ден “Славянска беседа” да проведе тържествено факелно шествие със своите членове. Всички членове масово се стичат на това мероприятие. Подготвени са стотици факли. Шествието тръгва из улиците на София,

приветствано от столичани. Всички ликуват и аплодират инициативата им. Това е първата масова изява за софиянци след Освобождението. Невижданото до момента шествие възвръща вярата и самочувствието им на българи, убеждава ги на дело в целите и задачите на “Славянска беседа”, ратуваща за славянско обединение. Участието на руснаци, чехи, поляци, словенци и други славяни в шествието е ярко доказателство за това.

Духовата музика е най-отпред, а факлите горят на воля, създавайки внушителна гледка. Зад музиката, начело на тържеството, са всички членове на Настоятелството, които с личния си пример увличат останалите. Някои от нетърпеливите и емоционални граждани без колебание се присъединяват към манифестиращите.

Това първо масово мероприятие изиграва огромна роля за увеличаване членската маса на “Славянска беседа”. След него настъпва затишие в дейността на дружеството. Започва лятната ваканция за членовете на Беседата.

Изминали са четири месеца от учредяването на “Славянска беседа”. Свършената за този кратък период от време работа показва, че нейното появяване в живота на столичани е много навременно и крайно необходимо. Пътят е верен, но трябва да се върви напред, като се преодоляват всякакви трудности и препятствия.

В това са убедени всички членове на настоятелството, които достойно застават пред членовете на “Славянска беседа”, за да дадат своя отчет на

Временната постройка се изгражда така, че към нея да може да се прилепи новата и масивна сграда, която предстои да се строи през следващата година. За довършването ѝ са отпуснати допълнителни средства в размер на 8455 франка за строителни работи и 2258 франка за обзавеждане, включващо 15 маси с по 1 стол, 120 стола за сядане в салона, 24 стенни лампи и 1 лампа за читалището. Оформя се дворното пространство с ограда и врата. Прави се тротоар от 150 кв.м., градината е освежена с 12 лампи. Общата стойност възлиза на 10713 франка.

Сградата на читалището -1881 год

Успоредно със строителството на временната сграда, дейността на Беседата не спира нито за миг. Изнасят се сказки, концерти и театрални представления.

Антон Безеншек изнася сказка на тема: “Македонските народни песни”; Вълков на тема: “Славянското единство”; Греков - “Българската история”; Ташикманов се спира на темата: “За самодивите в народните песни”, а Константин Иречек прави преглед на най-забележителни периоди от българската история, която предизвиква голям интерес сред слушателите.

РЕШАВАЩИ СЪПКИ

Нещо естествено е да има различни мнения по решаване на важния въпрос - закупуване на място, на което да се построи сграда на Беседата. След изясняване на споровете се взема решение строителната комисия да се заеме още през април с построяването на временен павилион към къщата за дружествени помещения до завършването на Дома.

Закупеното място е урегулирано и облагородено. За събаряне на старата постройка е подписан договор с Драгужин Кразе, а на А. П. Логинов и на инж. Фитов Настоятелството поставя задача - да се построи павилионът по най - икономичния начин.

Засаждането на градината пред дома извършва Тимочко, който доставя дървета от Пеща на свои разноски. Освен това той полага основите на дружествената библиотека, като подарява една облигация от 100 лева, за да се закупят книги за Пушкин и Мицкевич. Любителите на кеглите си правят „търкалня“ на собствени разноски. Тя се изплаща бързо от приходите - около 50 франка на месец. Собствениците правят голям жест, като я даряват на Беседата.

Строителството на сградата започва през май, но не както е по проекта на Фитов и Щрупел, а по-широка и по-дълга, с перспектива да задоволи нуждите на Беседата за по-дълъг период от време. За набиране на средствата оказват голяма помощ А.П. Логинов, Захей, д-р Брадел и Г. Прошек. Това се налага поради единствената причина, че Народната банка не дава ипотeka, въпреки че Беседата депозира имот за 23800 лв. При това положение Настоятелството е принудено да пусне в обращение Облигационен фонд. Благодарение на това за кратко време са продадени 226 облигации на номинална стойност 17500 златни лева, от които 134 са с номинал 100 златни лева и 82 с номинал 50 златни лева.

Плащането на мястото става с парите, събрани от акциите, които стоят като депозит в Народната банка. Закупуват се и материали за строителството.

ИЗВЪНРЕДНОТО ОБЩО СЪБРАНИЕ

На трибуната е застанал председателят на Настоятелството г-н Данев, който е разочарован от малкия брой присъстващи. Той не може да повярва, че дори и тези, които са подписали искането за провеждането на събранието, отсъстват.

Дълбоко в себе си се възмуцава от техния морал, но се овладява. Уставът му дава право да проведе събранието независимо от броя на присъстващите членове, но предлага то да се отложи за първата половина на октомври, за да участват повече членове във взимането на решението. Присъстващите обаче не приемат и събранието започва своята работа.

Докладът на председателя е изслушан без особено внимание и от единадесет присъстващи абсолютно никой не пожелава да вземе отношение или да се изкаже. Те просто бързат да се премине към следващата точка от дневния ред - избор на ново Настоятелство.

Новото Настоятелство се оформя в следния състав:

- председател: Д. Греков (10 гласа);
- подпредседатели: Вълков (10 гласа) и Захей (10 гласа);
- секретари: А Безеншек (11 гласа) и Ценев (8 гласа);
- касиер: Борис Прошек (10 гласа);
- архивар: Карастоянов;
- управител на дома: Хавер
- членове: Бобевски, Харцер, Странски;
- за допълнителни членове са избрани Георгиев, Ташикманов, Козловски и Димитрович;
- за ревизори: Труденко и Земан.

Почти всички присъстващи оформят състава на новото Настоятелство, плюс включването на някои от членовете на дружеството, отсъстващи от събранието. Само председателят на Гимнастическия клон не е избран в състава на новото ръководство.

Духовете като че ли се успокояват. Сега остава новото Настоятелство да продължи започнатото дело и да го доведе докрай. Пред него остава основната задача - решаването на въпроса със собствените помещения. То много добре съзнава, че не го ли реши, дейността на Беседата ще бъде хаотична и частична.

Димитър Греков

СЛАВЯНСКА БЕСЕДА
въ
София.

Госп. ....
членъ на „Славянска Беседа“.

ИМАМЕ ЧЕСТЪ ДА ВИ ИЗВЪСТИМЪ, ЧЕ ПО ПРИЧИНА НА СМЪРТЬТА НА

**Н. И. ВЕЛИЧЕСТВО
ЦАРЯ-ОСВОБОДИТЕЛЯ,**

дружеството Славянска Беседа ще държи свой трауръ по следующий начинъ:

- 1) Концертътъ, който щеше да стане на 24 Мартъ за празнуване рождственни денъ на НЕПОВО ВИСОЧЕСТВО АЛЕКСАНДРЪ I, отлага се за покъсно време.
- 2) Училищията на ПЪВЧЕСКИЙ и ФИЛАРМОНИЧЕСКИЙ клонъ на Славянска Беседа преставаатъ до 15 текущого.
- 3) Въ четвъртакъ на 12 Мартъ ще стане ПАНАХИДА отъ страна на Славянска Беседа въ Съборната черква въ 8^{1/2} часа, на която се умоляваатъ всички Г-да членове да присъствувать.
- 4) При Панахидата ще държи рѣчь подиредседателъ Г-нъ Вълковъ.
- 5) При дружественнитѣ мѣстности ще стои ЧЕРНО ЗНАМЕ прѣвъ 40 деня.

София 3 Мартъ 1881.

НАСТОЯТЕЛСТВОТО
на
„Славянска Беседа“.

погасяване на облигациите и изплащане на лихвите.

Избира се ръководство на Театралния клон с председател А. Ташикманов, подпредседател - А.Д. Икономов, членове - Коста А. Отелов и Григорий Йончев, касиер - К. Кушлев и деловодител - М. Нердашов.

Първите членове на театралния клон са: Манол Каранов, Михаил Вазов, Григорий Кафеджиев, Николай Вълчанов, Я. А. Симеонов, Васил Икономов, Ст. Бъчваров, Н. Ганчев, И. П. Белковски, Теодор Чолаков, Коста Божанов, Тончо Маринов, Консантинов, Иван Бобевски, Д. Загорски, Христо Кунов, Стефан Манолов, А. Войников, Христо Марков, Георги Т. Чолаков, Оклев, Иван Иванов и Н. Спиrow.

Независимо от активността на Певческия и Филхармоничния клон се взема решение да се преустановят репетициите, тъй като Беседата не е в състояние да плаща по един франк на репетиция и шест франка при представление на участниците.

А.П. Логинов е избран за председател на Певческия клон.

На 6 март Беседата прави панихида в Съборната църква във връзка със смъртта на НИВ Царя Освободител. Получава се и благодарствено писмо от кмета на Загреб - Мразович, за изпратените помощи на пострадалите от земетресението.

Военният министър изпълнява обещанието си и предава на Беседата 50 броя пушки "Бердана" за нуждите на Гимнастически-стрелковия клон.

На общото събрание, проведено на 24 май, „Славянска беседа" поема инициативата за построяване на паметник на Царя Освободител в София с волни пожертвования. По този повод председателят Д. Греков произнася пламенно слово, в което се дава израз на дълбоката скръб, изпълнила всяко българско сърце.

Словото е изпратено с бурни аплодисменти и ставане на крака в знак на обич и вечна признателност към Царя Освободител и руския народ.

Всички други въпроси остават на заден план, с изключение на това, че се изпраща поздравителна телеграма за рождения ден на Негово Величество Александър I.

АКТИВИЗИРАНЕТО

Новото настоятелство като че ли изчаква да се ориентира в обстановката. Иска да види и каква ще е реакцията сред членовете след извършената преждвременна смяна, за да пристъпи към изпълнение на задълженията си. След като не се получава никаква реакция, на 4 октомври свиква първото заседание. Времето лети и всякакво протакане работи против тях.

Заседанието се провежда в гостилница "Дени" в градската градина. Прави се оглед на свършената работа през изминалите месеци, отчитат се положителните резултати от проведените две срещи със сръбското консулство. Чества се денят на сръбския крал с внушително факелно шествие, чества се и рожденият ден на НВ Императора на Русия Александър II с трогателна среща в руското консулство.

На следващия ден (5 октомври) се взема решение да се съберат в 3 часа в хотел "Италия" - Прошек, Харцер, Хавърда и Безеншек, за да направят оглед на някои помещения за канцелария на Беседата.

Обсъжда се въпросът за набиране на хористи за хора на дружеството и набавяне на клавиър за нуждите на Певческия клон.

На 9 октомври отново се провежда заседание в Градската градина от 8 часа вечерта. Разгледани са следните въпроси:

1. Намиране на помещения с месечен наем в рамките на 80 франка;
2. Ползване на канцеларията и помещенията на Македонската училищна дружина, още повече, че известно време Д. Греков е бил неин председател. В най-лошия случай "Славянска беседа" да си получава пощата на нейния адрес;
3. Обсъжда се въпросът за абонамента на вестниците от 1 ноември.

На 16 октомври се провежда ново заседание пак в гостилница "Дени" и отново се поставя въпросът за помещенията и салона на Беседата. Взема се компромисното решение отново да се преговаря със собственика на кафене "Паризиана", независимо от това, че преди време е изгонил Беседата от кафенето си. Наемът не бива да надвишава 25-30 рубли месечно.

След пауза от около месец, на 15 ноември Настоятелството провежда следващото си заседание, на което е приет в ръководството, като спомагателен член, професор Константин Иречек - главен секретар в Министерството на народното просвещение. Името на Иречек внася оживление и въодушевление сред членовете на Настоятелството. Възлага се на Странски и Захей да посетят Иречек в министерството и официално да му съобщят радостната вест. За действащи членове са избрани Зупанчик, Пишкурич, Таберно, Кренк, Вормастини, Тимет, Кронс, Ловрич, Шарич и Димитър Йосифов

Решава се Певческият клон да подготви концерт и да го изнесе на заседание на Народното събрание, което по това време заседава в дървената сграда на Руския военен клуб. Приходите от концерта са за пострадалите от земетресението в Загреб. За да има масова посещаемост, концертът е определен за 28 ноември, когато ще се чества превземането на Плевен от руската армия, пленяването на Осман паша и капитулацията на неговата армия. Освен това се предлага да се организира подписка пак в полза на пострадалите от земетресението в Загреб. Листовките се раздават на членовете на Беседата, като всеки в своя район събира помощи.

Междувременно д-р Брадел произнася пламенно слово в Народното събрание, в което между другото се казва:

“...Днес за днес, всички еднокръвни народности желаят да се съединят колкото е възможно по-тясно, за което се полагат големи усилия. Тъй също и славяните от всички клонове се стремят за сливане, за да могат да направят една крепка и яка стена против Германството, като за тази цел се създават благотворителни дружества навсякъде, а тъй също и в София, като “Славянска беседа”....¹

Безспорно, неговата реч пропагандира дейността на Беседата и Настоятелството в знак на удовлетворение му изпраща благодарствено писмо.

Изпратено е и благодарствено писмо на Харцер за усърдната му и всеотдайна работа в Певческия клон.

¹ Извадка от протокола на Настоятелството на “Славянска беседа” от 27 ноември 1880 г.

следващото общо събрание - на 28 февруари, трябва да докладва и да излезе с конкретно предложение.

Тя одобрява мястото на Михайлович, което е 822 квадратни метра и отговаря на нуждите на Беседата. Първоначалната цена е 166 турски лири, но при договаряне с брата на Михайлович - Изидор Михайлович, се уточнява цена 150, която удовлетворява комисията. По-късно се купуват 402 кв.м. от Тончо Маринов и 548 кв.м. от Христо Д. Павлов и общата площ нараства на 1772 кв.м.

На 28 февруари общото събрание одобрява предложението на строителната комисия. Приет е проектоустав за акциите и е избрана Акционерна комисия в състав: Ал. П. Логинов, д-р Моллов, Георги Греков - касиер, Хаджиенов и председател - Лязкович. Избран е и нов състав на строителната комисия, само от специалисти, като: Хавард, Георги Прошек, Роубал, Фитов, Бобевски, Ив. Андреев и Хр. Д. Павлов.

Обявява се създаването на клон на „Славянска беседа” в гр.Самоков, на Гимнастико-стрелкови и Театрален клон. Военният министър обещава да даде на Гимнастико-стрелковия клуб 50 пушки „Бердана”, по 4 книжни рубли и инструктор.

Александър Логвенов

Взема се решение да се отпечата 750 облигации на сума 50 хиляди франка в злато, от които 250 броя по 100 франка и 500 по 50 франка. Облигационната година започва от 1 юли 1881 г., откогато ще се изплащат лихви 7 на сто в злато по правителствен курс. Погасяването им става два пъти годишно чрез жребий, а Настоятелството се задължава в края на всеки три месеца да внася по 1500 франка, с цел

Печатът

на Настоятелството. Ето защо когато Д. Греков предлага на гласуване това предложение, всички стават на крака. Салонът е огласен от ръкопляскания. От умиление Греков

Излиза се с решение Беседата да стане редовен член на студентското дружество "Българска седянка" - Прага .

В подкрепа на идеята за строителство на собствена сграда произнася пламенно и заразяващо слово Горбанов, изпратено с бурни аплодисменти. Това е в съгласие с неговите думи и предложението

се просълзява, благодари за високото доверие и уверява, че то ще бъде оправдано.

След него взема думата подпредседателят Вълков, който също е аплодиран бурно.

За по-голяма оперативност събранието избира строителна комисия в състав: Хажиславов - председател; Логинов - подпредседател; Земан - деловодител; Роубал и Хавард - инженери, а Греков е натоварен да изготви устав за акциите.

Задачата на комисията е да направи приблизителен разчет на разходите. На

Д-р Димитър Моллов

От изнесеня концерт са реализирани 111 франка, от които 66 са дадени на капел-майстора за музиката, а останалите 45 остават за Беседата.

По неизвестни причини концертът е изнесен в гостилницата на г-н Дени, който проявява благородство и не взима наем за салона. Нещо повече дори. Той не взима и никакви пари за гошавката и пиенето на музикантите. Така че Херцер предава за пострадалите при земетресението в Загреб сумата от 45 франка и 25 сантима.

На 31 декември се провежда забава за членовете на "Славянска беседа" и техните семейства. Те с възхищение аплодират инициативата на Настоятелството и изявяват желание по-често да се провеждат такива мероприятия, които им дават възможност да се опознаят и сближат. Тъй като военната музика е ангажирана, забавната вечер минава под звуците на оркестър "Белий орел", който създава превъзходно настроение сред присъстващите.

От проведената подписка Бабевски предава на Настоятелството 222 франка за пострадалите в Загреб. Събраните помощи се изпращат с придружително писмо в злато до загребския градоначалник Мразович.

На заседанието, проведено на 11 декември, се приемат за спомагателни членове на настоятелството Владимир Лютич, Григорий Начевич, а за действателен член - Цока Павлов.

Предвид на това, че през 1881 г. се навършват 12 века от пристигането на хан Аспарух на Балканския полуостров, настоятелството решава тази годишнина да се чества тържествено.

На 20 декември се провежда ново заседание, което възлага на архиваря Карастоянов през новата 1881 г да започне съхранението и каталогизирането на книгите и периодичните издания.

По предложение на Захей се взима решение да се влезе в контакт със студентското дружество в Прага "Българска седянка", а Безеншек е натоварен да изпраща поздравления до славянски дружества в чужбина за празници и чествания.

С приемането на нови членове на последното заседание - Шойляков, началник отдел към Министерството на финансите, д-р Надхерни, Пера Николич и подполковник Логинов, Настоятелството приключва активната си дейност за 1880 г.

СЛАВЯНСКА БЕСЕДА
въ София.

Член на „Славянската Беседа.“

Имаме чест да Ви поканимъ въ

ОБЩОТО СЪБРАНИЕ

на членоветъ на дружеството „Славянска Беседа“, което ще стане въ **недѣля** на 18. Януарий т. г. въ 7 часа вечерята въ мѣстността на дружеството. (Гостинница Е. Девц, въ Александровската градина).

На **дневенъ редъ** ще има:

- 1) Разискване въпросътъ за постройка-та на дружественъ домъ.
- 2) (Евентуално.) Изборъ на строителната комисиия.
- 3) Допълнителний изборъ на вторий секретаръ.

СОФИЯ, 14. Януарий 1881 г.

За Настоятелството:

Секретаръ: Председател:

Това призователно трѣба да се покаже при вхождѣтъ.

ТРУДНО НАЧАЛО

Още не са отшумели фойерверките от посрещането на новата 1881 г. и Настоятелството се заема с още по-голям ентузиазъм да намери собствена къща или локал. Задачите и членската маса непрекъснато нарастват и трябва да се създадат нормални условия за работа. Вече са събрани някакви средства и спокойно може да се мисли за закупуване на собствен имот. Всички усилия са насочени към решаването на този въпрос. Извършените проучвания в това направление дават резултат, който окуражава ръководството.

Установено е, че Софийският окръжен съд е издал на 20 май 1880 г. свидетелство на името на Георги В. Михайлович, с което се удовлетворява молбата му да продаде (една квиза) имот, находящ се в улица “Хасбил”, днешната “Славянска”, помежду съседи: Ахмедиева жена, Ибрахим Хнбар на Мала Мехмед и улица според свидетелството¹, дадена на Софийската временна комисия от притежателя Мехмед Ризза - пълномощник на Емулах Шефка, Сюлейман Аксф и Мукарел Мустафов.

Почти всички членове на Настоятелството отиват на оглед и са единодушни, че точно това място е най-подходящо за Беседата, тъй като се намира в самия център на града, има постройка в близост до Двореца, независимо от това, че там минава градската вада. То дава възможност да се построи Дружествен дом на “Славянска беседа”, като се има предвид, че покрай него има още три места, които също биха могли да се закупят.

За решаване на този въпрос и за строителството на дружествения дом, на 18 януари е свикано извънредно общо събрание. На него присъстват 110 членове от София и 43 от провинцията или общо 153 членове. Това е повече от половината членове и събранието провежда своята делова работа. Взема се решение да се закупи местото от Георги Михайлович и да се пуснат в обръщение акции за набиране на средства за строителство на собствена сграда. Задължава се и всеки член да закупи акции, за да подпомогне набирането на средства.

¹ навярно става дума за днешната улица “ Раковска”

Иван Евстратиев Гешов

За председател събранието избира Иван Евстратиев Гешов, а за членове на настоятелството - С. Я. Захей, д-р Данчев, д-р Данев, Алеко Константинов, Георги Прошек, Юрдан Тропчиев, Белковски, Ф. Голованов, Т. Яковлиев и Борис Прошек.

Благодарение на своя огромен стопански, административен и финансов опит, Гешов успява да постигне добри резултати още в самото начало.

Той успява да сплоти и мобилизира архитектите, които още през февруари излизат с конкретен проект

за новата сграда. Те предлагат тя да е на два етажа. На първия са разположени магазини, които да се дават под наем. На горния е салонът с читалня и други необходими стаи, като разходите по строителството ще са минимални. Въпреки тяхното желание, Беседата не би могла да събере тези "минимални" средства. Това създава малко смут сред архитектите. Възникват отделни спорове, но най-накрая всички се съгласяват с предложението на Захей - първо да се построи салонът, а след това постепенно да се издигнат останалите помещения.

Настоятелството се спира на това предложение и обявява нов конкурс, като за целта избира комисия в състав: Иван Гешов, д-р Данчев, С.Я. Захей, Г. Прошек, Караджов, Х. Майер, Йосиф Таухел и Грюнанчер. Решено е салонът да се построи по протежение на ул."Раковска". Приет е частично проектът на арх. Майер. Скицата е одобрена и се пристъпва към изпълнение. Стойността на сградата, по предварителни разчети, възлиза на около 80 хил. лв.

Разчетът на набавяне на средствата е следният:

1. Срещу ипотекане на мястото, Българска народна банка отпуска 27 000 лв.

През изтеклата година Беседата отново е абонирана за руски, чешки, словенски, хърватски, сръбски, немски, френски и български вестници, които се четат с голям интерес не само от членската маса, а и от останалите граждани.

От направения отчет за изминалата година се вижда, че „Славянска беседа“ преуспява и върви към един неспирен възход.

Сградата на читалището - 1882 г.

Ежедневните програми на дружеството са пренаситени от мероприятия. Концертите, баловете, представленията, сказките се посещават с голям интерес и масово. „Славянска беседа“ е единственото културно учреждение в столицата, което може да удовлетвори духовните потребности на хората, затова и Настоятелството се стреми навреме да откликне на тях.

То решава да изгради салон от 50 кв.м., в който да премести ресторанта и бюфета, а съществуващият салон да остане само за тържества, представления, забави, балове и др. Така се откликва на нуждите на бързо нарастващата членската маса и на разнообразната програма на клоновете на Беседата.

На дружествения бал, проведен на 1 февруари в салона на Беседата, и на дадения банкет присъстват като гости

руският консул, министрите, членове на Държавния съвет, командирът на Западния отел на войската, което е още едно доказателство за авторитета, с който се ползва „Славянска беседа“.

На 24 май, когато се чества празникът на Светите братя Кирил и Методий, за първи път, наред с българския триколюр, на сградата на „Славянска беседа“ се развява и дружественото знаме, което повдига още повече духа на членовете и тяхната вяра в реализацията на славянската идея.

През същата година членовете на „Славянска беседа“ приветстват на наша земя краля на Кралство Сърбия - Милан, като му изпращат поздравителен адрес чрез дипломатическото агентство в лицето на генералния консул Груич, който е член на дружеството.

РЕШИТЕЛНАТА СЪПКА

Разполагайки с нотариалните актове, Настоятелството концентрира вниманието си към издигане на нова сграда на дружеството. Избира се строителна комисия в състав: Д. Попов, Захей, Водражка и Караджов, която да проучи въпроса със строителството на сградата, като се привлекат и други лица.

Актът за собственост на мястото, закупено от Тодор Маринов под No 270 от 15 април 1889 година, е за площ от 402 кв.м., а този за закупената земя от Павлов е под No 271 от същата дата и е за 548 кв.м. Най- накрая е получен акт No 3 за собственост на 822 кв.м земя, закупена от Георги Михайлович. Дружество „Славянска беседа“ вече е собственик на 1772 кв.м земя. Актовете се предоставят за съхранение на касиера Тропчиев. Сега вече вниманието е насочено към изграждането на нова сграда.

Междувременно Водражка се обръща с молба към строителни организации във Виена да се изпратят няколко проекта за здания, за да се направи най-подходящият избор.

На 15 август 1889 г. внезапно почива председателят на дружеството Димитър Попов. Всички са потресени от неговата загуба. За кратко в живота на Беседата настъпва объркване. В продължение на един месец в салона не се провеждат никакви забави и увеселения. Знамето на дружеството стои 7 дни спуснато до половина в памет на починалия. Беседата е в траур. На 40-ия ден членовете на Беседата, техните семейства и множество столичани участват в панихидата, отслужена в негова чест.

На мястото на починалия Димитър Попов в строителната комисия е избран Б. Баев. През ноември се провежда общо събрание, на което се обсъжда въпросът за новата сграда, независимо от това, че Водражка е писал писма до проектантски организации да изпратят свои проекти на сгради. На събранието са поканени да участват и архитектите Таухен, Лоспор, Прошек, Тодор Марков, Майер, Колар, Ас. Велчев, Вячеслав Прошек и Бранк.

Дискусията за сградата е оживена. Предоставя се правото на архитектите да обмислят въпроса на спокойствие и да излязат с конкретно предложение пред новото Настоятелство.

ОТНОВО ПРОБЛЕМИ

Разговорите с другия съсед и собственик на мястото, Тончо Маринов, минават по-леко. Той има само едно условие - Беседата да му брои 200 лева, още повече, че тя му дължи суми от 1882 година, и ще ѝ даде акт за собственост. За целта Маринов подава молба до Градското общинско управление и облекчава съдбата на Беседата. При това положение на общинското управление не му остава нищо друго, освен да удовлетвори молбата на дружество „Славянска беседа”.

В редовете на Настоятелството настъпва частично успокоение. Продължават се и преговорите с Д. Н. Павлов.

В края на краищата и той склонява да даде акт за собственост, след получаване на договорената сума от 418 лева за мястото и половината зид, който го разделя с Беседата.

На заседанието, проведено на 14 март 1889 г., Настоятелството упълномощава председателя на дружеството Димитър Попов да го представлява пред нотариуса и да получи така дълго очаквания акт за собственост на имота, давайки му извлечение от решението на Настоятелството.

На 18 април Беседата има необходимия акт за собственост на имота и най-после настъпва спокойствие в редиците на Настоятелството. На Д. Н. Павлов са изплатени допълнително 257 лв.

Настоятелството се задъхва пред темповете, с които се развива дейността на Беседата. Едва построили допълнителното крило към салона, отново възниква на дневен ред необходимостта от нова, по-обширна и перспективна сграда, която да задоволи нуждите на дружеството поне за 50-60 години напред.

Частично този въпрос е решен през 1882 г. Следващата година предстои да се решава от новия председател на Настоятелството Иван Евстратиев Гешов и колектив.

На 15 май 1883 г. по повод коронарването на Техни Императорски Величества в Москва, Настоятелството изпраща поздравителна телеграма и провежда забележително тържество сред столичани. Членовете на Беседата се стичат масово - под строй и със знамето на дружеството, в Съборната църква на богослужението, отслужено от Скопския митрополит Кирил.

От там отиват в Руското консулство, след което Беседата дава банкет в своята сграда, украсена с множество трицветни знамена.

На банкета присъстват управляващият Руското дипломатическо агентство Арсениев с целия персонал на Консулството, сръбският консул, военният министър, генерал Каулбарс, всички управляващи и офицери от щаба и представители от всички славянски народи.

Извършва се Богослужение в чест на деня на помазване на руския цар. Музиката свири “Боже, Царя храни”, а след това се поднасят приветствия от представители на славянските народи. Вдига се тост за братския български народ и неговия княз Александър I, последван от овации “ура” под звуците на “Шуми Марица”.

Възползвайки се от еуфорията, министърът на войната генерал Каулбарс казва:

“Когато се говори за славянската взаимност, се идва да извода, че съберат ли се на едно място много славяни, тогава ги обладават топли чувства, които задълго остават в сърцата им и трудно се изстудяват. Славяните винаги са нащрек, защото сред тях има хора, които сеят раздори.

Славяните винаги се присъединяват към правдата, която не винаги се последва от мир. Тази правда рано или късно ще приведе славяните към съединение. „Славянска беседа” е проводник на славянските идеи и ратува за славянското обединение.”

След заключителните слова на генерала музиката засвирва “Хей славяни”, а присъстващите ги изпращат с продължителни овации.

Тържеството завършва с илюминации.

През тази година библиотеката на Беседата започва да се обзавежда. Тя разполага с 54 книги, 24 от които са подвързани, а 14 са на чешки език. На разположение на читателите са също така и 20 брошури.

Изхождайки от факта, че членската маса значително се увеличава и има опасност в редиците на „Славянска беседа” да попаднат случайни хора, несвързани със славянската идея, Настоятелството решава приемането на новите членове да става с препоръката на двама стари членове. Предложението е прието единодушно от общото събрание, с добавка гласуването да става тайно. Първият член, приет по новите правила, е Йосиф Хоудинов.

За тези, които не си плащат редовно членския внос, се поставя черна дъска, на която се изписват имената им. Това дава добри резултати, защото никой не иска да види името си записано там.

Приема се предложението да се издава “Дружествен вестник”, който да е носител на информация за живота на дружеството.

Поради това, че при дъждовно време се разкалва пред входната врата, се взема решение да се направи временен тротоар от дъски, поради липса на средства за масивен. С кредит от 600 лева се построява стая за гостилничаря и зимник.

Една от инициативите, които най-масово се посещават, е честването на празника на „Славянска беседа”, денят на Светите братя Кирил и Методий. 1883 година ще остане знаменателна за членовете, тъй като се осветява дружественото знаме. Това става много тържествено. След ритуала се прави разходка в околностите на София, в която се включват много столичани.

което Беседата закупува през 1881 година. В този тежък момент идва на помощ досетливостта.

Тъй като една част от имота е закупена от Д. Н. Павлов и Т. Маринов, Настоятелството решава да се обърне с молба към тях - да съдействат на Беседата за изваждане на акт за собственост. Възползвайки се от безизходицата, в която е изпаднало дружеството, Д. Н. Павлов поставя условие да му се даде мястото на кегелбана, което е съседно на неговия двор и е “заграбило” 10 см от него. Нещо повече дори, без да изпитва никакво неудобство, той иска да му се даде документ, че това място му се дарява.

Отначало Настоятелството не приема насериозно тези негови условия, смятайки, че се шегува, но когато разбират, че той иска да има магазини в близост до сградата на Беседата, всичко става ясно. За тяхна нова изненада, Павлов си предлага услугите да построи съвместно с Беседата представителна сграда, с добър изглед, с добро разположение и под един покрив.

Още не получил отговор на едно условие, поставя се следващото. И това е да му се заплатят 200 лв., с които да може да съгради отново стената, която ще се събори, когато той започне да строи замислените магазини.

При тези условия Настоятелството е поставено на колене пред “изнудвача”, но няма друг избор. Още повече, че единствено чрез него ще може да се реши въпросът за собствеността.

Настоятелството е принудено да вземе мерки, за да защити интересите си, и пристъпва към урегулиране на мястото на Беседата, граничещо с това на Христо Д. Павлов, на самия 3 март.

Тогава следва ново предложение от негова страна - Беседата да не събаря стената, която е построена на неговото място, а да го закупи, което е приемливо за дружеството.

За да се избегнат нови договаряния, Настоятелството веднага съставя комисия в състав: Димитър Попов, Захей и Водражка да извърши необходимия оглед и проверки и да излезе с конкретно предложение. Комисията си свършва перфектно работата и се договаря с Павлов Беседата да закупи мястото на стойност 418 лв. Павлов не възразява срещу предложената цена и така Беседата решава единия си проблем.

Димитър Попов

турски лири, съгласно клаузите на договора, е трябвало да се заплати до 1 май с.г.

Задължението на Михайлович било в най-кратки срокове да извади акта за собственост на свои разноски и да го предаде на председателя на Беседата Димитър Греков. Но това не е направено и дружеството, освен подписания договор за покупко-продажбата, не разполага с друг документ за собственост. Този факт излиза на дневен ред едва през 1888 г., когато председател е Димитър Попов.

Той възлага на Алеко Константинов, като млад юрист, да провери в Софийския окръжен съд как да узаконят покупко-продажбата. Алеко взема присърце работата и тръгва по следите на едно отдавна забравено съдебно решение, но не намира акт за наличност на този имот. Оказва се, че когато мястото е закупено през 1881 година, Беседата не е призната за юридическо лице.

Алеко Константинов

Всичко това Алеко Константинов установява в края на декември, като хвърля в тревога членовете на Настоятелството. Въпросът остава за решаване през 1889 г. Мъките продължават през цялата година и решение все не се намира. Справките за имота на Михайлович се редуват една след друга, докато най-после се открива акт за закупеното място от някакви турци и Настоятелството изпада в шок. Става въпрос за същото място,

Не се пропуска моментът да се изпратят поздравителни адреси по повод празници и рождени дати на монарси, учени и държавници, особено от славянските страни.

Почит и внимание са оказани на руския император Александър II за рождения му ден на 30 август, като поздравленията са поднесени в палатата на руския консул.

С приближаването на края на годината Настоятелството взема решение да се построи временна постройка за увеселение през студените есенни и зимни дни и за посрещане на новогодишните и коледните празници.

НЕЗАБРАВИМИ МИГОВЕ

На 13 април 1879 г., по време на Учредителното народно събрание, Петко Каравелов предлага да се издигне в Търново храм, посветен на Александър Невски, руски светец и герой. Предложението е прието единодушно, но Стефан Берон предлага този паметник да се издигне на най - високото място в Балкана. Последен си казва думата новоизбраният княз Александър I Батемберг. Той отправя молба към министър-председателя Петко Каравелов храм-паметникът да бъде построен в София.

Жителите на новата столица очакват с трепетно вълнение полагането на основния камък, горе на хълмчето, на голямата поляна встрани от старите турски казарми. Това става на 19 февруари 1882 година при голяма тържественост.

Независимо от лошото време, членовете на Беседата се събират и под строй, с музика се отправят към мястото, за да станат съпричастни на едни тържествен миг от мирната история на свободна България, отдавайки заслужена почит към братята освободители - руския народ.

Преди полагането на основния камък обаче възниква проблем с останките на църквата „Св. София“. На мястото, където ще се полага основният камък, са основите на римски некропол. Там са двата рова в посока юг - север, на запад свършващи до мястото, където се намира сега Народното събрание. Мястото се нарича “Конски пазар”.

В този ден то е украсено с много български и руски знамена, които се веят на воля сред строената войска, ученици и множество народ. Тук са и членовете на „Славянска беседа”.

В 11 часа и 30 минути пристига князът, който поздравява войската. Отслужват се панихида и водосвет. Прочита се актът за построяването на храма и се поставя в металическа кутия, която е зазидана в първия положен камък. Князът удря камъка с чук и по славянски обичай се поставят златни монети в металическата кутия. Камъкът е зациментиран и войската минава с церемониален марш. След изтеглянето на армията и официалните лица народното веселие продължава до късно след обяд. Вечерта в

спокойна и приятна обстановка, направена е модерна картотека за книгите по отдели и е изготвен общ каталог.

Виждайки големия интерес на столичани към библиотеката и читалнята, Настоятелството не жали средства за нейното обогатяване с художествена и специализирана литература. Тя се превръща в двигател и основно средище за духовното израстване и сближаване на различните прослойки славяни, живеещи в столицата и участващи активно в живота и дейността на Беседата.

Предвид лошото състояние на електрическата инсталацията и на самата сграда, през 1887 година се ограничават вечеринките и забавните вечери.

Въпреки намерените нужди от изграждане на нова сграда, Настоятелството пристъпва към ремонт на съществуващите помещения, за да продължат вечеринките, представленията, сказките и други занятия. Построява се и крайно необходимият зимник за гостилницата.

Провежда се и общо събрание, на което присъстват 143 членове, от които 5 почетни и 13 от учредителите.

Изпраща се поздравителна телеграма за 50-годишния юбилей на Дяновския Епископ Йосиф Щросмайер от Хърватска.

Почти през цялата 1888 година проблемите на Беседата остават същите, но нейното сърце пулсира. През тази година с още по-голяма сила изниква въпросът с документите за собствеността. Оказва се, че през изтеклите години този въпрос е бил забравен или не е стоял на дневен ред пред предишните настоятелства.

Председателят Димитър Греков е насочил вниманието си повече към въпроса за осигуряване на средства за закупуване на имота и изграждане на дом на „Славянска беседа”, а след това към дейността на Облигационната комисия, председател на която е брат му Георги Греков. Той продава облигациите и набира средства за строителството на дружествената сграда.

Никак не му е било леко на Димитър Греков при договаряне на условията за покупката на мястото от Исидор Михайлович, но в крайна сметка се постигат благоприятни за Беседата условия. Първата вноска от 40 турски лири е заплатена веднага след подписването на договора за покупко-продажбата на 29 март 1881 година, а остатъкът от 110

1. Да се изгради доходно здание на „Славянска беседа“ на мястото на съществуващото, като за целта се образува строителна кооперация от членовете на Беседата.

2. Да се влезе във връзка с всички дружества, които имат нужда от помещения, за да се включат в кооперацията.

3. Да се реформира счетоводството и се въведе картотека на членовете.

Назначена е комисия в състав: инженерите Ст. Белковски, Ст. Аврамов и Л. Чолаков, които да огледат електрическата инсталация на старата сграда, която на много места е оголена и създава предпоставки за възникване на пожарни огнища, още повече, че тя се оказва негодна за по-нататъшна експлоатация. Но освен да се вземат предпазни мерки за потушаване на възникнали огнища на пожар, Настоятелството не може да направи нищо друго. За да бъде функционален салонът на дружеството и да не спира своята дейност, докато се реши въпросът с новата сграда, се взема решение по време на представлението да се поставят пожарогасители и да се назначи на щат пожарникар.

Това дава възможност спокойно да се проведат честванията на 10-годишнината от основаването на Чехословашкото гимнастическо дружество, празникът на народните будители, на запасните офицери и Съединението на България.

Въпреки създадените затруднения, библиотечният фонд продължава да нараства - кога от дарения, кога чрез купуване на нови книги и поддържане на ежегоден абонамент на вестници и списания. С това библиотеката се превръща в притегателна сила за членовете на Беседата и техните семейства, както и за любознателните столичани. Още повече, че се отрежда специална стая за беседване и игри.

Настоятелството полага специални грижи за духовния живот на столичани. За настоящата година са подвързани 172 тома книги и списания и са закупени книги за 1552 лева, вестници за 2418 лв. и списания за 9982 лв. Похарчените средства са повече, отколкото тези в Народната библиотека, и затова навярно броят на читателите е по-голям в Беседата. Почти ежедневен е проблемът със свободните места в читалнята. Библиотекарите Иван Брожка и Колар откликват на интересите на всеки читател и обслужването е бързо и културно. В читалнята е създадена

„Славянска беседа“ правителството дава банкет на официалните лица, между които: Тодор Икономов - председател на новоизбрания Държавен съвет, Д. Греков - подпредседател на Държавния съвет, генерал Кирилов - министър на войната, Желязкович - министър на финансите, Теохранов - министър на правосъдието, Гр. Начевич - министър на вътрешните работи, Константин Иречек - министър на народното просвещение, д-р К. Стоилов - началник на политическия кабинет на княза, Хаджиенов - кмет на София и чуждестранните дипломатически агенти: руският Хитров със секретаря си, румънският - Гика, сръбският - Груич, австрийският - барон Бигелебен, френският - Шефер, английският - Ласелс и германският генерален консул де Брауншвейк¹.

Тук са и много висши чиновници и членове на Настоятелството на Беседата, български и руски офицери, а от Източна Румелия са Константин Величков, епископ Герваский и инженер Николов.

Работата по строителството на храма върви мудно и неорганизирано. Въпреки че селяните превозват безплатно материал, той все не достига. Когато на 14 май се обсъжда въпросът за окончателното събаряне на „Св. София“ и използването на материала ѝ в строителството на храма, архитект Богомилов реагира остро, казвайки:

“...Ако българското правителство не се съгласи да поправи тази старина, то аз ще измоля да направи това археологическото дружество в Русия²...”

Благодарение на тази намеса църквата „Св. София“ е спасена от разрушаване.

¹ Иречек К. Български дневник г. II 1932 г.

² Протокол № 14 от 14.05.1884 г. Протоколна книга комитета АХПАН

НЕПОСИЛНИ ГОДИНИ

Независимо от големите финансови затруднения, Беседата развива активна народополезна дейност, издигайки културния уровень на столичани, чийто брой нараства прогресивно и нуждите му от културни развлечения трябва да бъдат задоволени. Настоятелството изпълнява съвестно задълженията се, като се има предвид, че в неговия състав влизат хора с положение в обществото, работещи в държавни учреждения, министерства - професори, лекари, инженери, архитекти, учители и т.н. Те се вслушват в гласа на множеството и подкрепят всяка полезна инициатива. През 1884 г. се взема решение да се възстанови дейността на филхармонията и певческите клонове, които носят доходи, макар и скромни. Подобряват се битовите условия, като още през януари се прави антре пред столовата. През пролетта се подрежда и засажда дружествената градина и се изкопава отводнителен канал пред нея. За готвач е назначен Михаил Петрович.

Христо Павлов

Времето от една година, за което се избира Настоятелството, е крайно недостатъчно, за да се навлезе в същността на работата и да се решат глобалните въпроси на дружеството. Независимо от това, всеки член на ръководството се отнася с пълна сериозност към решаваните проблеми и се стреми да бъде полезен. Същото е и с екипа, оглавяван от д-р Юрдан Брадел.

През същата, 1884 година, братята Георги и Борис Прошек откриват пивоварна фабрика, чийто постройки и днес се виждат

срещу сградата на БНТ на ул. "Сан Стефано", както и фабрика за производство на тухли и порцелан.

През следващата година председател на Настоятелството е Христо Д. Павлов, чийто мандат протича в рамките на три години. Съществени промени в живота на „Славянска беседа“ не се извършват.

На 24 март, за рождения ден на НВ Александър I, се осветява дворът на дружественото здание, където на висок пилон се издига българският флаг, чието въже е поставено с помощта на пожарникарска команда от 8 души. Пак през март, Гринагер представя проект за нов, по - голям салон с гардероб на стойност 95 000 лева, отхвърлен заради високата цена. През 1886 година Цанко Данчев, Бруха, Карастоянов, Войников, Караджов, Моравенов и Тракалев възстановяват дейността на Забавителния клон, който започва да изнася забавни вечеринки и отново вдъхва живот в салона на Беседата.

Като домакин на дружеството, Водражка се заема с направата на беседка в двора пред зданието, а градинарят освежава дърветата в градината. Оправено е и дюшемето в салона. Отправена е молба към Министерството на народното просвещение да осигури лектори за сказките на Беседата. За членове на Забавителния клон са избрани Цанко Данчев, д-р Добрев, Несторов, д-р Бръкалов, Караданов, Янко Икономов, Калинков и др.

По финансови причини спират дейността на Филхармоничния, Певческия и Гимнастическия клон. Г.Хохола по собствена инициатива поема ангажимента за възстановяване дейността на Филхармоничния клон, и то още през същата година, а на Певческия - през 1887 година, което внася спокойствие сред членовете на Настоятелството. Те насочват вниманието си към решаването на по-важния въпрос - разширяване на дома на Беседата. А за това се откриват възможности, тъй като съседното място е обявено за продан. Въпреки вложените усилия, при преговорите не се постигат резултати. Но надеждата не е загубена и строителната комития в състав: архитект Г. Финов - председател, и членове: инженер Любен Божков, архитект Сава Овчаров, архитект Г. Василев, архитект Ст. Белковски, Пеню Попкръстев, Д. Божков, Илия С. Бобчев и д-р П. Косев излиза с решение:

ЗАДАЧИТЕ НЕ ЧАКАТ

Дълго се говори сред столичани за грандиозното тържество на Беседата. Това е още едно доказателство, че тя е нужна и потребна за София. Още на следващия ден Настоятелството се захваща с решаване на конкретни задачи и организационни въпроси.

На 9 юни за член на дружеството е приет Андрей Ляпчев.

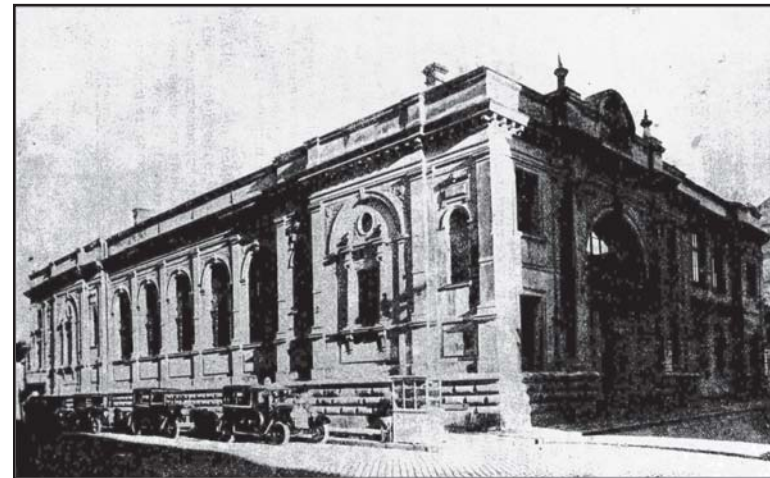
На 20 септември Беседата отбелязва тържествено 25-годишния творчески юбилей на Иван Вазов. В негова чест се изнася специален концерт, което трогва до сълзи големия и обичан от целия български народ писател.

На 28 декември се провежда общото събрание на дружеството. Дава се отчет за честването на юбилейния празник и за решаването на някои текущи и неотложни въпроси. Избира се и 6-членна изборна комисия, в която влизат Георги Писаров, Александър Людсканов, Драган Горанов, Георги Калинков, Никола Сираков и Иван Брожка.

Отдадена е заслужена почит към кончината на едни от най-активните и дългогодишни членове на Беседата - Георги Прошек и Богдан Прошек

Георги Прошек почива на 29.09.1895 година, преди да навърши 58 години - след преумора, тежък труд и редица неприятности. Смъртта му е внезапна и неочаквана. След по-малко от месец го последва и Богдан Прошек - по-малкият му брат и съратник. Двамата са погребани един до друг в парцел 16 на Софийските католически гробища в семейна монументална гробница.

След отшумяването на новогодишните празници, още неотпочинали си добре, членовете на Настоятелството се събират на 3 януари 1896 г. за начертаване на план-програма за работа през първото полугодие. Но един от най-важните си остава въпросът за постройката на новата сграда. Каквито и варианти да се предлагат, все са неприемливи, поради липсата на средства. Въпреки това, Настоятелството не престава нито за миг да мисли за развитието на Беседата. Като доказателство за това е фактът, че се влиза в преговори със съседа Христо Павлов за закупуване на 500 кв.м от неговия имот. След продължителни разговори се постига

Сградата на читалището – 1892 г.

2. Срещу стойността на новата сграда БНБ ще отпусне още 33 000 лв. От облигации и лотарии - 20 000 лв. Или общо - 80 000 лв.

Предвижда се разходите за построяване на сградата да са 70 000 лв., а за обзавеждане - 10 000 лв.

За строителството на сградата са получени три оферти от предприемачите А. Велчев, Ст. Ноев и Гр. Найденов, който е член на Беседата и дава най - изгодната оферта. В комисията участват Ив. Гешов, Захей, д-р П. Данчев, Г. Прошек, Илия Белковски, Алеко Константинов, Таухел, Яковлев и Голованов.

Междувременно, Настоятелството доставя два вагона хидравлична вар. Взето е решение на 3 юни 1890 година в 9 часа сутринта да се положи основният камък и да се даде на членовете на Беседата закуска.

За полагане на основния камък са натоварени Йосиф Таухел, Г. Прошек и Юрдан Тропчиев. Честването на 10-годишния юбилей от учредяването на дружество „Славянска беседа“ се отлага до завършването на сградата. Разчетено е полагането на основния камък да стане на 13-годишнината от Освобождението на България и 3-та година от встъпването

на престола на НЦВ Княз Фердинанд с водосвет от трима свещеници.

Почетните членове на Беседата, между които са Константин Иречек, Марин Дринов и Щросмайер, са поздравени с телеграма.

В основния камък се полага акт, който гласи:

“Днес, неделя на 3-ти юни, хилядо осемстотин и деветдесета година, тринадесета от освобождението на България, десета от учредяването на „Славянска беседа” и трета от князуването на НЦВ Фердинанд, българския княз, положи се основния камък на настоящето здание на „Славянска беседа” в София, след извършване на водосвет и в присъствието на членовете на Беседата.

Задачата на това здание е да достави на членовете на Беседата помещения, в които те могат по-често да се срещат, по-точно да се свързват помежду си и по-успешно да работят за постигане целта, както е тя изложена в нейния Устав. И нека Бог да благослови това предприятие и го увенчае с успех. Амин!”

При настоящия акт се прилагат: списък на членовете на дружеството, по един екземпляр от нейния устав и нейните отчети, по един образец от тогавашните български монети и една облигация на Беседата. Фотографът Д. Карастоянов прави снимка на този тържествен момент, която се изкупува от Настоятелството.

Актът е подписан от членовете на Настоятелството на Беседата, състоящо се от: председател - Иван Гешов, подпредседатели - д-р Данчев и С.Я.Захей, секретари - Тома Яковлев и Филарет Голованов, ковчежник - Юрдан Трайчев, библиотекар - Илия Белковски, управител на дома - Йосиф Таухен и членове: д-р Данов, Алеко Константинов, Г. Прошек и арх. Г.М. Майер. Предприемач на зданието е Григор Найденов.

Междувременно, БНБ отпуска кредит на Беседата от 60 хил.лв., които се вкарват в текущата сметка, а на предприемача Григор Найденов са изплатени 8188 лв.

По време на строителството се договаря доставка от Прага на две завеси за сцената. Доставката на дограмата е договорена с фирмата “Леополд Рабичек” от Виена, с посредничеството на Г. Зилберит в София. Пердетата за прозорците се доставят от фирмата “Au von Marehe” - Прага.

Стоян Данев

Словото е изпратено с бурни ръкопляскания.

След това са прочетени поздравителни писма, телеграми и адреси от различни държавни институции у нас и чужбина.

Съставите на Беседата изнасят концерт.

В 15 часа и 30 минути започват свободни веселия за членовете на Беседата и техните семейства. Провежда се и състезание по кегелбан в “търкалнята”.

Вечерта започва танцувална вечеринка. На 22

май, втория ден от тържеството, от 9 часа се изнася голям безплатен концерт.

Еуфорията на юбилейната годишнина отшумява и животът си продължава по старото русло. Остава като скъп дар за Беседата подарената картина от големия художник и патриот Иван Мърквичка и “Юбилейният марш”, създаден специално за празника от Щросе.

Д-р Стоян Данев - първият от ляво на дясно в Лондон като министър-председател - 1903 г.

ТЪРЖЕСТВОТО

Цялата столична общественост е в трепетно очакване на 21 май, когато ще се открие дългоочакваният празник на дружество „Славянска беседа“. Освен поканените гости, натам се стича младо и старо, за да не изпусне този тържествен миг. Всекиму се иска да е съпричастен с това събитие, което ще остави трайни следи в съзнанието на столичани.

Точно в 10 часа и 30 минути от сградата на дружеството е изнесено знамето на „Славянска беседа“ с девиза: ”В сговора е силата на славяните“.

Знаменосецът Г. Прошек застава отпред, след него е музиката, следват членовете на Настоятелството, а след тях - редовите членове и много граждани. Под звуците на музиката шествието тръгва към църквата “Св. Крал”(Св. Неделя), площадът пред нея гъмжи от хора. Там се извършва молебен и се освещава знамето. Кратка реч произнася председателят на дружеството д-р Ст. Данев.

След ритуала шествието се връща към „Славянска беседа“, където се раздава безплатно на членовете Юбилейния сборник.

В 13 часа гостите и записалите се за банката членове се оттеглят в ресторанта на Беседата. Сред гостите са видни столични учени, общественици, министри, представители на дипломатическите агенции и на славянските дружества. Вдигат се тостове за здраве и за преуспяване на славянската идея, която обединява членовете на Настоятелството, които изграждат своите взаимоотношения на базата на демократизма, изключвайки всякакви партийни различия и страсти. Нещо повече - дори когато забавите на Беседата се посещават от височайши особи и от членове на царското семейство, те се смесват с множеството и заедно с всички играят хора и танцуват.

На банката председателят д-р Ст. Данев произнася прочувствено слово за живота и дейността на Беседата през изминалите 15 години, отдавайки заслужена почит и уважение на предшествениците и действащите ревностни деятели на дружеството, без които не биха се постигнали наличните успехи.

Кулисите и предните завеси са доставка от фирмата Бриьоски - Виена.

Поради това, че строителството на салона се забавя, постройката със стаичките за гостилничаря се построяват от майстор Христо Петров.

Самото вътрешно оформление на салона се извършва по стопански начин от Майер и Йосиф Таухел с помощта на разсилния Гр. Маниеров. Боядисването е договорено с Доубрава и Лецтър.

От фирмата ”Зилберг” са закупени 3 чугунени печки. Лампите за салона и другите помещения се поръчват от Брунер във Виена, за което отговаря Таухен. От фирмата на Ладислав Добрич “Добрович и КО” са доставени 300 стола, от фирмата “Вагнер” - Виена, 5 вентилатора за салона, а от фирмата “ Леонфрай” - 2 гарнитурни, състоящи се от 4 фотьойла, 2 канапета, 8 стола и 2 банки за салона, покрити с плюш.

За съжаление строителят не изпълнява задълженията си и срокът за завършването на строежа се удължава значително. Това налага Настоятелството да си потърси правата по съдебен път и да иска неустойка за забавянето.

Независимо от това, дейността на Беседата не спира нито за миг. На 16 октомври Настоятелството изживява вълнуващ момент. За член на дружество „Славянска беседа” е приет големият български писател, патриархът на българската литература Иван Вазов. Това е голяма чест за дружеството.

Изхождайки от намеренията си да издава собствен бюлетин, в който да отразява дейността на дружеството, Настоятелството избира редакционна комисия в състав: Захей, Белковски и Т. Яковлев.

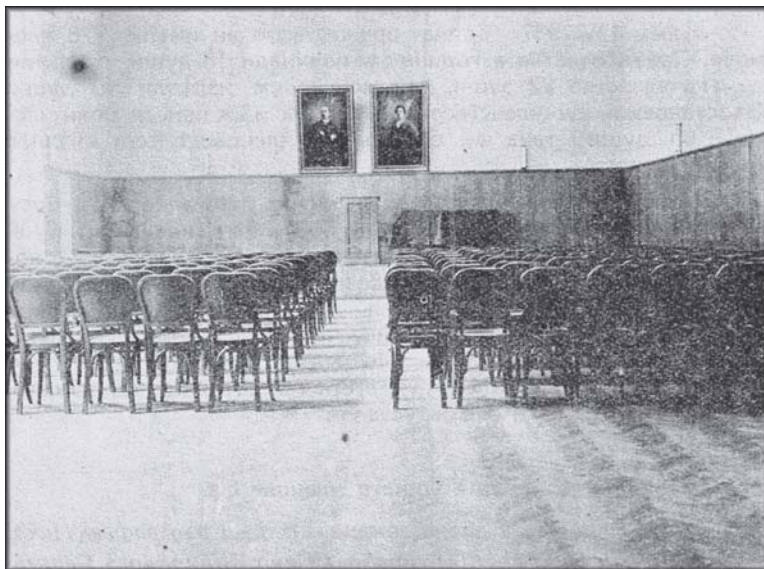
Вниманието на Настоятелството е насочено към довършителните работи на сградата. Наличните пари се свършват. Независимо от това, че Беседата не е върнала дълга си от 9000 лв., БНБ отпуска нов заем от 60 000 лв. Това дава възможност на ръководството да се разплати с виенската фабрика, в лицето на нейния представител г-н Брунер, за доставката на дограмата. Разплатени са и останалите борчове, а за набиране на нови средства в средата на ноември се прави публична подписка за още 500 облигации на стойност 100 златни лева всяка.

Решено е тържественото откриване на сградата да се състи на 29 декември 1890 г. Салонът е украсен тържествено. На прозорците са отпуснати разкошни червени плисирани пердета. От тавана се спускат грамадни метални полилеи, на стената е портретът на княза, а паркетът блести от чистота. Самата сграда е украсена подобаващо за случая. Отбраното столично общество пристига в уречения вечерен час за откриването, а 12 кавалери от Настоятелството, между които Б. Баев, д-р Семерджиев, д-р Шишманов, Владимир Цанков и други, посрещат дамите на входа и ги въвеждат в салона.

Сред поканените гости са: НЦВ Князът, министрите, дипломатическите агенти, столичният кмет и софийският градоначалник.

Поканата до НЦВ Княза е отнесена в двореца от делегация в състав: Иван Ив. Пешов, Таухен и д-р П. Данчев.

Най-големият и разкошен салон в столичния град е препълнен от елита на София. На трибуната излиза човекът, който има най-голяма заслуга за построяване на сградата - председателят на „Славянска беседа” Иван Евстр. Гешов, който приветства гостите, честити им придобивката и

Салонът

носят тухли, пирони и други материали за хижата. Единствено наемат майстор зидар от Владая.

На сцената на Беседата се подвизава оперната и театрална група "Сълза и смях". Безкрайно много са дружествата и организациите, на които е подавала ръка Беседата, и все в името на общото благо и преуспяването на нацията, за да вземе тя час по-скоро заслуженото си място сред другите страни в Европа.

По случай събитието „Славянска беседа” издава юбилеен сборник, в чието списване вземат участие членовете на Беседата: Марин Дринов, Иван Вазов, Иван Евстр. Гешов, С. Я. Захей, д-р Иван Шишманов, Антон Безеншек, Стоян Михайловски, Н. Начов, Вълв, Г. Х. Бонев и др.

Този сборник се оформя като едно изящно издание, в което, освен изброените автори, са публикувани факсимилета от автографите на десетина известни славянски писатели, като: Александър Пикин, Яр. Врхлицки, Адолф Хейдук, Люба Бабич, Шандьор Джалски, Фр. В. Сасинек, Р.О. Хвездослав, Светозар, Хубан, Ваянски, Елена Оржешкова и Ст. Новакович.

Публикувани са снимки на старото и новото помещение на Беседата, а корицата е рисувана от многоуважавания художник Иван Мърквичка. Сборникът се раздава безплатно на членовете на Беседата, а за гражданите се пуска в редовна продажба в деня на юбилея.

произнася пламенно слово, бурно аплодирано от присъстващите..

След това се изнесе концерт с участието на известните изпълнители Шоурекова, Николова, Шишманова, Казаков, Панайотова, Славков и Букурещлиев.

Новата сграда вече е факт. В нея се провеждат новогодишните и коледни тържества. Още от самото начало на Новата 1891 година Настоятелството е обсипано със заявки за ползване на салона срещу заплащане и немалък процент гратис.

Трудно може да се изпълни желанието на всички, но над 90 на сто молбите са удовлетворени и в сградата на Беседата сутрин от рано, вечер до късно пулсира сърцето на столичани, жадни за духовна наслада и забавления.

Още през първите дни на 1891 г. дружеството "Societe Verdi Corale" предлага да изнесе безплатен концерт на 3 януари, по случай откриването на салона.

Създадени са прекрасни условия за дейността на клоновете на Беседата и те не закъсняват да се възползват от тях. Възложено е на д-р Петрович да възстанови дейността на Филхармоничния клон. Успоредно с това продължава подобряването на условията на работа, като се правят два долапа за библиотеката и канцеларията. Поставя се и часовник в читалнята. Продължават и някои довършителни работи по сградата и дългът на Беседата към БНБ нараства на 141 257 лв. Но това като че ли не тревожи много Настоятелството. Дружеството вече има собствена сграда и един постоянен приход. Има постъпления и от облигациите. Затова цялото внимание на ръководството е насочено към развиване и укрепване дейността на отделните клонове и особено тази на библиотеката.

За голяма изненада на Настоятелството, още през първия месец на годината Беседата получава 500 лв. дар от Негово Царско Величество княза, за който дар е отправена незабавна благодарност.

Дружеството "Korabi Veroli" изнася три концерта - един на 30 март, а другите два - на 12 и 26 април.

Подобрява се организационната работа в библиотеката. Изготвен е правилник със следните точки:

1. Заплащане на членски внос 4 лева, който дава право на членовете да вземат книги от библиотеката за четене вкъщи;

2. Срокът за връщане на книгите не бива да надвишава 10 дни, в противен случай читателят заплаща санкция от 10 стотинки на ден;

3. Членовете имат право да правят предложения за избора на книгите при покупката, като Настоятелството си запазва правото да отхвърли или да приеме предложението.

Продължават и даренията на книги към библиотеката.

Началото на Новата година в тази библиотека слага Г. Яковлев с дар от една книга.

Независимо от натрупаните дългове, под натиска на любителите на кегелбана, Настоятелството взема решение да се построи зала с лека конструкция за кегелбан с циментова площадка, още повече, че ще е доходоносеща.

За да се намали големият шум по време на игра, е възложено на Йосиф Таухен и надзорника на залата Д. Тодоров да направят нов тюфлекс в дъното на „търкалнята“.

А. Голованов, Захей и Константинов са натоварени да изработят правилник за кегелбан залата (търкалнята). Правят се и частични подобрения, с които залата е пригодена за игра и през студените есенни и зимни дни. Над входа на сградата се поставя надпис „Славянска беседа“, с букви, изработени от цинк.

В салона на Беседата започва репетиции и оперната група с участието на други хора, което принуждава Настоятелството да го затвори, тъй като не се плаща наем.

Новото здание все още не е покрито цялостно и много от боклуците откъм страната на ул. „Раковска“ не са изхвърлени.

Доставят се от Виена необходимите глобуси за осветлението, измазват се стаите на артистите и се сменят керемидите на покрива на кухнята с ламарина.

Тези частични и допълнителни работи поддържат малко дейността на Беседата. Намалява броят на сказките, театралните представления и забавите, но на новогодишните и коледни празници членовете на Беседата и техните семейства са сплотени и единни. Така продължава и през следващите години.

*Ил' търсии ти шуи, развлечения свестни -
Тук музика, и тани и песни, -
Насищай слухът.*

*Дойдете, славяне, сплотете се, братя
В тоз мирния храм, в тези чисти обятия,
Тук ила живот.*

Извън дейността на Беседата, Алеко Константинов се включва активно в обществения живот на столицата. Той основава клуб „Урвич“ за любителите на туризма и кръжока „Весела България“.

Благотворното влияние на „Славянска беседа“ се отразява върху цялата столична общественост. Всички или почти всички дружества, организации, клубове и учебни заведения в столицата се ползват от услугите на Беседата, като един голям процент от тях - безвъзмездно. Тя е имала основание да се счита оскърбена от поведението на някои, но винаги е заставала над тези дребнавости в името на националните интереси и славянската идея.

Има и моменти, когато съдбата на „Славянска беседа“ е висяла на косъм, а някои от дружествата, вместо да я подкрепят, показват най - грубо незачитане, оскърбявайки достолепието ѝ. Дори се стига до заплахи тя да бъде превърната в полицейски участък. Въпреки всичко това, Беседата нито за миг не се отклонява от своите цели и задачи, от своята програма.

В нейните салони са основани не едно дружество, организация или клуб, като например: „Народообразователното дружество“, „Музикалното дружество“, функционирането на които е било немислимо без услугите на „Славянска беседа“.

Изнасяни са прекрасни концерти за столичната общественост, някои от които с участието на чуждестранните артисти Зауер, Волска, Пазини и редица други.

В „Славянска беседа“ Алеко Константинов основава туристическото дружество „Урвич“. В нея прохода и Тамбурашкият оркестър на Хърватската задруга.

Интересна проява на членовете на Беседата е тази, че 7 семейства започват строежа на хижа „Кукурък“ на кооперирани начала. Всяка събота и неделя през Бялата вода или през Владая отиват на Витоша и в раниците си

наред на различни теми. За писателя е удоволствие да участва, заедно с режисьора на „Славянска беседа - Радул Канели, в журито за прослушване на кандидати за драматични актьори на Беседата.

Похвални слова могат да се кажат и за дейността на Алеко Константинов. Той още в началото на членството си става един от най-ревностните ѝ членове и участва дейно в нейния живот. Взема активно участие в хора на Беседата, избран е за член на Настоятелството. В юбилейния сборник на „Славянска беседа“ за 15-годишнината от основаването ѝ Алеко печата статията „Из миналия живот на „Славянска беседа“, която му донеся големи неприятности. Някои от членовете на Беседата познават себе си в образите на описаните герои и влизат в жестока разпра с него. При това положение Алеко Константинов е принуден да се оттегли от активна дейност и участва по-рядко в провежданите мероприятия. Той е щастлив, че е оставил частица от себе си в любимото си дружество. Писателят е автор на химна на дружеството и с удоволствие го слуша в изпълнение на хора на „Славянска беседа“:

*Славянска беседа е мирна ограда
за дружба сърдечна, за чиста услада,
Страстта тук не лей!*

*Тук българин със сърбин и чех със словак,
Хърватин със словенец и русин с поляк -
по братски живеят.*

*Беди ми, тъги ми сърце ти налягат,
Ил' бури житейски душата ти стягат -
Беседата знай.*

*Ще наидеш покой или в реч слаководуина,
Ил' в братския кръг на веселба многошумна, -
Тъга тук не трай.*

*За знание ли жажда, славянино, сеишаш, -
Тук книги те чакат, приятели срещаш -
Развивай умът.*

В читалнята на Беседата през 1890 година могат да се намерят българските вестници „Труд“, „Искра“, „Свобода“, „Родолубие“, „Напред“, „Зорница“, „Народно право“, „Софийски общински вестник“, „Славянин“, „Св. Климент“, „Пловдив“, „Деница“, „Пловдивски куриер“, както и периодични списания. Освен това се получават три чешки вестника, 1 хърватски, 1 сръбски, 3 немски, 5 френски, 2 английски, 1 румънски, 4 руски.

През следващите 4-5 години дейността на Беседата като че ли минава еднообразно и монотонно, като изключим това, че на 4 януари 1892 година чрез граф Мартила Беседата благодари на НЦВ княза за дарената сума от 300 лева.

Библиотеката получава картата на България като дар от Кривошиев.

Читалнята

Друго събитие е това, че наред с останалите кандидати за членове на Беседата, на 21 октомври е приет и писателят Тодор Влайков.

През 1893 година за членове на Беседата са приети Стоян Михайловски и д-р Кръстев (през януари), а през юни - Гр. Д. Начович.

За новогодишните и коледните тържества на 1894 година НЦВ Фердинанд I дарява на Беседата 1000 лв. за безплатен вход на всички офицери, намиращи се в София.

Най-неочаквано на 25 май 1894 година Иван Евстратиев Гешов подава оставката си от председателския пост. Тази негова постъпка внася смут сред членовете на Настоятелството, което не приема за обективни изложените доводи. Всички се изказват положително за неговата работа и не приемат оставката. В негово лице те виждат преуспяването на Беседата, от която убеденост Гешов се чувства неудобно и дава съгласие да продължи дейността си като председател.

Една от изнесените лекции през годината е тази на Османи бей Кърбълзлъ на тема: "Превземането на гр. Карс на 17 март", която предизвиква голям интерес сред членовете на Беседата.

Културните мероприятия вървят в една възходяща и председателите на клоновете дават редовно отчети за своята дейност пред Настоятелството. Създава се и Танцувален кръжок.

Предвид на това, че през 1895 година ще се чества 15-годишният юбилей на „Славянска беседа“, Настоятелството мобилизира силите си в това направление.

Два месеца преди честването на тази значима годишнина Иван Евстр. Гешов е награден от Настоятелството с почетна диплома за всеотдайната му работа за преуспяването на дружество „Славянска беседа“.

Междувременно, Настоятелството натоварва комисия от архитекти да извършат оглед на старата сграда и да излязат с мнение - необходима ли е нова сграда, или да се извърши козметичен ремонт на съществуващата.

Предложението на комисията внася смут в членовете на ръководството. Според тях икономически не е оправдано да се прави ремонт, тъй като ще погълне много средства. Те предлагат да се извърши само разширение, като се построят няколко стаи, да се разшири читалнята, чийто капацитет се оказва вече малък за нарастващия брой

читатели, и да се преместят ресторантът и бюфетът на друго място.

Настоятелството възлага на архитект Маричков да разработи една предварителна скица. Проектът е готов през 1896 година. Според него старите сгради на ресторанта трябва да се съборят и да се изградят нови на ъгъла на улиците „Раковска“ и „Славянска“ на стойност 150 000 лева.

Сумата е непосилна, тъй като дружеството има да изплаща дълг от 79 900 лв.

Проектът не се приема на този етап и реализацията му остава за по-благоприятно време. Но в близките няколко години това не става. Строителството поскъпва и Настоятелството е принудено да го отложи за неопределено време.

За юбилея на 21 и 22 май 1895 година е поканен да изнесе концерт тамбурашкият оркестър на Хърватската задруга, в полза на фонда "Българско отечество". Но неочаквано за Настоятелството общото събрание, проведено на 19 февруари, взема решение банкетът на 21 май да бъде без участието на дами. Това решение е малко необикновено за етапа на развитие на обществото, но ръководството е длъжно да се съобрази с него и подготвя списък на тези, които ще присъстват, за да не се създава затруднение на организационния комитет. За участие се записват 130 човека, между които: Иван Вазов, Алеко Константинов, Христо Иванов Гешов, Ст.Тъпчилещов, Николай Иванов Николаев, д-р Данчев, Иван Евстратиев Гешов и др.

Правейки анализ на извършеното от „Славянска беседа“ през изтеклия период от 15 години, членовете на ръководството не могат да не са доволни от дейността на своите предшественици, които издигат Беседата като неотлъчен спътник на духовното и културно израстване на столичани. Сред нейните членове се срещат имената на видни личности, заемащи отговорни постове - дипломатически представители на славянските страни, учени, професори, лекари, военни, артисти, писатели, музиканти и др., ратуващи за реализацията на славянската идея.

Сред активните членове на беседата са и П. П. Славейков, Иван Шишманов, Алеко Константинов, Иван Вазов.

Вазов почти всеки ден се отбива в Беседата, където се среща с професор Шишманов и беседва с него часове

в брошури и списания и се разпространяват сред членовете на Беседата и столичани.

Ръководството на Певческия клон е също от 5-ма членове, определени от Настоятелството за една година. То е избрано от състава на дружеството и от певци. Председателят на клона определя управителя на Певческия клон.

Ръководството на Забавителния клон също се определя от Настоятелството. Всички решения на клоновете се одобряват от Настоятелството.

В дружеството може да се говори на всички славянски езици, но протоколите се водят на български.

Приема се кръгъл печат, в средата на който е отбелязано: „Славянска беседа” - 1880 г., а насколо е надписът ”В сговора е силата на славяните”. Същият надпис остава и на знамето.

Независимо от финансовите затруднения, Настоятелството не престава да мисли за изграждането на нова сграда и за разширяване на дейността на дружеството. Така се идва до решението да се закупи мястото на ул. “Славянска”, принадлежащо на Д. Съселов, и при подобряване на финансовото положение на Беседата да се започне строителството на новата сграда. За целта е избрана 5-членна комисия в състав: архитектите А. Транъов, Ю. Миланов и К. Маричков, д-р Д. Загорев и д-р Г.Калинков.

Даренията към библиотеката се превръщат в една ежедневна практика. През тази юбилейна година Вл. Шак дарява две свои книги.

Отлетите и получени от Петербург бюстове на Царя Освободител създават малко проблеми на Настоятелството. Не се оправдават надеждите, че всяко държавно учреждение ще закупи от тях. Но то е доволно, че поне министерствата на просвещението, на външните работи, на Народната и Земеделска банка, Светият Синод, Семинарията и Военното училище закупуват по една бройка и възстановяват отчасти направените по тях разходи.

В началото на август Настоятелството е поставено пред голям проблем. Руският дипломатически агент в София и член на „Славянска беседа” Бахметъев си подава оставката от членство, по една единствена причина, че е разрешено на социалистите да правят конгреса си в салона на Беседата.

цена, удовлетворяваща и двете страни, и тъкмо тогава Настоятелството се разколебава и договорът пропада. Приема се предложението на Иван Евстратиев Гешов - построяване на двуетажна сграда.

На първото заседание на 3 януари 1896 г. Настоятелството взема решение финансовите въпроси на Беседата да се движат от Димитър Таранов, а 7 януари е определен за свикване на общо събрание, на което да се обсъди въпросът със строителството на новата сграда.

За председател на „Славянска беседа” е избран д-р Йордан Брадел. Председателското място заема до 19.01.1897 г.

На проведеното общо събрание на 19 януари 1897 г. той е сменен и за нов председател е избран М. К. Сарафов, който е на този пост неотлъчно до 1905 година.

Новата година за Беседата започва с активна организационна дейност. Още през януари секретарят на Сръбското кралско дипломатически агентство - М. Ташкович, постига договаряне с Настоятелството в салона на Беседата да се проведе бал на сръбската общност в столицата.

Освен на нея салонът е предоставен през годината и на други чуждестранни гости, като: Арменската група, Малвина Халовинска, Бабиш, Италианската оперна група, Арменското цирково настоятелство, Студенти от Русия и на много столични и провинциални дружества и клубове.

Библиотеката обогатява книжния си фонд. Библиотекаря Начев изготвя Правилник за вътрешния ред, който е приет без забележки и допълнения от Настоятелството.

На 12 май 1897 г. печална вест покосява България. Жесток убиец отнема живота на Алеко Константинов - активен член на Беседата. Черни знамена са спуснати на сградата на дружеството.

Настоятелството взема решение членовете на Беседата да участват масово на погребението. На 14 май, начело с дружественото знаме, отиват в църквата и на гробищата. Освен това се прави предложение, което е прието единодушно, за създаване на фонд за издаване на съчиненията на Алеко Константинов. Първата вноска от 100 лева е направена от Настоятелството.

Лошо започва първата година за Сарафов като председател. Той е оптимист и гледа напред - човек с опит

Михаил Сарафов

и доказан обществен усет и административен нюх. Съзели се бързо след шока от загубата на Алеко Константинов, членовете от ръководството отново се активизират и всеки се заема с функциите, определени от Настоятелството.

Изпращат се поздравителни адреси и телеграми за юбилейни годишнини, празници, чествания и други подобни, до български и учени от славянските народи, до българския монарх и монарсите на славянските народи. Не се пропуска моментът да бъдат

поздравени и такива от неславянските страни със световна известност и значимост.

С активност и още по-голям оптимизъм Настоятелството посреща 1898 година. Животът в Беседата продължава и като магнит привлича жадните за общуване и духовно извисяване столичани

На 31. 01.1898 г. е изпратена поздравителна телеграма до почетния член на Беседата хърватския епископ Щросмайер за неговия 60-годишен юбилей, който се чества на 16 февруари. За нуждите на Музикалния клон е купено пианото на Хасапчиев. За почетни членове са приети Марин Ст. Дринов, Константин Иречек, Йосиф Щросмайер и Иван Евстратиев Гешов, заради големите им заслуги към популяризиране на славянската идея и за активната им дейност за реализиране на целите и задачите на „Славянска беседа“.

Последната година от XIX век преминава под знака на трепетите и вълненията от настъпването на новия век, посрещнат с много надежда и вяра от всички.

И СЛЕД ТОВА

Отминава още едни ден от историята на „Славянска беседа“. През това духовно средище от Освобождението до 25-годишния юбилеен ден са преминали десетки хиляди деца, младежи и възрастни, които са отдали една малка частица от себе си за преобразяването на младата столица и изграждането на новото общество. За 25 години столицата става неузнаваема. Жителите ѝ нарастват десеторно, духовните им потребности - също.

Настоятелството на Беседата си дава ясна сметка за това и прави всичко възможно да задоволи тези потребности, но финансовите възможности го ограничават.

Дълговете към БНБ все още не са изчистени, а се мисли за нови заеми за построяването на нова и модерна сграда. За момента това остава само едно добро желание.

За подобряване на работата в дружеството се взема решение да се извършат промени в устава, който е доста остарял и много от текстовете му не отговарят на съвременния етап в развитието на обществото. Изготвя се проектоустав, който се приема единодушно.

Запазена е основната цел на Беседата, а именно: Да продължи да развива славянската взаимност между членовете си и да подобрява дружествения живот в обществото чрез срещи, доставяне на нови книги в библиотеката, сказки на теми за съвременния живот на славяните и тяхното минало, разходки, песни, музика, концерти и забавления, поддържане на непрестанни връзки с подобни дружества в България и славянските страни.

За реализацията на тези задачи се създават следните клонове: Книговезен, Певчески и Забавителен.

Всеки клон си има ръководство от председател и няколко членове. Книжовният клон се състои от 5-ма души, от които 2-ма от Настоятелството и 3-ма от членовете на Беседата. Мандатът на ръководството е 2 години.

Задачите му се заключават в абонаменти на вестници и списания, закупуване на нови книги, определяне на темите за сказките и търсене на лектори. Сказките се отпечатват

ПРОХОЖДАНЕ

първо място, че то е славянско и чак на второ място, че е Беседа.

Нека из „Славянска беседа“ да излиза учение за славянската любов, вяра и надежда. Особено днес, когато на най-силния славянски брат тече кръвта из много тежки рани, всички славяни трябва да бъдат по-силни в тази любов.

Особено тук, в България, гдето днес за жалост някои младежи са предадени на друго учение, гдето из сърцата им изчезнаха онези идеи, за които ние, старите, бълнуваме, за които живеем и с които вярваме, че ще умрем. Като гледам днес салона на „Славянска беседа“ накичен със славянски знамена и с гербовете на всички славянски страни, аз не мога да не изразя желание, щото Беседата да не бъде вече убежище за разни немски дружества и театрални трупи. Никога не трябва да отшумява мястото, в което днес се развива... аз вярвам, че Беседата ще работи в славянски дух. Ние всички чехи, тук живущи, като се радваме на това, желаем успех на Беседата и я поздравяваме в днешния и знаменателен ден с чешкото „Na zdar“.

Следват гръмки и продължителни ръкопляскания.

Министърът на народното просвещение д-р Иван Шишманов също дава висока оценка за дейността на Беседата:

“Доволен съм от това, което върши сред столичното общество, като просветителен център и за голямото съдействие за развитието на Народния театър!”.

Останалите гости също поднасят кратки приветствия. Най-накрая от името на новите “Почетни членове” се изказват Самуил Захей и председателят на Св. Синод Просвещенний Митрополит Симеон Варненски и Преславский, който изрича похвални думи за Беседата:

“...Поздравяваме ви от името на Св. Синод и молителствуваме, щото напред Беседата още по-успешно да развива своята общественнополезна деятелност и още по-високо и по-крепко да застане като културен фактор в средата на столицата”...

С приключване на изказванията, хорът отново излиза на сцената, изпява Славянския химн, а всички присъстващи стават на крака и пригласят.

Вечерта се урежда голямо нощно увеселение в Градската градина. В полза на Червения кръст е събрана сума от 5000 лв.

Тържественият звън на църковните камбани възвестява започването на ХХ век. Хората радостно се поздравяват. Членовете на „Славянска беседа“ са дошли на новогодишната вечер в салона на дружеството, за да изживеят съвместно това събитие. След поздравленията на председателя на Беседата започва веселието, музиката сменя тангото с валс, валса с румба, румбата с хора. И така до сутринта.

Настоятелството на Беседата започва Новата 1900 година с оптимизъм и добро настроение. Като първа задача си поставя отпечатването на 1000 екземпляра от Устава на Дружеството, които да раздаде на членовете си и да изпрати на сродни дружества от славянските страни.

Засилва се дейността на Филхармоничния клон, като за главен капелмайстор е избран Илия Н. Танев. Договорена е доставката на инструменти от фабриката на “Гервани и синове” от Лайпциг за 500 златни лева. Очаква се, че след първия концерт разходите ще се възстановят. С избирането на Николай Иванов Николаев за диригент се активизира работата на хора. За негов заместник е избран Оказди Насян. Постъпват и нови хористи.

През 1901 година дейността на Беседата се засилва още повече. За прокарване на електричество в лятното помещение са отпуснати 5000 златни лева, а за цялото помещение - 1500 златни лева, което променя облика на сградата. Монтажът се извършва от предприемача Н. Лазаров под наблюдението на монтьора на двореца - Хайниш.

Гостуванията на чуждестранни състави на сцената на Беседата продължават. През март френската трупа “Derval” изнася своя програма. След нея пристига италианска трупа за 10 дни.

Руският писател Н. В. Амфитеатров произнася сказка, която е посетена масово. През август се чества 400-годишнината на хърватската литература.

Почти в края на годината, през ноември, Настоятелството взема решение да се разшири сцената.

Тъй като идеята за построяване на паметник на Цар Освободител е на „Славянска беседа“, при полагането на

основния камък членовете на Беседата отиват масово под строй с музика и дружественото знаме. За случая Димитър Бакърджиев ушива 36 триколовни ленти.

Като че ли става традиция царското семейство да дарява определени суми на Беседата. Не прави изключение и 1902 година. На 1 януари княгиня Клементина дарява 500 златни лева.

Димитър Перфанов изработва специален славянски шрифт за почетния член на славянското дружество НЦВ Фердинанд I. А за Негово Блаженство българския екзарх Йосиф I се изработва специална диплома.

За почетни членове са провъзгласени НЦВ княз Фердинанд I и Негово Блаженство българският екзарх Йосиф I.

По повод на това Фердинанд изпраща благодарствено писмо до Настоятелството, в което се казва:

„Господин Председателю, господа членове на „Славянска беседа”,

Дълбоко трогнат от вниманието, което ми оказахте, приемам с гордост и душевно задоволство членството си в „Славянска беседа”.

Дълготрайната ми деятелност като славист и славянин ми дава вяра, че ще оправдая честта, с която ме почетохте тази вечер. Да живее България, да живее славянското утре! София, 1902 година.”

Следва подпис

От своя страна, „Славянска беседа” изпраща поздравителна телеграма на Негово Блаженство Йосиф I - екзарх български, за неговия 25-годишен юбилей от встъпването на екзархския престол, в която се казва:

“В извънредно общо събрание, станало на 21 април, то единодушно и с аklamация провъзгласи Ваше Блаженство за свой “Почетен член”.

При всенародните приветствия по случай 25-годишния юбилей на Ваше Блаженство, членовете на Настоятелството на „Славянска беседа” със синовна почит поднасят и своите и Ви молят да благоволите да приемете почетното членство като знак на синовна обич и признателност към чтимия от целия народ български свещеноначалник и неуморния и доблестен труженик на църковното единство на целокупния български народ.”

“Получих поканата за тържествата по случай отпразнуването на 25-годишния юбилей от основаването на „Славянска беседа”, на която съм щастлив да бъда член. Заставен от здравословни причини да бъда днес далеч от вас, аз пращам Вам, г-н Председател и на всички членове моя сърдечен поздрав.

Нека „Славянска беседа” успява в своите полезни задачи и продължава своята патриотическа дейност за славянската взаимност.”

Поздравителната телеграма е съпроводена с бурни и продължителни ръкопляскания и ставане на крака.

След телеграмата са прочетени получените приветствия от: Славянски клуб - Прага; редакцията на вестник “Народни новини”; Турчански Св.Мартин (Словашко); певческото дружество “Бранко” - Ниш; Настоятелството “Яр. Вешин” - Лиеж; запасен генерал Блъсков от Контактцевил; Илия Бобчев - председател на Славяно-българското дружество - Пловдив; Д. Йоцов от дружеството на гимназиалните учители - София; Ст. С. Бобчев - председател на Славянското благотворително дружество; В. Шак - председател на дружество “Чех” - София; Юрий Л. Бахметьев - руски пълномощен министър; д-р Иван Шишманов - министър на народното просвещение; А. Ковачевски от Българското инженерно дружество; д-р М. Славчев от „Червен кръст”; Ан. Каблешков - Юридическото дружество.

Присъстващите търпеливо слушат приветствията, като насочват вниманието си към доклада на Стефан Костов, в който между другото се казва:

“... В сговора е силата на славянството! И Беседата дълбоко вярва, че няма да е далече времето, когато ще има сговорно славянство!...”

Тези думи са изпратени с бурни и продължителни ръкопляскания, а ораторът продължава да поднася на присъстващите картината на развитие на Беседата през изтеклия период от 25 години. Труден път, извървян с достойнство!

След прочитане на словото Костов предоставя думата на председателя на дружество “Чех” - София, да поднесе приветствие:

“...Ние, чехите, живеещи в София, изказваме желание щото дружеството ви във всички свои действия да дава по - силно ударение на първата дума, да показва винаги на

ВЪЛНУВАЩ ДЕН

Организационният комитет изпраща покани за тържеството на всички почетни членове, видни общественици и председатели на дружества, като Червен кръст, Българско книжовно дружество, Славянско благотворително, Природо-изпитателно, Икономическо, Инженерно-архитектурно дружество“, Чех, Хърватската задруга, дружество ”Майка” и др.

Задълженията по организацията на честването организационният комитет изпълнява в срок.

Точно в 10 часа на 19.06.1905 г. членовете под строй с дружественото знаме и под звуците на духовата музика се отправят на молебен в църквата “Св. Крал” (Св. Неделя). След молебена шествието се връща и салонът се изпълва до краен предел. В 11:00 часа председателят на Беседата Стефан Костов, аплодиран сърдечно от присъстващите, излиза на сцената и открива тържеството с няколко встъпителни думи. Смесеният хор на Беседата с диригент Николай Ив. Николаев запява “Отче наш” и всички стават прави.

Преди да започне словото си, Стефан Костов поздравява гостите на тържеството с “Добре дошли!”, като изброява имената им, посрещнати с ръкопляскания. След това изрежда имената на членовете на ръководството - заместник-председателите С.Я. Захей и Георги Златарски и членовете: Стоянчо Аргиров, Никола Беловеждов, Юрдан Пр. Хлебаров, Никола Начев, Киро Маричков, Васил Грампопов и д-р П. Ораховац. Тук са и синодалните членове - митрополит Симеон Варненски, Преславски митрополит Василий Доростолски, митрополит Антим Търновски, министър д-р Ив. Шишманов, ректорът на Университета, военният сръбски аташе майор Ж. Остоич.

Съобщени са и имената на тези, които 25 години без прекъсване членуват в „Славянска беседа“: Иван Грозев, А. Новотни, Георги Прошек, Богдан Прошек, А. Войников, Самуил Я. Захей, Ал. Златарски, д-р Д. Колевич, Ст. Караданов, Юр. Наумов, Николай Ив. Николаев, Михаил Тенев, Николай Георгиев и др.

Стоян Аргиров, като секретар на Беседата, оповестява получените поздравителни телеграми и писма, като си позволява да прочете целия текст на телеграмата на Негово Царско Височество Фердинанд I, в която се казва:

След това на него и на Фердинанд I са изпратени специално изработени за целта дипломи.

При посрещането на 1902 година в Беседата пристига самият княз Фердинанд I, аплодиран радушно от всички присъстващи.

За почетен член на Беседата е избран единодушно и Йосиф Джурай Щросмайер и му е изпратена поздравителна телеграма.

Животът на Беседата започва динамично още в самото начало на годината. На нейната сцена се изнасят концерти от гостуващите чуждестранни творци: Иван Т. Рябин - руски народен певец; френската трупа “Turnee du Globe-tratter Artistique” ; немската група “Deutschen Teatres de Moderneu” с директор Адолф Харнак; театралната група на г-н Achard от Париж. Елена Николаева откликва на молбата на ръководството и пее при репетициите на дамския хор на Беседата.

Членът на певческия хор Иван Д. Иванов създава Театрален клон от любители, членове на Беседата. Симфоничният клон избира нов диригент в лицето на К. И. Исрмарш.

При тази динамика и непрекъснатото нарастване на съставите сцената на Беседата се оказва малка и трудно функционираща. Задачата за разширяването ѝ е възложена на архитектите Юрдан Миланов и К. Маричков.

Междувременно се влиза в договорни отношения с немската фирма “Verein sabzeichen-fabrik” - Мюнхен, за изработването на 800 бр. значки за членовете на „Славянска беседа”. Гордост за всеки е да притежава дружествената значка. Тя се връчва тържествено заедно с членската карта.

Сред столичани все още се намират добронамерени хора и дарители, като Илия Н. Танев, който дарява виолина на симфоничния оркестър.

Не е забравен и 40-годишният юбилей на дружество „Славянска беседа” във Виена, на което е изпратено поздравително писмо.

Посещението на Негово сиятелство граф Игнатиев на Шипченските тържества през септември се превръща в истински празник за членовете на „Славянска беседа”, както

и за цялата столична общественост, която участва в проведено факелно шествие.

„Славянска беседа” устройва банкет в негова чест, на който се поднасят множество приветствия. Изпратени са поздравителни телеграми до НИВ Великия княз Николай Николаевич и Негово Царско Височество българския княз.

Беседата получава поздравителни телеграми за празника, като една от тях е от Пражкия славянски клуб, с който се поддържат тесни контакти.

Не е изненада и традиционното дарение от 500 златни лева за новогодишните празници от НЦВ княза, което морално задължава Настоятелството да изпрати благодарствени писма, съгласно етикецията. Още повече, че не само князът, а и цялото царско семейство и приближените към двореца се отнасят с почит и уважение към дейността на „Славянска беседа”.

- Самуил Я. Захей - член(от 25 години) и председател на Беседата;

- Впросвещений митрополит, Митрополит на Черна Гора - Митрофан;

- Иван Вазов - член на Беседата, известен народен поет.

На 9 май се взема решение да се поръчат портретите на Аксаков, Юрий Венелин, Щросмайер и др., а така също да се изработят гербове на славянските страни - Чехия, Полша, Русия, България, Сърбия, Черна гора, Хърватска и Словенска и да се окачат в големия салон, като под всеки един се поставят малки знаменца - българско и славянско, което е възложен на Маричков.

Според приетата програма тържеството трябва да се проведе, както следва:

1. На 18 май вечерта - градинско увеселение с концерт в Александровската градина, в полза на Червения кръст;

2. На 19 май - сутрешна служба в църква и след това тържествено заседание в салона на Беседата;

3. Банкет за членовете на Беседата и нейните гости.

Изпратени са покани за следните гости:

НЦВ княза, министрите, градския кмет, синодалните владци, софийския митрополит, председателя на народното събрание, руския и сръбския представители, Николай Иванов Николаев и Х. Визнер.

Над сцената се поставя девизът: “В сговора е силата на славяните!”

Поради невъзможност организационният комитет да изпълни задълженията си в уречения срок, откриването на тържеството се забавя с един месец, за 19 и 20 юни.

Организационната работа продължава с още по-голяма енергия. Усилено се подготвя за отпечатване и юбилейният сборник, под ръководството на редакционна комисия в състав: В. Златарски - председател, и членове д-р А. Теодоров, В. Велчев, Ст. Аргиров и Н. Начев.

Безелиса, Иван Топков, Софрони Ников, Константин Уста Генчев, Д. Стоянов и др.

На 8 май се провежда извънредно общо събрание, което взема решение тържественото честване на юбилея да стане на 18 и 19 май.

За организацията по честването е избрана комисия в състав: С. Я. Захей, В. Златарски, Стефан С. Бобчев, Ярослав Вешин, Ст. Юриник, М. Ненадич, д-р П. Ораховац, Е. Козак, Н. Начев, Юр. Иванов, Юрий П. Бахметиев, д-р Н. Тодоров, Ст. Костов, Ст. Аргиров, В. Велчев и Андрей Протич. За председател на комисията е избран дългогодишният член и един от основателите на дружеството С. Я. Захей, а за секретар - Н. Начев.

По случай 25-годишния юбилей за почетен член на Беседата е номиниран Христо Г. Данов. За неговия 50-годишен юбилей му е изпратена следната поздравителна телеграма:

“За Вашата половинвековна и неуморна деятелност на полето на народната разбуда и просвета „Славянска беседа” в днешното извънредно събрание единодушно Ви прогласи за свой почетен член.

Като Ви съобщаваме това, молителствуваме да Ви дарува Всеподатний Бог крепко здраве, за да продължите за дълги още години своята народополезна деятелност.”

8 май 1905 година   Председател: Ст. Костов
София

Другите почетни членове са:

- *Негово сиятелство Граф Николай Павлович Игнатиев;*
- *Хенрих Сенкевич - полски книжовник;*
- *Д-р Лубоф Нидефис - виден чешки учен, професор в Пражкия университет;*
- *Д-р Емил Хрибар - многогодишен кмет на Люблина;*
- *Таде Смичиклас - председател на Юго-Славянската академия в Загреб, професор;*
- *Свитозар Хербан - Ваянски - словак, романист и публицист;*
- *генерал Сава Груич - бивш член на Беседата, сръбски дипломатически агент;*

НЕСПОКОЙНИ ГОДИНИ

Едва отшумели новогодишните празници за Новата 1903 година, независимо от зимата, Настоятелството взема решение градината пред сградата на Беседата да се засипе с чакъл. Извършена е регулация, прокарва се канализация по проект на Кл. Риков. Засипва се с калдъръм и се прави 10-метров тротоар. Поръчват се още 200 броя дружествени значки по образец на фирмата “Р. Ябавада” - Прага.

Към средата на годината Фердинанд I изпраща писмо до Настоятелството, с което предлага в салона да се построи специална подвижна княжеска ложа, за която цел отпуска една сума от 1000 лева.

Настоятелството възлага на архитект Н. Лазаров да изготви проект, който е приет единодушно. Ложата се изгражда в дясната страна на сцената. Покрива се с балдахин и се украсява с драперии, изработени от Иван Бруха.

През януари Jgnaz Kugel от Виена изнася концерт. Провеждайки поредното си извънредно събрание, Настоятелството остава изненадано от предложението на Танев „Славянска беседа” да се слее с други дружества, като се създадат различни клонове - исторически, природоисторически, географски, литературен и др.

Събранието реагира остро против това предложение, още повече, че Беседата има свой облик, извоювани позиции сред столичното общество. Едно такова обединение би я обезличило, а славянската идея би била опорочена.

На 31 януари Настоятелството решава да се открие подписка за Руския Червен кръст по повод обявената Руско-японска война, с цел да се подпомогнат русите във войната. Първата вноска от 1000 златни лева прави българският княз.

Събитията се редят едно след друго. Най-вълнуващо е това, че на 1 март Чарис Райдер Наблъ прави първото кинематографическо представление в салона на Беседата. На това чудо се стичат стотици столичани. Другото събитие е това, че за редовен член на Беседата е приет руският военен агент, генерал Н. П. Протопопов.

Третото по-важно събитие е, че на 9 юни Нишкото певческо дружество "Бранко" избира за свой почетен колективен член "Славянска беседа". Настоятелството изпраща незабавно благодарствена телеграма.

На 14 юли се чества тържествено 50-годишният юбилей на почетния член на Беседата, един от най-големите радатели на Славянската идея, отдал много години от живота си за процъфтяването на българската духовност и култура - професор Константин Иречек.

С проект за отоплението на сцената архитектите Тарньов и Миланов проектират и прокарването на разклонение от главния водопровод на столицата. Поставен е пожарен кран на сцената. По предложение на Драматична трупа "Сълза и смях" се прави отвор за суфльор по проект на архитектите Юруков и Миланов.

Отделят се средства и за направата на бордюр и тротоар пред сградата на Беседата.

Завършен е и покривът на гостилницата. За сметка на това обаче дълговете остават и Настоятелството е лишено от възможността на плати данъците на Беседата към държавата. Изхождайки от благородните цели, които изпълнява дружеството, Настоятелството изпраща писмо през ноември до Народното събрание с молба за опрощаване на данъците на „Славянска беседа“. Народните избраници се отнасят с разбиране към молбата и я удовлетворяват.

Сваляйки това бреме от плещите си, Настоятелството влиза по-уверено и със самочувствие в 1905 година. Това е така, защото с писмо No 1106 от 29 януари на Софийско окръжно финансово управление се съобщава, че с указ No 7 се опрощава глобата върху данъка по прихода в размер на 3438 лева и 20 стотинки.

Това зарежда членовете на ръководството с нова енергия за ползотворна работа. Те вземат благородното решение да се направи юбилеен диплом за тези, които в продължение на 25 години са били непрекъснато членове на „Славянска беседа“. Изпълнението на тази задача се възлага на художника Б. Михайлов, а направата на юбилеен членски лист за всички членове се възлага на П. Морозов. През тази година се чества 25-годишният юбилей от основаването на „Славянска беседа“ и неслучайно вниманието на всички

е насочено към подготовката за отпразнуването на тази годишнина с подобаваща тържественост.

Поръчва се на скулптора Желязков да изработи отливка на бюста на Царя Освободител и да го изпрати в Петербург, а на управлението на Рисувалното училище - да изработят от цинк герба на България, за да се постави в салона на Беседата.

За да подсигури безопасността на посетителите в сградата на дружеството, Настоятелството възлага на архитектите Ал. Начев, Нешев и К. Маричков да огледат състоянието на сградата и да се произнесат за пукнатините в големия салон. След това се възлага на майстор Максим да направи подпорна стена, по стопански начин, в един от ъглите на сградата, тъй като има пропадане на почвата и пукнатините могат да се увеличат и да предизвикат срутване на постройката. Вземат се необходимите предпазни мерки, което внася успокоение сред членовете на Настоятелството.

Наред с подготвителните работи по честване на юбилея, животът на Беседата си тече по определено русло. В салона и останалите зали кипи деен живот през целия ден и в часовете до полунощ. Господин Камерман прави няколко кинематографически представления. Провеждат се поредица сказки, като едни от тях са на Ст. Юринич на тема: "Борбата на хърватите с маджарите и мерките, които са избрани за тази борба"; на Антон Безеншек на тема: "Възраждането и сегашното състояние на славяните"; на В. Шак: "Поражението на общославянската идея в Чехия". Салонът през цялата година се ползва от над 90 организации, дружества, клубове, училища и др. за провеждане на свои мероприятия или за изнасяне на концерти, представления и забави.

Неделните дни са за детски утра, организирани от Беседата. Особено весело децата прекарват новогодишните и коледните празници, на които всички получават подаръци от ръководството на дружеството.

Сказки произнасят и чуждестранни гости, като: академик Anatole Jeray Beanbien от Френската академия на тема: "Франция и южните славяни"; Драгомир Фрайденраих от Загреб. От българска страна сказки произнасят: Петко Хр.Стоянов, Иван Брожка, В. Златарски, Ал. Тодоров, Найчо Цанов, В. Граблашиев, Христо Устабашев, Ст. Юринич, А.

немски и 2 френски. И цялата тази преса по цял ден е прелиствана до скъсване и същевременно живо дискутирана. В читалнята се провежда обществена дискусия и всеки свободно изказва мнението си. Ако салонът пустее, в читалнята кипи бурен живот.

Войната през 1913 година се отразява зле на дейността на Беседата. Годишното отчетно събрание е отложено за 20 октомври, с надеждата, че дотогава войната ще приключи и мобилизираните членове на Беседата ще бъдат демобилизирани.

С приключването на Балканската война народите за кратко си отдъхват и се отдават на мирен живот, прогонили турския поробител от Балканския полуостров..

България е намерила своя път на развитие и вече повече от 30 години, макар и бавно, върви по една възходяща линия, в чийто процес играе не малка роля и дружество "Славянска беседа"- духовният храм на столицани.

Независимо от това поведение на Бахметъев, в редовете на Беседата не се получава сътресение, още повече, че останалите членове от другите славянски страни приемат случилото се съвсем естествено.

Това дава основание на Настоятелството да предоставя салона на Беседата за провеждане на партийни форуми и представления, още повече, че те носят определени приходи.

С приближаването на есенния и зимния сезон напливът към салона на Беседата се увеличава. За да си подсигури 100 процента представления, ръководството на Народния театър се обръща към Настоятелството с молба да му се преотстъпи салонът за 100 представления. Междувременно в двора на Беседата се построява барака за съхранение на някои реквизити.

Юбилейната година отшумява и остава в историята. 1906 г. започва с годишно отчетно общо събрание. Прави се отчет за изминалата юбилейна годишнина и организацията за честването на празника, като се дава висока оценка на организационния комитет.

Взема се решение по един екземпляр от отпечатания от П. Бозайтов юбилеен сборник да се изпрати до всички учреждения и лица, поздравили дружеството за юбилея, също така и до Славянския отдел на библиотеката на Императорската академия на науките.

Приемат се почетни членове: Черногорският Митрополит НВП митрополит Митрофан, Ламбер Новотлей и Сава Груич от Белград.

Одобрява се решението на Настоятелството Беседата да стане спомагателен член на потребителското дружество "Братски труд", от магазина на което се закупуват различни стоки за Беседата. Избират се и нови членове на Книжовния клон - Н. Начев, Вл. Шак, Ст. Юринич, Юр. Прижамов и В. Златарски.

Решава се всички останали екземпляри от юбилейния сборник да се изпратят на разположение на Министерството на народното просвещение.

Одобрен е новият печат на Беседата, който влиза в употреба на 17 август 1906 година.

За библиотеката е закупена книгата на Иван Вазов "Утро в Баня", а Рудаков подарява книгата "Kniharna Bulharska v

zalazi". Най-доброто решение за годината на Настоятелството е това, че възлага на студентите от рисуващото училище А. Гайтанджиев и П. Сандев да изработят карта на славянските земи, която се монтира от Каукал като втора завеса за Новата 1907 година и носи нови радости на членовете.

Излиза от печат I-ва книжка на "Библиотека „Славянска беседа". Тя е изпратена до всички вестници и списания в България и в славянските страни.

За членовете на Беседата има още един празник. На 17 май се чества 25-годишият творчески юбилей на големия художник, члена на Беседата Иван Мърквичка.

Директорът на италианската театрална труппа Енрико Масини подписва договор с Настоятелството за наемане на салона "Градината на Беседата" за 2 месеца - от 16 май до 16 юли. За целта Беседата се задължава да разшири сцената и да я електрифицира. Поради малкия интерес на софийската общественост към италианската театрална труппа и слабата посещаемост договорът се разпада в края на юни.

Настоятелството одобрява работата по направата на картата на славянските земи и възлага втора поръчка на Ал. Гайтанджиев - изработване на художествената част на новите кулиси за сцената.

През август Беседата отново изживява вълнуващи мигове. Неин гост е НВ Великият княз Владимир Александрович. В негова чест се изнася литературно - музикална вечеринка и му се връчва диплом за почетен член на Беседата.

За подобряване работата на певческия хор се изработва вътрешен правилник. Открива се танцуваден курс към беседата с ръководители М. Стаменова, учителка, и П. Радоев.

През тази година също има дарител на книги за дружествената библиотека и това е П. Паренсов. Той дарява 2 тома в 3 части от своята книга "Из прошлого". Годината приключва с благодарствено писмо от руския император за помощите, изпратени за пострадалите руски воители в Руско-японската война.

През февруари 1908 г. за членове на Книжовния клон са избрани Н. Начев, Иван Брожка, Юрдан Трифонов, В. Златарски и Ст. Юринич.

Ако дейността на Беседата през 1912 г. е разнообразна и наситена с програми, то през 1913 г., втората година от Балканската война, е символична и по-ограничена. Сега в читалнята на Беседата има един непрекъснат поток от посетители, които разгръщат нетърпеливо българските и чуждестранните ежедневници и жадно поглъщат всяка информация за бойните действия по фронтовете. А когато се чете за победите на българската армия при Чаталджа, Одрин и другите фронтове, един чете, а десетина-двадесет души слушат със затаен дъх и възклихват с възторг от успешните действия на нашата армия. След прочитането на материалите започват живи дискусии по случилото се, но връх винаги вземат компетентните в бойната тактика о.з. офицери и генерали, членове на Беседата, ползващи се с авторитет.

Трудна година се оказва 1913 за Беседата. Мнозина от ръководството и от редовите членове са мобилизирани и се бият по фронтовете, за да помогнат с каквото могат да възтържествува правдата на Балканите.

За някои от тях се получават известия, че са загинали със смъртта на героите.

Членовете на Беседата се гордеят с тяхната саможертва и скърбят за тях наравно с близките им. След получаването на съобщението за тяхната гибел, Настоятелството изпраща съболезнователни телеграми до семействата, като изискват кратки биографични данни и снимки.

Между загиналите по бойните полета на войната са: капитан Андреев, Иван Живодеров, Андрей Карамалаков, Никола Иванов, Г. Сердарев, И. Гинев, майор Пр. Попов, Н. Тотев, Л. Михайлов и др.

През февруари Настоятелството изпраща поздравителна телеграма до НВ Руския цар, по случай 300-годишнината на фамилия Романови. Настоятелството е изненадано от подаръка на И. Н. Тюрин с брошурата "Поездка на Балкани" за периода 1912-1913 г. „Доклад члена совета Общества единения славян в Одессе!"

По молба на Иван Вазов, Беседата, наред с останалите ежедневници и илюстрирани списания, се абонира и за "Annales Balkaniques". Общо абонаментът възлиза на 32 вестника. От тях са 10 български, 8 руски, 7 чешки, 5

Лекции изнасят още Петър Ценов на тема: “Сегашното политическо отношение в Полша” и А. Иширков - “Света гора”.

Поради обтегнатата военна обстановка се взема решение салонът на Беседата да не се ползва без изричното разрешение на председателя, за да се избегнат неприятности с властите.

На 29 август чешката общественост се разделя с един от любимите си поети - Ярослав Врхлицки. Настоятелството изпраща съболезнователна телеграма до редакцията на вестник “Narodni distj”.

Членовете на Беседата не стоят настрана и от народните протести, особено когато се касае за защита на човешките права и националната цялост. Настоятелството взема решение да се участва масово в организираното на 3 април събрание от Славянското благотворително дружество, за протест относно положението в Хърватска.

Но като че ли най-голям бум за годината е увеличаването на книжния фонд на дружествената библиотека. Самото дружество, въпреки тежкото финансово положение, закупува десетки нови книги, за да зареди с духовна енергия многобройните си читатели. Може би и затова неочаквано се продават инструментите на Филхармоничния клон на Беседата.

Едни от закупените книги са: Руски издания от А. И. Херцен - 7 тома; “Сочинения переписки” от А. Н. Захарвиной и “Александър I” от В. Н. Карамзин ; „Старый мир и Россия”, “Роберт Оуен”, “Княгиня Екатерина Романовна Дешкова”, “Крещенная собственность”, „Руский заговор” и др.; от П. П. Бакалов; „Алманах на българската конституция”; от Цухлев; „История на българската черква” от Н. А. Добролюбов; “Собраніе сочиненіе” от И. В. Кереевский - 2 тома; от В. Я. Богучарски - “Биография А. И. Герцинг”; от Н. Данчев - “Дъждовни дни” и др.

Освен това са получени дарения от П. А. Заболотскій два тома - “Гогол и славянството” и “Возрождение идеи славянской взаимности и новыя изучения славянства”.

Получава се един “Ежегодник” на Департамента по земеделието в Петербург.

Провежда се среща с известния руски публицист и българофил Башмаков. Изпратена е телеграма до Йоаким Груев за неговия 80-годишен юбилей и до НВ Цар Фердинанд по повод обявяването на България за царство - 22 септември.

Настоятелството не се е отказало от намерението си да изработи карта на славянството в Европа и възлага тази задача на професор А. Ширков и подполковник Данков.

След изработването ѝ 5 броя са изпратени по молба на Т. Паница във Виена и на НВ Екзарха в Цариград за нуждите на българското училище. С такава карта е снабден и НВ Фердинанд.

В желанието си максимално да използва възможностите на старата сграда, Настоятелството взема решение да се изработи проект за преустройството ѝ. Тази задача е възложена на архитект Лукаш. Той в кратки срокове си изпълнява задачата, но проектът не му е заплатен, при все че Андрей Григоров изработва сцената в двора на Беседата, а Ст. Ноев разработва проект за отопление на сградата.

ПОЖАРЪТ

Както всички изминали години до момента, така и 1909 г. протича под знака на динамиката и преуспяването на Беседата. Дружеството запазва своя периметър на действие и не загубва влиянието си сред столичната общественост. Дейността на клоновете нито за миг не заглъхва. Те са сърцето и душата на Беседата. Ако трябва да се дава оценка кой от тях е водещ, това ще затрудни всеки специалист в духовната сфера. Те имат еднакъв дял за популяризиране дейността на Беседата и издигане на нейния авторитет. Благодарение на тяхната обществена дейност, членската маса непрекъснато нараства и се обновява, изнасят се ежемесечни концерти, театрални представления и сказки. Обновлението на фонда на библиотеката е един непрекъснат процес. През настоящата година Книжовният клон закупува от немското издателство "Записките на Куропаткин" и други интересни новоизлезли книги от наши и чужди автори.

Взема се решение дружеството да започне да издава в превод славянска литература. Изнасят се и интересни сказки, като тази на Н. Начов: "Падането на българското царство"; на П. Пейков: "Отношението на Германия спрямо нова България"; на Юл. Трифонов: "Историческото обяснение на вярата в "Дядо Иван" у българския народ"; на Иван Сабейски: "Николай II"; на Д. Цацов: "Исторически издирвания в парижките и българските архиви за българската история и сръбските планове спрямо българите"; на Стоян Михайловски: "Днешното положение на Турция"; на д-р Мл. Танчев: "Освобождението на Сърбия от турско робство"; на Ст. Бобчев: "Последното славянско съвещание в Петербург и Москва" и още редица лекции, интригуващи със своята тематика софийската общественост. Пред членовете на Беседата изнасят сказки руският професор А. Погодин, български учени и държавници.

В салона на Беседата имат представления и чужди състави, като: Кавказката арменска труппа на Oskar Saphir от Букурещ; Freund - Виена; трупата "Сълза и смях" от Пловдив, Българската оперна дружба и много други.

Взето е решение да се отиде на аудиенция при него на 7 септември, по случай 25-годишния му рожден ден, за да му се връчи златната значка на Беседата и Дипломата на почетен член. За целта е избрана делегация в състав: Ст. Станимиров, С. Я. Захей, Г. В. Дерманчев, Ив. Ловрич, Л. Лукянов и Д. Миков. Тъй като самото тържество по случай 25-годишнината ще се състои в Търново, решено е да се изпрати поздравителна телеграма и адрес в специална за целта папка.

За делегат на първия конгрес на Съюза на българските читалища е избран Г. В. Дерманчев, който е съпричастен с решението на конгреса празникът на читалищата да се чества на Духов ден, т.е. Свети дух.

Изпращат се на читалищата и училищата в Македония 41 екземпляра от етнографската карта на славянските народи и изданията на Беседата "Библиотека на „Славянска беседа“ до генералното консулство в Цариград и до Царското консулство в Скопие.

Изпратена е телеграма до Прага по случай откриването на паметника на Франтишек Палацки.

На 23 април тържествено се отпразнува 30-годишнината от книжовната дейност на П. Славейков. На 20 май, по случай 15 години от смъртта на Алеко Константинов, се поставя портретът му в читалнята на Беседата. Изнася се и утро при следната програма: реч от проф. Ив. Д. Шишманов, декламация в изпълнение на Н. Василев и четене на откъси от разказите му в изпълнение на С. Огнянов, артист от Народния театър.

Чества се и 25-годишната научна дейност на проф. Л. Милетич - именит български филолог и общественик, автор на десетки научно - популярни трудове, член на БАН и неин председател от 1925 г.- след Иван Евстр. Гешов

Интересна лекция изнася Георги Цветанов на тема: "Деятелността и животът на Св. Александър Невски". Чрез нея той запознава широката българска общественост с неговата личност, за да свали съмнението, че новостроящият се храм-паметник неоснователно носи името "Александър Невски".

ВОЕННИ ГОДИНИ

За всеки народ войните оставят печален отпечатък. Но най-болезнени са те, когато възникват между братски славянски народи. Добър пример за това е Сръбско-българската война.

Българската армия дава добър урок на сръбския крал Милан. На 9 декември 1886 година войната завършва с неговия погром, като за дълги години обтяга отношенията между двата братски народа.

Едва стигнали до някакво намаляване на напрежението, на дневен ред идва Балканската война. В нея българската армия показва низ от героизъм при превземането на Лозенградската крепост, Чаталджийските укрепления и Одринската крепост. Заедно със съюзническите армии принуждават Турция да отстъпи всичките си европейски владения на запад от линията Енос - Мидия, включително Крит и другите Беломорски острови. Така се създава и независимата държава Албания. Мирът идва с подписването на договора на 17/30 май 1913 г.

При военна обстановка, дори когато военните действия се водят далече, трудно се работи.

До избухването на войната ритъмът на „Славянска беседа“ е нормален. Продължават да се изнасят театрални постановки, концерти, сказки, детски утра и салонът ежедневно е ангажиран с провеждането на някакви мероприятия.

На общото годишно събрание, проведено на 29.01.1912 г., се взема решение да се извърши реставрация на сградите на Беседата.

Отново се дискутира въпросът за опрощаване дълга на Българската оперна дружба. Води се продължителна дискусия, докато се стигне до решението да ѝ се опрости първоначално една сума от 3155 лв. Първата крачка към стопяване на ледовете между двете културни институции е направена.

Когато председателят Станимиров предлага на Настоятелството да бъде избран за почетен член НЦВ княз Борис, следват бурни ръкопляскания, израз на съгласие с предложението.

Подписва се договор с оперните певци К. Михайлов, Стоян Д. Казаков и И. Вульпе от Оперната дружба за изнасяне на концерти в големия салон на Беседата.

От 1 януари 1910 г. салонът се отдава под наем за три години на Софийската градска класна лотария за теглене на лотарията.

Станимир Станимиров

Отчетното годишно общо събрание преминава в градивен дух. За председател е избран Ст. Станимиров. Той е председател на Беседата в продължение на единадесет години.

Станимиров поема поста председател на 25 януари 1909 година. На преден план и сега излиза въпросът с ремонта на сградата. Провежда се търг, който е спечелен от предприемача Георги Велев.

За тази услуга Настоятелството взема 20 000 лв. заем от БНБ за освежаване на наличната сграда. Боядисването се извършва от Трайко Василев, а по отворите на сцената се поставят скулптури, изработени от Йосиф Селеш.

През 1910 г. съседът на Беседата Христо Павлов е готов да продаде мястото си от 500 кв. м. на изгодна цена, но Настоятелството проявява недалновидност и пропуска тази възможност. Годината протича със своите потребности и проблеми. Настоятелството не пропуска възможността да отдаде заслужена почит на един от големите българи, радетел за духовното израстване на българската нация - Марин Дринов.

На 1 юни масово се стичат на гроба му да положат цветя.

Но когато има нещо да се случи, то като че ли идва и нищо не може да го спре. На 14 септември 1909 г. в сградата на Беседата избухва пожар и помита всякакви надежди на Настоятелството. Съвсем скоро е теглен заем от Банката за ремонт на сградата, а ето че всички усилия отиват напразно. Ръководството е в стресово състояние, но надеждата не е умряла. Не е малко спасеното при пожара. Пожарната команда се справя отлично с работата си. Сградата бързо е възстановена и дейността на дружеството навлиза в нормален ритъм. Поправени са прозорците и царската ложа, построени са тоалетни. И. Визинович извършва бояджийските работи, а Тодор Иванов оправя цоклите в малкия и големия салон.

Благодарение на всеотдайния труд на членовете на Беседата при възстановяването на сградата, нейните врати са отворени широко за любознателните и истински патриоти. Огромното ѝ неуморно сърце отново започва да пулсира. Това е демонстрация в действие на призива на славянското единение: “В сговора е силата на славяните”.

Във връзка със 100-годишнината от рождението на Гладстон и неговата огромна обществена дейност при Освобождението на България от турско иго и във връзка със славянския въпрос, през декември се провежда тържествено честване с богата художествена програма във възстановения до неузнаваемост салон. На тържеството е поканен английският Charge d'affaires. След това следват новогодишни и коледни празници и много поздравници.

новоучредения Читалищен съюз, като запази своята самостоятелност и Устав при членски внос от 100 лв. То не пропуска да изпрати и поздравителна телеграма до Чешкото певческо дружество “Hlahol” по случай 100-годишния му юбилей и да изкаже своите съболезнования към семейството на починалия Христо Г. Данов - почетен член на Беседата.

Като един от важните проблеми на Настоятелството остава този, как да си събере дълговете от трупи, дружества и клубове. Един от длъжниците е Българската оперна дружба с 8000 лв., която също е в затруднено финансово положение. У някои от членовете на Настоятелството дори се прокрадва идеята за опрощаване на този дълг, но все още не е взето окончателно решение. А и приходите от салона драстично намаляват. През тази година той не се ползва така интензивно, както предишните. Има голям спад на забавните представления и танци. Превес взимат сказките, организаторите на които в голям процент не плащат наем за ползването на салона.

Сказки изнасят В. Златарски, М. Арнаудов, Д. Кацаров, д-р Ал. Тодоров - Балан, П. Ценев, Софрони Ников и др.

Лекцията на Иван Грозев “Толстой и християнството” събира извънредно много почитатели и е изслушана с голям интерес. Интерес предизвиква и лекцията на А. Иширков “Топография и организация на гр. София в XVII век”, тъй като всеки столичанин иска да научи нещо ново за своята столица.

БЛАГОДАТНА ГОДИНА

Наистина 1911 г. се оказва благодатна. По предложение на народния представител Петър Станчев - член на Беседата, на заседанието си от 3 декември Народното събрание отменя данъците на дружеството за периода 1896-1902 г., а съгласно закон от 1910 г. имотите на Беседата се освобождават от данъци. Това дава възможност на Настоятелството да насочи вниманието си към решаването на други въпроси.

Към библиотечния фонд постъпват чрез дарения редица ценни книги. Почетният член на Беседата Св.Х. Воянски - словак, дарява съчиненията си "Sobranie Dieba", т. IX и "Sofia - Pleven". Получени са по един екземпляр Ежегодник за 1908 и 1909 г. от Департамент "Земеделия" - Русия.

От редакцията на вестник "Прикарпатская Русия" се получават вестници. В отговор на този жест Беседата изпраща своето издание "Библиотека „Славянска беседа“. Като ценен подарък за Беседата Настоятелството приема този на проф. Т. Д. Флорински - "Этнографская карта западного славянства западной России", заедно с приложение. За този жест му е изпратено благодарствено писмо и изданието на Беседата "Библиотека „Славянска беседа“.

Софийското свещеничесто братство „Преподобни Ив. Рилски“ дарява книга със същото наименование. И сякаш като допълнение към тази книга, Антон Страшимиров дарява книгата "Св. Иван Рилски".

От своя страна, Книжовният клон закупува книгите "История Сербји" от Погодин и "Император Александър II" от С.С. Тотищев, издание II. Закупува се също така прожекционен апарат за ползване по време на сказките и тяхното онагледяване.

В разговорите, които се провеждат с Академията на науките, се стига до договаряне за обмен на собствени издания.

Настоятелството прави един жест към VI Софийска мъжка прогимназия, като ѝ дарява по 2 броя от всички издания на "Библиотека „Славянска беседа“.

На едно от заседанията си Настоятелството взема решение дружество "Славянска беседа" да стане член на

РЕЗОЛЮЦИЯТА

На фона на преживените неудачи през годината възниква още един немаловажен въпрос, засягащ не пряко, а косвено интересите на Беседата. Но когато една битка се води не от кого да е, а от изявен член на Беседата, обичан и тачен от столичната общественост, особено когато се защитават националните интереси, Настоятелството не може да стои безучастно. След изминат дълъг път и перипетии най-после предстои художественото оформление на храм-паметника „Александър Невски“. И точно по този въпрос, неочаквано за столичната общественост, възниква сериозен спор.

Професор Померанцев има неограничени права в това отношение. Възползвайки се от това, той има намерение да повери изографисването на храма на руски художници, като отчасти привлече и български. Българските художници протестирали против това пренебрежение. Мнозина са желали да участват в храмовата живопис. Министерският съвет обаче възлага на русите тази дейност, мотивирайки се с "политически" причини. По повод на това българските художници, начело с Иван Мърквичка, излизат с резолюция във вестниците, в която заявяват:

"... Недостойно е за един народ да отстъпи подобна работа на чужденци!"¹

Те настояват художествените работи в храма да се извършат от тях, като се проведе конкурс. Изложението на архитект Смирнов, като представител на професор Померанцев, че българската художествена школа е в начална фаза и че в храма не бива да се допуснат слаби художници, едва не възпламенява протестиращите. В отговор на тези изявления Ал. Божинов му отговаря във в. „Вечерна поща“ от 15. XI. 1909 г., че българските художници смятат своето изкуство за ценно...

По този въпрос Беседата отстъпва салона си за дискусии между художниците, където Д. И. Даскалов, преподавател в Художественото индустриално училище, казва, че храм-

---

1 в. Вечерна поща от 12.XI.1909 г. " Живописиста на черквата "Александър Невски"

паметникът трябва да показва възможностите и степените на развитие на българското изкуство. А Асен Белковски, един от водачите на художниците, казва през 1937 г.:

“... В онова време ние, младите български художници, бяхме против русите. Но много добре стана, че русите, със своята вещина и познания, вляха една твърде нова, свежа сила в църковната ни живопис....”

В крайна сметка спорът е решен миролюбиво и отчасти Беседата става съпричастна на това събитие. От българска страна в художественото оформление на храма участват: Антон Митов, Иван Мърквичка, Стефан Иванов, Август Розентал, Никола Петров, Цено Тодоров, Никола Маринов, Петко Клисуров, Господин Желязков, Асен Белковски, Христо Берберов, Васил Димов, Борис Михайлов и Харалампи Тачев. Така справедливостта възтържествува, а българските художници удивяват Померанцев и неговия представител, архитект Смирнов, с високия си професионализъм и качествено изпълнение на възложените задачи.

НАРЕДБИТЕ СА СИ НАРЕДБИ

В началото на 1910 г., по искане на Софийското общинско управление, на сцената са поставени две бурета, пълни с вода, и газови тенекии - като противопожарни съоръжения. Настоятелството е готово да изпълни всякакви разпоредби от подобен род, защото не му се иска да се изправя отново пред проблема “пожар”.

Съгласно приетата практика в българското законодателство, новият устав на дружеството е изпратен в Министерството на народното просвещение, което със заповед N 748 от 9 март 1910 г. го утвърждава.

Членовете на Настоятелството се включват активно в посрещането на гостите от славянските народи. Те участват и в работата на конгреса, още повече, че Беседата е съорганизатор, наред със Славянското дружество в България.

Конгресът отчасти измества на заден план честването на 30-годишния юбилей на Беседата, но тя се радва на вниманието, което им се оказва от чужди и наши организации и учреждения. Поздравителна телеграма е получена от д-р Рудолжа - кмет на Прага.

Столичният кмет прави голям жест към Беседата, като ѝ отпуска 1000 лв. - помощ за посрещане на някои нужди във връзка с пребиваването на гостите от славянските страни. По повод провеждането на конгреса, в салона на Беседата се изнася специална вечеринка за гостите, на която са поканени някои високопоставени личности: Драган Цанков, Марко Балабанов, Гр. Начевич, д-р С. Мирков, д-р Д. Моллов, Ст. Михайловски, генерал Блъсков, Хар. Карастоянов, д-р Стамболски и г-жа Е. Каравелова. Прекарва се една приятна вечер сред приятно общество, ратуващо за реализацията на славянските идеи.

През ноември почива граф Толстой. На 15 ноември е изпратена съболезнователна телеграма до графиня Толстой и е организирано тържествено утро в негова памет. Сказки изнасят Ст. Станимиров, Н. Атанасов, Ст. С. Бобчев, Атанас Кирчев, С.Я. Захей на тема “Словаците”, Ст. Юринич - “Хърватско 1848 г.”, д-р М. Бобчев - “Преглед на славянството през 1910 г.”. Сказки произнасят още В. Златарски, М. Арнаудов, Г. Кацаров, П. Ценов, д-р Ал. Тодоров-Балан, Софрони Ников и др.

ЗАТИШИЕ ПРЕД БУРЯ

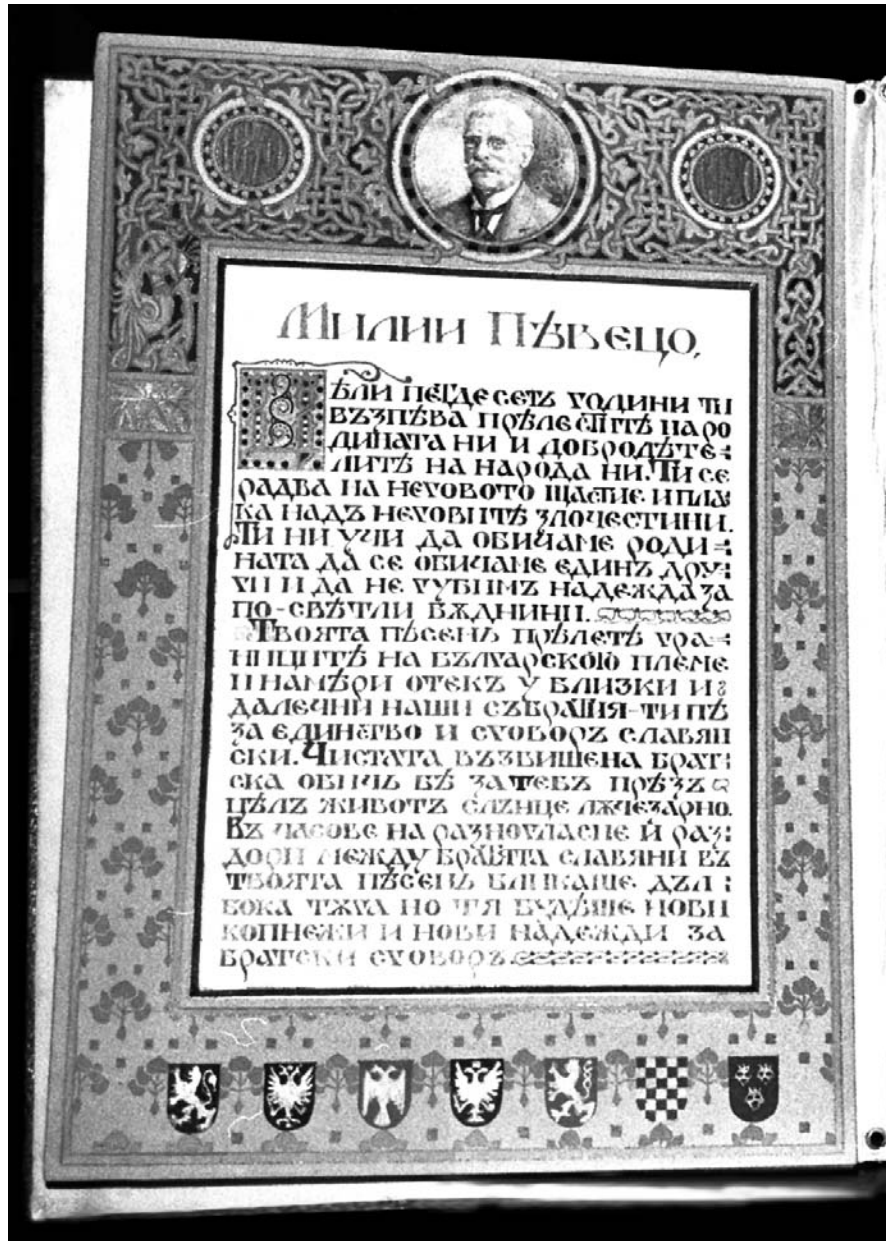
Още в края на 1913 г. в редовете на Беседата се завръщат демобилизираните членове. Загаднали за атмосферата на любимото си дружество, те се включват без остатък в неговата дейност. Салонът постепенно започва да се съживява. Организиран се концерти, вечеринки, забавления и утра. Сказки изнасят Н. Ризов, Богдан Филев, Гавраил Кацаров, проф. В. Златарски, проф. М. Арнаудов, Ст. Костов.

Интересни са сказките на д-р Мл. Панчев: "Исторически преглед на сръбско - българските отношения от най-старо време до днес" и "Сръбското въстание"; на Антон Страшимиров: "Старинно славянство в родопските българи"; на Петър Ценов: "Културни и политически отношения между България и Полша" и "Политиката на Русия спрямо турция и балканските държави"; на д-р Ал. Тодоров: "Културни и политически отношения между България и сърбо-хърватите". Интересът към сказките е много по-голям от този към забавните вечери. След войната столичани все повече се политизират, променяйки своя мироглед и виждане за човешките взаимоотношения и изобщо за света. Беседата поддържа буден народния дух и високо патриотично съзнание, без да политизира своята дейност, ратувайки единствено за реализацията на славянската идея. В това отношение трябва да се кажат добри думи за дейността на Настоятелството начело със Ст. Станимиров, което устоява на бурите на времето.

Дейността на Беседата протича по стария стил и форми. По случай 100-годишнината от рождението на Т. Г. Шевченко се провежда литературно утро, а художникът Г. Евстатиев рисува портрета му, който се поставя в библиотеката.

Подновена е издателската дейност на дружеството с издаването на XVI книжка на "Библиотека „Славянска беседа“.

Издадена е картата на славянските народи в най-многобройния тираж - 17000 екземпляра. От тях 10302 са раздадени даром на членовете на Беседата и на дейни общественици. Продадени са 532 екземпляра и са останали в наличност 6976 екземпляра. До редакциите на славянски вестници в чужбина са изпратени 12 книжки, а така също и до НЦВ княз Борис, НБ Екзарха и Инспекцията на Гюмюрджинския учебен окръг.

Дарителството към Беседата продължава. Сред дарителите през тази година е Министерството на народното просвещение с книгата "Vspominase Vas" - издание на Славянския клуб и Дружеството на чешките писатели. Руската легация дарява "Оранжева книга", а Светият Синод - "Гавраил Кръстевич".

Дарителството е една от основните задачи на Беседата. Много организации и частни лица се обръщат към нея със зов за помощ и я получават дори и тогава, когато тя самата се нуждае от подадена ръка. Тя не жали време и средства в името на доброто и човечината.

Така и тази година прави един голям жест към читалищата в България, като им дарява своите издания на книжките "Библиотека „Славянска беседа“".

Изпратени са съболезнователни телеграми до семействата на починалия Таде Смичиклас - почетен член на Беседата и председател на Юго-славянската академия на науките в Загреб, както и за кончината на генерал Паренсов.

С бързо темпо в живота на столичани навлиза киното, което като магнит привлича хората към киносалоните.

За да задоволи тези нужди на жадните за зрелища софиянци, Настоятелството решава да достави кинематограф за салона на Беседата, още повече, че това перо е много доходно. За проучване на въпроса е изградена комисия в състав: Иван К. Балабанов, Г. Костов и М. Карамфилов.

С любезно писмо под No 40438 от 29 ноември, Столичното кметство се обръща с молба към Настоятелството да му се предоставят книги, портрети и клишета на бележити славяни, заслужили за София и България, за да ги публикуват в „Общински вестник“.

Въпреки напрегнатата международна обстановка, Настоятелството не престава да мисли за изграждането на нова сграда надружеството. Това е продиктувано от непрекъснато нарастващия интерес към Беседата не само от столичани, но и от провинцията, дори и от чужбина.

Поради плачевното състояние на сградата, комисията предлага да се пристъпи към строителството на нова сграда. По предварителни разчети такава сграда би струвала на дружеството към 100 000 лв. - непосилна сума за Беседата. При това положение предложението на комисията отпада и намеренията на Настоятелството са осуетени, най-вече заради това, че избухва.

През 1921 г. се честват и следните юбилейни годишнини:

- На 24 октомври - юбилейно тържество за 70 - годишнината на Иван Вазов, почетен член на Беседата. Поднесен му е поздравителен адрес и подарък за 2200 фр. от името на „Славянска беседа“. На извънредно общо събрание той е избран за "Почетен председател" на дружеството за изключителни заслуги в борбата за славянска взаимност и съгласие. Хар. Тачев изработва художествената работа по албума за поздравителния адрес, а за златарската работа са похарчени още 4000 лв а for feit. За оказаното му голямо внимание Вазов изпраща на Настоятелството трогателно благодарствено писмо;

- Тържествено се чества и 50-годишната творческа дейност на С. С. Бобчев, за която е обявен за почетен член на Беседата;

- Членове на Настоятелството участват в организираното от Министерството на народното просвещение честване на 16 октомври в Бяла Черква, по случай 30 години творческа дейност на поета Цанко Церковски Бакалов;

- На 30 ноември се чества 20-годишният театрален юбилей на актьора Сава Огнянов от Свободния театър;

- За 70-годишния юбилей на писателя Алоис Ирасек е изпратена поздравителна телеграма до Прага;

- През март членовете на „Славянска беседа“ участват във всенародна панихида в чест на Царя Освободител.

През тази година, едва заглъхнали тържествените звуци от честването на 70-годишния юбилей на Иван Вазов, той ни напуска. Българският народ прекланя глава пред неговата кончина. България е в траур и черни знамена се спускат над цялата страна. От името на „Славянска беседа“ е поднесен венец в деня на поклонението, а членовете ѝ, наред с всички столичани, минават пред тленните му останки за последна почит и поклонение. Загубата е огромна. Вазов вече го няма, но е оставил едно трайно наследство в българската литература.

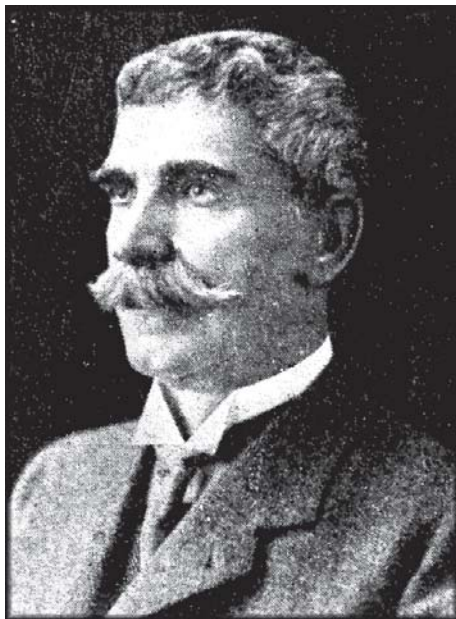
Киното постепенно навлиза в живота на столичани. Владимир Владимирович предлага да се монтира в салона на Беседата кинематографичен апарат, но Настоятелството отказва поради исканата от него огромна сума от 100 000 лв.

- Хор "Славянска беседа": Николай Ив. Николаев – председател, и членове Х. Визнер и Ап. Хитов.

Хористи: Сл. Йосифов, О.Б. Бъчварова, П. Ев. Петрова, Ел. Р. Канели, Р. Хр. Драгнева, О. Хр. Василева, Т. Машева, К. Бичева, М. Бацарова, Б. Златоустова, М. Златоустова, Т. Никифорова, С. В. Христова, Ек. Попова, Н. Шивачева, Б. Танева, Л. Славянска, Р. М. Манова, М. Карамфилов, Хр. Василев, Ст. Николов, К. Михайлов, Дим. Стоянов, Боян Стоянов, Стр. Машев, Ев. Манов, Ас. Краев, М. Златоустов, П. Пенев, П. Шумелов, Д. Айранов, Иван Никифоров, Ст. Цанев, А. Николов, Иван Николаев и Б. Шивачев.

Закупуват се табли, шах, карти и др. за обзавеждане на казиното на Беседата.

Настоятелството изпраща като дар на Руската военно-историческа комисия изданията на Беседата - "Библиотека „Славянска беседа“, а получава от английския пълномощен министър Хербет Дарининик вестници и книги за библиотеката. Като дар за библиотеката се получават и 35

Иван Вазов

книги от Министерството на външните работи, а от Н. Ножаров - книгата "Със българским войсками от Балкан до Чаталджи"

От своя страна Беседата закупува книгите: Конституцията на Българската православна църква от Хр. Въргов, "La Thrace Etde historiç et geografique" par P.R.Janin des Augustis de e' Dssompion-1920, Юбилейния сборник "Прослава на Иван Вазов".

ПЪРВАТА СВЕТОВНА ВОЙНА

Настоятелството е изправено пред сериозна неизвестност за съществуването на „Славянска беседа“. Отново са се спуснали буреносни облаци над Европа и като цяло над света.

Тази тежка и напрегната обстановка се отразява зле и върху дейността на Беседата. Отново са мобилизирани в армията много нейни членове.

При такава обстановка трудно може да се оцелее, но „Славянска беседа“ оцелява, благодарение на всеотдайната дейност и високия патриотизъм на членовете на Настоятелството .

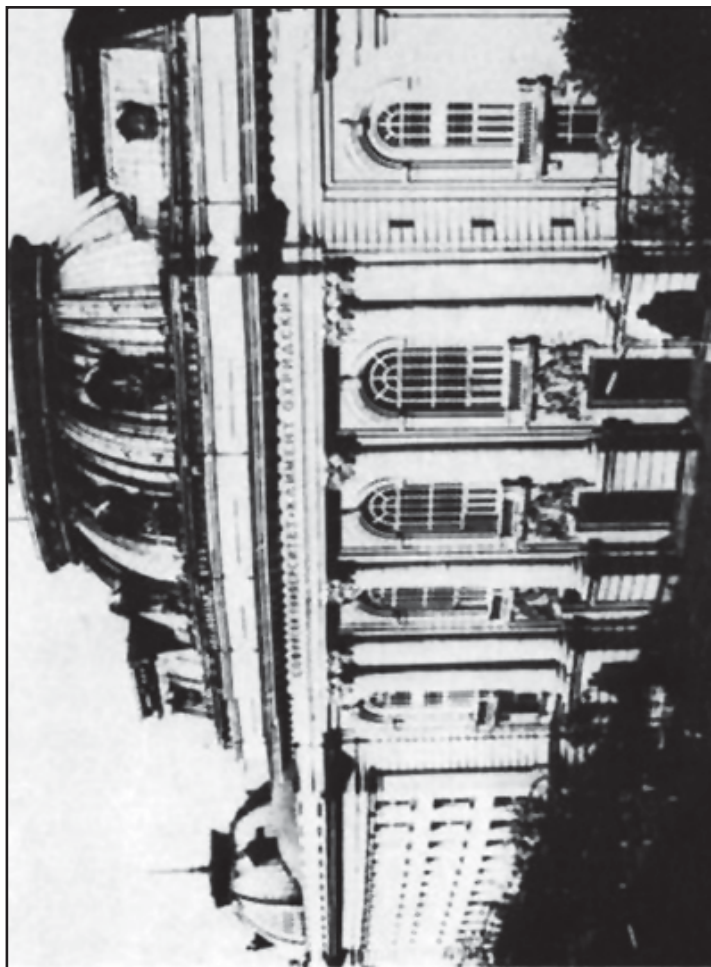
Съзвели се след първоначалния шок, те отново са на своя пост. Вратите на Беседата са широко отворени за хората, жадни за духовна храна, близост и общуване, за да забравят своята мъка.

Настоятелството не престава да мисли за тези, които са на фронта. В знак на солидарност изпраща още през януари на Руската имперска служба в София скромни суми за ранените руски войници. От друга страна, взема решение да изплаща половин заплата на прислужниците на Беседата, заминали на фронта.

Дейността на Беседата е сравнително ограничена и е ориентирана предимно към обогатяване на библиотечния фонд с нови томове. Закупени са 40 екземпляра от книгата "Правда о Македоніи" и 2 екземпляра от журнала "Балкански глас" , директно от редакцията в Одеса. Дарителят на книги през 1915 г. е само един и той е Атанас Шопов, който дарява книгата си "Как не се наложи Балканската война".

От своя страна Беседата дарява на библиотеката на Софийския университет от своите издания "Библиотека, Славянска беседа ", книжки XII, XIII, XIV, XV и XVI.

На 28 август Беседата провежда тържествено събрание в памет на великия славянин Ян Хус. Изпраща и поздравителна телеграма до НВЦ Борис, по случай възкачването му на престола на 2 август. А на 3 август изпраща съболезнователна телеграма до княгиня Елисавета

Софийски университет "Климент Охридски" 1915 г.

- също. Освен тях и руската оперетна трупа "Chatnoir", Василий Михайлович Вронски и редица други. В салона на Беседата провеждат своите конгреси дружество "Одринска Тракия", Съюзът на занаятчийските дружества, Македонски братства и Лозарският съюз. Салонът често е зает и от Държавния съд за провеждане на заседания. Подновява се и абонаментът на вестници. Освен всички български вестници, Беседата получава и "Славянска зоря" - Прага, Neue Fr. Presse, Deutsche Allgemeine Zeitung, Le Jemps.

Възстановява се Забавителният клон, който организира 14 вечеринки, един чай с танци, 2 дневни забавления за деца и още 9 във Военния клуб.

Със съдействието на Николай Иванов Николаев се възстановява хорът на Беседата, преустановил своята дейност още през 1908 година. В неговото възстановяване взема дейно участие и Х. Визнер. Хорът провежда 19 спевки и участва в три последователни забавления. По времето, когато цяла Европа и Америка събират помощи за гладуващите в Русия, Настоятелството отпуска 25 х. лв., а за фонд Помощи за инвалидите, вдовиците и сираците при Военното министерство - 5000 лв. и 1500 лв. помощи за хижата на първото Българско туристическо дружество "Алеко Константинов", а също така и 5000 лв. на "Съюза на дружествата за мир чрез съюзяване".

Предвид на това, че Софийската градска реквизиционна комисия заплаща на „Славянска беседа“ само 50 803 лв. от 300 000 лв. за нанесени щети на сградата, дружеството завежда на 5 юли 1921 г. дело (касационна жалба) до Върховния съд, което дело се протака няколко години.

С наличните пари се извършва частичен ремонт под ръководството на инж. М. Карамфилов.

Избират се новите ръководства на отделните клонове, както следва:

- Книжовен: Ст. Л. Костов - председател, и членове: Никола Начов, Никола Станев и Д. Демиделов;

- Забавителен: А. Хитов - председател, и членове: Б. Златоустова, Т. Никифорова, К. Бичева, Ел. Русева, Л. Дикова, С. Дикова, Вел. Савова, Иван М. Марков, Ас. Красев, М. Златоустов, Л. Козулов, Ев. Манов, Ив. Никифоров, К. Скутунов, д-р Р. Русев, П. Пенев.

ВЪЗСТАНОВЯВАНЕТО

При пасивния живот, който води Беседата по време на военните години и особено след реквизиране на сградата, настъпва неизбежната промяна на членската маса. Това именно кара Настоятелството да вземе решение в края на 1919 г. всички стари членове на Беседата да се пререгистрират. Така се установява, че членската маса наброява 334 души.

След тази стъпка на Настоятелството е взето решение да се проведе отчетно общо събрание, на което се избира ново, следвоенно ръководство, в състав: Станимир Станимиров - председател, С. Я. Захей и Младен Панчев-подпредседатели, Никола Беловежков и Георги Костов-секретари, Владислав Мирков - касиер, Иван К. Балабанов-домакин, Димитър Минков - библиотекар и членове - Лукан Луканов и Карафилов

Влизайки в изпълнение на функциите си, новото Настоятелство се обръща с молба към интендантската служба да отпусне средства за извършване на основен ремонт на ограбената и порутена сграда по време на нейната реквизиция. След това се извършва частичен ремонт, без цялостно решаване на проблема. Ремонтира се и фасадата на сградата, оправя се дограмата и тротоарът. В продължение на една седмица членовете на Настоятелството дават дежурство.

Едва върнала си салона от Реквизиционната комисия, Беседата започва да изнася първите си сказки. Виктор Топаров запознава слушателите с посещението си в Крим, полковник Яков Маркович Лисовой говори за Гражданската война в Русия, С. Филипов обсъжда въпроса "Русия или Югославия", а темата на проф. Грим е за славянството в Европа. Сказки изнасят още: Гео Милев, Софроний Ников, Полско-българското дружество и Християн-обществената организация, Григорий Бостунич, Христо Устабашиев, С. Николов, Яков Маркович Лисовой, С. Филипов, С. С. Бобчев и др. Провеждат се десетки събрания, вечеринки и забави.

Руският интимен театър с ръководител Ал. Гоньоревич изнася представление, Славянската трупа и театър "Новости"

по случай кончината на княз К. Константинович. На същата дата Беседата изказва съболезнования на Св. Синод за кончината на Негово Блаженство Екзарх Йосиф I, почетен член на Беседата.

Първата световна война създава редица проблеми в страната ни. Отново се развихря спор около храм-паметника. Едва решен въпросът с художественото му оформление, възниква нов проблем.

Както е известно на читателя, България участва във войната на страната на Тройния съюз, т.е. срещу Русия - нашия освободител от турско робство през 1878 г., но войната си е война и отношенията ни с Русия са обтегнати.

На 14.10.1915 година, в 6:30 часа над Варна преминава хидроплан откъм морето. Прави кръг над града и се връща към руския флот. Не минава много време и долитат други два хидроплана, които бомбардират безнаказано града и пристанището и се връщат към морето. Настава паника, разнася се тревожната вест, че към града се е насочила руска ескадра от 25 кораба.

Бреговата артилерия е готова за отбрана, а жителите на Варна се спасяват кой както може. Бреговата артилерия "плюе" снаряд подир снаряд към вражеските кораби. Противниковите оръдия стрелят по пристанището, маяка "Галата" и флотските казарми. Канонадата продължава 45 минути. Узнавайки за този "нечовешки" акт от страна на руската флотилия, цар Фердинанд нарежда на министър-председателя В. Радославов незабавно да се промени името на храм-паметника на "Св. Св. Кирил и Методий".

В резултат на това искане Радославов свиква на 19 октомври Министерския съвет на заседание. След това излиза с постановление, с което задължава Светия Синод да промени името на храм-паметника. Но Синодът се въздържа.

Когато въпросът е внесен за решаване от XVII сесия на Народното събрание, избухват остри и ожесточени дебати, в които Камен Найденов казва:

"Господа народни представители,

Правителството ще извърши един акт, с който ще очерни името, от което произхождаме. Недейте, господа, извършва такова светотатство!... Никой друг народ не би извършил това нещо, освен един варварски народ!..."

Независимо от този протест, решението на Министерския съвет е одобрено и новото име на храма е “Сборен храм Св. Св. Кирил и Методий”.

Правят се промени и в художествената украса. Заменят се възпоменателните плочи на западната фасада, а на иконостасите са поставени ликовете на новите патрони. На северния параклис е заличена стенописната картина на Александър Невски, молец се преди битката с шведите. На нейно място Ст. Иванов изписва образите на Кирил и Методий, които “благовестуват словото божие”.

Всички примиренчески приемат това кощунство спрямо братята освободители. Дори и „Славянска беседа”, зашеметена от неуспехите на нашата армия и огромните жертви по фронтите на войната, пропуска момента да вдигне на протест своите членове против тази гавра над паметта на българския народ. Изпраща обаче поздравителна телеграма до НИВ руския цар за превземането на крепостта “Пшемисъл” от руските войски на 16 март. След абдикацията на Фердинанд, по предложение на Синода, министър Михаил Ив. Маджаров връща старото име на храма. Макар и късно, правдата възтържествува.

Войната навлиза във втората си година и не предвещава нищо добро за българския народ. Поради новата мобилизация от запаса през януари 1916 г., годишното общо събрание на Беседата е отложено за неопределено време. Настоятелството продължава да изпълнява задълженията си, доколкото позволяват условията.

До септември 1915 г. Беседата провежда анемична дейност, без никакви забележими резултати. Военните действия задушават всякаква инициатива на Настоятелството. На 13 септември Софийската градска реквизиционна комисия реквизира малкия и големия салон на Беседата и го превръща в офицерски клуб на съглашенците¹.

Първоначално помещенията се ползват за нуждите на нашата армия. След това са предоставени на германските съглашенски войски. Но когато те се ползват от германската санитарна мисия, вратата на галерията, където се съхранява

независимо от размера на сумата. По същия начин подпомага децата на бедните бежанци от руската гимназия.

Освен това, предоставя всички свои вестници и списания на Народната библиотека, за да се ползват от любознателни ученици през лятната ваканция.

От своя страна, Министерството на външните работи дарява на Беседата един екземпляр от книгата “La question bulgare et les stats Balkaniques”. А читалище “Корнет” изпраща на читалнята безвъзмездно вестниците “Зора” и “Напред”.

Получено е писмо от дружество “Българска седянка” - Прага, с което известява Беседата, че възстановява своята дейност след войната и че е готова да си сътрудничат във всяка една област от живота. Подадена е една братска славянска ръка.

След няколко години прекъсвания, най-после на 2 ноември „Славянска беседа” провежда своето годишно отчетно събрание за периода 1915-1919 г. Взема се решение Настоятелството да направи постъпки пред Главното командване на съглашенските войски за освобождаване на помещенията на Беседата - читалищния салон, заседателната зала и канцеларията, за да се създадат нормални условия на работа.

В тази трудна ситуация Беседата се ползва от гостоприемството на Славянското благотворително дружество, което ѝ отстъпва една от своите стаи, а след откриването на читалище “А. Карнеги”, по негова покана, се премества в читалнята му.

---

¹ ГДА фонд No1318 а. ед. 42 l.15

ОТНОВО ПЕРИПЕТИИ

Войната оставя печален отпечатък в съзнанието на българина, който няма да прежали лесно свидните жертви.

Сега е важно бързо да се излекуват раните от войната и да се върне увереността у народа да продължи своето духовно развитие. А за това е призовано дружеството "Славянска беседа", което бавно се съвзема от нанесения шок с разрушаването на сградата и ограбването на имуществото му от силите на Съглашението.

Беседата бавно стъпва на крака. Софийската общественост я подпомага, с каквото може. Лошото отношение към собствеността от страна на Реквизиционната комисия продължава да създава проблеми на Настоятелството. Приземният етаж е наводнен, разбита е водопроводната инсталация. Започват се дълги спорове с Реквизиционната комисия, чието задължение е да отводни сградата.

През септември 1919 г. Настоятелството отлага годишното отчетно събрание за неопределено време. Не се развива дейност, с изключение на решаването на някои организационни въпроси.

Въведено е военно положение. Забраняват се всякакви вечеринки, забави и събиране на гражданите на големи групи. Това възпрепятства дейността на Беседата.

В областта на библиотечното дело и читалнята всеки има свободен достъп.

Изпращат се ежегодните поздравителни телеграми до известни славянофили, учени, държавни служители, монарси. Това е малкото внимание, с което може да ги удостои Беседата. Така тя доказва своята съпричастност към славянската идея, чийто плод дава добри резултати.

Изпратени са поздравителни телеграми и адреси до: Карл Иеромарж за неговия 30-годишен юбилей; председателя на Чешката република Масарик Томашек Гариг - именит чехословашки социолог и държавник, по случай неговия 69-ти рожден ден.

Беседата подпомага с 5000 лв. руските бежанци, намерили топъл прием и гостоприемство у нас след революцията в Русия през 1917 г. Това се превръща в ежегодна традиция,

имуществото на Беседата - маси, столове, канапета, фотьойли, килими, огледала, шкафове, печки, портрети и др., е разбита и при освобождаването на помещенията през ноември 1919 г. всичко е изнесено от Беседата. Настоятелството веднага реагира на тази вандалщина и с писмо No 33 от 07.11.1919 г. до Софийската градска реквизиционна комисия настоява да ѝ се заплатят нанесените щети и комисията да заплати наем за тяхното ползване за периода на реквизицията на помещенията. А наем не е плащан от 09.10.1918 г. до 21.01.1920 г.

Не стига това, ами в края на декември 1919 г. членовете на Настоятелството забелязват, че френските войски, освобождавайки помещенията на Беседата, товарят част от останалите мебели и ги извозват на ул. "Вълкович" 8.

Реакцията на Настоятелството е светкавична и с писмо от 04.02.1920 г. незабавно информира Реквизиционната комисия за извършваните безобразия от страна на френските военни. Междувременно се констатира, че липсват още редица неща и са нанесени значителни материални щети на сградата, като липсата на всички осветителни тела от полилеите - общо 300 на брой, а така също и фасунгите. Изкъртени са дъски от бюфета и дървен материал от други места. Освен това Реквизиционната комисия си позволява да пусне в помещенията частното дружество "Алиан Франсез", което урежда курсове за изучаване на френски език.

Председателят на Реквизиционната комисия съветва Настоятелството да се обърне по случая към Министерството на външните работи, тъй като той не е реквизиран имуществото и не носи никаква отговорност за неговата липса.

Щетите и липсите са описани в констативен акт от 7 страници, с големи подробности. Носи дата 08.02.1920 г. и е на Реквизиционната комисия. Нека да го открянем и да надникнем в него: завесата на театралния салон е скъсана; разковани дюшета около 40 кв. м, стени и тавани изпокъртени и разрушени; от зиданата печка в гостилницата "Серпентин" с три фурни, казан за вода и топлинник - само

жалки останки. Разбити врати, изпочупени прозорци, разкъртени канали. Унищожена ел. инсталация в градината и ел. таблата. Липсва бараката в двора - 4x2 метра и ограда 8 метра. В двора са натрупани около 15 коли боклуци.

За достоверност под констативния акт стои името и подписът на Юрдан Попов - деловодител на III-та секция на Реквизиционната комисия и особеното мнение на „Славянска беседа“ в лицето на Л. Луканов и М. Карамфилов.

Френската войска напуска помещенията на 08.02.1920 г. За нанесените щети е обърнато внимание на генерал Кладел - главнокомандващ съглашенските войски.

За сведение на читателя, помещенията на Беседата са реквизирани в самото начало на войната за: шивалня на българската армия, за германска и английска болница, а най - накрая за клуб на съглашенските офицери.

Загубите, по предварителни разчети, възлизат на 300 хиляди лева. Започва една нескончаема преписка с Реквизиционната комисия. На 16 февруари 1920 г. се завежда дело пред Софийски миров съд.

За да не се връщаме на въпроса с реквизициите, ще споменем още един факт от по-новата история.

Във връзка с освобождаване на базата на Тодор-Живковия щаб, в Софийската реквизиционна комисия постъпва официално писмо с впечатляващ текст: “Съобщаваме с настоящето, че хотел “Славянска беседа” се заема от 10.09.1944 г. от Щаба на Народната милиция. Заетия хотел с целия подвижен инвентар, като следните: кревати, пружини, фотьойли, кушетки, маси, столове, гардероби и др., които са ползвани за спални и канцеларии за нуждите на щаба.

21.10.1944 г.

Инспектор на униформената милиция, подполковник : Тодор Живков¹

Този път помещенията на Беседата временно са “спасени”. Хотелът не е негова собственост, но Настоятелството е в очакване на изостряне на апетитите.

---

¹ Текстът е преписан дословно от книгата на Хр. Тропански “Убийствено червено”-2003 г.

Но нека проследим хронологично събитията:

Почти през цялото време на войната Беседата е замряла, с изключение на библиотеката и читалнята. От време на време Настоятелството се събира на заседания, само и само да се видят, да проявят контролни функции, доколкото това е възможно.

Още незавършила войната, страната е разтърсена от силно земетресение през 1917 г. Съборена е стената на сградата на Беседата и тя става почти неизползваема, но това е грижа на Реквизиционната комисия. Те използват сградата и тяхна е грижата да я въведат в изправност.

На 7 ноември в Петербург е превзет Зимният дворец. На власт идват болшевиките. Образува се нова държава в Европа - Съюз на съветските социалистически републики.

Настоятелството на Беседата следи отблизо събитията и бързо се ориентира в новосъздалата се обстановка. Както и да се нарича огромната славянска страна, какъвто и политически строй да има, братският руски народ е наш освободител от едно многовековно робство и докато българският народ съществува, ще му е вечно благодарен за това.

В създалата се обстановка трябва да се изчака колкото е необходимо и при удобен момент да се търсят пътища за подновяване на контактите с руската общественост и сходни по дейност организации. Настоятелството желае този миг да дойде час по-скоро. Славянското единство е разкъсано по време на войната, като някои славянски народи воюват един срещу друг.

Войната свършва и ледовете трябва да се разтопят и отново да се зароди това, което е загубено.

За издигане на патриотичния дух на членовете на Беседата, Настоятелството излиза с решение да се изработят: портретите на бившите представители на Беседата и да се поставят в малкия салон; бюстът на НВ Царя и да се постави в големия салон; иконата на Св. Св. Кирил и Методий, които са патрони на дружеството, и да се постави в читалищния салон.

Освен това Настоятелството участва активно почти във всички културни мероприятия в столицата, като в някои от тях е съорганизатор. А това са:

- тържество по случай 100 години от рождението на Аксаков, организирано от Славянското дружество;
- Честване на 5 години от провъзгласяване на Чехословашката република - 28 октомври;
- 25 години от основаване на Славянското дружество - 6 декември.

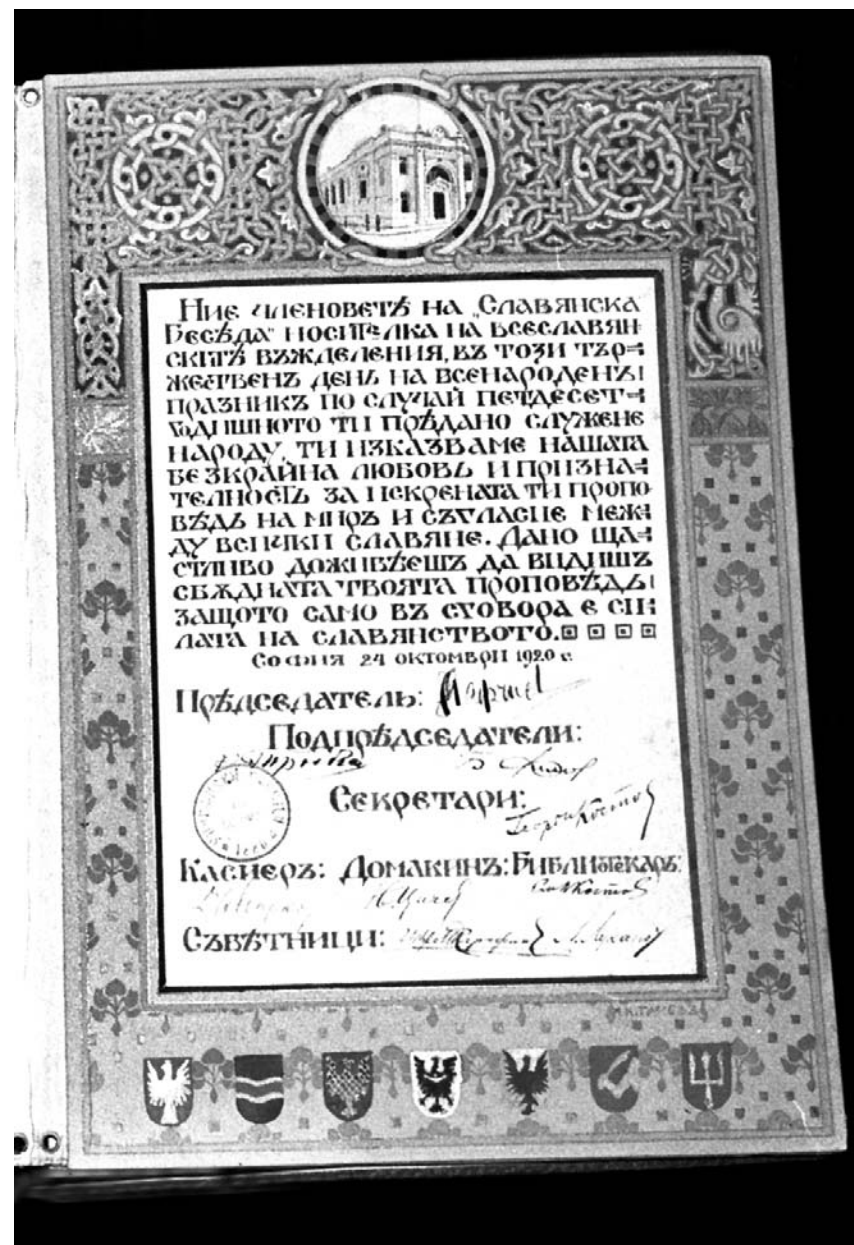
Организирано е честването на 45-годишната творческа дейност на Николай Иванов Николаев, патриарх на българската музикална култура, на 29 ноември, което преминава при голям интерес от страна на членовете на Беседата и столичани.

Изпратени са поздравителни телеграми и адреси до:

- Гено Киров по случай 40-годишна артистична дейност;
- Учреденото на 18 юни 1925 г. дружество „Славянска беседа“ в град Братислава, Чехословакия;
- Председателя на Чехословашката република, г-н Г. Масарик, по случай 75-годишния му юбилей;
- Старозагорското културно просветно дружество “Театър”, по случай 25 години от основаването му - 1 ноември.

Предвид на това, че при дъждовно време ул. “Славянска” се разкалва и се замърсява пред фасадата на сградата откъм ул. “Раковска”, Настоятелството възлага на Христо Зарев да направи тротоара пред сградата на Беседата на ул. “Славянска”

На общо събрание се взема решение да бъдат приети за членове на „Славянска беседа“ Техни превъзходителства пълномощните представители на Кралство Сърбия, Хърватия, Словения и на Полската република.

ПРОДЪЛЖЕНИЕТО

Със същото темпо продължава дейността на Беседата и през 1922 г., а с това идват и проблемите.

Поради опасност от срутване на тавана в големия салон временно се преустановява неговата дейност. На архитект Антон Тарньов е възложено да извърши укрепителни работи. Освен това Настоятелството възлага и на архитекти, членове на Беседата, да извършат цялостен оглед на сградите и да излязат с предложение за евентуалното им укрепване.

С писмо N 14153 от 27 юни Министерството на народното просвещение забранява на Беседата да отдава салона си под наем на частни трупи, докато не се получи от Театрално-графическата секция към Министерството разрешение за представлението.

По време на войната от 1915 г. декорите на Беседата са дадени под наем на Свободния театър, който през целия период на ползването им не плаща никакъв наем. Навлизайки в 1922 г., той няма намерение да ги връща, въпреки многократните напомнения на Настоятелството. При това положение на Настоятелството нищо друго не му остава, освен да заведе дело срещу некоректността на Свободния театър.

Отново към Настоятелството е отправено предложение за превръщане на салона на Беседата в киносалон, но този път от Димитър Панчев, с негови приспособления. Настоятелството му отказва поради несъвместимост с дейността на Беседата.

На 26 юни Настоятелството получава предложение за обединение на „Славянска беседа“ със Славянското дружество. Предложението е изслушано с възторг и се приема единодушно, като се възлага на д-р Борис Вазов да влезе в контакти с ръководството му за уточняване на условията.

За по-нататъшното подобряване на работата на библиотеката и читалнята ръководството на Книжовния фонд разработва вътрешен правилник, който е одобрен и приет от Настоятелството.

буквар”. Сказки произнасят и проф. Шапшин, Начо Попов Даскалов и др.

На едно от събранията постъпват интересни предложения, като:

- на всяка славянска страна да се посвети година, в която да се чества, като първата бъде Русия, втората Полша и т.н. За всяка страна през годината се изнасят по три лекции в областта на историята, литературата и известни личности. Предлага се да се изучава и славянски език;

- постъпва предложение от проф. Балджиев да се измени девизът на Беседата по следния начин: “В словарата е силата на славяните”. Думата “сговор” предлага да се замени с “единение”, като подходяща се определя и думата “силата”, но не се стига до някакво решение.

По предложение на Димитър Устагенчев Настоятелството пише писмо до столичното кметство с искане да се павира улица “Славянска” до ул. “6-ти септември” и да се отстранят файтоните, които постоянно спират пред Беседата на ул. “Раковска” и замърсяват паважа с нечистотии, а така също да се забрани лепенето на афиши по стените на дружественото здание.

По молба на Българската царска легия, Беседата ѝ отпуска помощ от 2000 лв. за изпадналия в лошо материално положение руски о.з. генерал Ал. Каулбарс, който е 80-годишен и е руски бежанец в Цариград.

На патронния празник на скаутите - 6 май (Гергьовден), се организира тържество в големия салон на Беседата.

През септември на общия събор на българските разузнавачи се провежда веселие в Борисовата градина. Отрядите на Беседата се отличават както в домакинската работа, така и в състезанието.

Отрядите на Беседата дават две забави и организират струнен оркестър под диригентството на Кукудов, а смесеният хор се дирижира от певицата Кацарова.

Открива се и Детска библиотека към Беседата, като скаутите подвързват книгите на доброволни начала.

въпроса с изнасяне на концерти в по-големите градове, като: Русе, Варна, Пловдив, Стара Загора, Търново и Шумен. След едномесечно турне из страната хористите участват на 25 октомври, заедно с цялата чешка колония, при откриването на чехословашкия дом "Масарик" в София.

Кукленият театър е построен под непрестанните грижи на Елисавета Консулова-Вазова, арх. Донков, художника Стефчо, писателя Стефан Л. Костов, К. Саръиванова, З. Костова, Д. Пиперкова, Ст. Стефанова, К.А. Димитрова и др.

На 18 април се празнува една година, откакто отрядите на Беседата са зачислени към Организацията на българските младежки разузнавачи (ОБМР). Раздадени са метални значки за едногодишна скаутска служба.

Виждайки покриване на целите и задачите на скаутското движение с тези на детските седенки, Настоятелството взема решение да се сформират 2 скаутски отряда - един от момчета и един от момичета. При това положение детските седенки преустановяват своята дейност. Идеята е възприета с възторг от децата. Отрядът на момчетата е наименован "Иван Вазов" и е с ръководител Александър Македонски - директор на Държавната печатница. След него отрядът се оглавен от Репнински, Стойчев, Вълканов и Стоянов.

Отрядът на момичетата е наречен "Момина сълза", с ръководител Елена Карайорданова. Двата отряда водят занятията си в различни стаи, за да не си пречат. Когато се провеждат масови мероприятия, се ползва малкият салон, а при хубаво време излизат на скаутското игрище в Борисовата градина.

За запознаване на софийската общественост с ролята на скаутското движение, Елисавета Консулова-Вазова изнася доклад на тема: "Скаутизмът, неговите цели, методи и средства", който предизвиква голям интерес сред слушателите.

„Славянска беседа“ е първото и единствено културно дружество, което има зачислени отряди в ОБМР.

През годината се изнасят лекции и от: Станимир Станимиров на тема: "Опитванията на Архиепископ Йосиф Соколски да се възвърне лоното на католицизма" и "Смисълът на живота"; Иван Шишманов: "Какво ни е Алеко" и Димитър Мишев: "Нашето училище от най-старо време до Рибния

За подобряване на работата в канцеларията и за нейната сигурност се закупуват пишеща машина марка „Адлер“ и метална каса за съхраняване на пари и ценности. Освен това за нуждите на библиотеката е закупен "Алманах на телеграфо-пощите и телефонните служби в България" и книгата "Защита в углавния процес" от Л. Владимиров.

Получени са като дарение 10 тома книги от Народната библиотека - Пловдив и от Чешката легация в София - 4 екземпляра от 1 брой "Strojnický obzor", а от своя страна Беседата дарява контрабаса си на Дружеството на българските слепи.

За годишнината от смъртта на многоуважавания почетен член на Беседата, народния писател Иван Вазов, Настоятелството взема решение да му се изработи бюст и да се постави в библиотеката.

За масовото привличане на жените в обществената дейност, в дейността на Беседата и за работа с децата на членовете на Беседата, Настоятелството учредява Женски културен комитет.

Към юбилярите през настоящата година са изпратени поздравителни адреси и телеграми. Едни от тях са:

- Петър К. Стойчев, за 25 години артистична дейност. За честването му Беседата откупува лежа за 500 лв. в салона на Свободния театър;

- За 50-годишната творческа дейност на именития френски славист Луи Леже;

- Ст. Бъчваров, директор на Варненския градски театър, за 25-годишната му творческа дейност;

- Елин Пелин (Димитър Иванов) - за 25-годишна литературна дейност. Закупен е 1 екземпляр от неговите "Избрани разкази".

И тази година не минава без сръбна вест. Подло е убит Александър Греков - дългогодишен член на „Славянска беседа“.

Въпреки че в основните задачи на Беседата е заложена благотворителната дейност, тя не може да откликне на всеки зов за помощ, още повече че и тя самата има неизплатени дългове към своите кредитори. В тази връзка отказва и помощ на кметството на с. Красно село за

построяването на храм на името на Светите братя Кирил и Методий.

От оскъдните си средства Беседата отпуска 3000 лв. за закупуване на лакомства за великденските празници, за детските утра на децата на членовете на Беседата, за руските и бедните деца, за да им достави малко радост.

Сказките отново заемат значително място от ежедневието на Беседата. Те ангажират вниманието на слушателите с актуални и интересни теми, като тези на: Димитър Стоянов - "Преглед върху развитието на Руската художествена и творческа мисъл през XIX век"; Петко Генов - "Източният въпрос за Лозанската конференция"; Богдан Павлу - "Славяните въобще и словаците в частност"; Н. Хр. Петлешков - "Славянското единство и възпитание на славянската младеж"; Дора Габе - "Из полската литература"; д-р Т.С. Грабовски - "Първият държавен глава в Полша, Писудски - характеристика и дейност"; Петър Ценов - "Около Русия" и "Николай II, неговият характер, възпитание и образование. Неговите съветници и министри"; Николай Д. Йорданов - "Що е цивилизация. Едно ново разяснение на понятието "цивилизация".

От името на Чешко-българското дружество се изнася лекцията "Впечатленията от културния и стопански живот на Чехословакия".

Никола Лафчиев е избран за председател на „Славянска беседа“ в един труден, следвоенен период, когато дружеството е в разруха и живее един анемичен живот. Имуществото е ограбено, сградата е в окаяно състояние. Водят се непрекъснати спорове със Софийската градска реквизиционна комисия. Има да се събират и някои дългове и да се решават спорни въпроси. Трябва да се отдаде заслуженото на Лафчиев, който за времето, когато е председател - 1920 г. и 1922 г., заедно с другите членове на Настоятелството, подпредседателите - инж. К.Трънка, д-р Филев, Н. Мустаков, П.Д. Моллов и Иван Брожка и секретарите - Св. Помянов, Георги Костов, д-р Хр. Иванов и Георги Цветинов, успешно извежда Беседата от кризата и я връща отново към живот, за да заеме достойното си място сред столичната интелигенция.

запасен полковник от Генералния щаб; д-р Недялко Колишев - народен представител и дългогодишен дипломат; Петър Г. Лалов - запасен генерал, началник на инженерните войски; Алеко Т. Новаков - банкиер; Паскал Паскалев - адвокат, бивш народен представител и кмет на София; Никола Панов - адвокат; Иван Т. Попов - запасен генерал; Никола Рачев - запасен офицер, народен представител; Иван Стойков - запасен генерал; Евлоги Тодоров - офицер; Николай Хлеббаров - началник на пенсионното отделение във Върховната сметна палата; Ангел Янков - юрист, запасен полковник.

Бройката на убитите при атентата е внушителна, като се има предвид, че само жертвите на Беседата възлизат на 14 души.

Гледката е ужасяваща и потресаваща. Не само столичани, а и прогресивната общественост от страната настръхва. Те осъждат остро делото на терористите, независимо от каква партия и цвят са. Траурът е национален.

Беседата се разделя общо с 34 души достойни свои членове, като поотделно на всеки един е оказана нужната почит и внимание.

При такава тежка обстановка се работи трудно и несигурно. "Славянска беседа" не се занимава с политика и стои настрана от политическите борби на отделните партии. Тя си има строго определени цели и задачи и стриктно се придържа към тях.

Освободили се от кошмара, членовете на Беседата се активизират и отделните клонове са въведени в релсите на своите задачи. Отново от салоните на Беседата екват мелодичните гласове на хоровите състави и нежните звуци на музикалните инструменти. Огромното сърце на Беседата ускорява пулса.

Забавителният клон урежда шест вечеринки, три бала, един концерт, три танцови забави, четири детски забави и един детски костюмиран бал.

Танцувалният продължава да привлича членовете на Беседата, които искат да са в крак с времето.

На 28 септември гост на Беседата е Пражкият хор "Крижковски", който е посрещнат сърдечно и в негова чест се дава банкет. След изнесения концерт в София, на 29 и 30 във Военния клуб, Настоятелството успява да уреди

ОТНОВО СКРЪБ

Новата 1925 г. започва с много оптимизъм и надежда за намиране на средства за строителството на нова сграда. И това е задача номер едно за Настоятелството. Но преди издигането на основната сграда, се решава да се построи сграда за малък куклен театър. Това е един дар за малките палавници, утрешните последователи на славянската идея.

Независимо от това, че годината започва добре за Беседата, д-р Борис Вазов има лоши предчувствия и те се оправдават. Тя се оказва прокобна и починалите с всеки изминат ден се увеличават. Колкото и да е оптимист човек, не може да не се стресне. Някои имат чувството, че на Беседата е направена магия.

Пръв почива Васил Ангелов - инженер, след това: Георги Благоев - бивш държавен служител; Жеко Вълчев - дългогодишен чиновник (и двамата са едни от основателите на Беседата); д-р Симеон Ангелов - професор, виден юрист; Атанас Г. Атанасов - чиновник; Роза Бруха - от чешкото семейство Бруха, което създава у нас дървообработващата индустрия; Юрдан Данчев - дългогодишен председател на Софийския апелативен съд; Димитър Дзивюв - адвокат; Ванко Георгиев - адвокат, видински народен представител; д-р Г. Каракулаков - върховен магистрат; Никола Митанов - индустриалец и публицист; Никола Ников; генерал Стефан Тошев - герой - пълководец; Йоаким Димчев - прокурор при Софийския окръжен съд, магистър, убит от злодейска ръка.

Съдбата му последват: проф. Никола Милев - народен представител; Константин Георгиев - запасен генерал, народен представител.

Напрежението в страната нараства и освен тримата убити членове на Беседата зловещата ръка настига и други политически и държавни служители, народни представители. Полицията се задъхва от политически акции и атентати. Положението става сериозно и несигурно.

Като краен резултат идва най-жестоката акция на комунистите, атентатът в църквата "Св.Неделя", където загиват и членовете на Беседата: Георги Ботушаров, Петко Вълчанов - запасен полковник, артилерийски инженер; Спас Жостов -

Д-Р БОРИС ВАЗОВ

Д-р Борис Вазов

Според статистическите данни, след Ст. Станимиров, председател на „Славянска беседа“ от 1909 г. до 1920 г., д-р Борис Вазов е вторият председател с по-продължителен мандат - от 1922 г. до 1927 г.

В Настоятелството заедно с д-р Вазов са видни личности, заемащи водещо място в живота на столицата, в обществото и държавата. Негови представители са П. А. Моллов, Иван Брожка, Д. Делиделов и М. Константинов, а секретари - д-р Христо Иванов, Георги Цветинов и др.

По време на мандата на д-р Вазов почиват най-много

членове на дружеството. Ще споменем имената на някои от починалите:

1. Димитър Бошнаков - млад адвокат с бъдеще.
2. Илия Белковски - дългогодишен общински деятел, помощник кмет, една от симпатичните личности на столицата.
3. Лазар Ванков - професор - геолог.
4. Стефан Ганев - заслужил учител по история.
5. Иван В. Гулев - софийски търговец.
6. Христо Екимов - търговец.
7. Тодор Иванов - от търговска къща "Братя Иванови".
8. Иван Загралов - висш чиновник в Министерството на труда, член на Върховния административен съд.
9. Братът на Кирил Иормалок - музикален деятел, който е помагал много за развитието на музикалното дело в България.
10. Д-р Д. Колчович - най-известният лекар-психиатър в

България.

11. Иван Карастоянов - придворен фотограф.
12. Ламбри Попов - бивш учител и чиновник във Външно министерство, литератор и преводач.
13. Д-р Петър Ораховац - лекар и общественик.
14. Д-р Стефан Сарафов - прекрасен лекар.
15. Александър Греков(син на Д. Греков - държавник и председател на Беседата при нейното учредяване през 1880 г.) - високо интелигентен и патриот. Убит жестоко.
16. арх. Никола Юруков - загинал трагично.

Шестнадесет човека! Огромна загуба не само за Беседата, а и за цялата столична общественост.

Настоятелството се заема с една от най-трудните задачи - изготвяне на проект за бъдещата сграда на Беседата, премирайки, както следва: първа награда - 5000 лв., втора - 3000 лв. и трета - 2000 лв. Срок за представяне на проектите - 15 май.

Конкурсът се печели от архитектите Стефан Белковски, Никола Занков и Никола Нешев, като Българското инженерно-архитектурно дружество безвъзмездно предоставя справка за конкурса на идейните скици.

За набиране на средства за построяване на новата сграда на Беседата се открива фонд "Нова постройка", към който Настоятелството взема решение да отнесе остатъка от бюджета за 1923 г. в размер на 95368,95 лв.

Общото събрание взема решение да се увеличи членският внос и началната такса на новоприетите членове, с цел по-скорошното набавяне на необходимата сума.

За 1924 г. към този фонд Настоятелството отнася и остатъка от бюджета за 1923 - 1924г. в размер на 95517,35 лв. При това положение сумата нараства на 190 886,30 лв.

Увеличава се и таксата на гардероба.

Създават се и нови пера, като: Облигационен заем, лотария. Провеждат се специални балове и вечеринки, приходите от които се отнасят към фонда. Увеличават се цените на входните билети за вечеринките и концертите.

Въпреки тези драстични мерки от страна на Настоятелството, никой от посетителите не протестира, нито пък намалява посещаемостта. Те доброволно дават своята лепта, защото искат час по-скоро да се сдобият с нова, по-модерна и функционална сграда, която да остане дълго след тях за идущите поколения. Ст. С. Бобчев и Тома

възпитание на младежите извън училището и семейството. Инициативата е подкрепена единодушно от общото събрание. В тази организация имат право да членуват само деца на членове на Беседата, като, разбира се, в отделни случаи се прави изключение.

След близо две десетилетия наемателят Ал. Ив. Балабанов освобождава ресторанта и бюфета на Беседата и започва ремонтът на сградата под ръководството на арх. Борис Русев.

Настоятелството не се съгласява в „Славянска беседа“ да се провежда дейност, несъвместима с целите и задачите на дружеството. По този повод отказва на Наталия Николаева да провежда курсове по френски език. Разочарованието е голямо, но принципите са си принципи и никой от членовете на Настоятелството не е съгласен да се нарушават. Както през предишните години, така и сега Настоятелството насочва вниманието си към юбилейните чествания и тържества.

Стремейки са да отдаде заслуженото внимание на юбилярите, Настоятелството не пропуска мига да се изпрати поздравителна картичка, телеграма и адрес за добро здраве и пожелание за творчески успехи. Ако тържеството не се провежда в салона на Беседата, се изпращат нарочни хора да присъстват и евентуално да произнесат приветствено слово към юбиляра.

За 25-годишния творчески път на художника-карикурист Александър Божинов, представители от Настоятелството го удостояват с присъствие. Поднася се кратко слово, изкупуват се негови творби и му се даряват безвъзмездно 5000 лв.

Отпусната е помощ от 400 лв. за лятната колония на I-ва девическа гимназия - София.

Не се пропуска мигът за участие и в VI Юнашки събор, който се провежда на 15 юни 1924 г.

По случай празника на полицията - 21 ноември, Настоятелството награждава с 2000 лв. столичен полицай.

Обсъдена е възникналата идея за надстройка с един етаж на съществуващата сграда. За проучване здравината на основите е натоварена комисия в състав от архитекти, членове на Беседата - Георги Финов, Юрдан Д. Йорданов, Христо Василев и Г. Апостолов.

За нуждите на библиотеката е закупена книгата на запасния генерал Стоян Тошев „Победени, без да бъдем бити“ и са изказани благодарности на Лазар И. Ванков, който подарява на Беседата портрета на Царя Освободителя в цял ръст, а така също и на министъра на Чехословашката република за книгата „Ян Жишка“ от Торонцова.

Взема се участие в тържеството в памет на полския писател Хенрик Сенкевич, починал през 1916 година, организирано от Полско-българското дружество на 20 - 21 декември.

През декември в Беседата се създава Скаутска младежка организация. Нейната цел е физическото и нравственото

Василев са против разиграването на каквито и да са лотарии, а предлагат да се сключи облигационен заем.

В края на краищата Настоятелството предлага една законосъобразна форма за по-бързо набиране средствата, без да се вземат заеми, които могат да обрекат съществуването на Беседата.

В подкрепа на Настоятелството излиза Александър Химов, като казва:

“Един от важните въпроси за съществуването на Беседата е свързан с делото за недвижимия имот на Беседата. Може би делото от 11 май 1880 г. би се забравило, ако още тогава основателите не бяха осъществили трезвата мисъл, че те трябва да имат собствен дом, в който да се събират и да служат на славянската идея”.

В този миг д-р Тодор Балан става от мястото си, най-безцеремонно прекъсва оратора и малко нервно заявява:

“...За каква славянска взаимност се говори, господа? И дума не може да има за такава взаимност, особено днес, когато всички славяни са разделени и това се дължи на времето и политиката, защото трябва да се изчака да отmine времето”...

Председателят на Беседата, д-р Вазов, без да засегне някоя от страните, още повече, че болшинството поддържат идеята на Настоятелството, прекъсва говорещия. Няма измама, няма манипулации, а само една благородна цел. С решаването на въпроса за набиране на средства за фонд “Нова сграда” Настоятелството насочва вниманието си към ежедневните задачи.

Отново е поставен въпросът за обединението на Беседата със Славянското дружество, като за целта се създава комисия за контакт и преговаряне в състав: д-р Борис Вазов, Петър Д. Моллов и Стоян Милошев. За целта комисията трябва да излезе с конкретни предложения.

Участва се в тържествата, организирани от Полско-българското дружество в чест на 450-годишнината от рождението на Николай Коперник. На полските гости Беседата дава закуска и организира екскурзия из забележителностите на България.

Освен това се участва в манифестациите, устройвани от колонии на славянските народи в София и проведените от тях тържества.

Членове от ръководството присъстват на тържеството, организирано от БАН за 100-годишнината от рождението на Найден Геров.

Подпомагат се ветераните от Руско-турската война (1877-1878 г.) с 4550 лв. и се изпраща поздравителна телеграма за 50-годишния юбилей на „Ученолюбива дружба” - Казанлък.

Отива си още една трудна година за „Славянска беседа”, без да се има ясна представа за бъдещето на новата сграда. Парите се събират бавно и мъчително, но Настоятелството не е загубило вяра в правотата на своето дело. Радостен е фактът, че Беседата все още е притегателна сила за жадните за духовност личности. Не е случайно писмото на руския генерал Смагин, в което той се обръща с молба към Настоятелството да бъдат приети за членове на Беседата 16 руски генерали, живеещи в София - ветерани от Освободителната война. Молбата им е те да бъдат освободени от вътрешни такси за вечеринки, концерти, сказки и др.

Настоятелството е поласкано и поднася въпроса за решаване от общото събрание. Присъстващите посрещат думите на председателя д-р Борис Вазов с ръкопляскане и удовлетворяват единодушно молбата на генерал Смагин, за който жест получават благодарствено писмо от ветераните. С тях членовете на Беседата нарастват на 1374 души.

Изнасят се 5 музикални утра, придружени със сказки. На тях свири безплатно оркестърът на II Софийска мъжка гимназия под ръководството на Д.В.Радев. Сказките са изнесени от: Н. Вранчев, на тема: „Същина на изкуството”; Никола Д. Йорданов - „Изкуство и морал”; Петър Ценов - „Нова Турция”; Йордан Маринополски - „Читалищата преди Освобождението и революционният печат на времето”; Никола Начов - „Дейци и дела в Чехо-българските отношения”.

Както всички сказки в Беседата, така и тези минават с бурни дискусии и много въпроси. Незабравим ще остане 15 април за жените от Беседата, когато на проведената дамска седянка в салона на дружеството пристига НЦВ княгиня Евдокия. Тя е посрещната с голямо внимание и ставане на крака.

Седенките се провеждат един път седмично в присъствието на съпруги, дъщери, майки, сестри на членовете на Беседата. Те имат преди всичко интимен характер. Два часа преминават в дружески разговори, пиене на чай, в съпровод

с малко музика. Някои от дамите си носят ръчна работа, съчетавайки полезното с приятното. На тези седенки не се изнасят сказки, не се приготвят програми за работа с децата. Една прекрасна инициатива на жените, подкрепяна изцяло от Настоятелството.

Девизът на „Славянска беседа”: „В сговора е силата на славяните”, вече е в действие.

Назад не остават и децата. Настоятелството, под грижите на жените, продължава традицията от 1922 г. с провеждането на седмични детски седенки, на които децата идват масово да прекарат два прекрасни часа сред другарчетата си. По този начин у тях се развива чувството на дружба и взаимност, на любов към Отечеството. По време на седенките се четат разкази, изнасят се рецитали, децата свирят, пеят и танцуват. На всяко дете се дава право на изява. Но най-радостни са децата на коледните забави край елхата, когато се раздават подаръци. След отшумяването на коледните празници нетърпеливите палавници се готвят за великденските.

На Великден децата получават козунак и шарени яйца. Детските гласчета огласят весело салона и започва надпревара на чукане на яйца. Всеки иска да провери своя „борец”. В очите на „победителите” се чете радост, а на „победените” - разочарование”. Едните се смеят от сърце, другите са като дъждовни облаци. Но когато над общата шумотевица се разнасят звуците на акордеон или цигулка, всички се укротяват. Сядат смирено по местата си и насочват очи към сцената, там, където са техните връстници - изпълнители. Тези забави се изнасят само от деца и пред своя публика.

Младежите и девойките пък провеждат своите занимания по танци, готвейки се за живота. Със съдействието на Дамския комитет се уреждат и 9 вечеринки, 2 бала, 4 концерта, 5 дневни танцови забави и три детски забави, които внасят голямо разнообразие в живота на Беседата и привличат младежта под гостоприемния покрив на това духовно средище.

В „Славянска беседа” провежда репетициите си и новоосновеният любителски хор, без да плаща наем.

Настоятелството е доволно от прилива на млади сили в редовете на Беседата и прави всичко възможно да удовлетвори техните искания.

В НАСТЪПЛЕНИЕ

Проблемите остават. Състоянието на сградата с всеки изминат ден се влошава и трябва да се вземат спешни мерки, за да се избегнат инциденти. Влагат се много средства за укрепването на старата сграда. Дошло е време да се спре тази практика на козметични ремонти и да се пристъпи към кардинално решаване на въпроса. За целта на 04. 10.1931 г. се учредява фонд "Нова сграда". Взема се решение да се създаде строителен комитет с председател арх. Г. Фингов, който да се занимава с въпросите, отнасящи се до новата сграда. Междувременно се провеждат конкурси и се откупват проекти. Успоредно с това строителният комитет прави задълбочено проучване на старата сграда и излиза с предложение тя да се събори, а на нейното място да се изгради нова.

На извънредно общо събрание членовете на Беседата искат отчет от Настоятелството и от строителния комитет за свършената работа по изграждането на новата сграда.

За изненада на арх. Фингов и инж. Г. Василев, присъстващите на събранието не одобряват техния отчет и излизат със следните предложения:

1. Да се продължи и активизира работата по изграждането на новата сграда, като се излезе с окончателно решение по въпроса;
2. Да се увеличи броят на членовете на строителния комитет на 7 души и се предложи начин за финансирането;
3. Да се изготви план за реализиране на постройката;
4. Да се обмисли възможността изграждането на новата постройка да стане на кооперативни начала, като се продаде част от наличното място и с тези суми да се започне строителството на новата сграда.

За изпълнение на това решение Настоятелството назначава комитет в състав: архитектите Г. Фингов, Ст. Белковски, С. Овчаров, инж. Г. Василев, инж. Любен Божков, Пеню Попкръстев, Диню Бошков, Илия Бобчев и д-р Рачо Костов. Създава се и строителна организация между членовете на Беседата със задача да се влезе в контакти с други дружества, които нямат собствени сгради, и да им

Даренията през настоящата 1925 г. са, както следва:
- Лука Ив. Дорослов - книгата "Материали за изучаване учебното дело в България";

- Минчо Несторов - книгите: "Кореспонденция по въпроса на Съединението", "Кореспонденция по Сръбско-българската война", I-ва и II част;

- Александър Несторов - книгата "Писма Ивана Мазуранича".

От своя страна Беседата закупува книгата "Надай се, Българийо", издание на Поборническо дружество "Шипка".

Години наред Настоятелството се занимава с въпроса за строителството на новата сграда, но все не намира решение. Ремонтите на старите постройки поглъщат немалко средства. Това кара Настоятелството да вземе спешно мерки и да пристъпи час по-скоро към изграждането на новата сграда. Съветва се с вещи лица, обявява конкурс за изработване на идейни скици. Търсят се средства за реализация на програмата, но в най-лошия случай се мисли да се прибегне към концесионния¹ начин за решаване.

Известно е, че големите си успехи „Славянска беседа“ дължи твърде много на своите своевременно построени помещения. Затова се прави всичко възможно строителството на новата постройка да бъде реалност, но

---

¹ концесия, обект, организиран въз основа на отстъпка

БЪДЕЩЕТО ЩЕ ПОКАЖЕ

Още в първия устав на „Славянска беседа” в чл. 1. се казва, че дружеството има за цел да развива славянската взаимност помежду членовете си и да подобрява дружествения живот в обществото. Член 2. пояснява, че това ще се постигне чрез срещи и размяна на мисли, чрез читалище и библиотека, чрез сказки, чрез концерти, разходки и други забавления и най-важното - „като дружеството влиза в непосредствени сношения с подобни дружества в България и славянските земи”. Това са средствата за постигане на основните цели и задачи.

Проследявайки дейността на дружеството от неговото основаване през 1880 г. до началото на 1926 г., се убеждаваме, че то се движи по начертаната програма в една възходяща линия, независимо от затрудненията и перипетиите, които се изпречват на пътя му в рамките на 45 години.

„Славянска беседа” е нужна на столичното общество. Още първите месеци след учредяването си Беседата купува вестници и ги поставя на една маса в бюфета на Градската градина, за да се четат от столичани. По този начин слага началото на първата след Освобождението читалня в столицата.

Така от скромната масичка в чуждото помещение с няколко вестника, от които една част са подарени от добри славяни, като Захей - дългогодишен член и основател на Беседата и десетилетия несменяем член на Настоятелството, читалнята се разраства, настанена е в собствено помещение и разполага с десетки вестници и списания, не само наши, но и славянски и на главните европейски езици - немски, френски и английски. По това време няма друга така подредена, удобна и спокойна читалня в столицата. Срещу 5 лв. членски внос всеки има свободен достъп до нея в рамките на цялата година.

Началото на библиотеката започва от подвързаните вестници и списания, ползвани в читалнята. Тя постепенно увеличава фонда си и натрупва списания и книги от и за славянските земи. По този начин още през 1888 г. „Славянска

Тържествено се чества празникът на Беседата - 24 май, и са изпратени поздравителни телеграми до:

- Никола Начов за 70 години от рождението му и 45 години обществено просветна дейност;

- Пешо Радоев - дългогодишен член на Беседата, родоначалник на балетното изкуство у нас - за 30- одишната му творческа дейност в това направление;

- Българския народен морски сговор по случай 7-мия му редовен събор;

- Съюза на гимнастическото дружество „Юнак” за 7-мия му редовен конгрес;

- 5-тия конгрес на руските учени, състоял се в София, на чиито гости Беседата дава банкет;

- НВ Царя по случай възкачването му на престола - 3 октомври; на 4 октомври - послучай годеча му с италианската княгиня Джована; на 25 октомври по случай бракосъчетанието им;

- Българското стенографско дружество „Бързопис” по случай 50- одишнината от въвеждането на стенографията в България и честване паметта на нейния създател у нас, Антон Безеншек - 16 ноември;

- Карел Крамарж - Прага, известен славянофил, по случай 70 години от рождението му - 28 декември.

Изпратена е и съболезнователна телеграма до семейството на починалия на 16 юли проф. Густав Вайганд - германски философ и етнограф. След като обикаля две години из Македония, той обнародва статии и книги за балканските народи, в които изтъква, че българите са преобладаващ елемент в Македония.

Право да произнесе тържественото слово се пада на председателя на „Славянска беседа“ Крум Мутафов, който проследява извървения път на Беседата и уточнява нейното място и роля в изграждането на новото общество след Освобождението, приноса ѝ в областта на културата и образованието и т.н.

Не са забравени имената на основателите Антон Безеншек, братята Прошек, Захей, Г. Брожка, д-р Брадел, полковник Логинов, Иван Евстратиев Гешов, Николай Иванов Николаев и още много други, отдали своята любов на славянската идея.

Не на последно място се споменават и имената на председателите на Беседата. Това са: Н. Данев, Димитър Греков, полковник Александър Логинов, д-р Брадел, Христо Павлов, Димитър Попов, Иван Евстратиев Гешов, Михаил Сарафов, Данев, Стефан Костов, Станимир Станимиров, Никола Лафчиев, д-р Борис Вазов, Александър Хитов и д-р Стоян Киркович - всички достойни за уважение личности.

Провъзгласени са новите „Почетни членове“ на „Славянска беседа“: Ст. Данев, Станимир Станимиров, Никола Лафчиев, Борис Вазов, Стоян Киркович, Михаил Пинев, Стефан Караджов, Николай Ив. Николаев, Димитър Йосифов, Иван Лаврич.

През изтеклата година става още едно събитие - основава се Съюз на славянските културни дружества в София, в което взема дейно участие и ръководството на Беседата. Уставът на съюза е подписан на 18 юли от „Славянска беседа“, Чехословашко-българската взаимност и Славянското дружество в България.

Независимо от голямото напрежение, което е създадено около строителството на новата сграда и голямата ангажираност по честване на юбилея на „Славянска беседа“, дейността ѝ продължава. Забавителният клон, както винаги, работи най-активно. Под негово ръководство се изнасят 14 вечерни танцови забави, 2 семейни вечеринки, 3 бала, 3 чая с танци и др. Провеждат се и общославянски вечеринки съвместно с други славянски дружества.

На 24 април Настоятелството посреща полски екскурзианти - професор и ученици.

беседа“ има вече подредена малка библиотека. Тя е учредена, когато никъде в София не е имало на едно място толкова много и толкова разнообразни извори на информация, които утоляват жаждата за знания на столичани.

За да има по-голяма отчетност, от 1 февруари 1898 г. в читалнята е въведена присъствена книга, в която може да се види следната информация за броя на посетителите по години:

- 1898 г. - 9474 души; 1899 г. - 11548 и до края на 1900 г. - 13281 души.

Коментарът е излишен. През първото десетилетие на XX век Настоятелството постига един добър резултат, като се договаря с редакциите на някои български вестници и списания да ги изпращат в замяна срещу изданията на Беседата.

През 1912 г. в библиотеката е въведен каталог на книгите, в който са отразени 820 номера, от които 420 български, 254 руски, 90 френски, 31 чешки, 17 немски, 6 словенски, 5 сръбски, 3 английски и 2 хърватски.

По време на войната много книги са изгубени или откраднати, но след това фондът на библиотеката нараства ежедневно чрез покупки на нови произведения и чрез дарения.

Както е видно, цели 45 години „Славянска беседа“ се движи по възходяща линия във всяка една област на своята дейност. В отделни периоди някои от клоновете преустановяват своята дейност за определено време, но животът отново ги извиква на дневен ред. Така е до 1926 г., така е и до ден днешен.

Членската маса непрекъснато се увеличава и достига до 1243 души.

Едно от важните събития през 1926 г. е освещаването на новото знаме от НВ Св. Софийския митрополит Стефан на 24 май. След молебена, под звуците на духовата музика и начело със знамето в ръцете на знаменосеца Богомил Койчев, всички участват във всенародното тържество, посветено на празника. Надписите и значката на знамето са изработени от художника В. Захариев.

По същия тържествен начин се взема участие и в тържественото честване на 50-годишнината от смъртта на големия български поет и революционер Христо Ботев.

На 31 януари членовете на Настоятелството, начело с д-р Б. Вазов, поднасят приветствие на професор д-р Васил Н. Златарски, историк, член на БАН, по случай 30-годишната му творческа дейност.

Изпращат се поздравления по най-различни поводи до:

- общината в гр. Търново по случай 50-годишнината от възстановяването на Великотърновски окръг през 1876 г.;
- Съюза на класните учители за 25 - годишния му юбилей на 28.08.;
- Никола Беловеждов - по случай 75-годишния му юбилей;
- Иван Мърквичка - по случай 70-годишния му юбилей, който се чества съвместно със Славянското дружество и Чешко-българската взаимност на 14.11.1926 г.

За съжаление обаче през тази текуща година Настоятелството изоставя на заден план въпроса със строителството на новата сграда, въпреки че набирането на средства продължава. Един от дарителите е Юрдан Наумов, който завещава 1000 лв. на Беседата. Средствата се набират и чрез изнасяните концерти, забави и представления през годината. Салонът не се ползва интензивно, както през 1925 г., поради лошото му състояние. И все пак се изнасят редица вечеринки, концерти, представления, сказки и др. културни мероприятия.

Сказки се изнасят от Никола Д. Проданов, Тодор Йончев, Никола Д. Йорданов, Негово Високо Преосвещенство Софийския митрополит Стефан и др.

Сръбското певческо дружество в България изнася концерт; Щипското братство - вечеринка; Тракийската организация в България - вечеринка; Скаутският отряд "Васил Левски"-дневна забава; Дружеството за културно уединение на младите славяни - вечеринка; Съюзът на македонските емигрантски организации провежда конгрес. Още редица дружества и организации се възползват от гостоприемството на „Славянска беседа”.

Преди изнасянето на отчетния доклад, членовете на Беседата се събират пред сградата и под строй с музика и знамето на дружеството се отправят към църквата "Св. София" за молебен. По това време Беседата наброява 1200 членове.

Молебенът се извършва при голяма тържественост от Софийския митрополит Стефан, който произнася и слово за големите заслуги на „Славянска беседа” към славянското движение и за издигане на духовния уровень на столицата и българите.

Обстановката около църквата се е променила до неузнаваемост за 50 години. Конският пазар около църквата отдавна е в историята. Турската казарма е заличена до основи и там е сградата на Светия Синод. Храм-паметникът "Александър Невски" издига високо своите куполи, а пред него е оформен обширен площад. А на мястото на блатото на югоизток, в близост до храм-паметника и Синода, се белее сградата на Народното събрание, пред него се издига монументът на Царя Освободител, за издигането на който има голяма заслуга и славянското дружество.

Малцина са останали живи от онази паметна 1880 година, когато се основава „Славянска беседа”. Малката и неугледна столица, потънала в кал и боклуци, с източили се в синия небосклон минарета на островърхите джамии не съществува. Но те си спомнят с умиление за неугледното орханийско шосе, турската кавалерийска казарма (на Московска), за звъна на камбаната на часовниковата кула на ул. „Малко Търново”, за наблюдателната кула, която Столичната община издига на полуразрушената църква "Св. София", за неугледните чаршии на "Булеварда" (бул. „Дондуков”), за романтиката на отминалите години.

Музикантите и чакащите пред църквата членове на Беседата са събрани на групички и си говорят оживено. Когато свършва молебенът и от църквата почват да излизат хората, те се размърдват и постепенно се оформя строежът. Всички тръгват към сградата на дружеството, където ще се проведе тържественото събрание.

Салонът е препълнен. Тук са представителите на Двореца, министърът на народното просвещение, от Св. Синод, посланици и др.

Д-р Стоян Киркович

Под ръководството на арх. Георги Фингов се извършва разширение на гардероба и фоайето. Към края на годината председателят на Беседата Стоян Киркович си дава оставката и отново до 21 май 1930 г., когато е общото събрание, изпълняващ длъжността е Александър Хитов. За нов председател е избран д-р Крум Н. Мушанов в екип с д-р Хр. Иванов, Хенрих Визнер, Боян Начев, Александър Хитов, Костадин Скутонов, Георги Цветинов, Петър Габровски, Хр. Абаджиев и др., почти всички запознати с проблемите на Беседата.

И те, като всички пред тях, почти загърбват основния проблем. Набирането на средства върви мудно, а след извършения ремонт и укрепване на гредите в салона у Настоятелството настъпва успокоение и усилията са насочени в културната дейност.

Кукленият театър изнася над десет представления и създава много радост у децата. Организиран се и детски забави. За Великден комитетът "Сестрински грижи" раздава дрехи на 150 деца.

Изпратена е поздравителна телеграма на Тодорина П. К. Стойчева за нейния юбилей - 25 години артистична дейност.

Не са забравени и другите юбиляри, но вниманието на Настоятелството е насочено върху организацията и честване на 50-годишния юбилей от основаването на „Славянска беседа“.

Поради ред причини, юбилейното честване ще стане не както досега през май, а на 21 декември. На Книжовния комитет е поставена задачата да подготви и издаде Юбилейния сборник и да организира честването.

НАДЕЖДАТА ОСТАВА

1927 година е посрещната с надежди за подобряване на финансовото състояние на дружеството. Но само това не е достатъчно.

Необходима е голяма енергия от страна на настоятелството и желание за решаването на глобалния въпрос - изграждане на новата сграда. Но той все по-рядко се дискутира на заседанията на Настоятелството, общото събрание също не се занимава с него, а членовете като че ли са изпаднали в летаргичен сън.

Констатирано е огъване на таванската конструкция, но въпреки това в салона на Беседата се води интензивен живот. След преглед на комисия, съставена от архитектите Н. Лазаров, Б. Русев и Иван Ялъмов, се извършват козметични ремонти, без да се прекъсва ползването на салона.

Въпреки оскъдните средства, с които разполага, Беседата извършва поредното благородно дело, като дарява 1000 лв. на руските ветерани от Освободителната война (1877 г.-1878 г.) и отдава безплатно салона за концерт в помощ на руския манастир на Антон.

Книжовният клон напечатва в 2000 екземпляра романа на Уолтър Скот "Хубавата Перчанка". Преводът е направен безплатно от Стоян Н. Коледаров.

След извършените подобрения в техниката и подмяната на актьорския състав, кукленият театър се активизира и изнася поредица от представления.

По време на председателството на д-р Борис Вазов Беседата отново се окичва с черни знамена. Починалите са: Александър Ив. Балабанов - търговец; Андрей Цанков - търговец; Асен Балкански - директор на БНБ (Софийски клон); Васил Тодоров - запасен полковник; Велко В. Кърджиев - о.з. полковник; Вичо Диков - о.з. генерал; Георги Галчев - предприемач; Драгия Делиделов - пенсионер; проф. Иван Д. Шишманов - бивш министър на Народното просвещение; Никола Нешев - архитект; д-р Сава Иванчев - адвокат, бивш председател на Народното събрание, и Стефан Г.

Ноев - фабрикант, предприемач - или общо 12 души, изпратени със заслужена почит от всички членове на Беседата.

Настоятелството продължава да изпълнява своите представителни функции, участвайки в тържества и приеми и като че ли само в това се изразява неговата дейност.

Участва в банкетата на 17 януари в чест на чехословашкия пълномощен министър Богдан Павлу по случай отпътуването му от България.

Тържествено са посрещнати с Общобългарския комитет полските учители и ученици на 13 април.

На 27 април Беседата чества 50-годишнината от прочитането на манифеста на Царя Освободител за обявяване война на Турция в гр. Кишинев.

Устройват се чествания на юбиляри, като:

- Сава Огнянов, за 25 години артистична дейност;
- Мария Хлебарова, за 25 години артистична дейност;
- Стоян Бъчваров, за 30 години артистична дейност;
- Боби Джалски - писател от Загреб, по случай 70 години

от рождението му;

- Стефан Македонски - за 20 години творческа дейност;
- Петко Наумов - за 25 години музикална дейност.

Лекторската трибуна през годината е съвсем слаба. Изнесени са само три сказки, както следва:

- Георги Вазов - "Проблемите на Сръбско-българското сближаване";

- Петър Ценов - "България и въпросът за Цариград и протоците през световната война според дипломатическите документи 1914-1915 г.";

- Моско Москов - „Българските народни любовни песни“.

Освен скромната дейност на Забавния клон, състоящ се от две семейни забави, 2 вечеринки, 2 бала, 2 обикновени и една костюмирани забави, активна дейност развиват скаутските отряди с активната подкрепа на Настоятелството.

На базата на английската скаутска възпитателна система Настоятелството организира скаутски групи. Групата на момчетата е наречена "Вълчета", а на момичетата - "Пчелички". "Вълчетата" са зачислени към V-ти разузнавателен отряд "Иван Вазов", а "Пчеличките" - към II-ри момичешки разузнавателен отряд "Момина сълза".

ОТНОВО НИЩО И ЮБИЛЕЙ

Въпреки извършените ремонти и укрепителни работи, несигурността на сградата не престава да вълнува членовете на Настоятелството. Независимо че в салона отново се провеждат мероприятия, членовете на Настоятелството не престават да наблюдават състоянието на покривните конструкции. Въпросът с новата сграда и през 1929 година остава като номер едно за Настоятелството, но решение не може да се намери.

В желанието си да се създадат по-тесни връзки със славяните, живеещи в София и със съответните славянски народи, на 1 март 1929 г. се организира Общославянска вечер, съвместно със славянските културни дружества в София, като: Славянското дружество, Дружеството за културно единение на младите славяни, Българо-чехословашката взаимност, Полско-българското дружество, Полското дружество за взаимност, Обединение на руските обществени организации и съюзи, Чехословашкия народен дом "Т. Г. Масарик" и Украинското културно обединение в България.

На тази общославянска вечер се изпълняват само славянски песни от славянски композитори. А с ученическите безплатни трапезарии в София се провежда „Пролетна вечер“, като приходът се оставя в полза на трапезариите за подпомагане на бедните деца. Приходите от представленията на Кукления театър също са в полза на трапезариите.

Забавителният клон провежда редица вечеринки и забави.

Изпратени са и поздравителни телеграми и адреси до юбилярите:

- Златина Недева - 25 години артистична дейност;
- Стоян М. Попов - детски поет, 40-годишен юбилей;
- Елена Снежина-Кирчева - 25 години артистична дейност.

През септември под влияние на архитектите, членове на Беседата, Настоятелството обявява конкурс за преустройството на салона, сцената и за направата на нов ресторант към Беседата или преустройване на стария с тенденция да се обедини с ресторанта. Постъпват 7 проекта, но нито един не се премира, като се откупват срещу 3000 лв. проектите с мото: "А", "Б", "В", "А" и "Славянски дух".

Най-активен от клоновете е Забавителният, който под прякото ръководство на своя председател Боян Начов изнася вечеринки, танцови забави, придружени с курс по танци и пластика, 4 семейни вечеринки, 2 бала, 2 обикновени и една костюмирана детски забави.

На 11.09.1928 г. съвместно с Руския драматичен театър "Базилевич" се честват 100 години от рождението на великия руски писател Лев Николаевич Толстой. Председателят на Книжовния комитет Ст. Колендаров произнася сказка, след което се дава Толстоево вечерно представление.

За 70-годишния юбилей на дългогодишния председател на Беседата Станимир Станимиров е проведена тържествена вечер. Отбелязани са годишнините на Павел Милюков, на актрисата Ана Попова и др., с поздравителни телеграми и адреси.

Поради лошото състояние на сградите на Беседата не могат да се създадат нормални условия за работа на скаутските отряди. Настоятелството взема решение да ги оттегли от централната организация и временно да спре тяхната дейност. За щастие на децата, сред членовете се намират инициативни хора, които предлагат да запълнят празнотата след приключването на дейността на скаутските отряди със забавлението "Детско огнище".

"Детско огнище" наследява инвентара на разформированите отряди, който се използва рационално и по предназначение в новата дейност. Ръководи се от Културния дамски комитет към Беседата. За най-малките се уреждат "Приказки", придружени с музика и ритмична гимнастика. Възстановяват се "Детски седенки", където децата имат възможност да се ръководят и организират правилно по скаутската възпитателна програма. "Детско огнище" устройва коледна елха, детска костюмирана забава "Ден на майките" и Великденска забава.

Изненадващо за Настоятелството, Беседата получава дар от 1000 лв. завещание от починалата майка на братята Никола и Петко Юр. Наумови, членове на дружеството.

Най-изненадващо за членовете на Настоятелството председателят на „Славянска беседа“, д-р Борис Вазов, през септември си подава оставката. Той е назначен за пълномощен министър в Прага и всички членове на Настоятелството му пожелават чистосърдечно и искрено успехи на новото поприще с пожелание да не забравя „Славянска беседа“.

До провеждане на общо събрание за временно изпълняващ длъжността председател е избран Александър Хитов.

ОЧАКВАНА ПРОМЯНА

До избирането на новия председател има около пет месеца, през което време не може да се очакват никакви съществени промени в дейността на Беседата. Отсъствието на д-р Борис Вазов се чувства осезателно.

Обстановката около покривната конструкция на сградата се усложнява. Вината за това състояние е преди всичко на настоятелствата, които не вземат под внимание констатациите на архитектите Н. Занков, А. Торньов, Христо Василев и Г. Кунев, дали тревожен сигнал още през септември 1922 г. Те излизат с компетентно мнение пред първото Настоятелство с председател д-р Борис Вазов, но то нищо не прави да се излезе от това критично положение. Така до края на мандата на д-р Вазов - септември 1927 г. Оттук нататък отговорностите остават за заместника Александър Хитов. Може ли той да направи нещо за 6 месеца, което д-р Вазов не прави за 6 години?

Александър Хитов

В новата 1928 година „Славянска беседа“ влиза с 1141 членове и дългове, които трябва да се събират, като този на АД „Свободен театър“, който ползва декорите на Беседата цели десет години, от 1918 до 1928 г., без да плаща наем.

Когато двустранното споразумение е прекратено със съгласието на двете страни, „Свободният театър“ внася в касата на Беседата сумата от 59 000 лв., която е далеч под дължимото. Но Настоятелството се задоволява и с нея и добронамерено решава да го изчака до решаване на проблемите си. В последствие опростява дълга им.

На общото събрание през януари 1928 г. Александър Хитов е избран за редовен председател и този път отговорностите изцяло падат върху него и останалите членове на Настоятелството, а те са: Петър Моллов, Христо Иванов, Методи Константинов и др.

Въпреки похарчените огромни суми за ремонта на покрива и тавана през февруари 1928 г. се констатира огъване на таванската конструкция на големия салон, който е затворен незабавно. Избрана е комисия в състав: инж. Христо Тенекиев и арх. Атанас Донков, която да извърши оглед и да излезе с мнение и предложение.

В протокола от 3 февруари 1928 г. са описани с големи подробности повредите на сградата. Съобразявайки се със сериозността на въпроса, Настоятелството възлага на арх. Торньов да извърши по спешност още един оглед, който потвърждава становището на комисията. Имайки компетентното становище, Настоятелството излиза с решение за незабавен ремонт. Взет е кредит от 35 150 лв., а за ремонта са изразходвани 137 000 лв.

Освен това, по предложение на арх. Г. Фингов, арх. Ат. Донков и инж. М. Карамфилов се извършва ремонт и на покрива, като старите циментови плочи са заменени с марсилски керемиди.

Похарчени са много пари за козметични ремонти. Това кара Настоятелството да изведе на дневен ред строителството на новата сграда на Беседата, въпреки че не могат да се съберат необходимите средства.

Всички опити да се съберат средства чрез фондове, концесии и чужди капитали не довеждат до желаните резултати. За да се облекчи работата на Настоятелството, към него е прикрепен специален комитет за ускоряване решаването на въпроса. Но и той почти с нищо не подпомага Настоятелството.

На Общото събрание, проведено се на 10 юни 1928 г., е избрано ново ръководство в състав: Стоян Крикорович - председател, Георги Цветинов и др.

И сякаш като благодарност, че се е освободил от председателското място, Александър Хитов през юни 1928 г. дарява 10 000 лв. в полза на Кукления театър.

На 6 април, след укрепването на покривните греди и извършване на другите ремонти по сградата, салонът отваря широко врати и там отново закипява живот.

Д-рх Стефан Данев:	
Станмир Станмиров:	
Никола Лафчиев:	
Д-рх Борис Базов:	
Д-рх Стефан Киркович:	
Мицанак Тенев:	
Николай Ив. Николаев:	
Иванк Аверич:	
Явяхт се подписа и отх	
НАСТОЯТЕЛСТВОТО НА „СЛАВЯНСКА БЕСЕДА“:	
Председателъ Георги Цветанев:	
Подпредседатели:	{ Д-рх Христо Иванов:
	{ Коста Свѣтѣнов:
Секретари:	{ Кирко Ив. Киров:
	{ Стефан Николаев:
Каснерх-домакинх: Д-рх Ливенк Аѣванк:	
Библиотекаръ Стефан Н. Коледарев:	
Членове:	{ Д-рх Филип Манолов:
	{ Никола Станев:
КОНТРОЛНА КОМИСИЯ:	
Иванк Димитров:	
Борис Д. Пенев:	
Николай Костев:	
ТЕХНИЧЕСКА КОНТРОЛ:	
Архитекти Георги Фингов:	
Стефан Миланев:	
АРХИТЕКТИ:	
Георги Апостолов:	
Ясень Мицанакски:	
СТРОИТЕЛИ:	
Андрѣв Цветанев:	
Георги Киселичев:	

предложи да се кооперират със „Славянска беседа“ за съвместно изграждане на нова сграда, като съкооператори при определени условия.

Непрекъснато огъващите се греди на тавана на големия салон държат в постоянно напрежение Настоятелството. То се страхува сградата на „Славянска беседа“ да не стане някой ден гробница на видни столичани и техните деца. Повече не може да се чака. Трябва да се вземат незабавно мерки. Със собствени средства трудно може да се реши този въпрос. Неизбежно е да се прибегне до кредит от банките, но това е крайна мярка.

Ето защо Настоятелството се обръща с призив към обществени и културни организации, просветни, етнически и професионални сдружения в София, като им предлага да станат съкооператори в една обща кооперация „Славянска беседа“, състояща се от членове на Беседата, сдружения и частни лица. За разочарование на ръководството на Беседата, на призива се отзовават само едно-две дружества без особени капитали и първоначалният замисъл не се осъществява.

Първото предложение за постройка на съпритежателен дом идва от арх. Иван Банков. Той предлага да се построи сградата на мястото на старите постройки, да бъде солидна и да отговаря на всички изисквания на съвременния живот под названието „Дом на „Славянска беседа“. Срещу стойността на старата сграда арх. Банков дава следната равностойност:

- Концертна зала, по-голяма от съществуващата, с необходимите към нея помещения;
- Зала за ресторант, като се използва евентуално покрай това част от партера и част от сутерена;
- Два магазина, които да се построят по протежението на ул. „Славянска“ и ул. „Раковска“;
- Дружествени помещения, състоящи се от заседателна зала, читалня, канцелария, с необходимите коридори, тоалетни и др., за да представлява едно затворено отделение;
- Апартамент от стая и кухня за портиера.

На база извършеното дотук, Настоятелството взема като най-правилно следното решение:

- Дружественият имот да премине в съпритежателска собственост.

В крайна сметка имотът на Беседата, заедно с постройката, е оценен за 20 милиона лева девизно¹.

Срещу тази цена Настоятелството иска равностойност, състояща се от: една концертна зала с 1200 места, част от които могат да се поместят и в рангове², сцена от 80 кв.м. с необходимите помещения, към залата да се причислени фойета, коридори, тоалетни и др., евентуално и малък салон за сказки и интимни вечеринки, гардероби с размери, отговарящи на залата, разпределени така, че публиката да се обслужва бързо, ресторант най-малко 350 кв.м на партера, избени помещения за ресторанта и кухнята; помещения за библиотеката: склад за книги - помещение от 50 кв. м., в което могат да се поберат шкафове с около 10 000 тома книги, читалня, конверзационен³ салон до читалнята, две помещения за игрални, три стаи за канцеларии (архив, канцелария и заседателна), гардеробни помещения, две зали за прислуга от по една стая, кухня и тоалетна, необходими за домакински помещения в сутерена за складиране на евентуално зареждане, отделно централно отопление, само за помещенията на Беседата.

Тъй като исканията на Настоятелството се различават извънредно много от реалната цена, арх. Банков се отказва от първоначалните си намерения.

Второто предложение е за изграждане на съпритежателски дом "Славянска беседа", като Беседата получава всички необходими помещения за развиване на своята дейност. Всичко е уточнено предварително и описано в строителната програма, изработена от Настоятелството и строителния комитет. Приложени са планове с мащаб 1:100 за идейното разпределение на помещенията на Беседата и на помещенията, оставящи собственост на предприемача.

При този проект „Славянска беседа“ притежава: 3 канцеларии с три стаи, служещи за клубни помещения, т.е. за забавни игри, водене на частни разговори и пр., специална зала за библиотека на два етажа, която да побира най-малко 10 000 тома, читалня, танцувален салон с подиум

¹ девизно-основна цена

² ранг - степен, величина, категория

³ конверзационен - разговорен, за разговори

А К Т Ъ

Днес, петък, на двадесет и девети април, часадо деветстотин тридесет и четвърта година, — петдесет и седем отъ освобождението на България, петдесет и четвъртата основанието на „СЛАВЯНСКА БЕСЕДА“, шестнадесета отъ престаното и миролюбиво царстване на ЦАРЬ БОРИСЪ Ш — Основател на Българската Православна Династия, доменк отъ четири години за Явбстелшата Си Ожирбга Христолюбивата ЦАРИЦА НОЯННА, настанени си Няхоредна режба КНАГИНА МАРИА-АБИЗА, на сакщото мѣсто, дете ези часадо осемстотин деветдесета година е била издигнатата старата сграда на „Славянска Беседа“, която сграда — по решение на онцото годишно събрание на членовѣтъ ѝ, взето втори април часадо деветстотин тридесет и трета година — се разрѣши отъ сегашното настоятелство на „Славянска Беседа“ да се построи нова, по-голяма — двовна и додѣна — осеметажна постройка, която ще осигѣри още по-добре изпълнението на ставянитѣ цели Беседата, следх Бедосвета, извършени отъ НЕГОВО ВИСОКОПРЕСВЕЩЕНСТВО ОФИЙСКИА МИТРОПОЛИТЪ ГОСПОДИНЪ ГОСПОДИНЪ СТЕФАНЪ, който съ неколко прочествени дѣлаи благослови наредополезното дѣло на това най-старо вѣдѣрно-просвѣтено общество въ София, се положи основина камѣкъ на новата сграда на „Славянска Беседа“, присѣстнието на членовѣтъ на дръжеството, които отправиха топли молитви и хвалх БОГАЯГНА БОГЪ да даде сили на всички сегашни и вѣдѣщи настоятели и тѣхни помощници съвѣччатх дѣлѣто на „Славянска Беседа“, споредх повеленията на дръжественна ставѣх.

При настоящия актх се прилагатх единик списѣкъ на членовѣтъ на Беседата, по единик земладарх отъ нейниа ставѣх и нейнитѣ отчети и издания, по единик образец отъ сегашнитѣ български монети, както и тѣх, напѣвѣри въ основина камѣкъ отъ 1890 година.

Актхтъх се подписа отъ:

Негово Величество ЦАРЬ БОРИСЪ Ш,
почетеник членк на „Славянска Беседа“:

председатѣла на Министерския Съветх
Господинк Никола Мухановк:

Министра на Народното Просвѣщение
Господинк Д-рх Ятанаск Боджѣвк:

Министра на Общитѣ Сгради, Пѣтищата
Благоустройството Господинк Берѣнх Димовк:

Негово Високопресвѣщение Софийски
митрополитк Господинк Господинк Стефанк:

Кмета на Стѣпанѣ София
Господинк Д-рх Харалампк Орешковк:

Отъ нитѣ здравствѣвацитѣ почетни членове на Беседата:

Стефанк С. Богѣвк:

Изгражда се юбилеен комитет за честване на 80-годишния юбилей на един от създателите на „Славянска беседа“ през 1880 г. - Антон Безеншек, на когото се отдава нужното внимание и почести.

За библиотечния фонд са закупени 2 тома от книгата на Николай Райнов “История на изкуството” и “Речник исторически” от Димитър Чешмеджиев.

След всичко свършено по отношение на организационната работа и разчистване на терена от материалите на съборената сграда, цялото внимание на членовете на Настоятелството е насочено върху полагането на

ОСНОВНИЯ КАМЪК

Това събитие става в присъствието не само на членове на Беседата, но и на стотици столичани. На мястото на събитието е и най - старият член на дружеството, Т.Васильов, който е присъствал при полагане на основните камъни на първата и на втората сграда. Духовата музика не престава да свири тържествени маршове до момента, когато в 11 ч. и 15 мин. НВ Св. Софийският митрополит Стефан в съслужение на Архимандрит Йосиф и свещениците Сомлев и П. Александров извършва молебен. Цялото тържество пресъздаваме в оригинал.

без сцена, ресторант с всички необходими сервизни помещения - кухня, складове, изби, фойе, бюфетно помещение и пр., театрален салон, партер и две галерии, като сцената е 150 кв.м, всички помещения към него, резервна сцена, 10 стаи за артисти, 10 стаи за хористи, балети, репетиционни, гардероби и пр., две работилници, едно художествено ателие и пр., всички с размери за обслужване на един театър с около 1000 места. Театралният салон е заобиколен от коридор, широк 3 м, до който са гардеробите, тоалетните и пр. Фойето е откъм ул. “Раковска”, където е главният вход от около 60 кв. м. Целият театър се разпростира на площ от 900 кв.м.

При това положение Беседата получава достатъчно помещения за изпълнение на своите функции за повече от 50 години напред. За реализацията на този проект се искат средства, а постъпленията във фонд “Постройка” са незначителни.

След като през 1922 г. са отделени 95 000 лв. за фонда от печалбата на Беседата, ежегодно се отделят 50% от членския внос, който нараства от 120 лв. на 180 лв., 20% от прихода на гардероба и всички излишъци от бюджета. Така фондът нараства на 1 милион лева.

За съжаление обаче от тези средства Настоятелството тегли за ремонт и поддръжка на старите сгради - салона и гостилницата, от които Беседата има най-големи доходи.

При това положение е видно, че не е можело да има значителни натрупвания, за да се съберат необходимите средства за строителството на новата сграда. За целта се свиква извънредно общо събрание, за да се вземе окончателно решение по въпроса за построяването на Съпритежателски дом “Славянска беседа”.

Провеждат се дълги дебати как да се излезе от сложната ситуация. Правят се различни предложения, докато се стигне до крайното решение: „Да се построи сградата на собственически начала, като Беседата закупи мястото, върху което ще се строи сградата, и се запази името “Дом „Славянска беседа” с право на откупуване на помещенията, до вземане на цялата сграда”.

СЛЕДВАЩАТА КРАЧКА

След взетото от извънредното общо събрание решение, Настоятелството си отдъхва с облекчение. Сега спокойно може да направи следващата крачка и тя е направена без колебание.

Възлага се на арх. Кантарджиев да разработи в кратки срокове проект на сградата. След неговото получаване, комисия в състав от архитектите Овчаров, Белковски и Фингов, го преглежда и открива редица недостатъци. Вслушвайки се в мнението на комисията, Настоятелството възлага на арх. Кантарджиев да се съобрази с направените забележки и да направи нов проект, като се изисква той да включва една голяма сцена, с половината от размерите на сцената на Народния театър, с голяма височина и дълбочина. Учудващо за Настоятелството, архитектите се противопоставят на това предложение. Така новият проект се съобразява с изискванията на архитектите.

На първия етаж се проектира да има клубни помещения, а над него ще се издигнат още 4 етажа за жилищни помещения, които остават собственост на предприемача за разпродажба. От тях две жилища ще бъдат за прислугата на Беседата, които ще се дават безплатно.

От 1905 г. до 1933 г. общите събрания и всяко настоятелство гледат как да построят нов дом на Беседата на мястото на стария, строен през 1890 г. Провежда се ново извънредно събрание, което е запознато с направеното от Настоятелството по строителството на новата сграда и какво предстои да се прави. След което възникват остри противоречия.

Боян Начев се противопоставя на новото строителство, а д-р Борис Вазов настоява да се даде правото на Настоятелството да взема решения по този въпрос, още повече, че то защитава интересите на Беседата. Той апелира за доверие към Настоятелството и се обявява против отлагането на строителството. Общото събрание го подкрепя и одобрява предложението на Настоятелството за използване имота на Беседата чрез съграждане на мястото на сегашните постройки един съпритежателен дом. Дава му се право да

архитектурното бюро на Г. Апостолов и А. Михайлов функциите на художниците - проектантите и архитекти на постройката, в Настоятелството постъпва протест от тях, но той не е уважен, тъй като някои работи ще се извършат безплатно от членовете на Беседата.

При пренасянето на имуществото някои неща се дават под наем.

На Базилевич се дава целият куклен театър, грамофон с 43 плочи и плюшените завеси, а роялът - на Атанас Петров за нуждите на балетната школа. Бракуват се 6 маси, 15 дървени стола и 9 виенски, 1 пернишка печка No 7, 1 бърсалка за пред входната врата се подарява на дружество "Българка".

След настоятелното искане на окръжния инженер с писмо No 3158 за утвърждаване на инженер-бетонист по новостроящата се сграда, Настоятелството натоварва с тази задача арх. Димитър Г. Фингов, който е помощник на арх. Георги Фингов - ръководител на техническия експерт от страна на Беседата. Изпълнението на тези функции се поема без възнаграждение

Междувременно Настоятелството взема решение библиотеката да се застрахова в застрахователно дружество "Ла Насионал". Освен това решава, преди да се събори старата сграда, да ѝ се направи макет, който да се постави под стъклен капак. Задачата е поставена на арх. Александър Андреев, който я изпълнява перфектно, но каква е съдбата на този макет, не се знае.

За надзирател на новостроящата се сграда е назначен Стоян Милошев. Решено е материалите от съборената сграда да се предадат на предприемача.

Сега нищо друго не им остава, освен да насочат вниманието си към организационните въпроси.

Взема се участие на конгреса на народните хорове, на който поднася приветствие председателят на Беседата Георги Цветинов.

Дава се тържествена вечеря на гостуващия чешки хор "Сметана".

Запознава се с устава на Общославянското дружество във Варшава, изпратен от Оттон Барбар.

ТРЕПЕТНИ ВЪЛЕНИЯ

Съгласно подписания договор с предприемачите Яким Иванов и Георги Киселинчев, трябва да се изгради сграда, включваща следните помещения по етажи:

1. Сутерен - ресторант, кухня, изба, складове, фоайе, гардероб, бюфет, сервизни помещения, работилница за театъра и помещение за парно отопление;

2. Партер - театрален салон и ресторант;

3. Първи мецанин - танцувална зала с двойна височина, галерия, клубни помещения;

4. Втори мецанин - библиотека, читалня, канцеларии;

5. Първи и втори етаж - репетиционни зали и стаи за артистите;

6. Тавански етаж - жилища, таван, художествено ателие, което е разположено над самата сцена.

Към всичко това влизат стълбища, фасада, антрета и т.н.

От общата застроена площ са прехвърлени на строителя 48 на сто от собствеността на Беседата. Освен това му се заплащат 1 420 000 лв., като му се дава право да продава своята част, без право в нея да се отварят заведения, които биха уронили авторитета на Беседата.

Краен срок за завършване на сградата е 31.12.1934 г.. Като депозит строителят внася по сметка на Беседата 2 000 000 лв. За да се даде фронт на работа, Настоятелството пренася дейността си в сграда, в която наема 4 стаи, без да прекъсват изиявите.

Когато разрушават старата сграда, изваждат положения през 1890 г. основен камък и в него намират: нотариален акт, списък на членовете на дружеството, устава, копия от отчетите, образци от монети и една облигация на Беседата. Направена е обща снимка на намерените неща, но за съжаление, самата снимка не е запазена до наши дни. Не е известно къде се съхраняват нещата, намерени в основния камък.

Преди започването на новото строителство се прокопава водопроводен канал и такъв за отпадни води. Арх. Фингов съставя поемните условия за централното отопление на помещенията. Освен това той прави опит да отнеме от

води преговори и да подпише необходимия договор за това, като предварително обезпечи интересите на Беседата чрез банкова гаранция.

Следва списък на присъстващите членове на събранието и срещу всяко име е отбелязано неговото гласуване. Събранието се води от подпредседателя Георги Цветинов, а разясненията по извършената работа се докладват от председателя д-р Христо Иванов.

За пръв път се провежда общо събрание с такава активност от страна на членовете на Беседата, като най-активно в дискусиата участват: Г. Бръсков, Кирко Иванов Кирков, Саранов, Ф. Манолов, инж. Василев, арх. Г. Фингов, Генчо Вазов, Кънчо Христов, Н. Станев, Г. Гълъбов, Хлеббаров, Младен Панчев, д-р Ф. Манолов, Стефан Фетваджиев, Печо Поп Кръстев, Н. Ризов, д-р Л. Лукаш и др.

Наред с грижите по строителството на новата сграда, животът в „Славянска беседа“ протича в познатия ритъм на юбилеи и чествания:

- За 75-годишния му рожден ден е поздравен почетният член на Беседата Михаил Тенев;

- Маестро Георги Атанасов - за 25 години творческа дейност като композитор в Народния театър;

- Негово Високо Преосвещенство Пловдивския митрополит Максим за неговата 80-годишнина и 60-та годишнина от приемане на духовен сан;

- За 70-годишния му рожден ден е поздравен и НЦВ Фердинанд.

- Не е забравен и Харалампи Н. Карастоянов за неговата 75-годишнина и 60 години обществена дейност.

Но като че ли най-голямо внимание Беседата отделя на 15 февруари, когато се честват 53 години от обесването на Васил Левски, устроено от Карловското дружество в София, и на 15 март, когато членовете на Беседата участват на панихидата в памет на Царя Освободител. На паметника му са поднесени цветя и кратко слово произнася председателят Крум Мутафов.

На 16 март е посрещнат Пражкият певчески хор „Крижковски“, който изнася два концерта.

Независимо от тежкото си финансово състояние, Настоятелството отпуска 1000 лв. за ремонта на килиите на

Зографския манастир и две стипендии от по 2400 лв. за бедните ученици от руската гимназия.

Като дар от Министерския съвет, библиотеката на Беседата получава 141 екземпляра от Държавната печатница, различни книги, закони, правилници и др., а Дирекцията на печата при Министерството на външните работи отпуска даром два абонамента за вестниците "Ла Република" и "Волните".

През годината са изнесени към десетина сказки на различни теми от:

- Н. Йорданов - "Наука, морал и религия" и "Откъде идва моралната поквара в нашите училища и как да се борим с нея";

- Ил. Бобчев - "Племе ли е българският народ";

- проф. Г. П. Генов - "При какви условия е възможен Балканският съюз и особено едно сръбско-българско сближение";

- Д. Стоянов - "Поглед върху развитието на нашата книжовна творческа мисъл в следосвободителната епоха";

- Н. Хр. Петлешков - "Идеалите на българския народ и службата на българското училище";

- проф. Младенов - "Славянството на изпитание".

За лотарията, която се пуска в Беседата, е избрана комисия в състав: Стоян Николов - председател, Ст. Коледаров - библиотекар и Иван Димитров - член на контролната комисия. Комисията се назначава от Настоятелството с основни функции - подготовка на плана и организацията на лотарията и провеждането ѝ.

ръководство на председателя на Забавителния клон Стоян Николов.

Благотворителната дейност на Беседата и през тази година носи радост на нуждаещите се. Както всяка година, така и тази Настоятелството внася 1100 лв. на Комитета за подпомагане на бедни и недъгави хора. Отпуска се стипендия за бедните ученици при Руската гимназия. Даряват се 1580 бр. стари издания книги на читалищата в страната. Помощ от 3000 лв. получава Руската гимназия. За Всерусийския съюз на градовете са отпуснати 2000 лв. за болни и слаби руски деца, за колонията в манастира "Св. Троица" - В. Търново. А на руските ветерани от Освободителната война е отпусната помощ от 1000 лв.

Изпратени са поздравителни писма и адреси до:

- Добри Немиров - писател, за 30-годишната му творческа дейност. Настоятелството ангажира ложа в Народния театър, където се провежда тържеството;

- Георги Цветинов - председател на Настоятелството, за 25-годишна служба;

- проф. С. С. Бобчев - на 2 февруари, за неговата 80-годишнина;

- Конференцията на Българския и Сръбския национални съвети за мир между българи и сърби чрез църквите.

„Славянска беседа” става член на Дружеството за мир при Обществото на народите.

Настоятелството и някои членове на Беседата участват през август на събора на пострадалите руски инвалиди. На 24 май се отслужва панихида за починалите членове на Беседата, а на 21 септември - за Иван Вазов.

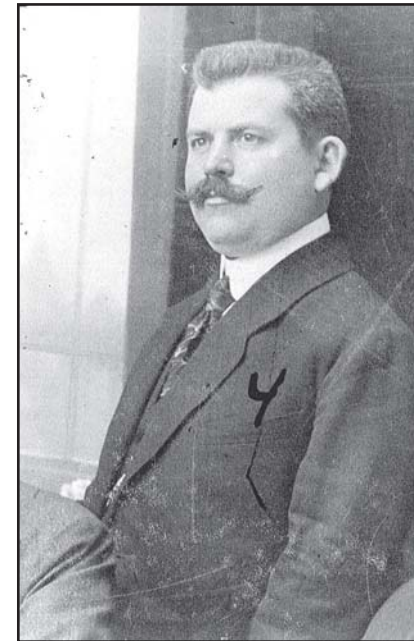
Изпратено е поздравително писмо до конгреса на Съюза на куклените театри в Любляна.

Арх. Инж. Трендафил Трендафилов подарява 9 тома свои произведения за библиотеката на Беседата.

Но най-тревожно е това, че ежегодно от библиотеката изчезват около 250 тома. За това немалка вина има и Книжовният клон с председател Кирко Ив. Кирков и членове Стоян Н. Коледаров, Никола Станев и Никола Узунов, чиито контролни функции са принизени.

Увеселителният клон с председател Стоян Николов не пропуска ден да не организира някакво веселие или забава.

ПОЗНАТА КАРТИНА

Георги Цветинов

Новата 1932 година не предвещава нищо добро. Въпреки упоритостта на Настоятелството да се ускорят работите с договаряне на строителството на новата сграда, все изникват някакви затруднения.

На 29 май 1930 г. Общото събрание избира ново Настоятелство, в състав: Георги Цветинов - председател, и сътрудници д-р Христо Иванов, Коста Скотунов, Кирко Ив. Кирков, Петър Габровски, Христо Абаджиев, Йордан Митков и др.

Едва влязло в изпълнение на задълженията си, Настоятелството решително пристъпва към изграждането на нова сграда. Разполагайки с приетия проект, Настоятелството го изпраща за одобрение от Министерството на благоустройството. Проектът е дело на П. Кантарджиев, Г. Апостолов и Л. Михайловски.

Проектът е одобрен по най-бързата процедура от Министерството без забележки и Настоятелството взема решение на 1 август да се започне разрушаването на старите паянтови сгради към салона откъм градината на ресторанта, тъй като представляват опасност от срутване.

Междувременно проектантите искат два месеца отсрочка, за да прехвърлят правомощията на строителното предприятие "Пител-Браузеветер", то обаче не дава никакви гаранции. Това принуждава проектантите да търсят други предприемачи и те влизат във връзка с П. Цветков и Георги Киселичев,

ползващи се с добро име сред колегите си и фирмите в столицата.

Настоятелството съставя техническа комисия от архитекти в състав: Георги Фингов, Сава Овчаров, Станчо Белковски, за да прегледат още веднъж плановете на новата сграда. От страна на „Славянска беседа“ са архитектите Апостолов, Михайловски и Кантарджиев, независимо от това, че преди тях са дали съгласието си светили от специалисти, между които: инженерите Л. Божков, Гендо Василев, Г. Генчев и Пеню Попкръстев, архитектите Ст. Белковски, Г. Апостолов, Пандо Киселинчев, Овчаров, Фингов, Кр. Теодосиев, Н. Янакиев, д-р Христо Иванов, К. Скутунов, К. Ив. Кирков, д-р Лукаш и председателят на Беседата Георги Цветинов.

Докато тече тази процедура, Настоятелството получава предложение от Кооперативна банка съвместно да построят сградата, но то остава без отговор. Настоятелството няма време за експерименти, още повече, че са постигнати договорености и би било неразумно да се пренебрегва постигнатото, което се доближава до интересите на Беседата. През това време се подочуват гласове, че строителството на кооперативна сграда ще бъде голяма грешка и че ще загрози София. Настоятелството не обръща внимание на тези злонамерени думи, още повече, че има съгласието на Общото събрание. Затова на 4 юни взема решение общият съпритежателски дом „Славянска беседа“ да бъде ипотекиран, ако строителят поиска заем, който да не надвишава 25% от общата стойност на имота.

Все по това време на затишие се Настоятелството получава оферта за построяване на новата сграда от арх. Момов и по негов проект, като Беседата ще получи в новата сграда, заедно с мястото:

а/ постройка за около 8 500 000 лв.;

б/ част от мястото - 8 000 000 лв.

Допълнителните разходи за обзавеждане според него възлизат на 2 700 000 лв., като Беседата се задължава спрямо фирмата в срок от 5 години да поеме магазините за своя сметка.

Офертата на арх. Момов също остава без последствие, като се има предвид, че договорът с предприемачите Яким Цветанов и Георги Т. Киселинчев от София до дни ще бъде

подписан. И това става пред нотариус от упълномощените членове на Беседата - д-р Христо Иванов - председател, Стоян Николов - секретар и д-р Любен Лукаш - домакин.

С този договор се прехвърлят в собственост на предприемача 408 идеални части от собственото място на Беседата, а така също и законната ипотека върху принадлежащото на Беседата място и постройките върху него. Гаранцията по постройката е от страна на Македонската народна банка.

След подписване на договорите, Настоятелството определя изпълнителен комитет по постройката в състав: Георги Цветинов, д-р Христо Иванов, д-р Любен Лукаш, Борис Попов, арх. Георги Фингов и Стоян Милошев, като надзирател.

Договорът е подписан и всякакви неизвестни около строителството са изяснени. Обстановката се разведрява и се подписва договор с предприемача Пандо Киселинчев за финансиране на събарянето на паянтовите стаички, направата на навес в градината, три нови тоалетни и канализация в рамките на 66 511 лв. плюс 10% лихва.

На 28 май 1933 г. се провежда общо годишно събрание, а въпросът със строителството на новата сграда е извън дневния ред.

Отдава се почит към починалите членове на Беседата и председателят Георги Цветинов прочита имената им: Петко Германов, Стефан Иванов - бивш директор на пощите, убит от злосторник в канцеларията си; Петър Димитров - бивш чиновник; Лука Доросиев - бивш началник на просветното отделение на Българската екзархия в Цариград, автор на много научни трудове по просветното дело в България; Димитър Михайлов - бивш многогодишен учител в Духовната семинария и гимназиите в София, лектор в Университета, подло убит като председател на Македонския национален комитет; Благой Пенчев - бивш търговец и предприемач.

След договаряне с „Родно радио“ изнасяните в Беседата лекции вече се излъчват и по радиото и така стигат и до най-отдалечените кътчета на България, а салонът на Беседата се дава безвъзмездно на десетки дружества и организации за провеждане на мероприятия. Организиран се традиционни вечеринки и балове, детски забави, изнася се концерт на хор „Гусла“ и всичко това се осъществява под вещото

читалищни кина в Царството, което ще бъде последвано от допълнителни приходи, както го наричат те, “на нашето кино”.

Независимо от изгодните условия, които предлага Върховният читалищен съюз, Настоятелството отхвърля това предложение, което според него е в разрез със закона за държавните привилегии, акцизите и патентите. При това положение на Настоятелството нищо друго не му остава, освен да се спре на едно единствено предложение, като изход от създалата се ситуация.

НАЧАЛО И ФИНАЛ

За да се следи отблизо работата на строителя, Настоятелството избира комисия в състав: Георги Цветинов - председател; Христо Иванов - подпредседател; Л. Лукаш - домакин, който в последствие е заменен с Г. Фингов, и Борис Попов - касиер. Техническият контрол се осъществява от арх. Фингов и Ст. Милошев.

От своя страна БНБ подпомага строителството, като отпуска на Беседата ипотечен заем, благодарение на който би следвало да се спазват сроковете на строителството. За съжаление, крайният срок - 31.12.1934 г., е пресрочен с цяла календарна година.

Едва на 18 август 1935 година приемателната комисия прави оглед на строящата се сграда, а на 28 ноември 1935 г. подписва протокол за нейното временно приемане.

Приемателната комисия е в състав: Христо Иванов - председател, Георги Фингов - домакин и съветници - Н. Станев, арх. Н.Янакиев и архитект проектантите Г. Апостолов и А. Михайловски, както и предприемачите Я. Цветанов и Г. Киселинчев.

На 09.02.1936 г. настава тържественият миг - освещаването на сградата и откриването на кинотеатъра. Същия ден са дадени две прожекции - една за гостите на тържеството и една за софийската общественост. Към Настоятелството са отправени оферти за наемане на киносалона от: Алберт Кордови от Ямбол, от събирателно дружество “Изгрев” АД за предприятие “Изгрев”, Нейко Коларов - “Коралов филм”, АД “Финком”, Георги Ваканов - търговия с тютюн на листа и “Езра и сие”, но Настоятелството подписва договор чак през декември 1935 г. с театър “Роял” АД, със срок на валидност от февруари 1936 до февруари 1939 г. за прожектиране на филми.

Междувременно Настоятелството се обръща към Върховния читалищен съюз да даде удостоверение на Беседата за правото да прожектира филми в своя салон. Молбата е удовлетворена и Настоятелството отдава салона под наем.

Но когато се внася законът за акцизите в Народното събрание, Върховният читалищен съюз пише писмо до там,

че удостоверението на Беседата е издадено, без да има разрешението на Управителния съвет. Освен това се доказва, че „Славянска беседа” не е Народно читалище. Цитира се още, че членството му към Съюза не му дава правото да ползва привилегиите и облагите, които му дава цитираният закон. Това поведение на Върховния читалищен съюз е продиктувано от факта, че „Славянска беседа” отказва предложението му за съвместна дейност. В период, когато киното овладява публиката и се явява като едно от най-любимите удоволствия за голяма част от народа, би било най-голямата грешка на Беседата да продължава да отдава салона си под наем или за съвместна дейност с Върховния читалищен съюз, като се има предвид, че с новия закон за акцизите Беседата ще има чиста годишна печалба от около 1 милион лева.

Тържественото осветяване на новата сграда на „Славянска беседа” е на 9 февруари 1936 г. Това е един вълнуващ и незабравим ден за столичани, независимо от зимния февруарски ден. Пак има музика, пак има усмихнати лица и официални гости от най-висшите етажи на властта. Напливът от любопитни да разгледат дома на „Славянска беседа” е нескончаем. Дадена е възможност на всеки, дошъл на тържеството, да обходи дома, да се полюбува на неговата подредба. От следващия ден започват мероприятията.

В новия салон се изнасят концерти на полски и руски групи.

Участва се в приема на славянските географи и етнографи в София, в Славянския туристически съюз и в конгреса на Славянския лекарски съюз, които се провеждат в София.

На 18 август Настоятелството урежда в салона на Беседата прием за гостите на конгреса на географите и етнографите, на който присъстват видни славянски учени, като: проф. Швамбер, проф. Мурко, проф. Самнович, Нико Жупенич, Петър Струве и др.

На 23 август в салона на Софийската търговска и индустриална камара, където се провежда IX редовен конгрес на Асоциацията на славянските артистични дружества, от името на „Славянска беседа” приветствие поднася председателят на културния отдел на Беседата Стоян Коледаров.

наем от 60 хил. лева, но иска театърът да се приспособи за изнасяне на оперетни представления, за което ще са необходими около 150 хил. лв. Директорът на „Роял” прави предложение да ползва кинотеатъра до летния сезон, когато евентуално би започнал ремонтът на сцената. Предложението е отхвърлено, тъй като Настоятелството не е убедено, че трябва да прави ремонт на сцената. Още повече, че според неговите разчети разходите за необходимата реорганизация ще са много повече и срокът на ремонта ще е по-продължителен. За вземане на такова решение го възпира и фактът, че Беседата все още не си е изплатила ипотеката.

Успоредно с търсенето на наемател за кинотеатъра, Настоятелството продължава проучванията си за евентуално откриване на читалищно кино, въпреки че това не е в интерес на Беседата, при създамата се обстановка. От друга страна, тя не разполага с необходимите средства за развитие на тази дейност. Разбрали за затрудненията на Беседата, се явяват трима нови кандидати.

Тяхното искане обаче е Беседата да го открие като дружествено кино, а печалбата и направените разходи по обзавеждане с необходимата апаратура да се делят 50 на 50. Върховният читалищен съюз, който е под давлението на един от членовете - секретар на Настоятелството, изпратен като делегат на Беседата в съюза, проявява голям интерес към кино „Славянска беседа”. По негово предложение с писмо No 1217 и второ под No 1226 от 12.12.1938 г. Върховният читалищен съюз, прави още на 26.11.1938 г. предложение за съвместно използване на киното като читалищно. На тази база председателят на Върховния читалищен съюз преговаря с Беседата, след което следва ново писмо No 1430 от 20.12.1938 г.

С тези писма Върховният читалищен съюз се старее да убеди Настоятелството, че по-изгодно ще бъде за Беседата киното да се използва като читалищно, отколкото да се дава под наем, и че Беседата е читалище, член на ВЧС и поради това има безспорното право да открие читалищно кино. Стига се дотам, че дори се подготвя един подробен проектобюджет. Подхвърля се идеята, че при едно сдружение с Върховния читалищен съюз Беседата ще има възможност да внася филми, които ще се използват и от другите 47

поддържа най-голямата читалня в България и полага основата на фонда за издигане на паметника на Цар Освободител. В миналото тя издава своя библиотека, а за членовете си - безплатно списание. Урежда безплатно сказки, четени от видни наши личности - професори, учени, общественици. Създава първия театър за деца, първия куклен театър и първия киноуниверситет в столицата, а нейни представители са били най-видните български държавници, магистрати и общественици.

За да изплати дълговете си към своите кредитори, Настоятелството на Беседата взема заем от Българската ипотечна банка.

След това насочва вниманието си върху експлоатацията на кинотеатъра. На намерението ѝ сама да го експлоатира се противопоставя остро Върховният читалищен съюз. След като Беседата отхвърля предложението на съюза, откриването на читалищното кино е оспорвано пред Министерството на финансите и Министерството на народното просвещение. Беседата е изключена от членство в Софийския областен читалищен съюз.

Това поведение на Върховния читалищен съюз амбицира Настоятелството и то завежда дело пред Върховния административен съд и обжалва решението на Областния читалищен съюз пред XIX редовен конгрес на Върховния читалищен съюз, провел се на 6 и 7 май 1938 г.

След изтичането на тригодишния договор с "Роял" АД не се подписва нов, тъй като "Роял" иска наемът да бъде намален. Настоятелството решава да даде киносалона на търг, но се явява само един кандидат, който предлага годишен наем от 756 000 лв., т.е. с три хиляди лева месечно повече от наема на "Роял". Предложението е примамливо, но кандидатът не дава никакви гаранции, които се искат в условията на търга. При това положение Настоятелството не подписва договор и решава да даде киносалона на наемател чрез споразумение, т.е. спазаряване. Явява се отново един кандидат в лицето на сдружение от трима запасни офицери, но преговорите и с тях не са доведени до край. По същото време се явява друг кандидат, който иска да наеме кинотеатъра за друга цел и при други условия. Директорът на Оперетния театър - Пенчев, предлага месечен

На 12 септември на V-ия Всеславянски лекарски събор, провеждащ се в Народния театър, присъстват: НВ цар Борис III, НВ царица Йоана, НЦВ княз Кирил, много видни лекари и учени от всички славянски страни, начело с изпълнителния комитет на Всеславянския лекарски съюз. От името на „Славянска беседа“ приветствие поднася д-р Христо Иванов.

На 27 септември се открива тържествено IV-ият конгрес на Федерацията на славянските аптекари в салона на БАН. Присъстват видни професори и аптекари от България, Чехословакия, Полша, Югославия. Конгресът е приветстван от председателя на Беседата д-р Христо Иванов, който в словото си между другото казва:

“...Обстоятелството, че аптекарите от всички славянски страни са се събрали на свой, чисто славянски събор, виждаме една проява на славянска взаимност и белег, че мисълта за солидарност между славяните не е пропаднала, а продължава да живее и да расте, и нека се надяваме, че тя ще расте, въпреки че не без основание и неведнъж е била подлагана на много тежки изпитания...

Ние се радваме, щото нам се отдава рядък случай да освидетелстваме непосредствено и лично, и то пред толкова много на брой интелектуалци и високообразовани хора, от почти всички славянски страни, че нашето дружество е вярно на своя девиз: “В сговора е силата на славяните”, продължава да работи за осъществяване на този идеал, като отбягва всичко, което разединява, и върши само онова, което свързва душите на славяните, ценейки еднакво свободата на всички славянски народи.

Вярвайки, че пратениците на този събор се въодушевяват като нас от идеята за славянска взаимност, ние им отдаваме нашата почит и ги обсипваме със сърдечни братски чувства, като ги молим, когато си отидат в своите родни краища, да си спомнят за „Славянска беседа“ и да предадат на своите съотечественици, че в България има добри славяни, които с постоянство работят за създаване не само на добри и достойни, но и братски отношения между славянските народи. Здравейте, братя славяни! Да живее славянството!”

В аулата на университета в Бърно на 19 февруари се провежда паметно утро за починалия проф. Мирослав Хашковец, на което проф. Йосиф Били рецитира

стихотворението на Иван Вазов “Посрещането на руските войски - 1877 г.”

На 3 март се отпразнува Освобождението на България с литературно - музикална вечеринка в салоните на Беседата в Бърно. Вечеринката се провежда под патронажа на проф. Йосиф Ригер, българския почетен консул инж. Ярослав Яхимек и кмета на Бърно д-р инж. Рудолф Спациер. На вечеринката присъстват губернаторът на областта, генералитетът и много видни личности. Слово произнася на български Любен Георгиев, а проф. Били говори на чешки на тема: “Братя Миладинови, Раковски и Левски”.

На 25 януари проф. Били държи сказка на тема: “Освобождението на България и културните връзки между чехи и българи”.

Откриват се курсове по български език, водени от Методи Илиев и от студента Валентин Станчев.

През януари и февруари проф. Карен Жичка произнася няколко сказки за България, съпроводени с диапозитиви, които е направил сам при посещенията си в България, а университетският професор д-р Фр. Набелек държи сказка за българската флора.

На 24 май Бърненското дружество “Славянска беседа” взема участие в зазиждане на паметна плоча, която българските студенти поставят във Велеград в чест и памет на Светите братя Кирил и Методий. През юни чрез радио “Бърно” е разпространен цикъл “Славянски разговори” с чехословашкия професор Били, българина Любен Георгиев и сърбина инж. Булик върху Кирило-Методиевата идея.

Но нека от Чехословакия се прехвърлим у нас, където дейността на Беседата не е по-малка от Бърненската “Славянска беседа”.

На 22 ноември проф. Ст. Брашованов открива концерт с встъпителни думи за духа на българската музика, след което следват изпълнения на: Л. Владигеров, Д. Влахова, С. Магнев и К. Кутийски; женски хор “Христина Морфова” при музикално дружество “Кавал” под ръководството на Люд. Проконова, в изпълнение на творби от Панчо Владигеров, Д. Христов, Г. Спасов, Л. Проконова, Л. Пипков, П. Стайнов и Ц. Цанков.

“...Не е вярно, че “Беседата” не отговаря на законните условия да открие “Читалищно кино”. Първо, защото тя е читалище, основано в 1880 г. Наистина, тя е наречена “дружество”, но тогава още не е бил в употреба термина “читалище”. Тя не е в зависимост от наименованието, а поради същината на задачите, които тя си е поставила и ги изпълнява”...

Като допълнение на това, Настоятелството добавя, че:

“До основаване на Върховния читалищен съюз материята за читалищата е била уредена от закона на Народното просвещение, а там се говори за “ученолюбиви дружества” от 1924 г., а законът за “Народните читалища” се явява през 1927 г.

Второ, защото има утвърден устав от Министерството на народното просвещение със заповед No 748 от 9 март 1910 г., когато Читалищният съюз не е съществувал...”

Като заключение може да се каже, че „Славянска беседа” е жертва на отмъщение от страна на Върховния читалищен съюз. По това време не е имало кино в София, което е правило толкова голям оборот и е давало на държавата 2 милиона лева акциз. Беседата изразходва всички свои доходи за култура и просвета и е винаги в първите редове на всички културни прояви в столицата и страната, развива тъкмо такава дейност, каквато чл. 4 от Закона за народните читалища предвижда, пряко или косвено дава своята дан на всички културни дружества и сдружения в София, а чрез трупата “Сълза и смях” слага началото на Народния театър, който цели 16 години е приютяван в Беседата, докато на 23.09.1906 г. отива в държавно помещение. В „Славянска беседа” са основани с нейно съдействие следните дружества: Народнообразователното, Музикалното, Икономическото, “Червен кръст”, “Св. Св. Кирил и Методий”, “Майка”, “Женското благотворително”; безплатно са се ползвали нейните помещения от Столичната община за заседания на нейните органи, за подпомагане на бедните, а през време на войната там е настанен Институтът за подготвяне на самаряни.

Беседата основава първото стрелково дружество в страната; първия граждански хор и слага основите на Народната ни опера, чрез трупата на Хашек, Д. Казаков и др.; тя е, която има библиотека от около 5 хиляди тома. Тя

ОТНОВО ЗА КИНОСАЛОНА

Апетитът на Върховния читалищен съюз към киносалона на „Славянска беседа“ продължава. Съюзът иска да докаже пред Народното събрание, че Беседата не е читалище, че не може да развива тази дейност и да се ползва от привилегиите на закона. Удостоверението, на базата на което Министерството на народното просвещение издава на Беседата разрешение No 849 от 22. 02.1939 г. за откриване на читалищно кино, е анулирано от Върховния читалищен съюз на 22 март 1939 г.

На 1 март в Беседата се получава писмо от Министерството на финансите, Отдел за държавни привилегии и за акцизите, No 05133 от 1 март 1939 г., с копие до акцизния началник, със следното съдържание:

“В ежедневниците се рекламира, че читалището Ви ще прожектира в салона на “Славянска беседа” филма “Процален концерт”, във връзка с това съобщава Ви се, че докато не представите в Министерството на финансите необходимите документи, установяващи, че кинотеатърът Ви отговаря всички условия, изискуеми по закона, и докато не получите позволително, че кинотеатърът Ви е читалищен... входът на зрителите ще става само с държавни входни билети при заплащане на следуюемия се акциз, такси и др. на общо основание”.

Това писмо внася малко смут в Настоятелството.

В отговор на него Беседата подава заявление до Министерството на финансите, към което прилага исканите документи и получава “твърде бърз отговор”! от държавния юрисконсулт - Малеев, с писмо No 977 от 2 март 1936г., който е категоричен, че:

“...Дружество “Славянска беседа” е признато от Министерството на народното просвещение за “читалище”...както и притежава собствено помещение от 12.06.1936 г. и декларира със самата молба, че само ще прожектира специални филми за читалищния кинематограф, поради което ще следи да се приеме, че отговаря на условията, предвидени по закона”.

Това заключение внася успокоение в Настоятелството и то допълва:

На 6 декември чехите изнасят концерт, като Иван Камбуров произнася встъпително слово за чешката музика. Изпълнители на концерта са : К. Попов, Л. Прокопова, П. Райнов, триото Т. Въжаров, В. Савов и К. Попов. Мъжки хор “Кавал” под диригентството на Т. Хаджиев изпълнява творби от Дворжак, Сметана, Новак, Бладек, Сук, Крижиковски и Аим.

Независимо от битките, които се водят за киното с Върховния читалищен съюз, Настоятелството подписва договор с АД “Георги Бенковски и сие” - София, за доставка на кинотеатъра на тонапаратура марка “Чинемеханика” No 7, на стойност от 445 000 лв., на двегодишно изплащане и без лихва. Доставят се филми под наем от господата Дандзи и Франко.

Прави се подвижна сцена за Кукления театър и ограда в помещенията за парно отопление. Назначава се персонал за киното.

Салонът се отдава под наем за 27 сказки, 29 забави, 10 събрания, 5 конгреса, 7 банкета, 22 вечеринки и утра. Безплатно е предоставен на дружество „Сестринска грижа”, дружество “Любов към Родината”, Комитета за закрила на децата, Министерството на външните работи и изповеданията, на руските ветерани от Освободителната война (1877-1878 г.), Върховния читалищен съюз и много други.

Провеждат се литературни четения на Културно-просветния отдел на Беседата с участието на артисти от Народния театър, като Вечер за Чудомир, за Райко Алексиев, Утро по произведения на Елин Пелин, Чудомир, Райко Алексиев, Ангел Каралийчев и др., Балетно утро с участието на балета на Народната опера. Провеждат се балове, вечеринки и клубни утра и забави, детски карнавални утра и танцови забави.

За първи път след войната Музикалният клон възобновява концертите си. Уреждат се 2 концерта с участието на триото: д-р Христо Обрешков - цигулка, Димо Ненов - пиано и Константин Попов -виолончело.

Създава се хор при „Славянска беседа” и оркестър от ученици под ръководството на гимназиалния учител Топузов.

Поддържат се връзки с български и чужди автори, като:

Владимир Василев, Ст. Н. Коледаров, д-р Л. Лукаш, Змей Горянин, Димитър Йоцов, Оттон Барбар, д-р Хр. Гюлеметов, Хр. Цанков-Дерижан, Петър Коледаров, Вяра Пушкарева - Пехливанова, Ст. Чилингиров, Никола Станев, М. Гочев, д-р А. Дорич, Н. Т. Балабанов, Иван Дучич, проф. Валерий Погорела - Братислава, Станко Враз, проф. Ст. М. Кулбашкин - Белград, проф. П. М. Бицилш.

Приятна изненада поднася на Настоятелството д-р Лукаш с дарението си от 60 тома книги за библиотеката на Беседата. За почетни членове през 1936 г. са избрани: Тома Васильов, Хенрих Визнер, проф. Иван Маркович, Сава Ж. Дацов, Крум Матов, Никола Начов, д-р Младен Начев и Иван Саранов. За почетни членове са провъзгласени и Георги Кьосеиванов - министър-председател на България, и Милан Стоянович - министър-председател на Югославия.

По средата на годината Беседата упълномощава адвоката Атанас Билдирев да заведе дело за уточняване на собствеността на Беседата, против: Яким Цветанов Стаменов - предприемач, Георги Трендафилов Киселинчев - предприемач, и още 16 души. От страна на Беседата присъства председателят д-р Христо Иванов и членове на Настоятелството. Води се гражданско помирително производство под No 2217/36 г.

Съгласно протокола от 12 юни 1936 г., „Славянска беседа“ получава 5200 десетохилядни идеални части от 1692 кв. м. От сградата - 2 салона, ресторант с кухня и сервизни помещения, фойе за театъра със сервизните към него помещения, работилница за театъра, по две помещения за отопление и изба за ресторанта.

- в партера: ресторант, театрален салон със сцена;
- I-ви мецанин: дружествена зала, фойе за дневната зала и клуб на дружеството, клубно помещение на дружеството, театрален салон със сцена, фойето на театъра;
- II-ри мецанин: библиотека и читалня на дружеството; дружествена канцелария, заседателна зала, дружествен салон, фойето на читалнята, коридор, тоалетна, театрален салон със сцена, фойе на театралния салон;
- I-ви етаж: 6 стаи - кабинни за артистите и репетиционни, 2 тоалетни, сцена;
- II-ри етаж: 7 стаи - кабинни за артистите;

На 16 юни радостна вест обхожда цяла България - ражда се престолонаследникът Симеон, княз Търновски. Настоятелството на Беседата изпраща следната телеграма до Техни Величества царя и царицата:

“Преизпълнени от радост за щастливото събитие с раждането на Престолонаследника на любимата Царстваща династия, поднасям от името на членовете на „Славянска беседа“ и от мое име сърдечни сърадвания и благопожелания за здравето на Престолонаследника и цялото Царско семейство”.

Председател: Д-р Христо Иванов

Предвид на това, че през последните години се откриват много заведения и салони за забавления, посещенията в „Славянска беседа“ оредяват. За да върнат посетителите на увеселителните вечери и представления, Забавителният комитет в състав: Пеню Попкръстев - председател, К. Скотунов и Ат. Вълнаров - подпредседатели и членове - Христо Бесарабов и Петър Иванов, предлага на Настоятелството и то приема забавните вечеринки да бъдат безплатни за всички посетители. Това се оказва положителен ход и Беседата отново се радва на масови посещения.

През 1937-1938 г. общото събрание номинира за почетни членове следните известни наши и чужди личности:

Д-р Борис Вазов, д-р Стоян Данев, Сава Ж. Дацов, д-р Стоян Киркович, д-р Георги Кьосеиванов, Никола Лавчиев, Иван Лаврич, Крум Мутафов, д-р Любен Нидерле, д-р Младен Панчев, Иван Саранов, Станимир Станимиров, д-р Милан Стоянович, Михаил Тенев и д-р Иван Хрибар.

с утринна панихида за загиналите им членове и молебен. Всички под строй със знамената се отправят към площад "Александър Невски", за да вземат участие във всенародното честване. След това се провежда съвместно тържествено заседание, открито от председателя на Беседата д-р Христо Иванов и приветствано от председателя на Славянското дружество С. С. Бобчев. После се провежда забава, на която присъстват гости от Любляна начело с Раство Пустослемшек.

На 23 май се провежда утро за Алеко Константинов в кинотеатъра на „Славянска беседа“ по случай 40 години от смъртта му, с участието на мъжкия хор "Кавал" и артисти от Народния театър. Сказка за живота и дейността му произнася Ст. Н. Коледаров.

Славянска беседа 1945 год.

- III-ти, IV-ти и V-ти етаж - сцена;
- Таван: две жилищни помещения, а така също: вход до северозападния ъгъл на сградата, стълбището, което води от партера за I-ви и II-и мецанин, стълбището, което започва от партера за сутеренните ресторанти и тоалетните на първата площадка.;
- всички останали стълбища, водещи към сцената и фойетата.

Имотът е оценен на стойност от 8 милиона лева.

Подпис: общински съдия Марин Костов

В началото на 1936 година се подписва допълнителен ипотечен заем от АД "Роял" в размер на 2 250 000 лв. Благодарение на този заем се довършва театърът и влиза в експлоатация.

Настоятелството не спира да търси средства, за да се завърши сградата на Беседата. Отправя 4 искания към Българската ипотечна банка за заем, но все безрезултатно. За целта са ангажирани и високопоставени личности.

ПРИВИДНО ЗАТИШИЕ

След като имуществените въпроси са решени, като че ли други проблеми няма за решаване през 1937 г.

Новогодишните и коледните празници са отпразнувани в добра атмосфера и настроение. След тях започва изнасянето на представления, концерти, утра и всичко останало по програмата.

На 17 януари Беседата, съвместно с музикално дружество "Кавал", изнася голям концерт в дружествения кинотеатър. В него вземат участие женският хор "Христина Морфова", мъжкият хор "Кавал", смесен хор и духовият квинтет при дружеството. Диригенти са Л. Проконова и Т. Хаджиев. В програмата са застъпени творби от Бетовен, К. Хилман, П. Крижковски, В. Аим, Д. Раздолски, П. Стайнов, Т. Хаджиев, а солисти в отделните изпълнения са Б. К. Лалова, Д. Влахова, П. Райнов, Хр. Крондев и Т. Енев. На 25 януари се провежда вечер на полската музика. Преди концерта встъпително слово произнася Иван Камбуров, а изпълнители са Н. Дунева, Ирена Кожбинска-Попова и Вл. Аврамов, по творби на Шопен, Зарзицки, Карлович, Млинарски, Комаровски, Шишмановски, Падаревски, Ниевядомски, Лубински и Монюшко.

През февруари се провежда Пушкиново утро по случай 100 години от смъртта му, под почетното покровителство на Министъра на народното просвещение д-р Н. П. Николаев. Тържеството е открито от Иван Раев, главен инспектор в министерството. Като член на Редакцияния и Книжовния клон при „Славянска беседа“, той изнася сказка на тема: "А. С. Пушкин в културния възход на племето си". Рецитират се стихотворения на Пушкин. На финала се изпълнява сцена от операта "Евгений Онегин" в изпълнение на артистите Елисавета Йовович-Ковачевска и Петър Золотович.

Сказките за 1937 г. се откриват на 27 декември 1936 г. от председателя на Културно-просветния отдел при Беседата Ст. Н. Коледаров, който дава думата на НВ Преосвещенство Софийския митрополит Стефан да запознае присъстващите с живота и делото на бележитите възрожденци Иларион Макариополски и Екзарх Йосиф I. На 31 януари 1937 г. Л.

П. Киселинчев говори на тема: "Участието на българите в гръцката завера 1814-1817 г."; Григор Василев изнася лекцията "Славянската петорка - една програма за сътрудничество между славяните"; Иван Хаджов - учител при Софийската III-та мъжка гимназия, говори за Христо Ботев и Г. С. Раковски.

Уредникът при Софийския етнографски музей Христо Вакарелски изнася сказка на тема "Из историята на бита на южните славяни", като в уводното си слово Коледаров казва: "Изобщо славяните са сходни във всички прояви на своя живот, макар и толкова да са отдалечени и да заемат бреговете от Балтика до Егея и от Черно море до Адриатика, обаче южните славяни пък са толкова близки, че не ще се намерят почти никакви различия у тях".

Отчетно-изборното събрание, провело се на 30 май, избира ново Настоятелство в състав: д-р Христо Иванов - председател, Георги Цветинов - председател на административния отдел, Стефан Коледаров - председател на културно-просветния отдел, Евстати Петров - секретар на административния отдел, Борис Д. Попов - касиер.

Приемат се 32-ма нови членове и е възстановено членството на четирима. Отдава се необходимата почит към починалите 14 души, членове на Беседата, с едноминутно мълчание и ставане на крака.

На 7 март съвместно с Българо-югославското дружество се изнася концерт, който се открива от новия председател Димо Казасов със сказка на тема "Сближаването на българския и югославския народи". Концертната част се открива от Иван Камбуров с встъпително слово за съвременната югославска музика. Концертът се изпълнява от лирическият квинтет Вл. Аврамов, М. Големинев, Ст. Сугарев и Г. Константинов.

Артистите от Народната опера Иван Петров и Т. Дойчинова с мъжкия хор при дружество "Кавал", под диригентството на Л. Проконова, изпълняват творби от Славенски, Ст. Бинички, Д. Йенко, Я. Готовац и др.

Увеселителният младежки комитет към Беседата урежда традиционни седмични танцови забави.

Тази година 24 май се отпразнува съвместно със Славянското дружество в България, като започва традиционно

ГИМНАСТИЧЕСКО СТРЕЛКОВО ДРУЖЕСТВО¹

Гимнастическите стрелкови дружества възникват за първи път в Източна Румелия през 1878 г., след Берлинския конгрес, за оказване на организирана съпротива.

Приемайки тази форма на подготовка на населението за защита на националните интереси и националната ни цялост като правилна, Настоятелството на Беседата я въвежда и в своята дейност на 3 юли 1880 г. Приет е правилник за вътрешния ред, в който е записано: "Основната цел на дружеството е да укрепва физическото и духовно състояние на своите членове. Да усвоява и правилно да използва стрелковото оръжие, с което разполага българската армия".

Упражненията се правят всеки вторник и петък от 8 до 9 часа вечерта в гимнастическото (военно) училище.

Гимнастическото дружество е една от формите за приобщаване на младежите към „Славянска беседа“ и популяризиране на славянската идея сред тях. За членове на дружеството се приемат младежи от всички славянски народи, одобрявани от Настоятелството.

За първи председател на дружеството е избран Роубал на 6 юли 1880 г. След него председатели са Ал. П. Логинов и полк. П.П. Логинов.

Едни от първите членове на дружеството са: майор Кондратий Трофимович Рябинкин - началник на Софийското военно училище, майор Михаил Михайлович Гурский - командир на 5-та Тетевенска дружина, капитан Евгени Петрович Соколский - началник на опълчението в Софийски окръг, капитан Фадей Петрович Зинкевич - командир на I-ва рота на Тетевенската дружина и щабскапитан Митрофан Андреевич Ершов - командир на стрелковата рота от Тетевенската дружина.

ИЗХОДЪТ

Преди да стигне до това решение, Настоятелството трябва да уточни въпроса с доставчика на филмите, фирма "Денизи и Франко". Тя иска да е единственият за Беседата, като ѝ се плаща наем, и то без минимална гаранция, както се практикува на пазара за този вид търговия. И тъй като приближава да изтече срокът на стария наемател "Роял" и за да не се губят 2000 лв. дневно от наем, Настоятелството решава да открие читалищно кино и да го експлоатира от името и за сметка на Беседата. В резултат на това се определя комитет, който да управлява безвъзмездно киното.

Според Настоятелството, ако се реши да се плаща някакво възнаграждение на комитета, то би се отразило отрицателно, дори гибелно за Беседата. С това решение идват бедите за Настоятелството, предизвикани от реакцията и поведението на управата на Върховния читалищен съюз. За изпълнение на горното решение на Настоятелството се изпраща молба до Върховния читалищен съюз да се издаде удостоверение на Беседата, от което да е видно, че тя е член на съюза. Отговорът пристига едва на десетия ден и изумява членовете на Беседата. Тя трябва да докаже, че не е в съдружие с лица и фирми за експлоатация на киното, и чак тогава да получи необходимото удостоверение.

На базата на това удостоверение Министерството на народното просвещение дава разрешение на „Славянска беседа“ да открие читалищно кино.

На 22 март в Народното събрание се обсъжда законът за изменение и допълнение на Наредбата - закон за държавните привилегии, акцизите и патентите. Възползвайки се от този момент, хора от управата на Върховния читалищен съюз отиват при министъра на финансите и му донасят, че става заобикаляне на закона от страна на дружество "Славянска беседа". Във връзка с това ВЧС е изпратил писмо, с което анулират даденото удостоверение, под предлог, че не е издадено по установения ред. Писмото е прочетено пред Камарата и удостоверението е анулирано, като се подчертава, че:

¹ Из материалите на о.з. полковник Георги Н. Киров

“...Беседата няма право да открие читалищно кино, защото не представлява от себе си “Народно читалище”...

Куриозно е това, че горното писмо е написано от онези членове на Върховния читалищен съюз, които сами предлагат на Беседата да бъдат съдружници на киното.

Акцизните власти отказват да заверят билетите като на читалищно кино.

Изхождайки от факта, че горните действия и решения са неправомерни, Настоятелството подава жалба за тяхната отмяна до ВАС, за което се спомена по-горе, Беседата излиза с “Осветление”¹, а след това и с второ “Осветление”, избличавайки с тях поведението на някои членове на управата на ВЧС.

С отговор в писмо No 210 от 21.02. 1939 г. до ВЧС Настоятелството още по-убедително доказва, че той е в нарушение на закона за държавните привилегии, акцизите и патентите, цитирайки:

“...Не е вярно, че Беседата не отговаря на законните условия да открие кино”...

До основаването на Върховния читалищен съюз материята за читалищата е уредена от Закона за народното просвещение, а там се говори за “Ученолюбиви дружества” (чл.431 от ЗНП от 1939 г и чл. 423 от същия закон от 1924 г.).От друга страна, има собствено помещение, пригодено за кино - изискване на закона. Още повече, че Беседата членува във ВЧС от 1912 г., редовно си плаща членския внос и участва със свои представители в неговите конгреси, нещо повече, в управата на съюза има представител на най-старото читалище - “Беседата”, секретар на съюза, а това е Ст. Коледаров.

Разменената кореспонденция между „Славянска беседа” и ВЧС доказва правотата на дружеството, което не е нарушило законите.

Отменено е едно несправедливо решение, което хвърля петно и съмнение върху народополезната дейност на Читалищния съюз.

Война е! Чехия, Франция, Полша, Унгария, Дания, Холандия, почти цяла Европа е под ботуша на немската армия. Жестоки боеве се водят между Съветската армия и тази на Вермахта. Европа е обхваната от скръб и страх. Всеки мисли за собственото си оцеляване и не се интересува от нищо друго.

Влизайки в съюз с Германия, България като че ли е облагодетелствана и немските войски се държат приятелски с българското население. Но войната си е война. Полицията забранява масовите изяви с малки изключения. Беседата не е подложена на терор от страна на полицията и властите, защото скромната ѝ дейност не е противонародна, а строго литературна и просветна. Така ще преминат цели 5 години, докато настъпи краят на войната.

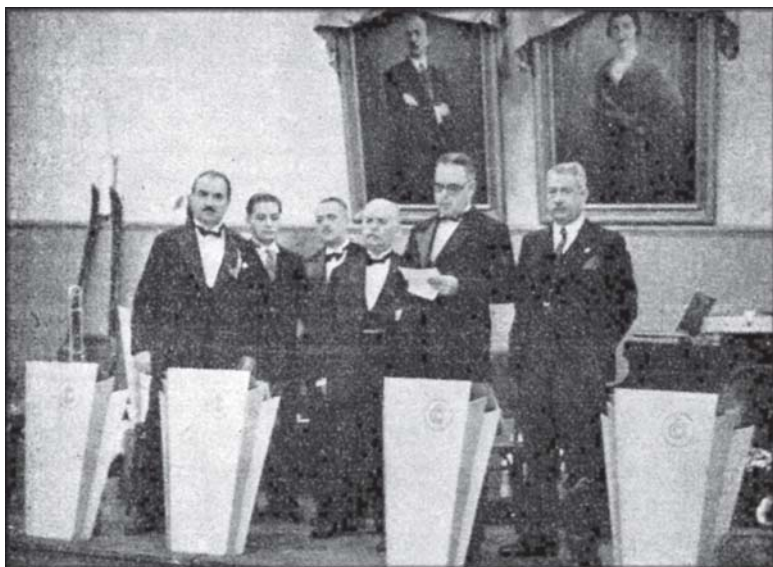
¹ “Осветление” се прилага в оригинал.

- Матей Попов - секретар;
- членове: Стефан Тодоров, д-р Л. Лукаш и В. Кючуков.
Настоятелството урежда тържество по случай юбилеите на двамата си активни членове Александър Миленков и Александър Андреев, пращайки им писмени поздравления.
Отпразнувана е традиционно Новата 1941 година, а така също и коледните празници.

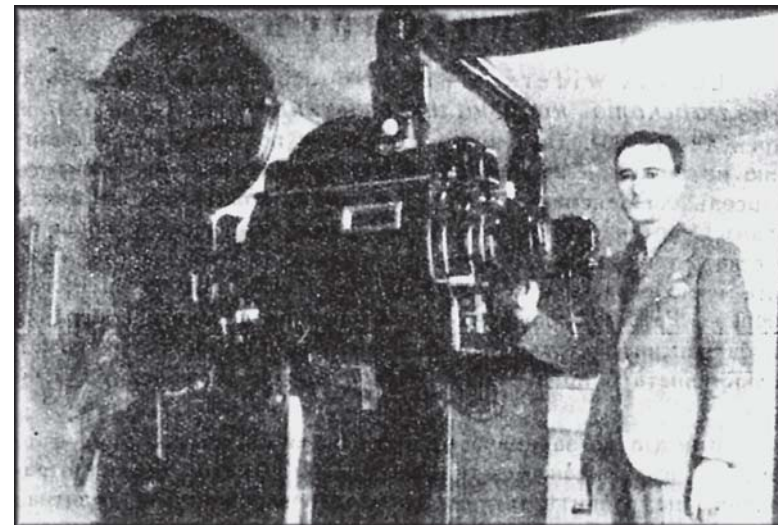
Проведени са сказки и са изпратени на читалищата и училищата в Македония 1850 книжки от списанието "Славянска беседа".

Сказки изнасят:

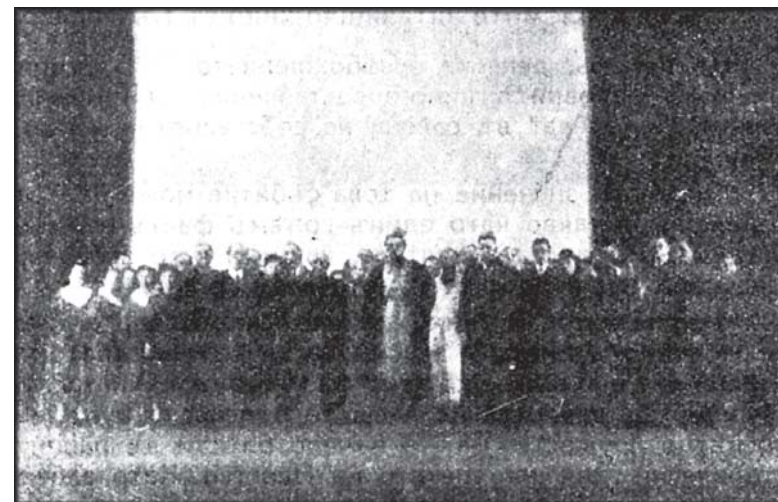
- д-р Никола Станев - "Чудото на витамините";
- Н. О. Масалитинов - главен режисьор на Народния театър, на тема: "Гогол като актьор";
- д-р Кирил Чолаков изнася 2 сказки: "Семейните раздори" и "Преживелици и нервозност";
- Иван Хаджов - "Братя Миладинови и славянските страни" и отново Н. О. Масалитинов - "Константин Сергеевич Станиславски".

Председателят д-р Христо Иванов поздравява присъстващите послучай новата 1941 година.

Кабината на киното

Водосвет на сцената, преди откриването на киното

РАЗВЕДРЯВАНЕТО

Наред с всички тези проблеми по откриване на читалищното кино, Настоятелството има да решава и редица други административни въпроси.

Трябва да се мисли за отдаване на ресторанта на Беседата под наем, тъй като договорът с предишния наемател изтича, а ежемесечните постъпления в касата са 20 000 лв.

Освен това се взема решение експлоатацията на киното да става от името и за сметка на Беседата, но преди да се достави апаратурата, се извършва ремонт на помещенията на театъра. Настоятелството насочва вниманието си към доставянето на подбрани и добри филми, с които да привлича повече зрители, като Беседата подписва договор за изключителна доставка на филми, вместо да взема заеми и да плаща лихви. За предпочитане е да се плаща наем за филмите, които ще се доставят от господата Данизи и Франко в размер на 50 на сто от прихода на киното и времетраенето на задържането им на екрана. Този процент може да намалее на 35 на сто, което е в интерес на Беседата, разбира се, за един минимален наем на доставчиците на филми, като от бруто прихода са изключени разноските за герб и за фонд на театъра, литература и др.

След решаването на горните въпроси, Беседата доставя за кинотеатъра апаратура.

За поощряване и подобряване на дружествения живот в обществото, Настоятелството подпомага някои културно-просветни, благотворителни и други сдружения с идеална цел, като им отпуска салона безплатно: дружество "Сестринска грижа", дружество "Любов към Родината", "Комитет за закрила на децата", Министерството на външните работи и изповеданията, Върховен читалищен съюз, скаутите, комитет "Мила Спазова", хор "Христина Морфова" и др.

Правят се подобрения на кукления театър, а салонът се отдава под наем за неделни представления.

За директор на киното е назначен Антон Ив. Маринович, а като цирков артист към него работи Добри Ламбрев-Ламбрино.

Културно-просветният отдел урежда литературни четения. Провеждат се вечери за Чудомир, за Райко Алексиев, за Елин Пелин, за Ангел Каралийчев и др. Организиран се хумористични и балетни утра. Увеселителният и дамският

Крум Мутафов подарява на библиотеката 13 книги, а от Съюза на българските адвокати "20 години Съюз на българските адвокати" - 13 полски книги, дар от Мария Сакеларева.

На 14 февруари Комитетът за построяване на язовир на река Росица изнася безплатна вечеринка в салона на Беседата.

На 9 март се провежда карнавална седмица и традиционна мартенска вечер

На 8 април Младежкият увеселителен комитет организира другарска трапеза с председател П. Попкръстев. Уреждат се и традиционни карнавални празници, а всеки четвъртък - танцови забави, които са най-желаното и предпочитано забавление за младите членове на Беседата.

На 29 април, на втория ден на Великден, за пръв път се урежда утро-концерт в киносалона, с участието на хора и оркестъра на "Славянска беседа". Оркестърът заема първо място не само в София, а и в България като цяло, в областта на джазовата музика.

На 25 октомври се провежда литературна вечер на младата българска поезия, с участието на артисти от Народния театър

На 7 ноември се провежда "Вечер на хумора" с рецитал.

Негово Високопреосвещенство Софийският митрополит Стефан подарява книгата "България - минало и бъдеще" от Владислав Савич.

На 2 юни се провежда редовно годишно събрание за дейността на Беседата през периода 1939-1949, която е одобрена от събранието с пълно единодушие.

Новото Настоятелство се конструира, както следва:

- председател - д-р Христо Иванов;
- председател на административния отдел - Георги Цветинов;
- председател на културно-просветния отдел - Никола Станев;
- председател на стопанския отдел - арх. Георги Фингов;
- секретари - Евстати Петров и Александър Андреев;
- секретар на стопанския отдел - Пеню Попкръстев;
- касиер - Христо Бесарабов.

За Контролната комисия събранието избира:

- Еким Екимов - председател;

ПРЕД ИЗПИТАНИЕ

Краят на тридесетте и началото на четиридесетте години не вещаят нищо добро на хората. Светът е настръхнал от неизвестността и надигания се фашизъм, но като че ли не се готви да му окаже достоен отпор. След това ще бъде много късно...

Новата 1940 г. е посрещната с познатите ритуали, веселия и танци, с пожелания за добро здраве и мирен живот, с много надежди. Изпратени са поздравителни картички до известни личности - учени и държавници от всички славянски страни. Уважени са и нашите учени и държавници.

„Славянска беседа“ не е забравила своите цели и задачи. В нейния киносалон всеки ден се провежда някакво мероприятие. Прожекциите на филми се предпочитат от масовата публика, но като тематика те са далеч от реалността: “Грешниците в рая”, доставен от АД “Езрако”, “Аманда” и “Марс напада Земята”. Не по-различни по тематика са и доставените филми от “Синхрон панаир” и редица други, отклоняващи вниманието на зрителите от надигащата се буря. Назначен е и нов оператор - Димитър Михайлов. Негов помощник е Крум Върбанов, а старият помощник-оператор е назначен за шеф на кабината.

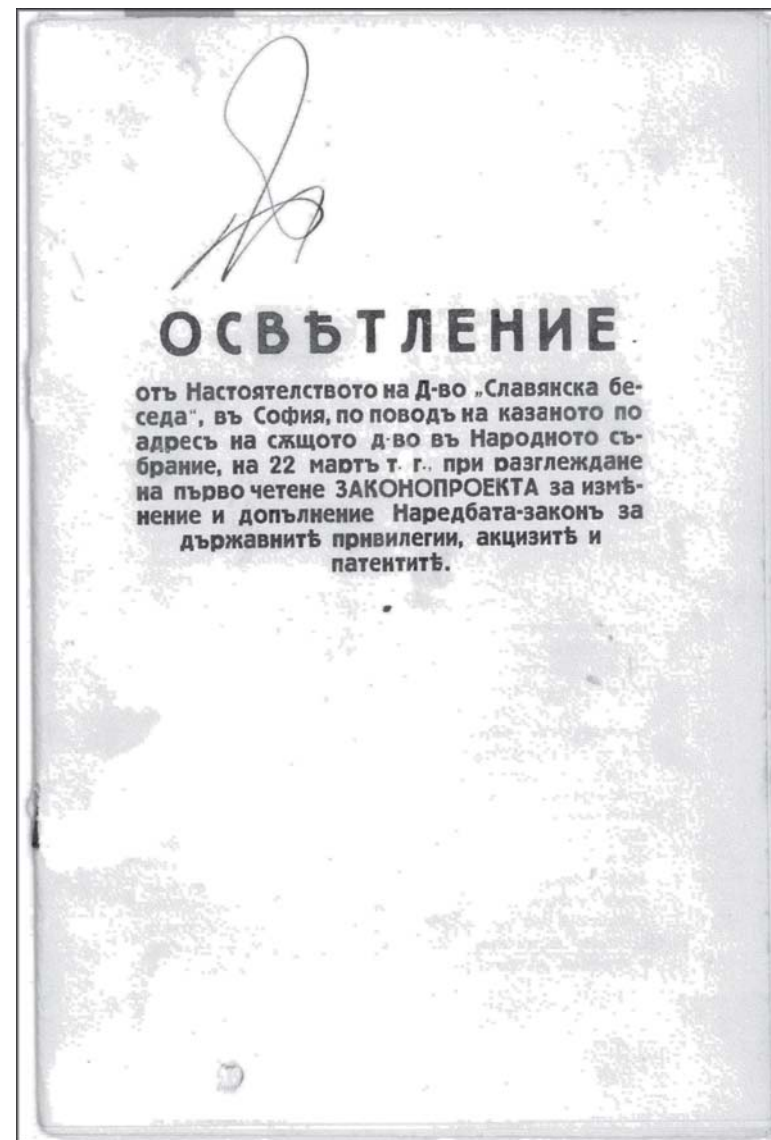
Читалнята се изпълва от неспокойни читатели, които бързат да надникнат в нашите и чужди вестници, следейки внимателно събитията по света.

Минният инженер Богомил Радославов, дългогодишен член на Беседата, дарява на библиотеката 10 книги - свои трудове и студии.

Изнасят се разнообразни сказки, както ежегодно досега. Членът на Настоятелството Н. Стоянов изнася сказка на тема: “Философските възгледи на д-р Иван Селемински за българите и славяните”;

- Иван Камбуров на тема: “П. И. Чайковски, живот, творчество и значението му за руската и световна музика”;

- Никола Балабанов от Министерството на просветата изнася сказката: “В мъгла от тридесет века(славянски неволи)”.

убеди, че нашето кино не трѣбвало да го даваме подъ наемъ, а трѣтвало ние, съвмѣсто съ читалищния сѣюзъ, да го експлоатираме. . . (Вижъ цитираниѣ по-горе писма). — *Допустнимо ли е, г. председателѣт на Върх. чит. сѣюзъ да не е знаелъ, какви сѣ изискванията на закона, когато е занемалъ своя сѣветъ съ въпроса за съвмѣстно използване на нашето кино, и когато ни е писалъ предложенията за таква използване на киното?* Тоя сѣщиятъ г. председателъ, който редица години, ако не и отъ основаване на Върх. ч. с., е билъ винаги въ сѣвета на тоя сѣюзъ? — *Не допушаме — за негова частъ — таква грубо непознаване на закона. — Тогава остава да се предложи едно отъ дветѣ: или, че той е искалъ да зарѣкне закона, въ съучастничество съ „Беседата“ или, че е билъ подставено лице, съ намѣрение да отклони „Беседата“ отъ правия пътъ и да я заблуди, съ целъ да я злепостави, отъ което можеше да последватъ голѣми материални загуби, а оттукъ — опростапяване. Въ недоумение сме. Не можемъ да допуснемъ, че се е правилъ опитъ да се присадятъ най-злокачественитѣ недъжи на нашата общественостъ на стѣблото на едно културно-просвѣтно дѣрво, което е расло далечъ отъ тинята, и което като 60 годишенъ джѣбъ стѣрчи гордо всрѣдъ нашата културна общественостъ.*

Не е вѣрно, че „Беседата“ не отговаряла на законнитѣ условия да открие читалищно кино. Първо, защото тя е читалище, основано въ 1880 г. Наистина, тя е наречена „дружество“, но тогава не е билъ още въ употреба терминътъ „Читалище“. Тя е читалище не въ зависимостъ отъ наименованието на сдружението, а поради сѣщинвата на задачитѣ, които тя си е поставила и ги изпълнява. Сравнете чл. 4. отъ Закона за нар. читалище съ чл. 2 отъ устава на „Беседата“, зк оа се увѣрите въ това.

До основаване на Върх. чит. сѣюзъ, материята за читалищата е била уредена отъ Зак. за нар. просвѣщение, а тамъ се говори за *ученолюбиви дружества* (чл. 431 отъ Зак. за нар. просв., отъ 1909 г., и чл. 423 отъ сѣщия законъ, отъ 1924 година). Зак. за народнитѣ читалища се явява едва презъ 1927 година. Второ, защото има утвърденъ уставъ отъ М-вого на нар. просвѣщение, съ заповѣдь № 748, отъ 9 мартъ 1910 г. (когато още Чит. сѣюзъ не е съществувалъ) Трето защото то има *собствено помѣщение, пригодено за кино* (условие, което поставя чл. 277 отъ Нар. зак. д. п. а. п.). — Четвърто, защото „Беседата“ членува въ Върх. ч. с. още отъ 1912 г. Тя редовно си плаща членския вносъ, редовно участвува съ свои представители въ конгреситѣ на Върх. ч. с.; нѣщо повече: *въ настоящия моментъ има единъ представителъ въ сѣвета, въ сърцето на Върх. чит. сѣюзъ, който е билъ избранъ не като частно лице, а като представителъ на най-старото читалище — „Беседата“.* Нѣщо повече: сѣщиятъ е секретаръ на Върховния чит. сѣюзъ. Думата ни е за г. *Ст. Коледаровъ, който, бидейки едновременно и членъ отъ Настоятелството на „Беседата“, се намира въ едно трагикомично положение въ цялата тая история около разрешението на „Беседата“ да открие читалищно кино.*

I - ви бас

Трайчо Райнов - чиновник
Иван Николов - чиновник
Георги Сарданов - чиновник
Тодор Лазаров - чиновник

II - ри бас

Михаил Чаланов - чиновник
Ст. Гаджалов - чиновник
Дим. Ник. Георгиев - чиновник
Христо Старишински - чиновник
Ваньо Апостолов - чиновник
Павел Цървуланов - чиновник
Димитър Бенев - чиновник
Димитър Русчев - търговец
Коста Константинов - чиновник
Борис Мелников - търговец

Новоосновеният хор е наименуван „Славянска беседа“ и с това име просъществува до своето разпадане. На 24 ноември 1939 г. хорът е представен официално на Настоятелството.

През тази година Музикалният клон е оглавяван от Георги Цветинов. Членове: д-р Лукаш, Иван Д. Иванов, Оттон Барбар, Иван Камбуров, Н. Христов и арх. Д. Георгиев, които работят в добър синхрон.

Членовете на Беседата стават членове на Дружеството за противогазова отбрана „Симеон Велики“.

В тези тежки години все още се намират благодетели и дарители, като Никола Ножаров, който дарява 4 тома от съчиненията на д-р Ал. Пергинов за библиотеката на Беседата.

Официално се честват 125 години от смъртта на Михаил Юревич Лермонтов.

- "Атласфилм" "Книгата", "Унгарски ноци" с Паул Кемп и Магда Шнайдер;
- АД "Помиро" "Парижка любов"
- АД "Фокс" "Така трябваше да стане", Прилепът" с Лида Баарова и Ханс Зьонкер; "Майчина песен" с Мария Чебетери и Бениамино Джили

Изброените филми са една малка част от прожектираните през 1939 година. Тази интензивност през следващите години рязко спада поради Втората световна война и строгата цензура, провеждана от правителствените органи.

На 23 септември се дава безплатно филмът "Забравени сълзи" за софийските сиропиталища.

Комплектната двойна тон-филмова апаратура е доставена от фирмата "Сименс" и включва: киномашины - 2 бр., модел "Евро М"; тонова апаратура "Европа юниор ясен тон"; токоизправители - „Клано филм“; екран - трифилмов сонар и табло.

Наред с дейността на киносалона, добра дейност развиват и другите клонове - продължават детските утра и забави с участието на школата на учителите Цонев и Н. Балабанов. Изнасят свои представления актьори от чужбина: Магда Зеленова Габор, Тибер Айсенбах Егреши, Емилия Еделер Хайнал и Емелер Емануел Хайнал - дует и др.

Новоназначеният диригент на хора Георги К. Черкин прави селекция в хора и по негово време съставът добива следния вид:

I - ви тенор

Атанас Райчев - чиновник
 Иван Георгиев - летец
 Трайчо Бойчев - чиновник
 Петър Кромдев - чиновник
 Богдан Ризов - чиновник
 Ст. Ефремов - чиновник
 Иван Павлов - чиновник
 Дим Юрданов - чиновник
 Любен Бажевски - чиновник

II - ри тенор

Тодор Боневски - чиновник
 Димитър Н. Попов - чиновник
 Никола Сотиров - чиновник
 Петър Стоянов - чиновник
 Георги Арабов - чиновник
 Стефан Райчинов - чиновник
 Петко Петков - чиновник
 Александър Иванов - чиновник

комитети уреждат редовно вечеринки, вечери, утра и забави, като традиционни са новогодишните и коледните тържества за семействата на дружествените членове и техните гости, карнавални и безплатни танцови забави.

За пръв път след Първата световна война, едва през 1938 г., Музикалният клон урежда първия камерен концерт на 27 декември, а втория - на 28 декември, с участието на триото; д-р Христо Обрешков - цигулка, Димо Ненов - пиано и Константин Попов - виолончело. Създаден е и първият ученически оркестър под ръководството на гимназиалния учител Топузов.

Списание "Славянска беседа", което излиза за първи път през 1935 г., продължава да се издава и през 1938 г. В него участват български и чужди писатели, като: Владимир Василев, Ст. Н. Коледаров, д-р Л. Лукаш, Змей Горянин, Димитър Йоцов, Оттон Барбар, д-р Христо Големинов, Христо Цанков-Дерижан, Кръстю Крачунов, Петър Коледаров, Вряра Пушкарева-Пехливанова, Христо Въргов, д-р Христо Иванов, Иван Камбуров, Никола Станев, Стоян Чилингиров, Асен Лещанов, М. Гочев, д-р А. Дорич, В. Сеизов, Г. Д. Юруков, Н. Т. Балабанов, Сия Челебиева, К. Мутафов, Санда Йовчева, Ив. Бунин, Иван Дуич, проф. Валери Погорелов от Братислава, Станко Враз, проф. Ст. М. Кулабакин - Белград, проф. П. М. Бацилли - София.

Читалнята задоволява максимално нуждите на членовете на Беседата, като им дава възможност да надникнат в страниците на 32 български вестника и 40 списания. Руски: „Возрождение“, „Послания новости“ и „Сегодня“; полски: „Газета полска“, „Рух Словянски“(списание); югославски: „Правда“; немски: Volkischer Beobachter, Illustrierte Zeitung; италиански: Popolo d' Italia; френски - 8 вестника.

За добрата работа на Беседата през изтеклата 1938 година голям дял имат ръководствата на отделните клонове:

- Книжовен: Ст. Коледаров - председател, и членове - Н. Станев, Иван Раев, д-р Младен Панчев и Ст. Василев;

- Музикален: Георги Цветинов - председател, и членове - д-р Ив. Иванов, Оттон Бербар, Иван Камбуров, арх. Д. Георгиев и Н. Христов;

- Забавен: Пеню Попкръстев - председател, Райно Калчев - зам. председател, Стефан Хаджиоглу - секретар и членове - Хр. Бесарабов, Николай Христов, Георги Симидчиев, Ел. Духтева, С. Ив. Димитров и д-р Н. Кацарова.

НАЙ-ПОСЛЕ

Настоятелството се готви за официалното откриване на киносалона. Назначен е и останалият персонал: контролър - Николай Вачков, разпоредители - Йоанина Симова, Никола Зафиров, Димитър Димитров и Стефан Кожухаров, портиер - Стоил Тасев Динков. За първи оператор е назначен Петър Ив. Рашков, а за втори - Александър Х. Златанов. Помощник-оператори - Атанас Радков и Захари Г. Първанов. Откриването трябва да стане на 3 март 1939 г.

Естествено на първи план стои честването на 61-та годишнина от Освобождението на България. Столичани не се плашат от студено време и се събират на площада пред храм-паметника "Александър Невски". Чуват се звуци на духовна музика.

Членовете на „Славянска беседа“ отиват на молебена с духовата музика и знамето на дружеството отпред. А оттам - към паметника на Цар Освободител. Обсипват го с цветя и се връщат в Беседата на тържествено събрание.

Този ден ще остане в съзнанието на столичани и с това, че читалище "Славянска беседа" отваря широко вратите на своя киносалон, който е претъпкан от желаещи да видят първата филмова продукция.

Откриването става тържествено, с водосвет.

С откриването на киното Беседата се стреми да стане духовно средище на столичните читалищни кина. Дружеството има възможност да следи доставката на новите филми в България и да съставя прекрасни програми, които стават образец на читалищни програми в цялата страна. Киното е оборудвано с най-новите прожекторни и звукови апарати, каквито има и Палатата на международното кино във Венеция. Столичани с удоволствие посещават прожекциите. Униформеният персонал уважава посетителите, разпоредителите ги улесняват бързо да намерят местата си, а гардеробът им вдъхва увереност и спокойствие.

Беседата наема своите тон-прегледни от фирмата "Фокс", а късометражните допълнителни програми - от г-н Франко.

За определяне тона на киното е поканен капелмайсторът на Военното училище г-н Цонев. Завесата е направена от

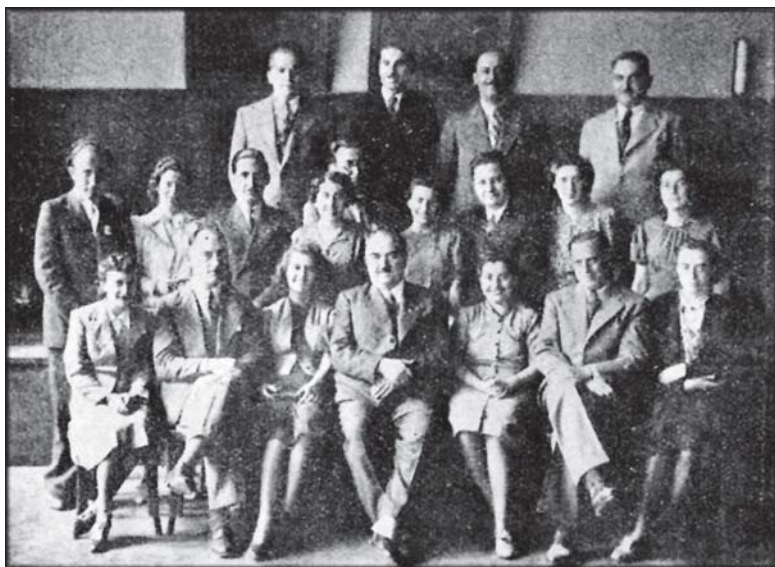
художника Ал. Миленков. Новото осветление киносалонът дължи на фирмата "Вакумелектрик", което променя коренно обстановката. Цените на билетите са достъпни за всички слоеве на населението. Първите три реда са по 8 лв., след тях - 4 реда по 10 лв., следват четири реда по 13 лв. и останалите редове - по 16 лв.

Преди пускане в експлоатация на киноапаратурата Беседата я застрахова при застрахователно дружество "Асикурационен женерале". Назначена е комисия за експлоатация на уредбата на киното в състав: д-р Христо Иванов, Георги Цветинов, арх. Георги Фингов, Коста Скотунув и Евстати Петров.

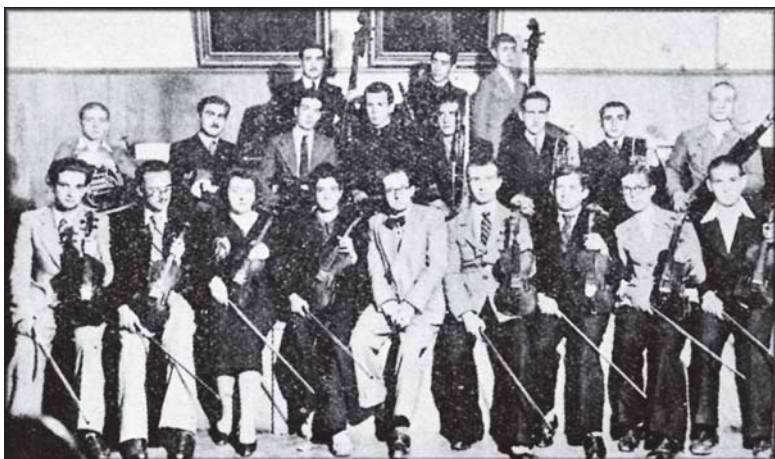
Членовете на Беседата и техните семейства ползват намаление при посещение на кинопредставленията.

Ако проследим програмата на кино "Славянска беседа" ще видим, че тя е наситена с разнообразни продукции. Това се дължи на факта, че комисията не контактува само с един или двама доставчици на филми, но основни са Роберт Даназ и Йозеф Франко, които на 14 март 1939 г. доставят филма "Процален концерт". Фирма "Фокс" през юли доставя филма "Вдъхновителката". Специална комисия одобрява филмите за прожекциите. Някои от доставените филми са на фирмите:

- АД "Ездрако"	"Тя е опасна"- юли
- АД "Фокс"	"Демони на цирка"- юли
- АД "Сабиф"	"Гаучо" и " В стараната на буйните страсти"- август
- "Атласфилм"	"Непобедимата армада"
- АД "Фокс"	"Циганска принцеса", "Така трябваше да стане"
- АД "Метро Голдуин Майер,"	"Мошеник на едро", "Великденският Зигфилд" с Мирна Лой, Луиза Райнер и Уилям Поуел, "Тримата багабонти" с братята Маркс; "Розали" с Елеонор Пауел и Нелсон; "Еди, фра дяволо" с Лаурел и Харди; "Испанската папионка" с Жанет Макдоналд

Хор "Славянска беседа"

Детски оркестър при "Славянска беседа"

На 6 март 1881 г. дружеството провежда общо събрание в присъствието на 32 члена и избира Настоятелство в следния състав:

- П. П. Логинов - председател;
- майор М. М. Гурский - подпредседател
- и членове: Ал. П. Логинов, капитан М. А. Ершов, капитан Е. Д. Соколский, Войников, Труденко, Земан и Борис Прошек.

Още от самото начало новото ръководство се активизира с популяризиране дейността на дружеството и с приемането на нови членове, изготвя устав на дружеството и прави постъпки пред Министъра на войната да отпусне пушки от контингента на армията за нуждите на дружеството по провеждане на стрелковата подготовка на членовете.

Министърът откликва положително, като отпуска 50 пушки берданки и патрони от военните складове на гр. Лом. Но тъй като това количество пушки се оказва недостатъчно, полковник Логинов моли за допълнителни бройки и получава още 65 пушки и 300 патрона от софийския артилерийски склад.

Докато се уреждат тези организационни въпроси, на 24.04.1881 г. се приема уставът на дружеството. Приети са и нови членове и техният брой нараства на 70. Едни от новоприетите са: полк. Попов, Никола Комиткин, капитан Рудолф Фрейман, капитан Владимир Петров Милин, подпоручик Стефан Александров Александров и инж. Едвин Вржаневски - началник на техническото отделение за обществените работи.

Занятията се водят в гимнастическия салон на Военното училище и на ливадите край Княжево.

Въпреки активната дейност на дружеството, то просъществува до средата на 1882 г. В протоколната книга на Настоятелството от 02.04.1882 г. е записано следното: "Ал. П. Логинов докладва, че като касиер на дружеството в него са останали 70 рубли, които предава в касата на Беседата".

Причината за преустановяване дейността на гимнастическото стрелково дружество е тази, че членовете му не са свикнали със строгата военна дисциплина.

ТЕАТРАЛНА ДЕЙНОСТ¹

Първото театрално представление след Освобождението в София става на 25.11.1879 г. с постановката на „Разбойници“ от Шилер в дъсчения клуб на руските офицери, в който няколко месеца след това се настанява Народното събрание. Независимо от това там се играят театрални постановки, провеждат се най - различни чествания, изнасят се концерти, дори се правят и забавни вечеринки. Това е така, защото няма обществен салон, нито подходящи помещения, където да се събират хората, изключвайки няколкото кафенета и техните локали.

В интерес на истината, за начало на нов български театър в София трябва да се счита 1875 г., когато Добри Войников прави опити да представи „Криворазбраната цивилизация“, но турският градоначалник забранява представянето по настойчивото искане на гръцкия владика. През 1871 г. също е правен неуспешен опит за представяне на пиесата „Геновева“.

Едва след Освобождението през 1879 г. се заражда театралната дейност в новата столица на Третото българско царство, без да има някакви пречки от страна на властите.

Когато се основава дружество „Славянска беседа“, се образува театрална група от самоуки актьори и започват усилените репетиции. Настоятелството подкрепя ентузиазистите самодейци и дори започва да набира „актьори“.

Още същата година трупата успява да се подготви и да направи своя дебют с постановката „Райна Княгиня“ на Добри Войников. Въодушевена от успеха си, тя подготвя новата постановка „Невянка и Светослав“ на Константин Величков, която представя пред столичната публика. Третата постановка е „Иванко“ на Васил Друмев, също приета добре от публиката.

За нещастие на столичната общественост и на театралната трупа, след представянето на „Иванко“ дървената постройка изгаря като факла в нощта на 19 януари 1882 г.

---

¹ По материалите на Стефан Каракостов

Бодражки, А. Войников, Антон Безеншек, Кучинин, Дъбовски и Само Захей. Двигател на дейността на комитета е Антон Безеншек от Словения, който, наред със служебните си задължения като учител и стенограф в Народното събрание, изнася сказки върху българските народни песни, разглеждайки ги по форма и съдържание.

По този начин той прави и първите изследвания у нас в тази област.

По инициатива на Безеншек през 1895 г. в София гостува Сръбското певческо дружество, начело с проф. Станоевич, композитор Мокраняц, проф. Спир, Калин и др.

Семейните забавления стават постоянна атракция за членовете на „Славянска беседа“ и нейните гости. Те се очакват с интерес, защото слушат приятни мелодии и любими изпълнители, като г-жа Стоянова и г-н Банков. Имат възможност да слушат и мандолинния оркестър, хорови песни, музиката на Лейбгвардейския полк, филхармоничния оркестър или грациозното изпълнение на пианистката Димитрова, омайващите звуци на мелодиите, излизаци от цигулката на вълшебната изпълнителка г-ца Фтичева.

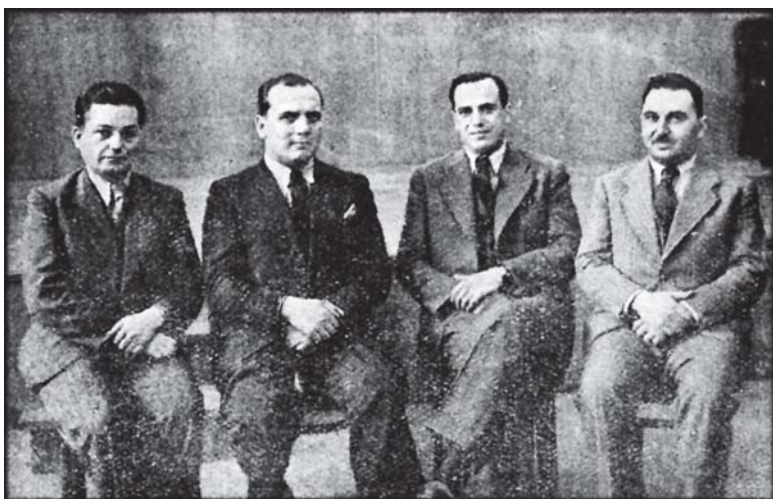
Много често преди забавите се изнасят и театрални представления и сказки, които не отегчават присъстващите, а се явяват като притегателна сила към забавленческите вечери. Затова и те се провеждат винаги при препълнен салон и при голям интерес. Не са редки случаите, когато на тези вечери се изпълняват сцени от опери.

Мъжкият и смесеният хор на Беседата пеят китки от народни песни на А. Букурещлиев или български народни песни от Македония.

Цялата организация на забавителните вечери се извършва от Забавителния комитет и под негово пряко ръководство, а програмите се одобряват от Настоятелството на Беседата.

Не на последно място трябва да отбележим факта, че през периода 1902-1926 г. към „Славянска беседа“ действа и любителски дамски хор под диригентството на Катя Стоянова - оперна и концертираща певица. Неговата дейност се ограничава в изнасянето на 2-3 концерта годишно, като по-често участват в програмите на Беседата в камерен състав или с отделни солисти. Най-изявена от тях е Богдана Гюзелева.

През 1926 г. се провежда концерт бенефис, с който хорът прекратява своята дейност.

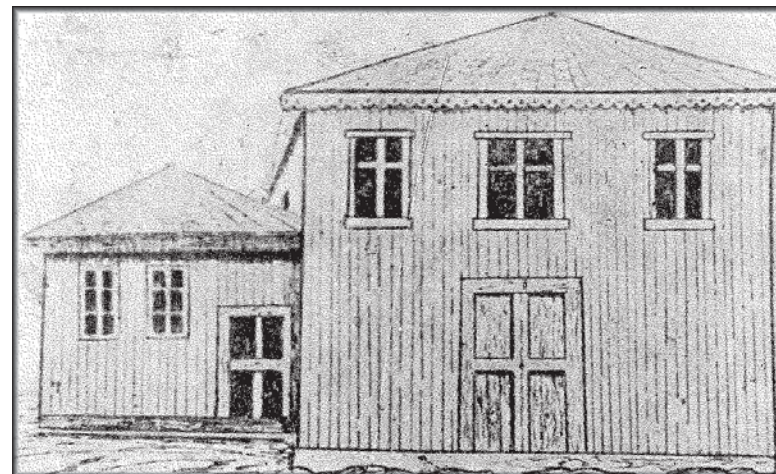
Младежкия забавителен комитет

Дамския забавителен комитет

Гостуващата през 1888 г. Пловдивска театрална трупа в София се обявява за Българска народна театрална трупа "Обнова" с директор Антон Попов.

От септември 1890 г. до май 1891 г. съществува столична драматическа оперна трупа, която от салона на "Обнова" се премества на 01.01.1891 г. в новия салон на "Славянска беседа".

Театър "Обнова" на мястото на Народния театър

Официалното откриване на салона става на 15.01.1891 г. с постановката "Иванко".

На 2 февруари се представят оперите "Веселите уиндзорки" от О. Николай и "Трубадур" от Джузепе Верди.

Според режисьора Иван Попов: "... ако не бе създадена "Славянска беседа", зараждащото се театрално изкуство... неминуемо щеше да загине"...

От 15.01.1892 г. в салона на "Славянска беседа" вече играе новият драматичен театър "Сълза и смях", който просъществува до 1903 г. От 01.01.1904 г. той е Държавен народен театър с нова база. На 31.01.1907 г. се открива тържествено новата сграда на Народния театър.

През 1897 г. "Сълза и смях" се разпада и под покровителството на „Славянска беседа“ се сформира Независима трупа. След това - Народен театър "Сълза и

смях” - 1898 г., и всичко това става с подкрепата на „Славянска беседа”.

От казаното по-горе се вижда, че в салона на Беседата се ражда държавният Народен театър през 1904 г.

Трогателна е раздялата на артистите със сцената на „Славянска беседа”. На 16.04.1906 г. трупата дава последното си представление на тази сцена с постановката “Венецианският търговец”, приходът от която дарява на „Славянска беседа”.

След представлението на сцената излиза тогавашният министър на народното просвещение проф. Иван Шишманов, който произнася трогателно слово пред развълнуваната публика и актьорите:

“...Без “Славянска беседа” трупата нямаше да намери тъй скоро благоприятна среда за своето развитие. Сцената

на Беседата заслужава да заеме видно място в историята на нашия театър!”...

Богати са традициите на „Славянска беседа” в областта на художествената самодейност. Дружеството е най-големият културен център на столицата в миналото и поставя основите на българския театър, симфоничния оркестър и хоровото дело.

Кръстев, Панайот Пипков, Петър Касабов, Петър Стратиев, Иван Камбуров, Никола Атанасов и много други разнасят музикалната култура из страната ни. Голям процент от тях участват активно в живота на Беседата и подпомагат дейността ѝ за общуване и сближаване със славянските народи.

Някои от тях са избрани в Настоятелството на Беседата, като: А. Б. Букурещлиев, Добри Христов, Петко Наумов, Николай Ив. Николаев и др. В него работят активно и представители на славянските народи - чехи, словенци, хървати и др., между които: Антон Безеншек, Богдан и Георги Прошек, Франц Швернер, Иван Брошка, Хенрих Визнер, Вацлав Кауцки, Карел Йермарж, Само Захей, В. Роубал, Водражка и др., които допринасят много за издигане на музикалната култура на българския народ. Антон Безеншек ръководи много успешно Певческия клон, след това и Филхармоничния клон, като се има предвид, че той е бил школуван певец и органист.

През периода 1879-1880 г. София има около 15 хиляди жители, които водят застоял, патриархален живот. След пристигането на Руския шуменски гарнизон и непрекъснатия поток от чужденци, градът за кратко време набъбва, а чужденците изведнъж израстват над българското население в духовно и културно отношение.

Първите преселници са руси и чехи, които идват на помощ на българския народ и стават първите учители на софиянци. Учат ги да се веселят и как да прекарват свободното си време.

До 1900 г. в ръководството на Музикалния клон влизат: Георги Цветинов, А. Хитов, Иван Камбуров, Иван Иванов, Н. Христов, Отто Барбар, арх. Георгиев, К. Лукаш, Ст. Николов, д-р Петрович, Христо Иванов, Ст. Коледаров, Димитър Попиванов, Иван Брошка, Ст. Милошев, Ангел Букурещлиев, Тодор Хаджиев, Добри Христов, Петко Наумов и др.

Като подходяща форма за културно общуване и запознанства се възприемат семейните забавления. За организиране на тези мероприятия се избира Забавителен комитет.

Идеята за неговото създаване възниква спонтанно и се възприема като навременна. На 5 януари 1882 г. се избира ръководство на Забавителния комитет в състав: А. Иванов,

КУКЛЕН ТЕАТЪР

Основоположници и членове на Певческия клон са : Г. А. Сарафов, Н. Иванович, Тончо Маринов, К. Боджалов, Йосифов, Шандаров, В. Неделев, Карайов, М. Вазов, К. Баджинов, Вълчанов, Василев, Г. Тенев, Г. Лулич, Берковски, С. А. Симеонов, Г. Балжеварски, Ас. Икономов, К. Бърназов, Шойлеков, В. Неделев, М. Карадов, Илия Белковски и Димчев, които приемат устава на клона.

Учредителното събрание се провежда в Александровската градина - гостилница "Дени", а структурата на хора е:

- първи тенор   Хаверда, Шимачек, Войников, Жупанич и Г. Иванович;
- втори тенор   Николаев, Пишкурич, Константинов, Земан, Ташбурно;
- първи бас   Безеншек, Фарности, Ташфов, Б. Прошек, М. Вазов, Тимет;
- втори бас   Захей, Роубал, Шарич и Хазафи.

Към хора се включват още: Дреновски, П. Вълков, Богдана и Олга Гюзелеви, Катя Стоянова, Амалия Гавраилова, Б. Прашекова и др.

Жените са 28 на брой, а мъжете - 58.

Няколко дни след учредяването и набиране на хористите започват репетициите, отново в гостоприемната гостилница "Дени".

Първият концерт се изнася на 9 май, като се открива с песента "Я сви славяни у бой". Концертът е приет с голямо възхищение и изпратен с бурни овации. Това е едно признание за вложения труд от хористите и стимул за бъдещата им работа, а изявите на Певческия клон следват една след друга. Проф. М. Арнаудов пророчески предсказва, че "...само чрез музикалната култура ще се помогне на нашия народ да се издигне на краката си пред външния свят!".

Тя вече не е само интерес и увлечение, а играе народополезна и възпитателна роля. Става средство за въздействие върху народа ни.

Много от учителите по музика и диригенти, като: Емануил Манолов, Ангел Букурешлиев, Добри Христов, Димитър Хаджигеоргиев, Петко Наумов, Кръстю Дюлгеров, маестро Георги Атанасов, Иван Вулпе, Константин Михайлов - Стоян, Драгомир Казаков, Тодор Хаджиев, Димитър Радев, Ал.

След извършените подобрения в техниката и подмяната на актьорския състав, от април 1927 г. Кукленият театър започва новите си постановки при много по-добри условия от предишните. Някои от куклите са подменени с по-големи и механично усъвършенствани.

В самото начало на своето съществуване Кукленият театър изнася представленията си с кукли, направени от членовете на Беседата: Александър Балабанов, арх. Атанас Донков, проф. Иван Пенков и Борис Денев. Дейно участие взема актрисата Мара Пенкова, а представленията стават в малкия салон. В него се провеждат репетициите, спевките и подготвителните работи.

Големият салон се ползва само при представления и по-големи масови прояви. Отоплява се с големи печки на дърва и въглища.

Благодарение на новите механизирани кукли, театърът постига добри резултати и се превръща в приятно средище не само за малките палавници, но и за техните родители. Той укрепва и стига до професионално ниво в своите постановки, с които омайва децата.

През 1928 г. за режисьор на Кукления театър е избран Йордан Черкезов. Пред него стои задачата да подбира интригуващи и възпитателни постановки и той успешно се справя с нея. Нещо повече дори, организира детски театър от ученици при училище "Денкоглу" под ръководството на Д. Щърбакова и Д. А. Жданов, който изнася представленията "Невиденото цвете" и "Децата и слънцето", които се радват на добра посещаемост.

През 1929 г. Настоятелството на Беседата, в лицето на своя председател Александър Хитов, дарява на Кукления театър 10 000 лв.

За периода от 01.04.1928 г. до 31.03.1929 г. Кукленият театър изнася 29 представления, т.е. близо по две представления на месец, което говори за една огромна натовареност на актьорите, които се справят блестящо с работата си.

За периода от 1 април 1929 г. до 31 март 1930 г. представленията нарастват на 46, т.е. всяка седмица по едно представление.

Едни от тези представления са: „Синята птица“, „Халиф Щъркел“, „Дон Кихот“, „Царският син-жабичка“, „Горският цар“, „Дядо Коледа“, „Аладин и вълшебната лампа“, „Макс и Мориц“ и др.

На 23 февруари 1930 г. Кукленият театър изнася 100-то си юбилейно представление. На него присъстват официални лица от Министерството на народното просвещение и др.

През следващия сезон Кукленият театър поставя един своеобразен рекорд - 64 представления за 1930/1931 г., някои от които се играят по два, три и повече пъти.

Столичната централна община отпуска 20 000 лв. помощ за Кукления театър, което влива нови сили и оптимизъм в актьорите. Министерството на народното просвещение също отпуска помощ в размер на 10 000 лв., но тази сума не се получава, поради изчерпване на бюджета.

През 1938 г. артистите от Народния театър С. Челебиев, Контстантин Кисимов и Санда Йовчева осъществяват постановките „Палечко“, „Дядо Коледа“, „Завистливият побратим“, „Пепеляшка“, „Маскирана дружина“ и др.

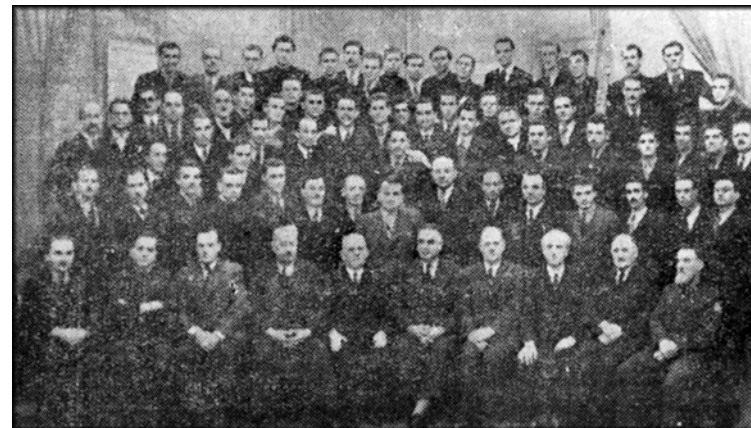
СКАЗКИ

Според Иван Евстратиев Гешов: „Няма нищо по - добро за народното ни развитие от една сполучлива сказка“.

В сказките си „Славянска беседа“ отделя голямо внимание на развитието на славянството, на укрепване на славянското самочувствие на българите, на възвисяване на идеала за славянското братство.

В това направление сказките са най-подходящата форма, прераснала в един университет, достъпен за всеки, който търси отговор на интересуващите го въпроси. Ето защо обществото посещава сказките в Беседата, защото на друго място не е можело да ги чуе. Темите са разнообразни, актуални и интересни, особено когато се изнасят от доказали се учени, като: Ал. Балабанов, П. Мутафчиев, Михаил Арнаудов, Стилиян Чилингиров, Никола Станев, Цветан Минков и много други.

За всяка сказка се изготвя специален афиш, привличащ погледа и вниманието на слушателите.

Хор „Славянска беседа“ и част от
Настоятелството на дружество „Славянска беседа“

столица няма такива. Гостилниците и кафенетата ги приютяват гостоприемно. Самите спевки се провеждат по домовете, но най-често това става в дома на Димитър Греков, който се намира на бул. „Дондуков“. Често репетиции са правени по коридорите на училищата, където зимно време температурите са около нула градуса. Въпреки всичко, ентузиазирани хористи водят редовно своите репетиции.

Масово посещение на концертите на хора става, когато се изнасят в дървената сграда на Народното събрание. Там през 1880 г. се изнася благотворителен концерт в помощ на пострадалите от земетресението в Загреб. Проф. Асен Златаров изнася сказка и се пуска подписка за доброволни помощи от членовете на Беседата.

Това е една от първите благотворителни акции на „Славянска беседа“.

През следващата 1881 г. пак там на 11 май се изнася концерт по случай празника на славянските просветители Св. Св. Кирил и Методий с участието на артисти от различни славянски страни - българи, руси, чехи, сърби, придружен с оркестър и солисти.

На 17 май 1881 г. Певческият комитет се преименува на Певчески клон и за председател е избран А. Логинов, управител - Марцела, членове - Г. Г. Захей, Жупанич, а за секретари отново са избрани Димитър Йосифов и Николай Николаев.

СРЕЩИ С ХУДОЖНИЦИТЕ¹

Николай Иванов Николаев е първият музикален педагог със завършено университетско музикално образование у нас и извършва патриаршеска дейност в областта на музикалната култура на българина. Тогава у нас няма нито оркестри, нито хорове, нито опера, нито симфонични оркестри. Всичко това се създава след Освобождението и в това голям дял има Николай Иванов Николаев.

Няма музикално училище и музикална Академия, дори няма редовен преподавател по музика за софийската гимназия. Но още през 1864 г. се случва нещо необичайно в Шумен. Оттам е изгонен Добри Войников, защото учил децата на “позорен” цигански занаят - да свирят на цигулка. Такова е било разбирането на българина за музиката, а за музикална култура въобще не може да се говори. Дори нещо повече, някои родители и след Освобождението не позволяват на децата си, особено на дъщерите си, да участват в хорове, за да не стават “певачки”, защото смятат музиката за чалгаджийски занаят. Стига се дори дотам, че самият основател на Книжовното дружество (Българска академия на науките), Васил Д. Стоянов, не разрешава на дъщеря си Катя Стоянова да пее в операта. Той казва: “... Много жертви направих за Отечеството, но не мога да жертвам дъщеря си!”...

За повишаване на музикалната култура на столичани, Настоятелството на Беседата основава Певчески комитет още през 1880 г. с ръководител Т. Харцер - чех, изтъкнат музикант - пианист, и секретар Димитър Йосифов.

Въпреки високото си музикално образование и култура, Харцер, за изненада на всички, не може да пее, нито пък да даде тон за пеене. В повечето случаи говорът му е бил шепнеш. Поради тези причини, при провеждането на едно шествие около двореца на княз Батемберг, през втората половина на 1880 г., Самуел Захей предлага на Боян Ив. Златков да даде тон за песен, а след това да стане и управител на хора. Освен това той е и регент на катедралния хор, във Военното училище и в I-ва мъжка гимназия.

През 1881 г. съставът на хора нараства на 25 души и изнася редица концерти. Но преди това на 6 август 1880 г. хорът излиза за пръв път на сцена с програма “Музикално-декламаторска”, забавление, уредено от Беседата в гостилница “Чепе” с вход 1 франк. И това е така, защото Беседата все още няма свой салон и сцена, а и в цялата

Имало е личности, като Лука Перфанов, които не са можели да живеят без „Славянска беседа”, още повече, че в началото на ХХ век тя е единственото средище на художниците в София, заедно с кафене “Опера”.

Животът на художниците се движел в един триъгълник - Академията, Тръпковата галерия и „Славянска беседа”.

Когато Иван Мърквичка нарисувал картината “Ръченица”, дотолкова му харесала, че не се стърпял и я отнесъл в „Славянска беседа” да я покаже на приятелите си. Това се превръща в първото изложение на картината.

Не само Мърквичка, но и Я. Вешин носи да показва новозавършените си картини в „Славянска беседа”, което става по един интересен начин: Донесената картина се слага на стената на ресторанта, а те(художниците) сядат до отсрещната страна да обядват. Докато си пият виното, оживено коментират новото произведение. Първо съдят за перспективата, дали е добре построена. Едва след това говорят и за вальори, за материални характеристики и най-накрая за идейната значимост. Ако картината няма идейна значимост, те не я признават за нищо.

Има ли изложба в Беседата, в деня на откриването любителите на изкуството отиват да обядват там, за да видят новото художествено творение.

След време Лука Перфанов заминава учител в Солун, лишавайки се от задушевната творческа атмосфера на „Славянска беседа”, където си намира модели за портрети.

Нещо нормално било художник да си отвори там скицника и да направи някоя скица на посетител, който остава доволен, че е привлякъл вниманието на художниците.

Така са постъпвали художниците Николай Михайлов, Иван Ангелов, Борис Митов, Иван Мърквичка, Ярослав Вешин и много млади творци.

По този начин те показвали творбите си в „Славянска беседа” и това става традиция за големи наши художници. Тези личности са посрещани с възхита от посетителите на

---

¹ По спомени на Владимир Свинтила

Беседата. Отличават се ярко от столичани със своето облекло - широки шапки, с бради или без бради, но с черни пелерини, с картина в ръка или скицник.

Кварталната общественост, та дори и цяла София, е свързана с това културно средище и знае с подробности провеждащите се ежедневни културни мероприятия. Мърквичка - патриархът на българското изкуство, е забележителна личност с бялата си дълга брада, старата широкопола шапка и черното наметало. В „Славянска беседа“ за пръв път е показана картината „Оборище“ на Лука Перфанов, заедно с ескизите. Там са обсъждани не една и две изложби. Владимир Димитров - Майстора през 1910 г. получава поръчка да изработи читалищната завеса.

Любов Шац
Глава на младо момиче

МУЗИКАЛНА ДЕЙНОСТ

Създаването на Музикалните клонове (Певчески и Филхармоничен) към „Славянска беседа“ става почти непосредствено след нейното учредяване през 1880 г. В тях се привличат музикално надарени младежи, желаещи да развият музикалната си култура.

По това време музикалната култура на българина е извънредно слаба. Тези, които са свирели на някакви инструменти - цигулка, пиано или духови, са преди всичко самоуки, въпреки че някои от тях са свирели във военните духови оркестри.

Откликвайки на призива на Марин Дринов към всички родолюбиви българи, живеещи зад граница, да се завърнат в България и да се заемат с просвещението на народа си, в София пристига учителят по музика в първата българска гимназия в Болград - Бесарабия, Николай Иванов Николаев - главен певец в болградската катедрала. Голямата си любов към пеенето той наследява от майка си. Учи музика при Феодор Шпакович и посещава диригентски курсове в Петербург и Одеското музикално училище. Едва 21-годишен, поема ръководството на българския хор, който става душата на всички национални тържества и гордост на българите в Болград.

С пристигането си в София през 1879 г. веднага е назначен за учител по пеене в Първа софийска мъжка гимназия. Той създава първия хор в България към катедралата „Св. Неделя“. В него пеят бъдещите оперни певци: Стефан Македонски, Н. Манов, Ана Тодорова, Цветан Каролев, Иван Вульпе, М. Франтева-Христова, М. Х. Бонева, Елена Ангелова и редица други. Под негово ръководство израстват и бъдещите диригенти.

Включвайки се в редовете на „Славянска беседа“ през 1880 г., Николай Иванов Николаев веднага създава граждански хор, в който участват предимно членове на Беседата, видни културни и обществени дейци. Пълнен с енергия и безгранична любов към пеенето, той не се задоволява само с този хор и създава студентски хор при Софийския университет, който дирижира. Също така създава хор при Първа софийска мъжка гимназия¹.

1.Канева,Калина - „Патриарх на музикалното дело“,в."Антени",20 юни,1979г.

В „Славянска беседа” изнася две сказки на тема ”Оценение на българските народни песни по формата и съдържанието им”, които са издадени от Настоятелството в отделна брошура.

За значителни заслуги към българската култура и образование Антон Безеншек е удостоен с държавни награди, а на международния стенографски конгрес в Париж през 1899 г. е награден с орден ”Палмуд Академия”.

До края на живота си остава в България. Умира на 11 декември 1915 г.

КОНЦЕРТИ

Приблизително десет години след основаване на „Славянска беседа” започва и концертната дейност.

Концертите се изнасят от най-изтъкнатите творци и изпълнители. На тях обикновено присъства подобрена публика от интелектуалци и общественици.

Изпълняват се творби от Верди, Менделсон, Глинка, Рюи Бла, Хайдн - симфония 13, Адажио, Алегро, Ларго, Менцето и Алегро консперато, Димитър Христов, Емануил Манолов, Бетовен - фантазия опус 80 за пиано-соло, хор и оркестър, Доницети - Фаворита, Бизе - Л. Арлизиен, сюита №1, Шуберт - Злой цвет, Бетовен - трио в си бемол, Брамс - трио в си мажор, Чайковски - трио в ла мажор.

Изпълнители на тези произведения са оркестри, индивидуални изпълнители и солисти, като: оркестърът на Лейбгвардейския ескадрон под диригентството на Хохола, Филхармоничният клон на Беседата, под диригентството на Карел Йермарж, оркестърът на I-ви и II-ри полкове под диригентството на Мацак и Тодор Хаджиев, струнният оркестър на Лейбгвардейския полк под диригентството на Атанасов и др.

Като индивидуални изпълнители се открояват: Фтичева - цигулка, Дунева, Биегановски, д-р Христо Обрешков, Константин Попов и Цибулка; пиано: Димитрова, Визнер, Л. Прокопова, Ненов, и др.; певците: Захей, Акосдиносян, Феодоров, Дреновски, П. Димитров, Иван Камбуров и певиците: Гаврилови, Б. Гюзелева, Б. Прошекова, Христина Морфова, Ана Тодорова и др., които израстват и се налагат пред българската музикална общественост.

Интересно е да се знае, че още през 1893 г. хорът на ”Славянска беседа” изнася сцени от оперите ”Руслан и Людмила” от Глинка, ”Евгений Онегин” от Чайковски, ”Отело” от Верди.

През 1899 г. се представят две сцени от операта ”Княз Игор” от Бородин, в която взема участие тенорът Константин Михайлов - Стоян. Той е един от основателите на Българската оперна дружба, заедно с Богдана и Олга Гюзелеви, Елена Пенчева, Ефросина Николаева, Иван Иванов, М. Визнер, Б.

Прошекова, г-жа Захей, Лаврич. Басбаритони – Акосдиносян, Феодоров; Амалия Гаврилова - сопрано и много други. Хорът участва във всички музикални, културни и политически тържества, провеждани и организирани от Настоятелството на Беседата.

През 1920 г., когато диригент на първия смесен граждански хор в България е Николай Иванов Николаев, съставът му нараства на 48 мъже и 48 жени.

Но нотното пеене у нас за първи път се въвежда от Добри Войников в Шумен и от Янко Мустаков в Свищов през 1860 г. сред малкото ученически хорове.

Нуждата от родни музикални изпълнители ежегодно нараства, а условия за тяхното развитие предоставя само „Славянска беседа“, затова тя се превръща в обединяваща сила в това направление. Създават се нови клонове.

Един от тях е Филхармоничният, основан още през януари 1881 г. с председател д-р Петров. Основната му цел е да събужда интерес към инструменталната музика.

Оркестърът е в състав: д-р Петрович и Д. Бода - първа цигулка, Николай Николаев и Д. Войников - втора цигулка, д-р Минчевич и Мърквик - виола, В. Христов - флейта, Ст. Чернев - виолончело, Рончети - контрабас и Т. Харцер и В. Рoubал - пиано.

Ръководител на оркестъра е Йозеф Хохола - капелмайстор на Гвардейския оркестър. След него оркестърът се поема от Карел Йермарж - капелмайстор при Военното училище, и Хенрих Визнер - професор в Музикалната академия.

Това е един от първите оркестри у нас, след оркестъра на Михайл Шафран в Шумен от 1851 до 1859 г., който в последствие се поема от Добри Войников до 1864 г.

С постъпването на Йохан Цибулка - виолончелист, концертиращ артист във филхармоничния оркестър през 1901 г., оркестърът рязко тръгва напред в своето развитие. С привличането на проф. Ханс в България като цигулар към оркестъра на „Славянска беседа“, той постепенно се разраства до камерен оркестър, за да стане един ден първият симфоничен оркестър у нас в състав от 45 души. Допълва се с музикални и духови инструменти от софийските военни духови оркестри.

АНТОН БЕЗЕНШЕК (1854 - 1915)

Роден е на 15 април 1854 г. в с. Букове, Словения. Завършва философия в Загребския университет. Владее старогръцки, латински и немски, както и всички славянски езици. Прави преводи и издава учебници по психология, логика и етика. Школуван певец и органист.

Пристига в България по покана на Григор Начович на 11.10.1879 г. Още същия ден е издаден Указ, с който е назначен за учител по стенография.

До края на годината открива курс по стенография в Народното събрание и е назначен за началник на стенографското бюро към събранието.

Води и стенографските протоколи на Областното събрание на Източна Румелия.

Учителства в София и Пловдив, чете лекции в Софийския университет. Приспособява славянските езици към стенографската система на Фр. Габелергер - немец, създал модерната графична стенография. Приспособява българския език към нея и полага основите на стенографията в България.

Със своя благ и общителен характер бързо се сближава с прогресивни българи и общественици, с пребиваващите по това време в София чехи, словенци, руснаци, поляци и хървати.

През 1886 г. създава в Пловдив Певческо дружество и в продължение на 6 г. е негов председател. Към дружеството е създаден смесен хор и оркестър. През същата година създава и Съюз на югославските певчески дружества.

ПРОФЕСОР МАРИН ДРИНОВ (1838 - 1906)

Бележит български историк. Роден в Панагюрище. Завършва Киевската духовна семинария и историческия факултет на Московския университет. Магистър и доктор по славянска филология. Един от основателите и пръв председател на Българското книжовно дружество в Браила.

Професор по славянознание в Харковския университет (1876 - 1906 г.). Във временното руско управление в България е

помощник на княз Вл. Черкаски - вицегубернатор на София и завеждащ отдела за народно просвещение в Централното управление. Има огромен принос за възраждането на българската просвета и култура на демократична основа.

Автор е на много научно-изследователски трудове върху историята на славяните и българския народ и държава, член е на много чужди академии и научни дружества.

Не участва в работата на Учредителното събрание през 1879 г. като депутат поради това, че е руски поданик, но съдейства активно при изработването и обсъждането на проекта на конституцията.

Той разработва първите закони за нашата просвета и по негово предложение София става столица.

Под ръководството на проф. Ханс Кох, който е преподавател в Музикалната академия, израстват до съвършенство наши цигулари, като: Михаил Балкански, Борис Аргиров и др., които активно участват в музикалната дейност на „Славянска беседа“.

Симфоничният оркестър прави първи стъпки в изпълнение на творбите на Хайдн - “Симфония No 13”, и “Фантазия No 80” от Бетовен. Концертите се провеждат при препълнени салони.

За повишаване на музикалната култура на столичната общественост в Беседата се провеждат камерни събрания, на които се изнасят лектории в областта на музиката в продължение на около четири години, от 1903 до 1906 г. Всяка лектория завършва с музикална програма.

През 1906 г., съвместно с Лейбгвардейския оркестър, се изнасят концерти изключително от оперна музика, под диригентството на А. Мацак. Така възниква идеята за изграждане на наша, родна опера. Беседата дава своята огромна подкрепа през 1908 г. за създаването на “Българската оперна дружба”. Освен това отстъпва своя салон за две години за оперни представления, тъй като Народният театър им отказва гостоприемството си.

През 1910 и 1911 г. Беседата изнася няколко концерта съвместно с Българското музикално дружество “Родна песен”, основано през 1893 г. от Добри Христов и Ангел Букурещлиев. Съвместно се изнасят и няколко камерни, духови и клавирни концерти..

Клавирият трио - Дунев, Биегановски и Цибулка, се представя блестящо с концертите си, изпълнявайки творби от Шуберт, Бетовен и Ц. Франк.

В състава на Филхармоничния клон, при основаването му през 1901 г., влизат следните изпълнители:

- цигулка: д-р Петрович, д-р Илия Бенчев, Д. Бода, д-р Н. Петкович, Николай Иванов Николаев, А. Войников, К. Киряков, А. Петреску, Н. Щърбанов, Ст. Радучич, Асен Златаров, д-р Тр. Стоянов, Иван Кадела, Евсати Обов, Александър Керемекчиев, Нако Аргиров, Едуард Викторин, А. Колар, Димитър Симеонов;

- виоли: д-р Минчевич, Мърквик, Зуска, Г. Митрев;

- виолончели: Иван Цибулка, Ст. Чернев, к-н Маринов, Д. Донков, Д. Стамболиев и Г. Василев;
- контрабаси: Рончети, Г. Кугийски, Исидор Михайлович;
- флейта: Лубаш, Илия Н. Ганчев, Иван Славейков, Д. Георгиев;
- обой: Карл Убански;
- кларнет: Марко Петков;
- пиано: Т. Харцер, В. Роубал и Хенрих Визнер;
- диригенти: Йозеф Хохола - капелмайстор на Гвардейския полк, Карел Йермаж - от 1902 г. капелмайстор на оркестъра на Военното училище;
- солистки: Катя Стоянова, Елза Карич, Карастоянова, Надя Станимирова, Ефросина Николаева, Б. Прошекова, Н. Станишева, Христина Морфова, проф. Ана Тодорова Табакова, Олга Гюзелева, Амалия Гавраилова, Цветана Табакова, Елисавета Йовович, П. Димитрова, М. Василева, Мария Милкова, Златка Куртева, Дафина Баракова и др.;
- солисти: Иван Вульпе, К. Михайлов - Стоян, Стефан Македонски, Панайот Димитров, Др. Казаков, П. Золотович, проф. М. Попов и др.

Капелмайстори и диригенти: Йозеф Хохола, Карел Йермарж, Алоис Мацак, В. Мирчев, проф. Хенрих Визнер, Тодор Хаджиев, маестро Георги Атанасов, Вацлав Кауцки, проф. Д. Радев, проф. Д. Попиванов и др.

Камерните състави най-ярко се изявяват от 1910 до 1938 г., когато участват активно в програмите на Беседата с индивидуални концерти. Това са клавирните триа на: Н. Дунова - пиано, Бегановски - цигулка и Иван Цибулка - виолончело;

На Саша Попов -цигулка, Иван Цибулка - виолончело и Ото Либих - пиано и отново Саша Попов - цигулка, Лиляна Добри Христова - пиано и М. Станишева - пеене.

Следващото трио е в състав: Тодор Въжаров - цигулка, К. Попов - виолончело и В. Савов - пиано.

Последното трио, изявило се на сцената на Беседата, е в състав: д-р Христо Обрешков - цигулка, К. Попов - виолончело и Д. Ненов - пиано.

Струнните квартети започват своите изяви през 1911 г. с тази на Петко Наумов, а след него са квартетите в състави:

ПРИЛОЖЕНИЯ

ЗАБАВИТЕЛЕН КОМИТЕТ

Първият Забавителен комитет е сформиран през 1882 г. в състав: А. Теохаров, Зайчев, Адамсон, д-р Брадел и Безеншек - секретар. Основната му задача е да организира забавните вечери, провеждани в салона на Беседата, да следи за порядъка, да определя цените на входните билети и да се отчита пред Настоятелството.

Като членове на този комитет през годините преминават: Христо Д. Павлов, Радомирович, Н. Бенев, Л. Муравенов, Янов, Ат. Войников, Водражка, Ганчо Гаврилов, Ст. Караданов, Теодор Бенев, Лука Маравенов, Йосиф Цанка, Иван Чермак, Цанко Др. Данчев, Димитър Карастоянов, Д-р Бракалов, К. Маричков, Владимир Панчов, М. Ненадич, Цв. Пужков, Г. Хранов, Л. Луканов, д-р Вл. Марков, д-р Берон, Д. Бочаров, подпоручик Св. Филов, П. Д. Моллов, Я. Вешин, В. Германов, С. Матов, В. Панчов, О. Бруска, Б. Гюзелева, Ал. Камбуров, Невянка Пиппева, д-р Р. Димитрова, Б. Прошекова, Н. Фитчева, д-р Н. Досев, инж. Г. Лазаров, инж. К. Маринчев, д-р П. Стоянов, Н. Л. Юруков, д-р Н. Чернев, Методи Гиков, Г. Гинев, Ст. Аргиров, З. Хранова, В. Хлеббаров, Олга Гюзелева, П. Койчев, Ил. Тончев, Ал. Станчев, Н. Колевич, д-р М. Попова, Ел. Панчева, д-р Хаджова, д-р Кисимов, Б. Стоянов, Хр. Карачаров, Б. Т. Илиев, М. Немадич, Ив. К. Балабанов, Хр. Бесарабов и много други.

Тези личности участват активно в живота и дейността на „Славянска беседа“ до 1926 г., а една част от тях и в по-късните години.

- Сашо Попов, Спас Станулов - цигулка, П. Гавазов - виола и В. Вапорджиев - виолончело;
- Ханс Кох, Т. Въжаров (или Силаба) - цигулка, П. Гавазов - виола (или Т. Торчанов) и Иван Цибулка - виолончело;
- Мими Балканска, К. Старчев - цигулка, Ст. Магнев (или др. Прокопиев) - виола и К. Кугийски - виолончело;
- Вл. Аврамов, Ст. Сертев (или В. Лолов и М. Големинов) - цигулка, Ст. Магнев (или Ст. Сугарев) - виола и К. Кугийски (или Г. Константинов) - виолончело;
- В. Стефанов, В. Лолов - цигулка, Ст. Сугарев - виола и Св. Марчинков - виолончело (1939 г.);
- Арсени Лечев, П. Димитров - цигулка, Бебо Стефанов (Ст.Сугарев) - виола и В. Карастоянов - виолончело (1946 г.).

На сцената на „Славянска беседа“ се изявяват клавирният квартет в състав: д-р Христо Обрешков - цигулка, Т. Въжаров - виола, К. Попов - виолончело и Д. Ненов - пиано (1938 г.), и духовият квартет в състав: Я. Янков - флейта, Христо Петков - обой, Белняев - кларнет, Христо Прошков - фагот и Карел стари - валдхорна (1945 г.). Изпълняват се творби от Шуман, Бетховен, Моцарт, Гречанинов и др.

Семейните вечеринки много често минават с тяхно участие и в индивидуално изпълнение на Б. Константинов - цигулка, П. Золотович - оперен артист, К. Кугийски - виолончело, П. Димитрова - оперна певица, Асен Найденов - диригент в Операта, Н. Станишева - оперна певица, Надя Пеева, Н. Стаменова, Р. Константинова, Е. Урукен, които изпълняват арии от „Дама пика“, „Кантонета Италиано“, арията на Далила от операта „Самсон и Далила“, мелодекламации и соло пеене на български народни песни от Дафинка Баракова.

Изпълняват се концерти на славянска музика с хор „Кавал“, женски хор „Христина Морфова“, смесен хор и духовия квинтет при Беседата под диригентството на Л. Проконова и Т. Хаджиев.

Небезинтересно минават и провежданите утра в Беседата, като началото им започва през 80-те години на XIX век. Те се провеждат при свободен вход всеки втори неделен ден от месеца в големия салон от 10 до 12 часа. На тях се изнасят литературни четения, четат се лекции от известни наши учени, декламации от поезията на наши изтъкнати

поети, музикални концерти и срещи с представители на славянските страни.

През 1925-1931 г. „Славянска беседа” съвместно със софийските певчески дружества уреждат на чешкия хор “Крижковски” 4 концерта в София и 11 концерта в страната, които преминават при небивал успех.

Хор “Родина”, основан през 1919г., от 29.10.1938 г. става Български народен хор към “Славянска беседа”.

През 1939 г. при „Славянска беседа” съществуват:

- детски хор със 120 деца. Ръководител на хора е Цветана Зографска;

- детски оркестър с 60 деца, с ръководител Иван Иванов - прогимназиален учител;

- струнен оркестър с ръководител Никола Топузов - учител във II-ра мъжка гимназия.

Тези състави съществуват няколко години, а бившият джаз-оркестър при Лигата на говорещите английски език се приобщава към “Славянска беседа” под името “Джаз-оркестър при “Славянска беседа”.

Музикалната дейност в “Славянска беседа” изиграва огромна роля за издигане музикалната култура на софийската общественост. Тя оставя дълбока диря в нашата история на музиката.

СЪСТАВ

на смесения граждански хор при „Славянска беседа”, съставен през 1880 г. с началник Т. Харцер, а от 1881 г.- с диригент Николай Иванов Николаев:

Жени:

Амалия Гавраилова,	Ефросина Н. Николаева,
З. Николова, Катя Стоянова,	Тинка Ирасек, Цонева,
Богдана Гюзелева, Олга	Захей, Бизнер, Елза Карич,
Гюзелева, Донка Гюзелева,	Карастоянова, М. Василева,
Горица Ненова, К.	Надя Станишева, Олга
Панайотова, Р. К.	Лаврич, Ана Петрова, Ася
Прошекова, Б. Б.	Михайлова, Гена Петкович,
Прошекова, Ел. Панчева,	Соня Танева и др.
Елена Н. Николаева,	

През януари 1937 г. изнасят концерт по полски творби Н. Дунева, Ир. Кабжинскии, Вл. Аврамов - Шопен, Зорицки, Карлович, Млинарски, Комаровски, Падаревски, Шишмановски и др. Въстъпително слово върху полската музика произнася Иван Камбуров.

На 7 март 1937 г. Димо Казасов открива концерт на югославската музика по творби на Славенски, Бинички, Готовац, Д. Йенко и др., произнасяйки вълнуващо слово на тема “Сближаване на българския и югославските народи”. Изпълнители са музикантите от квартет “Аврамов” в състав: Вл. Аврамов, Марин Големинов, Ст. Сугарев, Г. Константинов. Освен тях участват и оперните артисти Т. Цокова и Иван Попов, хор “Кавал” с диригент Т. Хаджиев и хорът на Л. Прокопова.

Цар Освободител, а така също и в градовете Пловдив, Ст. Загора, Търново, Русе, Варна и Шумен, навсякъде посрещнат сърдечно и с възторг. При второто си посещение през 1931 г., освен в салона на Беседата, изнася концерти в същите градове, като изпълнява творби от чешки автори: К. Бендел, В. Ченек, А. Дворджак, Й. Форсайт, О. Хилмера, Яначек, Ярослав Кръжичка, П. Кржижковски, В. Покорни, Б. Сметана и др.

През 1938 г. Настоятелството отново поема идеята за провеждане на ежегодни общославянски концерти, както през периода 1903-1910 г. За целта проф. Лукаш разработва план за тяхното провеждане, който е приет от Настоятелството. Изпращат се писма до всички славянски страни за участие в тези концерти. Настоятелството изпраща писмо и до съветския пълномощен министър в София - Разколников, с молба да съдейства на Беседата да получи творби от съветски композитори. Подобни писма са изпратени и до другите дипломатически представителства на славянските страни.

Поканата е приета от всички страни и Настоятелството се готви за първия концерт на 08.11.1936 г.

Изпълняват се творби на чешки, полски, руски, словенски и български автори композитори, като: Чайковски, Шопен, Сметана, Дворджак, Сук, Готовац, Панчо Владигеров, Д. Ненов и др. Концертът е открит с встъпително слово на Иван Камбуров. Настоятелството организира втори концерт на 22 ноември с. г. в изпълнение на песни с музика само от български автори и композитори: Л. Владигеров в съпровод на пиано от Д. Пастернак изпълнява "Песен" и рапсодия "Вардар" от Панчо Владигеров. Струнен оркестър в състав: М. Балканска, К. Старчев, Ст. Магнев и К. Кугийски, изпълнява творби от Любомир Пипков и Добри Христов. Български народни песни изпълнява Т. Минчев, в съпровод на пиано от Л. Пипкова. Хор "Христина Морфова" под диригентството на Л. Пипкова изпълнява песента на Л. Пипкова "Друп, друп".

На 06.12.1936 г. има концерт български състав - клавирно трио Т. Въжаров, К. Попов и В. Савов, които изпълняват творби на чешки композитори. Пее и хор "Кавал" с диригент Т. Хаджиев.

Мъже:

Само Захей, Алеко
Константинов, Антон
Безеншек, Бончо Боев, В.
Селджбалов, Вл. Дякович, Т.
Иончев, П. Абрашев, поручик
Ангелов, поручик Г.
Божилов, поручик Шопов,
Кирил Ихчиев, Г. Калинков,
Константин Кочев, Ив.
Лаврич, М. Славчев, А.
Томич, Д. Мятрович,
Г. Камбосев, П. Скопаков, Д.
Нашко, А. Василев, Хр.
Марков, Г. Тачов, Г. Китов,
П. Стоянов, П. Вълков, А.
Лимончев, К. Русев, Г.

Денев, Ив. Иванов, Г.
Попов, Ив. Чанков, Михаил
Константинов, Димитър
Раданов, Александър
Огнянов, М. Русев, П.
Рампаров, Ст. Николов,
Иван Вулпе, М. Конев, Н.
Петров, Александър
Тодоров, Г. Кузманов, П.
Радоев, П. Добринин, В.
Вятович, Иван Грозев, В.
Тодоров, Акосдиносян
Феодоров, Богдан Прошек,
Георги Прошек, Д.
Йосифов

Общо 85 хористи, от които 28 жени, голям процент от които са семейни и съвместно участват в музикалния живот на „Славянска беседа“. Показателен е фактът с трите сестри Гюзелеви, двете дъщери на диригента Николай Иванов Николаев или семейства Прошек, Захей и др. Големите им успехи безспорно се дължат на приобщаването им към дейността на Беседата - единственото културно средище за времето си.

ВРЪЗКИ СЪС СЛАВЯНСКИТЕ СТРАНИ

Още от самото учредяване на „Славянска беседа“ ръководството на дружеството си поставя като основна задача създаването на контакти и трайни връзки с братските славянски страни.

Може би под влиянието на множеството чехи, които са активната страна в дружеството, първите контакти Беседата създава със Славянския клуб в Прага, а след това и със „Славянска беседа“ във Виена. Започва размяна на кореспонденция и информация за дейността на дружествата. „Славянска беседа“ от своя страна им изпраща народни песни за разучаване, а „Славянска беседа“ от Виена изпраща в София народни песни за хор.

През май 1881 г. Беседата получава покана от дружеството „Хлахол“ - Прага, за участие в среща с всички творчески дружества в Прага. Поради липса на средства тя не присъства на тази среща, а изпраща само поздравителна телеграма.

За събора на певческите дружества през май 1882 г. в Белград и Загреб, където се провежда събрание на всички хърватски певчески дружества по случай 30 години от съществуването на Загребското певческо дружество „Коло“, също не се изпращат представители, по вече познатите причини. Но когато вече има собствен салон, Беседата разтваря широко вратите си за изяви и представления на славянските страни.

Първи от това българско гостоприемство се възползва през 1883 г. Бобич от Сърбия, който изнася представление със своя състав. През същата година изнася концерт и Вяра Дубино от Кнежицкая и д-р Петрович. Оттогава до Първата световна война, с малки изключения, тези посещения стават редовни.

Салонът се използва и от: Руското женско благотворително дружество, Македоно-одринското дружество, Македонските дружества, Комитетът за подпомагане на пострадалите от Мартиника, Македоно-одринската театрална трупа „Скърби и утеха“, Албанското литературно дружество, Македонското женско благотворително дружество; проф. Стракош провежда

конференция, Капол Мендес прави литературно четене, а Чарис Райдер прожектира филм.

Много са дружествата от славянските страни, възползвали се от българското гостоприемство.

Тук са Одринското благотворително братство „Антим I“, Нишкото певческо дружество „Бранко“, Австро-унгарската компания в София, Юдейската еврейска общност, Унгарското стоматологично дружество и много други с различни изяви - концерти, сказки, представления. В салона на Беседата е организирана конференция и изложба на югославските художници. Студентската македоно-одринска група - също. А Драготин Фрайдерай от Загреб изнася сказка „Югославските книжовници и публицисти“. Прилепската театрална трупа изнася представление.

На българското гостоприемство се радват и Кавказката Арменска трупа, Oskar Saphir - Букурещ, Алфред Фройд - Букурещ, Италианската оперна трупа, Гръцката трупа „Коку Христофиру“, Румънската колония, френската трупа „Chat Noir“, Европейската трупа и Европейският младежки клуб, Крушовското братство и много други. През 1904 г. изнася концерти Великоруският балалайков оркестър. Вяра Черницка - пиано, и Надежда Черницка - певица, изпълняват оперни арии от Шопен, Сен Санс, Глинка, Рубинщайн. Изяви имат и Руските оперни артисти с ръководител К. Серебрянов - 1906 г., Чешкият струнен квартет Шевчик - 1907 г. През май 1906 г. Еврейското певческо дружество изнася концерт от славянски песни. През 1908 г. гостува Димитър Славянски с 40 хористи, облечени в болярски носии от XVII-XVIII век. Концертът е посветен на 50-годишнината от основаването на хора. Същата година гостува още една руска група в състав: Сара Лин - певица от Москва, Алексей Бевиен - пианист, и композиторият Н. Шапошников.

Световно известният чешки цигулар Ян Кубелик изнася концерт през 1909 г. при препълнен салон. През 1927 г. той отново гостува на Беседата със същия успех.

През 1923 г. гост на „Славянска беседа“ е чешкото дружество „Сокол“, което изнася няколко концерта от славянска музика.

На 28.09.1925 г. чешкият мъжки хор „Крижковски“ с диригент О. Холмера изнася концерт пред паметника на

ПОДПРЕДСЕДАТЕЛИ

Име и фамилия	години	
	от	до
1. Антон Безеншек, Греков (25 .05 до 27.09)	1880	- 1882
2. Ал. Логинов, Ник. Даскалов	1882	- 1883
3. д-р Брадел, Хр. Павлов	1883	- 1884
4. Дим. Попов, д-р Васил Радомиров	1884	- 1885
5. Дим. Попов, С.Я. Захей	1885	- 1887
6. Караджов, С.Я.Захей	1887	- 1889
7. д-р С. Данев, С.Я.Захей	1889	- 1893
8. А.К. Людсканов, С.Я.Захей	1903	- 1904
9. Г. Златарски, С.Я.Захей	1904	- 1905
10. Т. Василев	1905	- 1906
11. Г. Прошек, А. Людсканов	1906	- 1907
12. С.Я.Захей	1907	- 1907
13. Т. Василев	1907	- 1908
14. С.Я.Захей	1908	- 1909
15. Т. Василев	1909	- 1910
16. С.Я.Захей	1910	- 1911
17. Г. Дерманчев	1911	- 1912
18. С.Я.Захей	1912	- 1913
19. Г. Дерманчев	1913	- 1914
20. д-р Мл. Панчев, С.Я.Захей (дава оставка)	1914	- 1915
21. д-р Мл. Панчев	1915	- 1920
22. инж. К. Трънка, д-р Б. Филев	1920	- 1921
23. инж. К. Трънка, Н. Мустаков	1921	- 1922
24. инж. К. Трънка, П.Д. Моллов	1922	- 1923
25. Иван Брошка, П.Д. Моллов	1923	- 1924
26. Д. Делиделов, М. Константинов	1924	- 1925
27. Петър Д. Моллов, Иван Брошка	1925	- 1928
28. Ал. Хитов, П.Д. Моллов	1928	- 1929
29. Ал. Хитов, Хенрих Везнер, д-р Хр. Иванов	1929	- 1930
30. д-р Хр. Иванов, Хенрих Везнер	1930	- 1931
31. Боян Начев	1931	- 1933
32. д-р Хр. Иванов, Коста Скутунов	1933	- 1937
33. Георги Цветинов, Никола Станев	1937	- 1938
34. Ст. Коледаров, Коста Скутунов	1938	- 1940
35. Никола Станев, арх. Георги Финков	1940	- 1945
36. Петър Стефанов	1945	

НИКОЛАЙ ИВАНОВ НИКОЛАЕВ (1852-1938)

Роден в гр. Болград - Бесарабия. Потомък на пет поколения български бежанци.

През 1872 г. завършва с отличен успех Българска класическа гимназия в гр. Болград. Учи музика при известния музикален педагог Ф. Шпакович. Следва музикално училище в Одеса и диригентски курсове на придворната капела в Петроград.

Основава музикално училище в Болград и хор към него. Води църковен хор при църквата "Св. Преображение господне". Става

учител и главен надзирател при ученическия пансион в същото училище.

В България пристига по призива на Марин Дринов през втората половина на 1879 г. и веднага е назначен за учител по музика в Първа софийска мъжка гимназия, където създава училищен хор и оркестър.

През есента на същата година основава хор в църквата "Св. Крал" ("Св. Неделя"). Също така е един от учредителите на „Славянска беседа“ и участва активно в организационния и обществен живот на столицата.

През 1887 г. се включва в хора на Беседата в състава на оркестъра като цигулар. Същата година става диригент на хора и полага много грижи за неговото израстване и усъвършенстване.

Без Николай Иванов Николаев навярно нашето музикално развитие би се забавило с десетилетие. Той е първият председател на Управителния съвет на Българския музикален съюз и е такъв до 1929 г. През учебната 1904-1905 г. открива първото музикално училище у нас и е пръв негов уредник до 1912 г.

На 10.02.1905 г. Николай Иванов Николаев е обявен за почетен член на Сръбската певческа дружина - Ниш.

Участва в дружества и комитети по народно дело в Бесарабия, в това число в Болградския клон на Българския таен революционен комитет в Букурещ - 1871 г. Поддържал е връзки с Левски и Хр. Ботев, Любен Каравелов, Панайот Хитов, Филип Тотю, Ст. Стамболов и др.

По време на Руско-турската освободителна война изпълнява отговорна куриерска служба при преминаването на руските войски през Дунава(1877-1878г.). През 1885 г. участва като доброволец с братята си Тодор, Димитър, Матей, Михаил в Балканската война и Македонското въстание.

Заема важни съдебни, административни и просветни служби.

На 02.07.1907 г. в неговия дом се подписва протоколът за основаването на Българска оперна дружба.

За неуморната му дейност Настоятелството го чества официално през 1900, 1920 и 1925 г. Награден е с 8 български, 2 руски и 3 румънски медала.

Със смъртта на Николай Иванов Николаев на 19.08.1938 г. хорът на „Славянска беседа” и цялата музикална общественост осиротяват.

На погребението му произнася трогателно слово Пловдивският митрополит Кирил, директорът на Музикалната академия Ст. Блашованов, артистът от Народната опера П. Золотович.

Погребан е в Софийските централни гробища, парцел 51, ред 17, гроб No 6.

Послучай неговото честване през 1920 г. поетът Любомир Бобевски му посвещава следното стихотворение:

*От тъмната епоха на тежкия гнет черен
Когато ний бягаме без фар и без колмас,
Ти влезе сред борбата и беше воин верен,
Да пръскаш тъмнината, да работиш за нас*

...

*Учителю народен, поклон днес пред трудът ти,
пред твърдата ти вяра и светлий идеал,
с който ти постигна мечтите си крилати,
в душите ни извая гранитен пиедестал.*

ПРЕДСЕДАТЕЛИ

Име и фамилия	години	
	ОТ	ДО
1. Иван Данев (25.05. до 27.09.)	1880	- 1880
2. Димитър Греков	1880	- 1881
3. п-к Александър Логинов	1881	- 1883
4. д-р Юрдан Брадел	1883	- 1884
5. Христо Д. Павлов	1884	- 1887
6. Димитър Попов	1887	- 1889
7. Иван Ев. Гешов	1889	- 1894
8. д-р Юрдан Брадел	1894	- 1896
9. Стоян П. Данов	1896	- 1897
10. Михаил К. Сарафов	1897	- 1905
11. Стефан Костов	1905	- 1909
12. Станимир Станимиров	1909	- 1920
13. Никола Лафчиев	1920	- 1922
14. д-р Борис Вазов	1922	- 1927
15. Александър Хитов	1927	- 1929
16. д-р Стоян Киркович (дава оставка)	1929	- 1930
17. д-р Крум Н. Мутафов	1930	- 1932
18. Георги Цветинов	1932	- 1936
19. д-р Христо Иванов	1936	- 1944

От тях министър-председатели са били:

1. Димитър Греков 1881 г. - 1882 г.
2. Иван Евстратиев Гешов 1911 г. - 1913 г.
3. Стефан Данев 1901 г. - 1903 г.; 1913 г.

Пълномощни министри:

1. Михаил К. Сарафов 1897 г., 1904 г., 1909 г. - 1912 г.
2. Д-р Борис Вазов 1927 г. – 1930 г.

Справка за получаваните ежедневници и списания

Години	български	руски	чешки	сръбски	хърватски	полски	словашки	словенски	френски	немски	английски	румънски	гръцки	италиански	всичко
1880/81	7	4	4	1	1	1	1	1	1						26
1881/83	8	4	3	1	2	1	2	1	1	1	24				
1886	11	4	3	1	3	1	3		2	3	2	1			33
1887	Вс.	5	4	1	2	1	3		3	3	2	1			
1888	Вс.	4	3	1	2				3	3	2	1			
1890	13	4	3	1	1	1			6	3	2	1			35
1898	31	11	3	2	1	1			6	6	3	1	1		66
1899	30	8	3	2	2				7	6	3	1	1		63
1900	29	9	3	2	2				7	6	3	1	1		63
1901	35	16	4	4	2				10	6	3	1	1		82
1902	34	12	4	3	2				11	7	3	1	1		78
1903	40	12	3	3	1	1		1	6	5	2	1	1		76
1904	44	14	3	3	1	1		1	8	4	3	1	1		84
1905	42	13	3	3	1	1		1	8	4	2	1			79
1906	42	11	4	3	1	1		2	8	4	2	1			79
1907	42	12	4	2	1	1	2	1	7	4	2	1			79
1908	42	12	4	2	1	1	2	1	7	3	2				77
1909	40	9	4	2	1		2	1	7	3	2				71
1914	24	8	1						6	3	2				44
1921/22	37	4	2	3					8	5	2				61
1922/23	41	2	2	2					7	3	2	1			60
1923/24	46	3	2	3					9	3	2	1			69
1924/25	33	3	2	2					9	2	2	1			54
1925/26	40	3	2	2					10	2	2	1			62
1926/27	39	3	2	2					10	3		1			60
1927/28	48	3	2	2					9	3		1			68
1928/29	56	4	1	2					9	3		1			76
1929/30	65	3	1			2			9	3		1			84
1930/31	61	3	1	2		2			14	4	1		1		89
1931/32	62	3	1	1		2			10	5	1		1		86
1932/33	63	3		1		2			6	5			1		81
1933/34	53	3	1	1		1			5	2			1		67
1935/36	41	3		1		1			7	3			1		57
1936/37	79	3	2	1		2			8	3			1		99
1937/38	78	3	2	1		2			8	3			1		98
1938/39	75	3		1		2			8	2			1		92
1939/40	74	3		4					6	2			1		90

Проф. ИВАН (ЙОХАН) ЦИБУЛКА (1880-1943)

Проф. Иван Цибулка е един от малкото концентриращи музиканти в Европа в началото на ХХ век.

Завършва Пражката консерватория. Майстор на виолончелото, Цибулка става солист в Народната опера и професор в Българската музикална академия. Той е първият, който запознава българската общественост с недотам известния у нас струнен инструмент виолончело.

Подготвя много свои ученици, които впоследствие защитават

професури, като: Константин Попов, Константин Кутийски, Велко Карастоянов, Георги Иванов, Ангел Борисов, Кирил Вапорджиев, Светослав Марчинков, Бончо Бонев, Борислав Джурев, Райна Михайлова, Георги Константинов, Минчо Петров и др., някои от които се отдават на преподавателското поприще, а други стават солисти в оперни и симфонични оркестри у нас и чужбина.

Всички те са рожби на оркестъра на „Славянска беседа“ и участват активно в неговия живот. Цибулка обиква България като своя втора родина. Именно тази любов го кара да привлече за каузата на „Славянска беседа“ чеха Ханс Кох, който става концертмайстор в Народната опера и професор по цигулка в Българската музикална академия.

ПОЧЕТНИ ЧЛЕНОВЕ НА ДРУЖЕСТВО “СЛАВЯНСКА БЕСЕДА”

1. Иван Аксаков - руснак, публицист - панславист
2. Йосиф Щросмайер - Дяновски епископ - Хърватска
3. Константин Йосифов Иречек - чех, професор по история
4. Иван Евстратиев Гешов - българин, общественик и държавник
5. Марин Дринов - българин, професор по история
6. НЦВ Фердинанд Саксбургготски - български цар (1886-1918 г.)
7. Негово Блаженство Български Екзарх Йосиф I
8. Христо Г. Данов
9. Негово сиятелство граф Николай Павлович Игнатиев
10. Хенрик Сенкевич - полски книжовник
11. д-р Лубоф Нидефик - чешки учен, професор
12. д-р Емил Хрибар - дългогодишен кмет на Любляна
13. Таде Смичиклас - председател на югославянската академия в Загреб, професор
14. Светозар Хурбан Ваянският - словак, романист и публицист
15. Генерал Сава Груич - бивш член на “Славянска беседа“, сръбски дипломатически агент
16. Самуил Я. Захей - 25 години активен член на “Славянска беседа”
17. Митрополит Митрофан - Митрополит на Черна гора
18. Иван Вазов - патриарх на българската литература
19. Ламбер Новотлей
20. Негово ИВ. Великият княз Владимир Александрович
21. НЦВ престолонаследникът княз Борис Саксбургготски
22. Петър Димитров
23. Проф. Стефан Славов Бобчев - историк
24. Проф. Николай Ив. Николаев - музиколог
25. д-р Борис Вазов
26. д-р Стоян Данев
27. Сава Ж. Дацов
28. д-р Стоян Киркович

1926 г.	Открива се Куклен театър.
1928 - 1929 г.	Организира се Детски театър.
1930 г.	Дружеството чества 50-годишен юбилей.
1934 г.	Полага се основният камък за третата дружествена сграда.
1936 г.	09.02. Тържествено освещаване на палата „Славянска беседа“.
1939 г.	Открива се кино „Славянска беседа“.
1944 г.	28.12. „Славянска беседа“ възобновява дейността си.

1891 г. Столичната драматическо-оперна труппа играе на сцената на Беседата.

1892 г. - 1906 г. Играе Драматическа труппа „Сълза и смях“.

1895 г. 21-22.05. 15 години юбилей на Беседата. Чества се 25-годишен юбилей на Иван Вазов.

1897 г. Преустановява дейността си Търкалният клон.

1899 г. Възобновява се Певческият клон.

1902 г. За почетни членове са приети Ексарх Йосиф I и Фердинанд.
Създава се отново Театрален клон.

1904 г. Театралният клон прекратява дейност.

1905 г. Беседата чества 25-годишен юбилей.

1906 г. Създава се Книжовен клон.

1908 г. На сцената на Беседата работи „Оперната дружба“.
Хорът при Беседата прекратява съществуването си.

1910 г. В Беседата се провежда Славянски събор.

1912 г. Член на Читалищния съюз.
За почетен член е избран Борис III.

1915 - 1919 г. Беседата не функционира поради войните.

1921 г. За почетен член е приет С.С.Бобчев.
Певческият хор е възобновен.

1922 - 1927г. Председател на Беседата е Борис Вазов.

1924 - 1927 г. Създава се Детска библиотека.
Към Беседата действа скаутска организация.

29. д-р Георги Къосеиванов
30. Никола Лафчиев
31. Иван Лаврич
32. Крум Н. Мутафов
33. Никола Начов
34. д-р Любен Нидерле
35. д-р Младен Начов
36. Иван Саранов
37. Станимир Станимиров
38. д-р Милан Стоянович - Министър - председател на Югославия
39. Михаил Тенев
40. Иван Мърквичка
41. Георги Кюсеиванов
42. Стефан Караджов
43. Димитър Йосифов
44. Тома Васильов
45. Хенрих Визнер
46. Крум Матов
47. Милан Стоянович
48. Стефан Стамболов¹

---

¹ Стамболов, Ст. Избран за почетен член като министър - председател. След свалянето му от власт е зачеркнат от списъка на почетните членове.

**ПРЕДСЕДАТЕЛИ НА „СЛАВЯНСКА БЕСЕДА” ЗА
ПЕРИОДА ОТ 1880 ДО 1945 ГОДИНА**

- 25.06.1880 г.** ИВАН ДАНЕВ
27.09.1880 г.
- 1880 - 1881** ДИМИТЪР П. ГРЕКОВ (1847-1901)
Роден в Болград. Завършва право във Франция. Взема дейно участие в Учредителното народно събрание - 1879 г. Участва в изработване на конституцията. Министър в кабинетите на: Бурмов (1879 г.), Митрополит Климент (1879 г.), ген. Скобелев (1882 г.), Ст. Стамболов (1890-1894 г.). Сам съставя кабинет и е министър на външните работи. Слага основите на българското правосъдие.
- 1881 - 1883** ПОЛК. АЛЕКСАНДЪР П. ЛОГИНОВ
- 1883 - 1884** Д-Р ЮРДАН БРАДЕЛ
1894 - 1896
- 1884 - 1887** ХРИСТО Д. ПАВЛОВ (1841-1914)
Роден в Калофер. Учи в Одеса и упражнява контрол над Христо Ботев, по молба на неговия баща. След Освобождението е общественик и председател на Върховния касационен съд.
- 1887 - 1889** ДИМИТЪР К. ПОПОВ (1855-1908)
Роден в Калофер. Учи в цариградското училище Роберт колеж и Лицея. Публицист, преводач, политик. Сътрудничи в сп. „Наука” и „Читалище”, във в. „Ден”, „Цариград” и др. Участва в редактирането на в. „Независимост”, в. „Съединение” и др. Издава сборник „Преведени стихотворения”. Министър в кабинетите на д-р Данев и Рачо Петров (1902-1905).

ЛЕТОПИС

- 1880 г. 11.05. Взема се решение за създаване на дружество „Славянска беседа”
18.05. Учредително събрание.
25.05. Първо общо събрание.
26.06. Взема се решение да се държат сказки.
11.08. П.Вълков изнася първата сказка.
27.09. Д.Греков е избран за председател. Купуват се дружествените имоти. Организира се читалня. Създават се Певчески клон с хор, Гимнастико-стрелкови и Търкален клон.
- 1881 г. 19.11. Първа забава в памет на превземането на Плевен.
Построява се първата сграда на „Славянска беседа”.
02.01. Театрална постановка.
03.01. Образува се Филхармонически клон.
06.09. Образува се Театрален клон.
- 1883 г. Провежда се първият бал с маски.
06.06. Гимнастико-стрелковият клон преустановява дейността си.
- 1888 г. При читалнята има организирана малка библиотека.
- 1889 г. 11.11. Председател става Иван Евстратиев Гешов.
- 1890 г. 03.06. Полага се основният камък на втората сграда.
28.12. Тържествено се открива новият салон.

СПИСЪК НА ЧЕХИТЕ, ЧЛЕНОВЕ НА „СЛАВЯНСКА БЕСЕДА”

1. Д-р Константин Иречек почетен член	17. Алфред Рудолф - почетен член
2. Георги Прошек	18. Йосиф Хохола
3. Богдан Прошек	19. Богомир Шимачек
4. Ламберт Новотни	20. Вачеслав Щрупл
5. И. Малински	21. Д-р Юрдан Брадел
6. Иван Брожка	22. С. Груич
7. И. Бруха	23. Д. Кризе
8. Йосиф Буреш	24. И. Мървик
9. Карел Водражка	25. В. Хавърд
10. Доубрава	26. В. Роубал
11. Иван Зедничек	27. Каузки
12. Фриц Лаушман	28. Раба
13. Йосиф Прошек	29. Йозеф Прохаска ¹
14. Карл Пециновски	30. Шаурех
15. Вацлав Спалак	31. Шмаха
16. Йосиф Таухей	

Според Атанас Буров, през 1879 г. в София пристигат над 2000 чехи и словаци. Той казва: „Чехите са велик народ и са евреите за славянството - най-работливите хора на света!”

¹ Прохаска, Йозеф. През 1880 г. създава първото частно детективно бюро в България. Бивш таен полицейски агент в Прага и Виена. Съветник на княз Батемберг. Работи при Георги Прошек, който, по негов съвет, изкупува през 1978 г. над 300 дворни места в центъра на София и построява жилища, които отдава под наем, а една част продава. Тогава именно започва да се оформя центърът на столицата по архитектурен план.

1889 - 1894 ИВАН ЕВСТРАТИЕВ ГЕШОВ (1849 - 1924)
Роден в Пловдив. Завършва финанси и политически науки в Манчестър. В България се завръща през 1872 г. и се установява в Пловдив.
Осъден е на смърт от турските власти заради дописките във в. “Таймс” за зверствата на турците по време на Априлското въстание. Помилван е под натиска на английския консул и на САЩ.
Пръв председател на Областното събрание след Освобождението. От 1886 и от 1894 до 1897 г. е директор на БНБ.
Председател е на X-то и XV-то Народно събрание.
От 1911 до 1913 г. е министър - председател и министър на външните работи.
На 15 януари 1895 г. е провъзгласен за “Почетен” член на “Славянска беседа”.
Има голям дял за изграждането на търговско - индустриалната камара и преустройството на земеделските каси.

1897 - 1905 МИХАИЛ КР. САРАФОВ (1854 - 1924)
Роден в Търново. Пръв директор и основател на статистиката в България. Дипломат и общественик. Завършва финанси в Париж - Сорбоната.
Министър на просветата - 1881 г. Министър на финансите - 1883 г.
Директор на българските училища в Солун (1892-1896г). Министър на вътрешните работи - 1901 г., на финансите - 1902 г.
Дипломатически агент във Виена (1903-1909 г).
Пълномощен министър в Цариград (1909-1912г.)
Член на делегацията при сключването на Ньойския договор - 1919 г.
Член на БАН. Извършва първото преброяване на населението в България - 1893 г.

- 1896 - 1897** Д-р **СТОЯН ПЕТРОВ ДАНЕВ** (1858 - 1949)
Професор по междудържавно и международно частно право в Софийския университет
Министър на външните работи в кабинетите на П. Каравелов и Т. Тодоров. Председател на V-то Велико и XV-то обикновено народно събрание (1911-1913 г.).
Министър - председател (21 декември 1901 г. - 5 май 1903 г.) и от 1 юни до 4 юли 1913 г.
Ръководител на българската делегация при сключване на Лондонския мирен договор на 13 май 1913 г.
- 1905 - 1909** **СТЕФАН ЛАЗАРОВ КОСТОВ** (1879 -1939)
Роден в София. Завършва Славянска филология в Софийския университет. Директор на Народния етнографски музей в София. Дописен член на БАН, член на съюза на писателите и на ПЕН клуба. Автор на над 10 комедии, които се играят с голям успех в Народния театър, в другите градове на страната и чужбина - "Вражалец", "Скакалец", "Златната мина", "Големанов"; на историческата драма "Симеон", драмата "Тя и той" и др.
- 1909 - 1920** **СТАНИМИР СТ. СТАНИМИРОВ** (1858 - 1943)
Роден в Габрово. Завършва Духовна семинария и Академия в Киев. Директор на Априловската гимназия в Габрово, на Софийска мъжка и Девическа гимназии.
Ректор на Духовната семинария в Цариград, на Дворцовата гимназия, където Цар Борис III завършва средното си образование. Автор на учебници по история на българската черква (1894 г.), история на християнската черква (1897 г.) и др.
Секретар на Светия синод (1914-1917 г.).
Директор на Народната библиотека (1922 - 1923 г.).

- 1920 - 1922** **НИКОЛА ЛАФЧИЕВ**
- 1922 - 1927** Д-Р **БОРИС МИНЧЕВ ВАЗОВ**
- 1927 - 1929** **АЛЕКСАНДЪР ПАНАЙОТОВ ХИТОВ** (1881-1938)
Роден в Русе. Адвокат. Председател на Софийския окръжен съд. Юрисконсулт на БНБ и на Банка "Български кредит". Син на Панайот Хитов.
- 1929 - 1930** **СТОЯН КИРКОВ КИРКОВИЧ** (1875 - 1960)
Роден в София. Син на прогресивен възрожденски лекар. Завършва медицина във Виена. Основател и пръв директор на клиниката по вътрешни болести в Софийския медицински факултет, която ръководи в продължение на 30 години.
Автор е на оригинални научни приноси и ръководства.
Активен медицински и обществен деятел.
- 1930 - 1932** Д-Р **КРУМ Н. МУТАФОВ** (1932-1936 г.)
- 1932 - 1936** **ГЕОРГИ ЦВЕТИНОВ**
Род. на 17.02.1882 г. в с.Поибрене, Панагюрско, редовен гимназиален учител. Бивш началник на изповеданията.
- 1936 - 1944** Д-Р **ХРИСТО ИВАНОВ**
Роден на 02.04.1888 г. в с. Стояково (Гевгелийско, Македония); секретар на Кодификационната комисия при Министерството на правосъдието.

**НЧ “Славянска беседа”
1880 - 2005**

**125 ГОДИНИ
НЕПРЕСЪХВАЩ ИЗВОР**
книга първа

© **Ганчо Бакалов**, автор, 2005
© **Мая Петрова**, редактор
© **Агенция Стратегма ООД**,
предпечатна подготовка и печат

ISBN 954-9506-18-5 (част 1)

СЕКРЕТАРИ

	Име и фамилия	години	
		ОТ	ДО
1.	А. Безеншек, П. Икономов	1880	- 1880
2.	А. Безеншек, Ценов	1880	- 1881
3.	А. Безеншек, Хр. Константинов	1881	- 1883
4.	А. Безеншек, Маринов	1883	- 1884
5.	Ст. Юринич, Петко Радомиров	1884	- 1885
6.	А. Тодоров, Н. Шишедриев	1885	- 1886
7.	Н. Абаджиев, Н. Саранов	1886	- 1887
8.	д-р Н. Добрев, Н. Саранов	1887	- 1888
9.	Хр. Даскалов, Н. Саранов	1888	- 1889
10.	Т. Яковлев, Ф. Голованов	1889	- 1892
11.	В. Салджобалов, Ф. Голованов	1892	- 1897
12.	С. Иванчов, Г. Калинков	1897	- 1898
13.	Б. Ценов, Г. Калинков	1898	- 1899
14.	С. Аргиров, Л. Вълчев	1899	- 1900
15.	Б. Кисимов, Ст. Пиппев	1900	- 1901
16.	Б. Кисимов, Ст. Аргиров	1901	- 1902
17.	Б. Кисимов, Н. Камбуров	1902	- 1903
18.	Б. Кисимов, Ст. Аргиров	1903	- 1904
19.	Н. Беловеждов	1904	- 1905
20.	Н. Беловеждов, Ст. Аргиров	1905	- 1908
21.	Н. Беловеждов, Ал. Мишев	1908	- 1909
22.	Н. Беловеждов, Г. Храмов	1909	- 1914
23.	Н. Беловеждов, Г. Костов	1914	- 1915
24.	Н. Беловеждов	1915	- 1920
25.	Св. Помянов, Г. Костов	1920	- 1921
26.	д-р Хр. Иванов, Г. Цветинов	1921	- 1930
27.	Петър Габровски, Г. Цветинов	1930	- 1932
28.	Кирко Ив. Кирков, Г. Цветинов	1932	- 1933
29.	Кирко Ив. Кирков	1933	- 1938
30.	Евстрати Петров, Ал. Андреев	1938	- 1938
31.	Пеню Попкръстев, Евстрати Петров	1938	- 1945
32.	Атанас Биндирев	1945	

КАСИЕРИ

Име и фамилия	години	
	ОТ	ДО
1. Бобевски (и Хохола)	1880	- 1880
2. Георги Прошек	1880	- 1880
3. С.Я. Захей	1881	- 1884
4. Ал. Златарски	1884	- 1886
5. Хр. Гешев	1886	- 1887
6. Колар	1887	- 1888
7. Юр. Тропчиев	1888	- 1896
8. Юр. Хлебаров	1896	- 1909
9. Цв. Путешков	1909	- 1909
10. Беловеждов (временно)	1909	- 1909
11. д-р Вл. Мирков	1909	- 1920
12. Б. Койчев	1920	- 1925
13. Никола Златарски	1925	- 1928
14. Методи Константинов	1928	- 1930
15. д-р Христо Абаджиев	1930	- 1933
16. Йордан Митов	1933	- 1933
17. д-р Л. Лукаш (съвместно с домакинството)	1933	- 1935
18. Н. Златарски (Колар)	1935	- 1938
19. Борис Д. Попов	1938	- 1939
20. Христо Бесарабов	1939	- 1945
21. Кирил Македонски	1945	

ГАНЧО БАКАЛОВ, роден в Сухиндол, Велико-търновско, заместник - председател на Съюза на независимите български писатели. Автор на девет стихосбирки в които са събрани над 1000 стихотворения, пътеписи и документални романи между които: Мостът - Венец на един живот, в който вълнуващо е описан живота на Колю Фичето и строителството на покрития мост в гр.Ловеч; В гнездото на орлите - роман за строителите на паметника на Свободата на връх "Шипка"; Прекършени криле; Преди изгрев - роман за Руско-турската война 1877-1878 г.; Автор е и на изследователския труд История на Сухиндол с който се извява и като вълнуващ краевед и др.

НЕСПОКОЙНИ ГОДИНИ	102
ВЪЛНУВАЩ ДЕН	107
И СЛЕД ТОВА	110
ПОЖАРЪТ	115
РЕЗОЛЮЦИЯТА	118
НАРЕДБИТЕ СА СИ НАРЕДБИ	120
БЛАГОДАТНА ГОДИНА	121
ЗАТИШИЕ ПРЕД БУРЯ	128
ОТНОВО ПЕРИПЕТИИ	137
ВЪЗСТАНОВЯВАНЕТО	139
ПРОДЪЛЖЕНИЕТО	143
Д-Р БОРИС ВАЗОВ	146
ОТНОВО СКРЪБ	152
БЪДЕЩЕТО ЩЕ ПОКАЖЕ	158
НАДЕЖДАТА ОСТАВА	161
ОЧАКВАНА ПРОМЯНА	164
ОТНОВО НИЩО И ЮБИЛЕЙ	166
СЛЕДВАЩАТА КРАЧКА	175
ПОЗНАТА КАРТИНА	178
ТРЕПЕТНИ ВЪЛЕНИЯ	182
НАЧАЛО И ФИНАЛ	187
ПРИВИДНО ЗАТИШИЕ	194
ОТНОВО ЗА КИНОСАЛОНА	198
ПРЕД ИЗПИТАНИЕ	214
ГИМНАСТИЧЕСКО СТРЕЛКОВО ДРУЖЕСТВО	218
КУКЛЕН ТЕАТЪР	223
СКАЗКИ	224
СРЕЩИ С ХУДОЖНИЦИТЕ	225
МУЗИКАЛНА ДЕЙНОСТ	227
КОНЦЕРТИ	235
ВРЪЗКИ СЪС СЛАВЯНСКИТЕ СТРАНИ	242
ЗАБАВИТЕЛЕН КОМИТЕТ	246
ПРИЛОЖЕНИЯ	250

УПРАВИТЕЛИ НА ДОМА

Име и фамилия	години	
	от	до
1. Хаверда	1880	1881
2. Харцер	1881	1883
3. А. Фитов	1883	1884
4. Трънка	1884	1887
5. Л. Маравенов	1887	1888
6. Г. Прошек	1888	1889
7. К. Водражка	1889	1890
8. Йосиф Тоухал	1890	1891
9. Илия Белковски	1891	1892
10. Я. Шамарджиев	1892	1897
11. Юрдан Миланов	1897	1900
12. А. Транъов	1900	1901
13. Ив. Сарафов	1901	1902
14. Я. Икономов	1902	1904
15. К. Маричков	1904	1910
16. Л. Луканов	1910	1913
17. Ив. К. Балабанов	1913	1915
18. Никола Цачев	1920	1921
19. Ал. Хитов	1921	1925
20. Г. Апостолов	1925	1926
21. д-р Боян Дамянов	1926	1929
22. Ал. Хитов	1929	1930
23. Богомил Койчев	1930	1932
24. Л. Лукаш	1932	1934
25. арх. Георги Фингов	1938	1940
26. Ал. Миленков	1940	1945
27. Антон Донев	1945	1945
28. Атанас Вълнаров	1945	

БИБЛИОГРАФИЯ

1. Годишно изложение за втората дружествена година - 1882 г.
2. Годишник "Славянска беседа" - (1921-1922); (1922-1923); (1923-1924); (1927-1928); (1928-1929); (1931-1932); (1937-1938).
3. Златев, Боян, "Из столетната дейност на дружество "Славянска беседа", 1938г.
4. Кирджиев, Светлин, "София, каквато е била"(1878-1943/2001).
5. Лазарова, Емилия, "Славянското движение в България",1997 г.
6. Менеджикова, А.. " София през вековете", 1946г.
7. Опис на делата от основаването на "Славянска беседа"г
8. Осветление от настаняването на д-во "Славянска беседа",1938 г.
9. Осветление I-во и II-ро на Настоятелството на дружество "Славянска беседа" по повод казаното по адрес на същото дружество в Народното събрание на 22 март 1939г. при разглеждане на първо четене на Законопроекта за изменение и допълнение на Наредбата-закон за държавните привилегии, акцизите и патентите - 1939г.
- 10.Протоколи от заседанията на Настоятелството на дружество "Славянска беседа": (18 май 1880г. - 18 май 1881г.); (1882г. - 1886г.); (1886г. - 1899г.); (1899г. - 1908г.); (1908г. - 1926г.); (20.12.1931г. - 02.04.1933г.); (03. 06.1932г. - 21 май 1933 г.); (28 май 1933г. - 08.06.1934 г.).
- 11.Списък на членовете на дружество "Славянска беседа".
- 12.Списание "Славянска беседа", 1937 г., кн.1
- 13.Списание "Славянска беседа", 1939 г.
- 14.Списание "Славянска беседа", 1940 г.
15. Народна библиотека "Св. Св. Кирил и Методий"-
сигнатури:
С II 232 ф 31/9 С II 1943 ф27/145
С II 122 ф 38/9 С I 6186
С I 11115 ф6/535 С II 1709 ф19/75
С I 90 ф4/80 С II 3455 ф21/209
С II 3475 ф1/735 С II 1830 ф21/136
С 4187 ф1/540 С II 1810 ф31/130
С IV 585 с I 12715

Съдържание

МОТО	7
ПРЕДГОВОР	9
СЪБИТИЕТО	13
ВЕЛИКОТО НАРОДНО СЪБРАНИЕ	15
ДЕЛЕГАЦИЯТА	17
НА ПЪТ КЪМ СТОЛИЦАТА	18
СЛАВЯНСКАТА ИДЕЯ	25
ПЪРВАТА ИСКРИЦА	26
ИДЕЯТА	29
ПРИЕМАНЕ НА УСТАВА	31
УЧРЕДИТЕЛНОТО СЪБРАНИЕ	34
ПЪРВИ СЪПКИ	36
ОБХОДИТЕ	38
НАДЕЖДАТА	40
НА КОНКРЕТНИ РАЗГОВОРИ	42
РЕШЕНИЕТО	43
САМОЧУВСТВИЕТО	46
ПОДПИСКАТА	47
РАЗХОДКАТА	49
ФАКЕЛНОТО ШЕСТВИЕ	51
ИЗВЪНРЕДНОТО ОБЩО СЪБРАНИЕ	53
АКТИВИЗИРАНЕТО	54
РЕШАВАЩИ СЪПКИ	62
ВЪЗХОД	66
ОТНОВО ПРОБЛЕМИ	67
НЕЗАБРАВИМИ МИГОВЕ	70
НЕПОСИЛНИ ГОДИНИ	72
РЕШИТЕЛНАТА СЪПКА	78
ТЪРЖЕСТВОТО	93
ЗАДАЧИТЕ НЕ ЧАКАТ	95
ПРОХОЖДАНЕ	98